

ACHTSTE BOEK
VAN DE
GELDERSCH
GESCHIEDENISSEN,

VERVATTENDE

Het leeven en bedrijf van **WILLEM** den eersten
en **REYNALD** den vierden, wt de stam van Gulich,
vierde en vijfde Hertogen van Gelder en
Gulich, ende Graven van Zutphen.

I N H O U D.

1. **B**eginfelen van onrust over de ervenis van Gelderland tusschen den Grave van Blois als man van Mechteld van Gelder, ende Willem zoon van Gulich, die van den Keyser vord beleend. 2. Blois vint eenige Steeden, en voor de tweede maal Thiel. 3. Ook Venloe, Harderwijk, Bommel en Doesburg, 't welk met de wederzijfse Vorsten verdinght. 4. Grootte maght en over-moed der Heeren van Putten. De Brabander om sijn volk te lossen schat sijne inzaeten. Willem neemt geld op. 5. De krijg tusschen die van Holland en Vtrecht eyndicht in vrede. 6. De Brabander vereenicht met sijne Standen. Dolle ziekten. Zutveen zweert aen Blois. 7. De Bisschop vint en slecht het Slot Puttensteyn. 8. 9. Blois verdraecht met zommige edelen. Dood van Eduard Engels Koning en van sijne vrouw. 10. 11. 12. Nieuw verbond tusschen Blois ende eenige Steeden en Ridder. 13. Blois houd zich gerust. Willem bespreekt Catharijn van Beyer. Dood van zommige Grooten. 14. Oplloop te Thiel. Nymegen lyd veel aenstoets. Willem verlaet den Heer van Voorst. 15. Word Ridder, en meester van Thiel, ende verliest sijne moeye Mechteld. De Grave van Kleve gevangen en gelost. 16. Thomas van Kemp. Otho van Buyren. Willem van Steenbergen. Willem treckt naer Pruysen. 17. 18. De Hertogin van Brabant maekt een dubbelt houwelyk tusschen de kinderen van Phil. van Burgundien en Albert van Beyer, ende vord door Willem ontzeyd om het houden en hebben van de Stad Grave en andere Vestingen. 19. Stichtinge van 't Klooster Windeshem. De Brabanders bevechten de Grave. 20. De vrede vord voort gebrooken en vruchteloofse by-een-komsten gehouden. 21. Willem maekt zich een Leen-man en bond-vriend van Engeland. 22. Tot groot leedwefsen sijns vaders. De Fransse helpen de Brabanders. 23. En beleggen 't zaemen de Grave. Willem vermaent sijn volk. 24. Verdelght met een kleyne maght het heele boyr ende ontzet de Stad. 25. De Fransse Koning koemt met een geweldigh leger tegen Gelderland. 26. Willem buyght zich ende verkrijght van hem vrede. 27. Reyst naer Pruysen, koemt vrt sijne hechtenis vder 't huys, en slaet nieuw geld. 28. Allerley stof. 29. Dood van den Hertogh van Gulich. Blankenheim vord Bisschop van Vtrecht. Handvest van Willems moeder. 30. Krijgh tusschen hem en den Bisschop van Kolen nedergeleghd. 31. Willem drijft den Grave van S. Paul vrt Lutzenburger land, en maekt Elburg

Elburg tot een Stad. 32. Wint het Slot Schoonvorst; en Bisschop Blankenheim Rij-
 nesleyn. Zee-roovers. 33. Dood van Otho van Arkel. De Grave van Kleeve
 vanght Reynald van Gulich en andere Grooten in een slag. 34. Willem ontzeyd
 weder de Brabanders, die tegen malkander moeskoppen. 35. Nieuwstad en Gulich
 gebrandschat, en t belegh van Ruermund verlaeten. 36. Dood van Marie vve-
 d'uw van Hertogh Reynald, ende noch yet meer. 37. Grouw saeme sterfte. Dood
 en vuterste vvil van de Gelderffe Vorstin Catharine. 38. Macngel s'lof. 39. 40. 41.
 Willem en zijn broeder Reynald verbinden sich met den Hertogh van Orleans tegens
 Philips van Burgondien. 42. Willem koemt vut Frankryk i' huys. sterft en mackē
 zijne vuterste vvil. 43. Reynald vword Hertogh en bezwerd de keuren van etlyke
 Steeden. De Hertogen van Burgondien en Orleans twee-kantigh. Zee-gedien.
 44. Versoek van Phil. van Burg. op de Brabanders. Reynald beklagt den Kleevenaer.
 Albert van Beyerens sterft. Arkel verliest twee Vestingen. 45. Dood van den
 Burgondier. Reynald trouwt Marie van Harcourt. 46. Maekt nieuwe vvetten
 over i geld Orleans en Burgondien verzoend. 47. Reynald vword van vutheymse
 edelen ontzeyd, en verdraecht met Broekhuysen. 48. Doet aen den Brabander den
 leen-ee'd over de Grave. 49. t Land van Arkel vword aen den Hollander verrae-
 den. 50. Gorichem met Reynalds hulp vvermeesterd, die Heer vword van
 Arkel-land. 51. Moord vanden Hertogh van Orleans; ende van Ian Moor te
 Geervliet. 52. De Luykse dapper geroskamd, Bar'air koopt Batenburg. 53. 54.
 Verbond tusschen d' Hertogen van Brabant en Gelder. 55. 56. Reynald vvisfelt
 tegen and' rep'actsen Gorkum, vvelkers vryheeden by vermeerderd. 57. Arkel
 stroopt in 't Stift. De Gelderffe verlaeten de Sterkte te Hoevelaek. 58. Amersfoord
 klaeght over den moed'wil van de Gelderffe. 59. 60. Verschillen tusschen de Vorsten
 van Gelder en Kleeve. Arkel beschulaight den Kleevenaer. 61. 62. Reynald han-
 delt met de Arkels, en zet Gorichem aen den Hollander over. 63. De Staeten van
 Brabant kraeckelen met hun Hertogh Reynald onshaelt en vvaershouvt den Hol-
 lander van gevaer. 64. Arkel s'icht oproer i' Vtrecht. Verdragh over Gennep
 tusschen Hennenberg en de Brederodens. 65. Reynald kringht vcele vryheeden van den
 Keyser. Twist over de keur van een Kole'schen Bisschop. Egmond by den Hollander
 verlaht. 66. Wruerd des Hertoghs van Orleans. Reynald koemt vut Frankryk
 en beklagt de Over-Yssels. 67. Kerkijke vergadering te Constants. De Keyzer
 in Gelderland g'wellekoemd. Dood van Ianne en Marie van Arkel. 68. Arkel
 tegen behoer van den Hollander gevangen, en Ysselsteyn den Egmonder ontnoomen.
 69. 70. Willem van Arkel verrast Gorichem, dan vword door Iacoba met de zijne
 daer verflagen. 71. Reynald schickt volmaghtigers naer Constants. Knibbelingh
 over de paelen van Emmerick. 72. 73. Ian van Beyerens kant sich met etlyke Gel-
 derffe tegen Iacoba, vvelck' Dort te vergeefs belegert. Hou velyk van Eduard van Gu-
 lich bastaerd. 74. De Staeten verdraegen met den Vorst over de eruenis se n'er lan-
 den. 75. Ian van Beyerens ri'oort die van Holland en 't Sticht. Reynald ontzeyt
 die van Vtrecht en Amersfoord. 76. d' Een wint Leyden, en d' ander beloert en tergt
 Amersfoord. 77. De Bisschop versorgt die Stad. en stroopt in de Velouw. 78.
 Ontuchticheid van Iacoba. Ian van Hattem Reynalds bastaerd. Veel lands by Dort
 verdronken. 79. Oorlogh tegen de Hussijten, Born, Sutzart, Susteren aen den Gr.
 van Murs verzet. 80. Woelery in Brabant, ende tusschen de Graven van Kleeve
 en Varnenburg. Besteck tusschen de Vorsten van Gelder, Kleeve en den Bergh. 81. De
 Bisschop plaeght de Velouw en overijlt Wageningen. 82. Verzoent mit Reynald. De
 Kloosters Hulshagen, Claerwater en Bethanien. Dood van Karel Frans Koningh.
 83. Reynald stelt Engelbert Gr van Nassouw te vrede. 84. En verbind sich
 met den Bisschop van Kolen. 85. Dood van Reynalden Bisschop Blankenheym.

Aster aen koemt een bysonder verhael van 't Land en de
 Heeren van Arkel.

WILLEM

WILLEM de eerste, wt de Stama van Gulich,

Vierde Hertogh van Gelder en Gulich, en Grave van Zutveen.

1. **N**A dat *Venceslaes* Hertogh van Brabant, door Vorst *Eduard* met zijn leger was over-yld, geslaegen, ende zelf naer Nymegen in hechtenis gebraght, wierd alles daer heen geschickt om hem met den eersten weder op vrye voeten te helpen; ende en ontzagh zich niet sijn broeder Keyzer *Karel* daer over een reys naer Aken te doen. Middeler wijl begon het vuyr van onrusten, dat alreeds gedempt schein, in Gelderland weder te ontvonken. Die van *Bronckhorst*, mede-standers voor desen van *Eduard*, droegen de heerschappy en hun dienst op aen *Willem* van Gulich, een seven-iarigen Prins, en de voogdy aen sijn vader *Willem* den ouden. Die van *Hekeren*, ende die met de *Hekerens* in-spanden, *Arent van Horn* nazaet van *Werneburg* in 't Bisdum van Utrecht, met *Reynier* Heer van Brederode en *Gennep*, stonden voor *Willems* moeye *Mechteld*, weduwe van Grave *Ian* van Kleeve, die de oudste halve zuster was van *Reynald* en *Eduard*; daer nu *Willem* wt de iongste dochter van *Sophie* van Mechelen was gebooren. Dese werkten zoo veel wt, dat *Mechteld*, om vaster voet en meer ontsaghs te hebben, op 't volgende iaer voor de driede mael ging trouwen met *Ian van Chastillon* Grave van Blois, een man die al to hoogen ouderdom was gekoemen. Zijn vader *Lodewijk* Grave van Blois, en Heer van *Avesnes*, had getrouwd gezeeten met *Johanna*, dochter en eenige erve van *Ian* van Henegouw (broeder van

1372.

Grave *Willem* van Holland den Goeden) Heer van *Beaumont* in Henegouw; van *der Tolen* in Zeeland; ende van *Schoonhoven*, *der Goude*, *Oude-water*, *Woerden*, en *Goyland* in Holland. Welke Heerlijkheden op de drie zoons van zyne dochter daer na verstorven, van de welke *Ian*, man van *Mechteld*, de middelste was, alsoo de eerste en laetste voor en na hem hunne hoofden quaemen neder te leggen. Hier over schreef zich de Grave van *Blois* Hertogh van Gelder en Grave van Zutphen, door aenraeden ende op 't goed dunken mede van Hertogh *Willem* van den Berge, *Engelbert* van der Mark, *Adolf* van Kleve, haer broeder *Diderick* Heer van Dinxlaken, en voele Geldersse edel-luyden, als *Walter* van Voorst, de *Arnhem*, die van *Dorenweerd* en andere; die hem alle, neffens de Stad *Arnhem*, trouw en onderdaenigheyd toezeyden. Ondertusschen was de Keyzer naer Aken af-gekoemen. Ende hoewel hy wt grim-migheyd den Hertogh van Gulich, om het vast houden van sijn broeder *Venceslaes*, voor had in den acht te doen, hem heel Duytsland op het lijf te hissen, ende al sijn land prijs-vry te maken, liet hy echter, op de voor-beede der Bisschoppen van Kolen en Luyk, hem door *Albert* Grave van Holland en Henegouw ende sijn broeder *Otho* van Beyeren, eerst ontbieden. Als *Willem* op staende voet met *Venceslaes* over-quam, wierden beyde Vorsten voort vereenighd, en alle gevangens, die over haere ontslaeginge noch niet waren verdraegen, sonder penningen † los gelaeten. Dit geviel den Keyser zoo wel, dat hy den iongen *Willem* in een inhuldings-brief keurde tot Hertogh van Gelder, en, binnenden tijd van zyne minder-iaertigheyd, den vader tot sijn Vooghd en op-zicnder; gelijk hy ook een † wijl tevooren die van Nymegen had gebooden niemand voor hun Erf-heer te holden, te hulden ofte te zweeren, dan alleen *Willem* oudsten zoon van Gulich.

2. Evenwel en sluymerden of verflauwden de *Hekerens* niet, verrassende onder haer Opperhoofd den Grave van *Blois* de Steeden *Arnhem*, *Wageningen*, en *Kyanenburgh*. Dewijl hy en sijne vrouw *Mechteld* zich binnen *Arnhem* verhielden, gaeven sy aen hunne onderzaeten van *der Goude* vryheyd van tollin in 't op-en af-vaeren van den Rhijn door gants Gelderland. Na 't vruchteloos belegeren der Stad *Gelder*, wierden wt *Wageningen* de Heeren-huyzen *Hel*, *Aller*, en *Kannenburgh* op de *Velouw* of in-geuoemen ofte wt-geplonderd. Als de *Vesting* *Nyenbeek* na haer wenken niet en wilde hooren, trocken sy te rugh en maekten sich meesters van *Lobeek*. De oude Vorst van Gulich, om dit loopend vuyr by tijds te stuyten, paste op sijngery, en wrongh met eene

† 't Moet met dese zaak anders zijn geleezen geweest, zoo 't waer is 't geen de Heer *Pontanus* naderhand op twee plaatsen aantreckt, dat te wooten *Venceslaes*, om sijne gevangens te redderen, den *Brabanderen* nieuwe schuutingen heeft op-geleyt. Siet hierna op het 4. en 6. hoofd-stuck.

† Vid. auctor. diplomat. pag. 300.

gauwig-

gawighheid den vyand *Arnhem* weder wt de handen. In 'tafgaen van den soemer heeft *Goofsen van Vaderick*, mackende quanzuys een boodschap op den naem van den Grave van † Blois, de Stad Thiel met behendigheyd veroveret. Maer de sorgeloosheyd is veeltijds na by 't verderf, en 't is menighmael minder kunst wat te winnen, dan te bewaeren. Als *Mecheld* van Blois met Bisschop *Arent van Hoern* een speel-reysie naer Thiel doende, nu eenige daegen daer binnen met stempen, danssen en hoveeren hadden doorgebragt, heeft ze *Willem* van Nymegen op 't onvoorstenste koemen verstooren, ende by nacht de muren beklommen. De verlaegene worden niet begroot; onder de gevangens waeren *Ludolf* volle broeder van den Bisschop, *Gijsbert* van *Hardenbroek*, *Frederick* van *Zulen*, *Ernst* van *Gronenwoude*, krijghs-luyden, neffens meer Gelderssen en Stichtssen Adel. De Bisschop zelf was schier in de knippgeweefd, ten ware hy op de loophad geteegen en zich versteeken in het Tolhuys buyten de poort, daer hy zoo lang schuylewinkel speelde, dat 'er wt het Sticht hem meerder volx te baet quam, waer medehy doen Thiel en den Hertogh daer binnen op nieuws belegerde. De Hertogh nu tien daegen benauwd zijnde, en siende van alles bekrompen voor-raed, liet den Bisschop, die zulx eerst op het woord had gebragt, aendienen, dat hy te vreden was 's ander den daeghs een kans met hem te waegen. Wanneer nu de Bisschop op den besprooken stond en plaets sijn volk tot den slag schickte, is de Vorst vreesende voor arger, dooreen verkeerde poort wegh gesloopen, geevende aen den Bisschop de Stad ten besten, en bekynende die geene die hem te vooren hadden wijs gemaect dat de Stichtnaers niet met bedreeven of degelyke krijghsluyden, maer met een deel pelzers, schoeylappers, en nestel-mackers waren aengekoemen; nadeemaal hy het tegendeel ende niet dan pyk van adel en wackere maets by een zag. Na 't weder in-nemen van *Arnhem*, als gezeyd, beloofde *Willem* den Raed en burgery (als mede die van *Wageningen*, *Ede* en *Redichem*) *schadeloos te houden*, zoo ten aensien vanden Grave van Blois, als van de brieven die sy van *Reynald*, *Eduard* of hunne voor-gangers hadden bezegelt; *Arnhem* van de drie andere hoofd-steden niet af te zonderen, en geenigen in-breuk te doen in haere vryheeden van hem beteykend. 't Recht van de Gruut werd haer voor winstigh iaeren verleynd, ende (vermits de Stad door sijn volk tegens beding was geplonderd) de markt- en land-tollen verleynd. Daer behalven gaf hy de af-wezende burgers, die hun Vaderstad hinder en vyandschap hadden aengedaen, land-winningh an oorlof om weder na huys te keeren, na dat zy de vorige schaede zouden hebben gebetert.

3. *Albert* van Beyerens Grave van Holland was middeler wijl in de weer, om den iongen *Willem* van Gulich in Gelderland lief-talligh en aensienlijk te maeken, stroyende allenthalven wt, dat 'er tusschen den zelven en zyne dochtereen houwelijck was gededinghd, en die van Nymegen met andere Geldersse Steeden ende Ridderschap hem

† *Auctor noster Lossensis Comitum meminit, cum Blesensium, ut opinor, dicere debuisset. Neque aliter Berchemius, cuius haec verba: Post festum Iacobi Apost. Gofuinus de Vaderick ad usum Iohannis Comitum Blesensis cepit Tilam &c.*

alreeds hadden gezworen; dat het mede behoortlijk en recht was de erfenis van 't Vorstendom, zoo ver doentlijk, niet aen een vrouw-mens, maer aen een man op te draegen. De Grave van Blois onder-schreef een weynigh te voren met vrouwe *Mecheld* de * houwlijck-voorwaarden van sijn voor-zaet *Eduard* en *Catharine* van Beyerens, die by Vorst *Reynald*, na zyne ontlaginge, en mede by de Stad *Arnhem* waeren beteykend. De Bisschop van Utrecht noch niet vermoeyd ofte vergenoeghd zijnde trock den Heer van *Bredenrode* en andere krijghs-oversten aen zyne zijd, ende liet zyne vaenen gins en daer in Gelderland om-zwaeyen. 't Geluckte hem, dat hy met geweld *Venloe* aen de Maes vermeerderde, en aen den oever-strand van de Zuyder-zee, *Hardenwijk*. De landen werden rondom verdorven, en de boeren koeten wt-geroofd. Vorst *Willem*, om den Bisschop niet schuldig te blijven, gingh in tegen-deel door 't land van Utrecht inkel-royen, *Amerongen*, *Doorn*, *Zoist*, de *Bils* wt-plonderen, en 'tgeen hy niet konde wegh draegen, door 't vuyr vernietigen. Ende alsoo haelde de Bisschop door een wilden yver en min noodigen krijgh hem zelf een plaegh op den hals. Als de Grave van Blois op 't zelve pas *Bommel* had over-weldicht, moest de burgery op-brengen een boete van 1000. goud-guldens, waer van de Grave in zeecker hand-schrift zich bekende voldaden te wesen. Dese en andere ongelegenheeden quamen het arme land van Gelder op nieuws drucken, 't welk na de zoo onlangste optoerten van *Reynald* en *Eduard* nu voor al de rust en verquickinge hoogh van nooden had. Op Kruysdagh deses iaers 1372. heeft *Willem* van die van † *Doesburg* hulde ontfangen, en weder bezwooren de onder-houdinge van hun oude rechten en vryheeden. Om den knoop noch vastter te maeken hebben ook zyne ouders *Willem* als momber en *Marie* Vorsten van Gulich aen die Stad vereert het recht van tol-vryte waeren voor-by *Lobede* (in de hand-vest van *Orbo* den drieden in den iaere 1237. wt-bescheyden) *schon genoomen sy haer goed legghen op tolbaere bodemen ofte by tolbaer goed: dan tolbaer goed op hun bodemen leggende zoude moeten geoven. Voorts wierden de Schepenen gemachtighd Schepenen te kiessen by hen zelven, ende, zoo de Vorst ofte sijn Ampman daer in vertraegghden, twee der zelve om het Gericht te waeren: van gelijken om binnen de Stad te richten over hun onderzaeten van alle aldaer voor-vallende dingen; wtgezeyd geweldijke zaeken die aen 't lijf droegen: daer de voorgenoemde Stad in 't iaer 1340. van *Reynald* alleen had verworven de vonnissen over zaeken die aen 't lijf gaen. Gedaen ten over-staen van *Willem* Heer tot Bronkhorst in der tijd, Landdroft van Zutphen, *Willem* van Weerde Prooft tot Aken, *Gijsbert* van Bronkhorst Heer tot Borkeloe, *Lodenijk* van Ripperfscheid haer neven, *Steven* Heer van Zuylen, *Henrick* Heer van Wisch, *Warner* Buffel, *Sander* van Vosssem, *Henrick* van der Straten Ridder, *Henrick* van Steenbergren Prooft tot Zutphen, *Peter* van Steenbergren, *Dirk* van den Kemmenade, haer vrienden en Raden. Ende om dat dese Stad zich evenwel niet en woude in-wickelen in den oorlogh tegen den Grave van Blois, heeft de Heer van Bronkhorst*

† *Extant haec diplomata inter archia Doeburgensium, teste Consultiff. V. Adamo Hugenio Ido & eidem urbi à secretis.*

in 't

* Siet op 't iaer 1308.

1373. in 't volgende jaer 1373. verklaert den burgeren van *Doesburg* oorlof te geeven, om duyrende dese strijdigheden verdingh te maeken met zyne vyanden, ook binnen de Vesten hunne waeren aen de zelve veylighlijken te verkoopen, ende tot buyten de poorten te leveren, dan vorder niet. Men vind mede een hand-vest, waer by de burgers van *Doesburg* belooven, wt hare Stad ofte Burgh niet te sullen beleedigen den Grave van *Blois* Hertogh van Gelder, noch de broeders *Valter* en *Ian van Voorst* Heeren van Keppel, ofte yemand van haer geleyde; ende hun dienst-booden toe-stonden alle behoeflijckheyd op de *Doesburg* markten voor geld in te koopen. *Blois* liet de *Doesburgers* wederom toe, met een eenigh pont-schip, niet grooter dan daer twee paerden in konden staen, den *Yssel* over- op- en af- te vaeren, laetende echter tot haer gebruyk de scheepen, die by de wallen ofte anders in des Stads graften en aenanker lagen. Dit verdragh zoude dueren, tertijd toe gemelde Vorsten met den Hertogh van Gulich en sijn zoon zouden sijn verzoend.

4. In die daegen trachtete *Herbern* (ofte *Hubern*) Heer van *Putten* zich nauwer te verbinden met het Sticht van Utrecht. Hy bezat dien streck van de *Velouwe* die tusschen *Kampen* en *Elburg* naer den *Yssel* toeschiet, leggende de aengrenzende Steeden twee steuwige Sloten voor oogen, te weeten *Old Putten* 't welk een hals-gericht was waer onder veele edele en leen-mannen stonden, en *Puttensteyn* by de vleckte *Wespe* en *Oldenbroek*, dat met *Hollander-buysen* en andere erven visschen mogt tot aen de *Yssel* toe. 't Recht van de *Gruis* binnen *Elburg* behoorde hem mede toe, en wierden van den Bisschop *Hoern* voor bloed-vrienden aengefien. Maer wat was het? de over-vloed baerde over-moed en wulpsheyd, zoo dat sy met die van *Kemper-veen* (daer sy eenige thienden en eygen-hoorige hadden) dickwijls niet anders om en sprongen, dan of sy meesters van der luyden leeven, ende niet alleen van haer goed waeren geweest. Men wil zeggen, dat *Herbern* door een zotte vermetelheyd aen de poorten van de naefte Steeden zyne groote maght en haerzwacke blooheyd in een † klinkrijmken schamperlyken zoude hebben voorgestelt. Als hy op dezen tijd zich naer *Zwol* verwoegde om Bisschop *Arent van Horn* te groeten, en van hem verly te begeeren over eenige heerlijcke goederen, wilde de Bisschop, die een af-keer had van *Herberns* hoovaerdy, hier toe niet verstaen, voor dat *Herbern* hem wegen eenige verschillen en after-stallen ten volken had verge-noeght. Wanneer *Herbern* wijders in 't begrooten van de schaede die hy het Sticht had aengedaen, zich beriep tot de kennis en wt-spraek der Steeden *Deventer*, *Zwol* en *Kampen*; ende *Horn* van geene rechtters dan van daedlijcke vergoedinge sprack; waeren de Steeden en *Herbern* boven al te onvreeden, die ook met een toornigh gemoed van *Zwol* vertrock. Na 't los laeten van *Vencestlaes* waeren binnen *Niemegen* noch een hoop *Brabandsen* adel en knechten in hechtenis sittende gebleeven. Om dese teloffen, enden wttheemliken Heeren die met hem gevangen

† Die van *Kampen* en doen ons niet;
Die van *Harderwijk* hebben den moed niet,
Die van *Elburg* hebben 't goed niet.
Gods vriend en alle mans vyand.

waeren hun schade op te richten, liet de Hertogh de Gemeente met veele ongelden bezwaeren. Van de huys-gefinden in *Brabant* wierden 'er honderd duyzend hoofden op-geschreeven, die yeder op twee goude montons en een oord sijn gesteld. Andere geeven voor, dat de *Brabanders* den Hertogh toe-stonden negen honderd duyzend *Vilvordffe* montons, mids dat het wtlands krijghs-volk hier van zoude worden betaeld, de *Brabandsse* koop-luyden voortaan buyten overlast gehouden, ende de penningen in-gemaend niet by des Hertoghs Rentmeesters maer by andere Ontfangers hier toe te stellen. *Vencestlaes* door zyne Raeden op-gerockend nam dit euvel, ende vertrock met een grijnigh hoofd van *Brussel* naer *Genape*. Hertogh * *Willem* van Gulich, die zich mede schreef Grave van *Valkenburgh*, was niet min om geld benoodighd, ende wierd nu mede gewaert dat de oorlog een al-vernielende en altoos-hongerige beeft is: alzooy hy op des tijt neffens *Lodenijk* van *Rippersteyden*, *Orbo* van *Buren* Heer van *Arsen*, *Henrick* van *Kriekenbeck*, *Ian Smeyke* van *Hetingen*, *Sander* van *Redichave*, *Ridderen*, ende *Daem* van *Harve* knaep, beloofde aen Heer *Henrick* van *Homoet* Ridder, ende *Arent* van den *Gruythuyse* binnen de vier H. daegen van midde-winter 600. oude schilden te betaelen, onder dit scherp verband, dat, by gebreck van dien, op de vermaening van *Henrick* en *Arent* hunne erven ofte booden, de Hertogh niet alleen in eygen lijve zoude koemen tot *Nymegen* met ses paerden en ses mannen, maer ook de gedachte *Ridderen* yeder met drie paerden en mannen, ende wt de Stad niet scheyden al eer dezelve schuld waere af-geleyd.

5. Na dat de Bisschop door *Willem* van Gulich in sijn gebied grootlijx was beleedighd, liet hy tot meerder verzeekering zynen paelen delven een *Grift*, nu de *Vaert* geheeten, en twee *Sluyten* ofte houten Schutten in de *Leek* maeken (om het water van den *Rhijn* en *Leek* na vereys van zaeken daer door op- en af- te doen loopen) behalven de vaste Schans *Gildenburgh*, staende te *Vreeswijk*, waer mede men den vyand van de *Grift* zoude af-sluyten. De *Dortenaers* met den *Vry-heer* van *Vjanen*, vermoedende zulx te strecken tot hun kleynachtinge en after-deel, hebben *Albert van Beyer* en *Ruwaerd* van *Holland* tegen de *Stichtenaers* op-gemaekt, die het oude kraekeel van 't Slot * *Vredeland* weder op haelde, ende ook sonder dat den Bisschop te lijve scheen te willen, om dat hy sijn toekoemenden schoonzoon Hertogh *Willem* van Gulich soo een hard vyand was geweest. De Bisschopsse dit speurende hadden liever in de voor-baer te welen ende naemen daerom het Huys te *Kronenburgh* tusschen Utrecht en *Amsterdam* met geweld in, slechtende de mueren. Als sy voor Woerden niet konden op-doen, leyden sy, om te toonen dat het haer leed was, de Voor-stad in koolen. *Wesop*, *Muyden* en andere Vesten moesten yet groot voor de brand-schattinge op-brengen, om alzooy weder te innen het geld, 't welk hen de Grave, zoo sy 't wt-leyden, r'onrecht had af-gerockt. Middeler wijl onder-stond *Zmeer* van *Gaesbeck* *Vredeland*, met noch een ander Slot, die hem onder eed waeren toe-vertrouwd, niet alleen aen

* Het af-schrift van desen brief is ons zehandreyke by *Jonckheer* van den *Gr. ys-huys*.

den Hollander te leveren, maer ook de Stichters naers daer wt te bevechten. De Bisschop om sijn moed te koelen, heeft daer tegen Holland tot aen Swammerdam al brandende en blaekende door-geloopt. Korts daer na quam *Albert* vergeselschap met *Adolf* van Kleve en den Grave van *Blois*, neffens een sterk getal van Vry-heeren, Ridders en Edelen, wt Henegouw, Holland, Zeeland, Gelderland en Kleve by eengerot, *Guldenburgh* vermeersteren ende het vlacke land alenthalven bederven. Wanneer op 't naeste jaer de Hollander en Bisschop over de waerdij ofte bemuntinge der penningen, waer voor *Vredeland* verpand was, zich onder een niet en konden verstaen, heeft de gierigheyd en wrack-lust beyde Heeren het zwaerd opnieus doen aengorden. Na dat *Arent van Horn* *Guldenburgh* gewapender hand had overwonnen, ende een deel luyden wt Naerden, *Ysselteyn* en *Oudewater* gevangen naer *Utrecht* getrocken, quam *Albert* niet een ceterlijke vloot de Leck op vaeren, en een proeve doen op *Guldenburg*. Dan alzo hem de lucht hier te sterck was, moett *Wulvenborst* aenhouden, met *Hulkestejn*, 't welk hy tot den grond toe verbernde. Op 't leste wierd de vrede aldus gemaect, dat die van *Utrecht* de schaele van de *Hollanders* zouden boeten met 3000. oude schulde, en 't gebied van *Vierrijk* ongemoeij behouden; na dat de Bisschop met seuen geloofswaerdige mannen zouden hebben gezworen, dat de *Martens-kerk* eygendom daer aen hadde.

6. Hier-en-tusschen had de Grave van *Blois* weynigh hulp aen den Bisschop, en *Willem* van *Gulich* de hande n ruym. Evenwel veroverde de Heer van *Brederoede*, *Blois*: gevalle, de *Stad Tiel*, welke hy voort met buyten-werken en doorsnijdinge van den dijk beneden de voorstad *Zandvijk* houwaer maakte, ende ridderlyken verweerde. Onlanx daer na zijn door top-tijzen van *Rhijn* en *Wael* de gedachte *Stad* en nabuerplaetsen zeer gekrenkt, ende de nieuwe kae met de *Dam-poort*, een stuck van de muer, en eenige huysen in de *Water-straet* schier geheel wegh gespoed. Als *Hertogh Veneslaes* op desen tijt van * *Genape* op-treckende in 't gebied van *Nivelles* aen vigh te stroopen, zijn de wassende oproerten, door toedoen van Bisschop *Ian* en de *Steeden* van *Luyk*, in deser voegen tijdeliken afgulneeden: Dat de voorgaende bitterheeden niet meer zouden gedacht worden, ende dood en te niet zijn het verdragh by de *Steeden* geslooten, terwijl de *Hertoghte Nymegen* en daer na te *Nideck* verzeekerd zat. Van de 900000. montens zouden de *Steeden* en dorpen op-brenghen 800000. de *Geestlykheyd* honderd duysend; behalven noch 2500. montens van wegen de *Steden* en dorpen, ende 1500. van wegen de *Geestlyke* aen banden van den *Hertogh* te tellen, ende in te beuven by der *Staten* *Renmeesters* gevoeghd met twee van den *Hertogh*. 't Geen tot vry-koopinge der gevangens tot *Nymegen* en elders hier aen te kort sboot, zoudt de *Hertogh* wt sijn *Schat-kist* daer by leggen, en gade staen dat het gemeene beste door 't lang wt-stellen niet en wierd versterd. Na dese onde-handeling is *Veneslaes* weder naer *Brussel* gekoemen. Op dit en tverleeden jaer wird men in mans en vrouwen gewaar een kluchtige delligheyd, die eerst *Gelderland* en *Gulich* daer na ook *Duytsland* met *Vrankrijk* bevingh. Men zagh manluyden en wijven twee en twee, ender eikens een alleen, danffen, singen, huppelen, en malkanderen vriendelijck om-amen. Maer 't yrecmdst van allen

was, dat de vreemde van de vreemde, aen eenen euvel vast zijnde, niet anders en wierden aengesproken ofte omhelsd, ende d'een van d'ander zufter en broeder gehechten, als of zy lang onder een hadden kennis gehad. Op 't zelve pas wierd *Mechreld* van *Gelder* by die van *Zutphen* ingehuld. Dees eed zoudt krachte hebben tot de mondigheyd van *Willem* van *Gulich*. Niet te min zoudt de *Stad* haer by-lijven, geeven 't geen sy op de in-huldings-tijd had gegeeven, ende daer voor genieten de aen haer verleende vrydommen. Quam 't dat sy gemoeijd wierden om reeden dat sy *Willem* den vorigen eed hadden op-gezeght, zulx zouden sy *Me-vrouw* bymond, schrijft ofte door een boode aendienien, ende haer aenbaegen zoo lang als sy na recht en eerbaerheyd zouden verstaen. Gedaen ten over-itaen van des *Vortinnes* Raeden *Reynald* van *Bredenrode*, *Walter* Heer van *Voorst* en *Keppel*, *Arent* *Keppel*, *Steven* van *Linden*, en *Ian* van *Eze*. Maer of wel de Heer van *Bronkhorst* die van † *Doesburgh* verzocht *Volter* Heer van *Voorst* tot een halven *Drossaert* te willen ontfangen, om beyde in den lande van *Zutphen* van haerent wegen te lachten richten, ende de halve in-komsten te heffen voor den tijd van vijf naest-volgende iaeren, na den inhoud der brieven van *Mechreld* van *Blois*: zoo en word nochtans niet bevonden den Heer van *Voorst* binnen *Doesburgh* voor zooda:nen *Drossaert*, ofte hoogh-gedachte *Gravin* voor *Vrouw* van *Gelder* en *Zutphen* te zijn aengenoomen; vermits sy *Willem* van *Gulich* te vooren hadden gezworen en getrouw bleeven.

7. Voor desen was *Herbern* van *Putten* die van *Kampen* aangeweerd, om een verbond met hun op te richten. De *Kamp-naers* quaed zijnde dat ze de *Bisschop* van *Utrecht* voor richters weygeide, verdroegen met *Herbern*, dat men over en weder goede vriendschap zoude pleegen, noch d'een d'ander zonder op-kondinge aantasten ofte beschadigen. Dit dede *Herbern* omdat zyne sacken doen wat wild stonden, en hy zelf zyne *Sloten* tzaemen met zyne eenige dochter den *Grave* van *Holland* had toegezeyt. Dit gedaen zijnde, had *Herbern* de koele mey van den *Bisschop* ofte sijn opdraght. Als echter eenige van sijn huys-gefinde haer nucken niet laeten en konden met die van *Kamper-veen* te ribbezacken, en de *Schout* van 't *Kerspel* hen af-vroegh wat zy hier mede in sin hadden, ende dese daer ophun geweer neder-leyden, wierden 'er niet te min negen mannen van 't boeren-gespuys neder-gematt. *Herbern* nam desen dood-slagh zoo ter herten, dat hy al-om aen de *Steeden* en *Vorsten* zijn beklagh gingh doen, ende de *Kampnaers* (hoewel zy niet met allen van dit bedrijf en wilsen, veel min daer aen schuldigh waeren) ontzeyde in een brief, van desen inhoud: *Ghy* *Schepens* en *Raeden* zult weeten, dat ghy vyanden geworden zijt van *Ridder* *Herbern* van *Putten*, wt zack van die van *Kamper-veen*, waer over ghy als *Heeren* en *befoerders* staet. Om 't ongelijk daer, dat ghy *Herbern* hebt aengedaen, willen wy onderschreevene *Gijbert* van *Bronkhorst* *Ridder*, *Lodewijk* van *Ripperheyde*, *Henrick* van *Hoemmet* *Ridder*, *Heer* van *Salmander*, *Arent* *Hoemen*, *Willem* van *Steenbergen*, *Willem* van *Baer*, *Henrick* van *Hunnip*, *Ian* *Molbeller*, *Walter* van *Dannen*, *Ian* de *Draver*, *Diderick* *Wittebolle*, en *Henrick* *Voegel*, alle knaepen, beroemen, dat de Heer van *Putten* ons liever is, dan ghy-luyden zyt, ofte alle ure burgery, ende onse eere tegens u manlyken verdedigen. Die van *Kampen* stelden

1375.

† Ex archiepis in sedem urbis

ftelden haer ondschuld alle bond-geuootten en in 't bysonder die van Lubeck voor, ende deden *Herbern* met zyne broeders *Pelgrom* en *Diderick* als verstoorders van de gemeene ruft wederom in een openen brief wt-luyden en verbannen. De Bisschop van Utrecht, verbittert door de driestigheyd en strooperyen van desen sijn Leen-man, trock op desen tijd zelf naer Kampen, willende met haer naerder handelen, en middelen beraemen om *Herbern* na zyne hand te zetten. Men maakte aldaer een besteck van *Puttensteyn* te veroveren, en tot den laetsten steen toe af te breeken. De Bisschop zoude maeken dat *Kamper-veen* weder aen de rechte band quam, ende met *Herbern* ofte sijn aenhangh weder noch verdragh in-gaen buyten believen van de *Kampenaers*, welker zaak hy zoude wt-voeren als sijne eygene. Voot daer na wierd *Puttensteyn* belegerd, en van den 15. des *Somer*-maends tot aen den eersten Oogst beslooten gehouden, alsoo *Herbern* daer binnen zelf alles bestuerde, ende sijn volk aendreef. Ondertusschen hadden zich de eed-geuootten op de been gemackt, om ofte het Slot te onrsetzen, ofte de kans door een gevecht kamperlijk te maeken. Wanneer de Bisschop dit wijs wordende den beleggers 400. mannen half tevoet en half te paerde te baet zond, dorfdien de gezworene niet aenbijten ofte wt de mytten koemen, te min soo sy alle hocken sterk bezet vonden, ende de Schants niet veelderley stormtuygh wierd aengetaft, als daer waeren *Blijden* ofte steen-stucken, bestaende wt een enkelen doch steeuwigen balk, die men soo in 't gewicht voerde, dat het zwaerfte eynd om laegh getrocken zijnde, het bovenste dunder deel wt de touwken aen weder-zijden als wt een slingereen zwaeren back-steen wijd en zijd wt-schoot. Daer wierd mede groot geweld gedaen wt de *bocken ofte nagels, zeltzaeme werken van de Roomse vond, hoedaenigh noch een binnen Kampen in 't wapen-huys van den *H. Geest* word verdoond. Het bysonderste deel van dit ongeschick gereedschap zijn drie vaste en geweldige balken ofte *mael-boomen*, aertighlijken in een gevoeghd, niet rond maer in 't vier-kant, op de kanten welt'zaemen geklopt, en ongeveerlyken 80. voeten langh. Hier mede heeft men op de toorens en steen-werken van *Puttensteyn* zoo gedondert, dat *Herbern* voortaan geen hoopfiende tot het verhoopt ontzet, de Vestinge aen de *Kampenaers* over-gaf. Hy zicd wierd alseen gevangen man in de Stad gebraght, en op den 15. Oogst met zyne bloed-verwanten in verzoeninge aengenoomen. De gevangens zouden verwisseld worden, en *Puttensteyn* by die van Kampen geslecht, welke de steenen door de *Blijden* in 't Slot geschooten naer huys naemen, ende aen *Herbern* den af-gebrooken puyn en tichel-steenen lieten volgen, die in weynige iaeren daer na stierf, ende een eenige dochter na-liet, welke veel tijds op het huys te *Putten* by *Elburg* verkeerde. Ende hoewel zy, als gezeyd, den *Grave* van *Holland* was toe-gedacht, verliefde sy nochtans zoo seer op een van haere hovelingen *Pelgrom Vos* van *Steenwijk* of *Vollenho*, dat zy zich ook van hem met 't kind liet maeken, ende zoo staetlijke goederen aen een slechten stam braght, niet zonder inwendigh hart-zeer van den Hertogh van *Gelder*.

8. Op drie Koningen giug soo een holle water-vloed over *Holland*, *Zeeland*, en *Vriesland*, dat die van *Utrecht*, zullende het geld aen *Albert*

van *Beyeren* voor de af-lossinge van *Vredeland* over-brengen, niet door de stroomen, maer over 't vlacke veld naer den *Hage* voeren. 'slaers daer na was de *Denijs-vloet* noch zwaerder dan de voorgaende. Op desen tijd heeft de Hertogin *Mecheld Harderwyk*, *Hattem* en de aangrenzige dorpen, ende op 'tvergangen iaer *Elburg*, aen Bisschop *Arent van Hoern* voor 25000. oude schilden in pandschap over-gedaen. *Ian van Chastillon* door Gods genade (soo hy sich schreef) Hertogh van *Gelder*, *Grave* van *Zutphen* en *Blois* met vrouwe *Mecheld* en Bisschop *Hoern* haer mede-stander, deden kond in een verdragh-brief, ten vollen verzoend te zyn over alle veeden en tweedraghten, na de dood van *Eduard* tusschen haere Doorluchtigheeden ter eene, ende de volgende Heeren hun vorige vyanden ter andere zijden voor-gevalen, te weeten *Frederick Grave* van *Meurs*, *Heer* van *Baer*, *Gijsbert van Bronckhorst Heer* te *Berkeloe*, *Geeraert* en *Sweer* van *Weerdenburgh*, *Ian de Lock*, *Wabraven* en *Iorden van Wie*, *Arent van Lanijk*, en *Philips van Heeren Kidders*: behalven *Wabraven van Benthem*, *Ian van Hoemoet* met zyne moeder en zuster n, *Osbo van Apsren*, *Roelof* en *Alard* van *Weerdenburgh*, *Herman van Wie*, *Walt' Hoekem*, *Willem*, *Gijsbert*, *Roelof* en *Richout de Kock*, *Ian van Est*, *Gijsbert van Kullenburgh* bastaerd, *Roelof*, *Henrick* en *Gilles van Lanijk*, *Arent van Raeden*, *Willem van Poelwijk*, *Willem Uten Nueland*, *Willem van Lioven*, *Ian van Brienen*, *Henrick van Aller*, *Henrick* en *Osbo van Wie* speel-kinderen, *Diderick* en *Ian Uten Elswert*, *Roven*, *Willem* en *Jacob Tegnagels* zoons van *Zandwijk*, *Gijsbert van Elden*, *Ludeken van Middewijk*, *Roven van Boelwijk*, *Gijsbert Huberts*, *Doens van Ravensweerde*, *Walter* en *Richout van Ginkel*, *Geeraert van Steenberghe*, *Gullimer van der Warden*, *Zander Ian* en *Geeraert van Welp*, *Osbo Arent* en *Gilsart van Gillicken* Heeren van *Haesten*, *Ian van Beest* zoon van *Olmer* met zyne kinderen, *Goeffen* en *Willem van Thuyt*, *Ian*, *Jacob*, *Willem*, en *Osbo van Heeren*, *Zander Passier*, *Reyner de Ruyter*, *Beerns van Dwoen* ofte *Duymen*, *Henrick*, *Diderick*, *Ian* en *Steven Doens*, *Henrick Wittenmeerde*, *Ian* en *Geeraert van Wijnsen*, *Henrick van Waerselaer*, *Godeken Bast van Hoemoet*, *Arent van Harwijnen*, *Ian van Ingen*, *Osbo van Herwen*, *Rutger van Randwijk*, *Ian van Aversact*, *Ian van Batenburgh*, *Ian Smit*, *Walter* en *Herman Averyen*, met hunne hulpers en krijghs-luyden, wt-genoomen die hand-daedigh waeren aen den neder-slagh van *Stoenwoen*, die by den Bisschop van *Utrecht* en naeste maegen van *Osbo* niet zoenbaer wierden gerekend.

9. De gezeyde vergeevinge was soo bepaeld, dat de verzoende, zoo veele 'er eenige Leenen van 't Vorstendom bezacten, die moesten verbeffen by den *Grave* en *Vorstin*. Soo wie door af-wesigheyd, recht, ofte onrecht sijne goederen was weerloos geworden, zonder zo vry weder-moegen aenwaerden. Alle brieven en handschriften, die de mede-standers en onderzaeten van gemelte Vorsten ofte de luyden aen weder-zijden den anderen hadden verleent, wierden voor bondigh gehouden. Sy kenden mede boet- en schuld-vry alle inwoonders van de *Op- en Neder-Berouwe*, van *Thielerweerd*, van *Teysterband* (zoo ver het *Gelders* was) ende een yeder in ofte buyten dese gewesten verblivende, die sich tegen haer ofte het Hertoghdom bad verzeepen, ende binnen een gezetten tijd om genade bad; bekwelden haer recht op de geene die in den slagh van *Baerwijk* gevangen waren en gebecht. Yeder van de andere gevangens zoude sijn eygen kost en drank koopen,

† *Aries*
compasi-
tus.

loopen, ende zoo'er niet weylen was, sijne bekomst
 krigen van water en brood; yeder mede sijn gevangen
 op zeeke geld zetten. Quam der zelven een te sterven,
 ende de vermaerder bewees zulx buyten sijn verzuym
 te zijn toe-gekoomen; zoodane verscheoninge wilden
 sjaanneemen, ende den bloed-vrienden van den over-
 leeden toe-schicken. Die alles beloofden Ian, Mechteld
 en de Bisschop te after-volgen, neffens de boven-
 staende Ridderen edelen, die mede de hoogh-gedachte
 Vorsten trouw en hulp zwooren in 't byzonder tegen
 die van Arnhem alle hun bond-vrienden, tot dat sy
 met haer zouden zijn vergeleeken. Dese zoen-brief
 was betekend en bezegeld by Reynald van Bronk-
 horst Heer van Gennep, Ian Heer van Lijuden,
 Arent van Harlaer Heer van Amelroyen, Geeraert
 van den zelven toenaem Heer van Poderoyen,
 Goossen van Rossem, Arent van Leienberge, Iamen
 Arent van Herwijnen, Steefken van Brakel, Steven
 en Goossen van Lynden, Ian van Arkel, Ian van
 Langerick, Orbo van Zoelen, Ian van Badick,
 Arent van Hoekelen, Geeraert van Arnhem, Beernit
 van Dorenweerde, Herman van Keppel, Ridder:
 Ian van der Eze, Herbern van Ifendoorn, Hubert van
 Dorenweerde, Winand van Arnhem, Walter en Ar-
 van Keppel, Goossen Jacob Steefken en Alard van
 Badick, Gysbert van Herwijnen, Claes en Ian van
 Haefst anders van Rhijn, Diderick en Henrick van
 Rhein, Arent de Kock van Delwijnen, Geeraert van
 Loeken, Orbo van Herlaer, Geeraert en Ian van
 Doornick, Gysbert de Vaicht, Gysbert van Deerink,
 Walter van Arnhem, Orbo en Beernit van Lent,
 Yviende Groot, Henrick Tegnagel van Oy, Maes
 Mulert, en Herman Utendroek knaepen. Dese
 beleeden sich bond-vrienden en eed-geenooten
 van den Grave van Blois, en zwooren met op-ge-
 steekene vingeren de aengetoogene verzoeninge
 te zullen houden en doen houden van volkoomen
 waerde. Op dit iaer stierf de kloekmoedige
 Eduard Prins van Wallis, die 's iaers daer aen ge-
 volghd wierd van sijn genant en vader Koningh
 Eduard den dierenden, den Geesfel van Vrankrijk,
 enoom van onse Vorsten Eduard en Reynald, in 't
 74^e iaer sijns ouderdoms en 52^e sijns Rijx. Het
 rappier dat dees ontzaghelijke held in den strijd
 plaght te gebruyken, hanght in de Koninglijke
 kerk van Westminster by Londen boven sijn graf,
 wegende 18. ponden ende in de lengte 7. voeten
 wt-brengende. Bezijden hem ligt de Koningin
 Philippe, ende staen rondom haer verheeven graf
 dese wapens en namen. Aen 't voeten-eynd de
 Koningen van Navarre, van Bohemen, van Schot-
 land, van Sicilien ende van Spanien. Aen 't hoof-
 den-cynd Willem Grave van Henegouw en Hol-
 land haer vader, Ian Koningh van Vrankrijk,
 Eduard de dierende Koningh van Engeland haer
 man, Keyser Lodewijk, en haer oudste zoon
 Eduard Prins van Wallis. Aen de linker hand van
 't graf Ioanne Koningin van Schotland, Ian van
 Eltham Grave van Cornwal, Ioanne Princesse van
 Wallis, Lesnel Hertogh van Clarence, Isabelle
 Gravin van Bedford, Ian Hertogh van Lancaster,
 Ianne Hertogin van Clarence, Edmond Grave van
 Cambridge, Ianne Hertogin van Lancaster, Tho-
 mas Grave van Buckingham. Aen de rechter zijd
 de Keyserin Margriet hare zuster, Reynald Hert-
 togh van Gelder haer broeder, Eleonore Vorstin
 van Gelder, Ian Grave van Henegouw, Marie
 Vorstin van Brabant, Lodewijk Hertogh van
 Beyeren, de Gravin van Pembroek, Karel zoon
 des Koninx van Vrankrijk, de Hertogh van
 Brabant. Na haer wierd Richard de tweede, een

elf-iaerige zoon van Prins Eduard, by de Rijx-
 standen tot de kroon op-gevoerd.

10. In den ingaugh van 't iaer verbonden sich
 te Bommel Chastillon en Mechteld met den mee-
 ften adel des lands, en zonderling met de ses Stee-
 den Huesfen, Tiel, Wageningen, Harderwijk, El-
 burgh en Hattem, maekende met den anderen
 voor ses iaeren een nauwer verdragh, en deze
 heylsaeme keuren. Niemand van de eed-geenoot-
 ten staet vry wt Steeden, Sloten of anderlins door
 hem of een ander yemant eenigh geweld aente
 doen. Ridder, edele, knaepen, van wat staet die
 zijn, zullen wt hunne ervenissen, erven, leenen, en
 vordere goederen betaelen, zoo als gebruykelyk
 ter stede van 't goed ofte hun mael-stedee. Over
 dood-slaegen, wegelagery, vrouwen-roof, brand-
 stichtinge, spanninge, en diergelijken ondaed, te
 land ofte te water yemant beiegenende, zal den
 Drost ofte Richter van de plaats des misdads, de
 kennis en straffe toe-koemen. Soo de schuldige
 in 't na-iaegen koemt dood te blijven, daer voor
 hebben de vervolgers niet in te staen; zoo hy
 ontloopt, ofte op sijn ofte eens anders binnen-
 lands Slot zich bergh, zullen het de t'zaementlij-
 ke eed-geenooten (indien de gekoozene Scheyds-
 mannen niet anders en vonnissen) zoo lang bele-
 geren, tot dat de misdoender in handen zy: (wt-
 genoomen een enkelen man-slagh, die na de wijze
 van yeder pleck straf baersal wesen) washy buy-
 ten de bond-paelen gevlucht, dat zoude staen aen
 't goed-dunken der eed-geenooten. Alle inge-
 noomene Schantzen (behalven die den Vorsten
 in eygendom toekoomen) zullen geslecht wor-
 den, en de gevangens gehandeld na de wt-spraek
 der Segs-luyden. Die binnen de grensen des ver-
 bonds Heerlijckheden ofte have bezitten, dan in
 desen brief onbenoemd ofte buyten geslooten
 zijn, zullen de vrucht daer van niet genieten, (wt-
 gezonderd vrouwen en kinderen) en gemeender
 handaengegreepen worden, indien zy een der
 bond-geenooten, hun bouweren, ofte andere
 reyzende luyden op Heeren wegen ofte stroom-
 men aenranden. 't En is geen van de verbondene
 zyne mackers koemende te helpen geoorlofd,
 eenige vrede, stille-zaet ofte ander besteck met
 den vyanden bedecktelijken ofte in 't openbaer
 te sluyten, waer in gemelde Vorsten na voor-
 gaende wetenschap met haere Raeden, Leen-
 mannen en onderdaenen mede niet en zijn be-
 slooten. Soo yemant, wie 't ook zy, na wrgang
 en ter oorfaeke des verdrags, tegens een der on-
 der-geschreevene zich vyandlijken aenstelt, die
 zal door de bond-geenooten in 't gemeen ofte
 elk in 't bysonder geweerd worden, tot dat de
 zaek zy by-geleyd. Waer 't dat yemant, due-
 rende dit verbond, yets bedreef, waer over aen de
 gezworene goede mannen klaghten vielen, ende
 de gedaeghde zulx op vermaen niet en beterde,
 zullen de verbondene den aenlegger handsterkin-
 ge doen, tot dat hem sijn schaede zy geboet, ofte
 daer over geleyft. Een der vennooten binnen
 den tijd van 't verdragh oorlogh voerende met
 een wtheemisse, magh geen vyandschap aenvan-
 gen, voor hy een heele nachten dagh buyten de
 bond-paelen zy geweest, en na gedaen schaede
 niet wederom binnen de vreedige paelen koe-
 men, dan na drie volle daegen.

11. De gekoozene mannen van de Neder-
 Betouw, Leisterband, en Thiel-veerd zijn
 gehouden alle ses wecken naer Thiel zich te ver-
 voegen, gelijk die van de Over-Betouw en
 Velouw

„ Velouw naer Wageningen ofte Arnhem (in geval
 „ de Vorsten die Stad machtigh worden) om te
 „ verneemen en te doen wegh neemen, zoo'er yet
 „ op de Heeren wegen, vaerten, ofte stroomen de
 „ gemeene rust mochte verhinderen. Die by de
 „ goede mannen zyne zaak verliest, draegt zyne
 „ en sijns tegen-dingers kosten; zoo hy 't weygert,
 „ zullen hem alle de bond-genooten tegen-vallen.
 „ De een vennoot magh d'ander vyandlijker wijze
 „ niet bespringen; ende zoo 't gebeurde, zal de
 „ verkorte sijn wraek niet in de wapenen maer by
 „ de goede mannen soeken. Soo'er tusschen een-
 „ nige van de scheidts-luyden kraekeel rijft, sal men
 „ in hun plaets vreemde aen dat ding-tal niet vast
 „ zijnde daer toe verwilligen, om met de overige
 „ het oordeel te scheppen. Die hun handen onder dit
 „ verbond niet hebben staen, en gelijke wel daer in
 „ begeeren begrepen te zijn, moegen na behoer-
 „ lijken eed aengenoomen worden. De eed-ge-
 „ nooten zijn verplicht niet te pleegen dan dat
 „ recht is, sonder aensien van eygen baet, vrienden,
 „ maegen, ofte hoe het anders magh genoemd zijn.
 „ Indien 't de goede mannen over de wt-spraak
 „ niet eens konden worden, sal men een opper-
 „ scheidts-man neemen ofte de meeste stemmen
 „ volgen. Wil yemant binnen den tijd en grensen
 „ des verbonds een Slot bouwen, daer te voren
 „ geen en stond, die magh het doen op sijn eygen
 „ ban en boeten, ende sullen de andere de goede
 „ hand daer aen houden. De pael-steden deses
 „ verbonds strecken sich wt van Kroegelin de Wael
 „ af-gaende door de Voorn en de Maes, ende soo
 „ nederwaerts tot aen Lovesteyn, en aen den stroom
 „ de Merwe; ende van daer tot Floerkens Sluys;
 „ al tijtacht slaende op der gemelder Vorsten recht,
 „ haer voortaan te water en te land toekomende
 „ tot aen Gilleken; van daer tot aen Renoy; ende
 „ van Renoy tot de gerechten van Buren en Bo-
 „ finchem. Van hier den Rhijn weder op-gaende
 „ voor by Ravenway tot aen Kroegelin: eyntlij-
 „ ken de geheele Velouw-rack, soo verre die met
 „ haer land, zee, en stroomen onder Gelderland
 „ behoort. Voorts zal de Ampt-man van de Over-
 „ Betouw, tot dienst van 't gemeen, met sijn Ampt
 „ wt-leveren 20. wt-geruffte ruyters; de Neder-
 „ Betouw met de Stad Thiel 27; Bommeler-
 „ weerd met Bommel 80; de Heer van Lienden
 „ met zyne Velouwife Amptmanny 8, en Ian Ose
 „ met sijn deel van de Velouw 20. De Ampt-mans
 „ sullen de onkosten vinden op de Kerspen, na
 „ 't zeggen van twee be-eede Setteren van yeder
 „ Ampt. De Vry-heer van Buren en Bofinchem
 „ sal thien Ruyters, om de wegen als 't nood doet
 „ veyligh te houden, op sijn beurswapenen; Heer
 „ Ian van Lienden, en Frederick van den Berge Heer
 „ van Bylant, vijf; Geeraert van Harlair Heer van
 „ Puderoyen en Walraven van Baer elk drie Ruy-
 „ teren, gelijk mede Ian Wibemert en Ian van Kra-
 „ nendonk wt sijn dorp Hedel; Geeraert en Wy-
 „ mand van Arnhem met hun neve Wynand, vier;
 „ Evert Wienweerde van Middagh twee, en de Stad
 „ Hueffen vijf Ruyteren. Om alle voor-vallende
 „ ding-taelen en zwaerigheden in yoegen als voor-
 „ schreeven staet te beslechten, keuren de Vorsten
 „ tot haere Raeden en gezwoorene Seghs-luyden
 „ Reynald van Bredewade Heer van Gennep, Alard
 „ Vry-heer van Buren en Bofinchem, den Heer
 „ van Lijnden, Heer Geeraert van Weerdeburg, Wal-
 „ raven van Wybe, Arent van Lawijk, Herbern van
 „ I SENDOORN, Otho van Asperen, Ian van Hatfs, en
 „ Goossen van Wanderick.

12. Een oud Frans Schild van goed stof en
 gewicht sal gelden twee ponden en hooger niet;
 ende andere goude ofte zilvere munt daer na
 worden gericht. Echter sal men alle verschee-
 nene renten en thienden moegen betaelen met
 zulk geld als tot noch toe gegaen heeft. Hier na
 volgen verscheide wetten op de huyren, af-los-
 singen, tollens, renten, in- ende wt-schulden zoo
 van de huys-luyden, edelen, als andere. Is mede
 toe-gelaeten alle soo tilbaete als onttilbaete pan-
 den, die na dood van Eduard soo goed als verloo-
 ten waeren, tusschen dit en Ians dagh met de tot
 noch toe gangbaere munt af te leggen. Alle ver-
 molmde ofte veriaerde schuld-brieven zullen de
 schuldenaers vernieuwen. Koemt Me-vrouw
 van Gelder en van Blois binnen de sesiaeren van
 dit verdragh te over-lijden, soo sullen de ge-
 zwoorene Raeds-heeren in de 14. nachten naer
 Thiel reyzende twee mannen wt haer midden
 ofte andere aen den Vorst in der tijd af-veerdigen,
 en vraegen of hy dit verbond wil voor goed ken-
 nen; zegt hy ja, soo sal het den vollen tijd wt
 dueren; zoo niet, sullen de eed-genooten het
 noch trachten in sleur te houden ten minsten acht
 weeken na dood van de Hertogin. Is mede be-
 voorwaerd, dat tot onderhoud van de land-vrede
 vieriaeren vervolgens (de goede mannen moegen
 noch een iaer daer by neemen) den Vorsteneere
 beede sal in-gewillighd worden, ende van 100.
 ofte meer ponden acht ponden betaeld, ende
 min welker goed min waerd is. Ten opsicht van
 dese handelingh zijn noch de Heer van Gennep
 noch Heer Ian van Langerak verplicht yet te
 onderstaen tegen den Grave van Holland. Een
 der eed-genooten in schut sittende van een wt-
 heyms Heer, die loopende den tijd van 't beslecken
 met geweld in der bond-vrienden land moght
 in-breeken, zal zoo veel aengaet het verbond,
 aen dien Heer niet langer gehouden zijn dan ten
 eynde toe van 't verbond. Onder stonden de
 zegels en naemen der Vorst en Vorstinne, de
 seven Steeden bovengenoemd, en dese Ridderen
 en knaepen (behalven die in de vorige brieven
 staen wt-gedruckt, ende hier, kortheds halven,
 worden over-geslaegen:) *Willem van Rees,*
Geeraert van Kylenburg, Hendrick van Manderick,
Otho Ian en Arent van Buren, Steven en Guido
van der Weyden, Rutger van Laekmonde, Ian van
Roffem wt Byland, Borhold van Rees, Dirk van
Woefick, Ian van Gent, Zander Vaek, Bert Tegnagel
Hafert met sijn broeder Claes, Wollink van der
Wade, Henrick Schoenstraen, Steven van Brélaer,
Willem van Lyenen, Engelbert en Gijbert van
Hermen, Ian de Koster, Henrick Duys, Willem
Willink van Hoesterhold, Geeraert Sander Helmich
Willem en Ian van Weij, Ian Duys van Heel, Jacob
van Wese broeder van Sander Tegnagel, Geeraert
van Dodenweerde, Willem van Ruyrenweerde, Arent
de Hase, Hacke Sasse en Claes van Echreht, Herman
Frederix, Iorden van Tzel van Harderwijk, Tegna-
gelen Linken van Middellwijk, Arent van Tye, Wal-
ter en Herman van Over-Rhyn, Ian van der Moelen,
Godeken bastaerd van Arkel, Herman Orbens, Gijb.
Ludolf, Steven Duys van Volten, Roemer van der
Bollick, Elias van Beyngen, Gerisfaes van Grosveld,
Gerisfaes en Goossen van Triest, Rutger Vonck, Ian
Spaen van Bernem, Geeraert van den Sande, Walter
en Herman Spiegel, Otho en Geeraert de Iocde, Gijb.
en Geeraert de Vooghd, Elias Diderick en Henrick
van Rhyn, Ian van Beest van Renoyen, Wemmer
van Kyck, Ian en Henrick van Est, Ian van Gysfen,
Diderick

Diderick van Warken, Jan van den Sloit, Diderick Uyer Hoefsterwijk, Goossen en Jacob van Driel, Geeraert van Bruechem, Goossen en Hillin van Aelst, Otho van Malsen, Gysbert van Iusfaes, Pauwel van Heel, Arent Ianssen, Geeraert en Goossen Egens, Gysbert en Herman Gysberts, Hacke Alarts, A'wd en Lambert van Rijswyk, Gysbert van Waldenoye, Rutger van Ynen, Gysbert Schade, Suirmond Alarts, Jan van Brienon Swartink, Steven van Deelen met zijn zoon, Jan van Scharpezeel, Jan Borzo, Henrick van Allar, Goossen van der Hellen met zijn broeder, Pelgrom en Herbern van Putten, Henrick van Hoestenwoude, Jan Benink, Evert van Meermuyden, Jan van der Horst, Evert van Wilspe, Herman van Mekeeren, Henrick van Suderaes, Volker Kijnder van Houit, Evert van Oj, Albert Vintink, Jan van den Hamme, Evert van Werde, &c.

13. In de Mey-maend deed Reynald van Bredenvode met een tamelijke maght een inval in de Velouw, mede voerende, behalven een rijken buyt, Ridder Henrick van Hoemoet en andere edele. Hy zelf, wanneer op 't naechte iaer zijn vader Diderick de wereld verliet, verliet t' effens de werldelike zorgen, ende sloot sich in een Carthusier-Klooster, om het overschot sijns leevens aldaer rustelijken te verlijten. De Grave van Blois, siende de hoofd-steeden van Gelderland in *Willems* bedwangh, ende dat hy met al zijn ardebyd en geld niet en won dan hoofd-sweeren en armoede, gaf de moed verlooren ende het bewind van den oorlogh over aen zyne vrouw *Mecheld*, en *Arenz van Hoern* Bisschop van Utrecht, ging verhuysen naer *Schoonhoven*, daer hem niemant in zijn recht en bespeerde, ende een Carmeliten Klooster bouwen, waer in hy, in geen ongemack ofte krijgh opgequeekt zijnde, zijn dood allenkens te gemoet zagh. Alsoo de ionge *Willem* van Gulich nu in zyne 14. iaeren was gegaen, leverde *Albert van Beyeren* Grave van Holland hem zyne dochter *Catharyn*, de na-gelaeten weduwe ofte lever bruyd van Hertogh *Eduard*, na dat de Paus den band van maeghschap had gebrooken. Hy gaf haer mede de 33000. montons al over langh aen *Eduard* geteld, met quijt-schelding van die 6000. iaerlijxe montons welke *Eduard* haer had geloofst, en schenkinge van alle renten der voortzyder morgen-gaeven tot de dood van *Eduard*, beloopende tot 36000. montons: beloofde mede noyt te ont-erven dan haer te goede te laeten alle rechten van versterf, die haer zouden moegen aenkoemen wt zyne ofte sijns vrouws Heerlijkheden, ofte van wegen haere broeders, zusters ofte voor-ouders, alles by verlos van 100000. montons &c. De zegelaers en waer-borgen waren *Jan* Grave van Blois, *Otho* Heer van *Arkel*, *Sweer* Heer van *Abhoude*, *Putten* en *Sryen*, *Diderick* en *Reynald* van *Bredenvode*, *Arenz* Heer van *Egmond* en *Yffelstejn*, &c. nestens de Steeden van *Holland* en *Zeeland*. De huwlijksvoorwaarden van *Willem* van Gulich zijn te lang hier te verhaelen. Ten zelve tijde liet Keyser *Karel* binnen Gulich t' nieuwe brieven af-gaen, waer by *Willem* van Gulich zoon van *Marie* in t' gantsche rijk van Gelder en Graefschap *Zutphen* op nieuws wierd beleend; onverkort effenwel aen *Marie* Vorstin van Gulich en Gelder haer toe-bescheyden lijf-tocht. Terstont hier na liet *Willem* die van *Erkelens* weeten, hoe hy als Hertog

† Vide alteras *Venceslai* successoris apud auctor. pag. 321.

van Gelder hen toe-liet, om zyne moeder *Marie* voor haer leven als hun rechte vrouw onderdaenigh te wesen; mids dat sy, soo wel als d'andere Gelderisse Steeden, by haere rechten en oude herkoemen zouden verblijven. Op dit iaer is *Willem* Hertogh van Beyeren, Palts-grave aenden Rhijn, Grave van Henegouw, Holland, Zeeland, ende Heer der Vriesen, na dat hy menige iaeren om zyne wtfinnigheyd aen banden had geleege, leestelijken geruft, ende te Valenchien ondergeleyd. Na zijn dood quam zijn broeder *Albert*, Ruwaerd te voeren, alle zyne Graefschappen aen te erven. In stede van *Arenz van Hoern* (die vermits het af-sterven van Bisschop *Arkel* na Luyk was beroepen) wierd ook *Floris van Wevelickhoven* van Munster wt Pauselijke bevel naer Utrecht ontbooden. Dan daer koemende vond dat *Hoern* alle Sloten en Vestingen met zijn volk noch bezet hield, ende des Sichts in-komsten gezind was ten minsten voor een iaer noch op te beuren. *Floris* bykants een iaer om den tuyn geleyd zijnde, heeft *Otho van Arkel*, een Leen-man van onze Vorstendom, wt nood by de mouw genoomen, die hem, niet zonder wapen-gedruys, in den stoel heeft gezet. Na dat Keyser *Karel* van Gulich op Brabant en voorts naer *Paris* was vertrocken, ende zijn oom Koning *Karel* te vergeefs aengeweesd om een vrede met de kroon Engeland te maeken, is hy van daer wederom naer Duytsland gekeerd, ende t'enden t' iaer gestorven, krygende tot een navolger zijn zoon *Venceslaus*, een man van een bystere gedaente, ende noch meer byster en ongeschickt van leeven, ende die maer het wterlijk maexel had van een mensch. De Hertogh van Gelder loofde in een brief de Stad *Zutphen* met geene Block-huyfen ofte ongemack van oorlogh te zullen bezwaeren.

14. Door *Willems* inhuldige waeren evenwel de onlusten in Gelderland niet gestild. Te Thiel waren de burgers soo tegen den anderen gebeeten, dat sy op Paes-dagh aen een raecten, ende een grooten moord aensfelden, welke den inwoonderen zoo heughde, dat 'er lange iaeren daer na noch kallinge viel van den quaden Paes-dagh. In desen op-loop bleeven, beneffens de gemeene luyden, de edele Heeren *Govert van Arkel*, *Brijnen van Honstwijk*, *Herman van Eyl*, *Lucas van Empel*, *Diderick Mulstener* en *Rutger van den Boerzelaer*, beroemde krijghs-luyden in dienst van den Grave van Blois, lieten niet na, onder t'geleyd van Grave *Adolf* van Kleve, van der Mark, en andere Heeren, die van Niemegen steeds met wt-loopen en knevelen te verbluffen, om dat sy Grave *Willem* en zyne mede-mackers de hand boven hielden. Hier over spanden sy alle krachten in, om de Nymegisse met het weghdrijven van hun vee, ofte met blaeken en rooven alle leed aen te doen; onder-scheppende op een zeker tijd ende op de Sloten van den *Hoerwoude* en *Eyl* verseekerende een deel derselver, die te *Stads-dael* buyten de poorten een wijl tijds ter schuyt hadden geleege, ende sich met groot geld vry moesten koopen. Niet te min is de vernaemdeste roer-vink *Herman van Eyl* naderhand met Hertogh *Willem* verzoend, als ook zyne medestanders; na dat dese wrevelige vyandschappen nu over de seven iaeren de herten der landzaeten tegen een hadden gekant. De Hertogh van Gulich ontloegh sich op t' volgende iaer van sijns zoons vooghdij, die met zyne toegeseyde *Catharyn* onlanx daer na zyne trouw heeft volbraght.

1378.

1379.

Willem, om sijn zoon van iongs op te scherpen, en tot ongemack te wennen, voerde hem mede in den oorlogh. In den eersten tocht trock hy met een goede maght na de Maes, om te belegeren de Stad en 't Huys te *Gennep*, waer van Heer was *Reynor van Brederode*, een voor-stander tot nu toe en opper-vriend van *Blois*. Als dit wat langh aenliep, maecte Heer *Walter van Voorst* gereedschap om een verfoek te doen op de beleggers, hebbende wt *Westfaelen*, wt de landen van *Kleve*, van der *Mark* ende elders een tamelyke menigte by een gegadert, ende sich in en omtrent het dorp *Hompel* neder-geslaegen. De Hertogen dit wijs wordende, braken op in de stilte des nachts, naderden met hun gantsche heyr-kracht het dorp, schakeerden hun volk in geleedaren, ende gaven bevel om met basuynen klank op den vyand aen te zetten. De bohey en vechters hevighyde was groot, ende wierd de vyand by heele rotten op-geslaegen, en als een kudde schapen verstroyd. De Heer van *Voorst* viel zelf in handen.

15. *Willem* maecte na dese over-winninge sijn zoon weerbaer en tot een krijghs-man, deed hem een draegh-band om, sprack de gewoonlyke woorden, ende sloegh, als opperste Veld-heer, terwijl hy op de knyen zat, met sijn zwaerd hem fachtens in de neck. Dit gedaen, koos hy sijn zoon, na 't vereeren van een rappier, waepen-riem en goude spooren, tot een Ridder. De ionge Vorst hier door verhooghmoedighd, vermeersterde, met hulp en in-geeven sijns vaders, de Stad *Thiel*, ende met een het aengeleegen *Tol-huys*, nam zyne voorige vyanden den eed af, ende wierd al-om voor Hertogh van *Gelder* en *Grave* van *Zutphen* in-gewillighd. Om de herten zynen onderzaeten te bekooren, beraemde hy een vaste vrede, vertoonde zich aen alle plaetsen, ende betoonde een yegeelyk, hy was dan *Heke-reus* ofte *Bronkhorst*s geweesd, gelijke eer en een vroolijk gelaet. 't Welk d'een lands-man met den ander, ende haer alle met den Vorst wonderlyken heeft vereenicht. Maer zyne moeye Hertogin *Mechteld* en de *Grave* van *Blois* (gelijk het geluck en de vrienden gemeynyken t'zaemen koemen en scheyden) lieten nu den moed zinken, en vergenoegden zich met 't geen zy hadden; alzo hun voorige mede-hulpers, nu haer geld en raed ten eynden zijnde, de schouderen optrocken an allenxkens af-droopen. Hoewel haer *Willem* noch eenige iaerlijxe lijf-renten liet volgen, behalven de in-komsten van *Huessen*, welke *Grave Ian* van *Kleve* haer tot een bruyd-schat had toe-geleyt; alwaer sy ook op het naeste iaer (andere neemmen dit twee iaeren laeter) is geruft. Haere dood gelijky in *Gelderland* de oorloghs-toortzen wt dempte, soo ontstact ze die wederom elders. Want *Frederick* Bisschop van *Kolen* en *Adolf* *Grave* van *Kleve* het war-garen sochten, vermits de Bisschop aen het *Slot* en gebied van *Lin* (waer in vrouw *Mechteld* van haer vorigen huys-heer *Ian* van *Kleve* was gelijf-tuchtighd) zyn handen sloegh; voor-wendende daer in wt zacke van verstreckte penningen gevestighd te zijn van Ridder *Bernhard Strunkede*, die eerste *Pand-heer* was van *Mechteld*. De *Grave* liet hem danken, dat hy, als erfgenaem van *Mechteld*, met de verzettinge van een vreemd ende dien hy noch loflich noch plichtich was, niet te doen hadde, ende dat men ook een bloote lijf-toght niet en vermoght te bezwaeren ofte te verminderen.

Echter had d'een d'ander den oorlogh noch niet aengeleyd. Alsmiddeleer wyl de *Grave* by nacht met weynigh gevolghs in een aek over *Rhijn* voer naer 't *Elter-Klooster*, ofte (soo andere melden) naer de Stad *Rees* die doen onder *Kolen* stond, om met secker *Begyneken* in oneerlyke wellusten te leeven, is hy van etlyke, die daer omtrent quansuys zich met visschen befigh hielden, onder-sehept. Was 't niet een degelyke vangst, in plaets van de visschen, een *Grave* het net over 't hoofd te haelen? Dan alsoo het gantsche *Kleeffse* land hier over in wapenen en toer-rakende, *Rees* gingh beleggen, wierd eyndlyken na veele woorden en weder-woorden zoo een besteck gemaekt, dat de *Vesting* en 't landeken van *Lin* zedert onder *Kolen* zoude 't huys behooren, ende de *Grave* daer tegens te pande neemen de Stad *Rees* met het *Slot* van *Aspel*.

16. Op het sterf-iaer van *Mechteld* is gebooren *Thomas de Kempis*, een man zonderlingh van geen af-komste, dan die om zyne stichtelyke schriften, en eenzaeme wijse van leven op den *Agnieten-bergh* by *Zwol*, onder de *Groote* mede zyn plaets verdient. Daer na bequam Hertogh *Willem* den *Burgh* der Stad *Gelder* van zyn verwaerder *Oibo* Heer van *Buren* en *Aerffen*; na dat hy hem *Oibo* had vry-gekeent van alle handelingen waer door hy aen *Willem* was verbonden, ende voor 't verdedigen en huysfelijk hoeden van de plaets toegetelt 5000. oude schulden; daer neffens hem en sijn broeder *Ian van Buren* vry geleyd verleend door *Gelderland*, soo wijd het stond onder des Hertoghs gezagh. 't Volgende iaer beleed *Willem* aen sijn schoon-vader *Albort van Beyer* ten afteren te zyn 13000. oude *Fransse* schulden. *Arent van Hoern* Bisschop van *Utrecht* bekende mede in een brief, beteykend van * Hertogin *Mechteld*, voldaan te wesen van den *Grave* van *Blois*, van wegen sijns vrouws houwlijx-goed aen hem verzet. Keyser *Venceslaus* bevestighde op desen tijd op nieuws zyn zusterling Hertogh *Willem* in de landschappen van *Gelder* en *Zutphen*, met dit beding, dat, wanneer de Keyser schier ofte morgen naer beneeden en omtrent de *Geldersse* grenzen zoude koemen, *Willem* in eygen lijve zyne beerschappien, goederen en luyden, na oude wyze, met vaendels en andere pracht-toeykens van hem te leen zoude verbeffen. *Willem* gaf mede aen sijn verwant *Willem van Steenberg* (dien hy om de trouwigheyde aen wylen *Eduard* beweesen in 't hert scheen te draegen) te leen ofte te schenken den *Burgh* *Nyenbeek*, geleegen buyten-dijx aen de *Yffel* op den *Winter-dijk* met zyn *Voor-burgh* en 't *Kerspel* *Op-Vorst*, &c. *Willem* zyn land nu in vrede en by een hebbende, ende in 't heefte van zyne iaeren eersuchtigh, kreegh een loffyken inval, ende om 't vaderland van al 't krijghs-volk te ontlasten, gingh in een vrywilligen dienst naer 't *Lyfstand* en * *Prussien* de *Duytsse* *Ridders* vergezelschappen, om die ongeloovige en verwilde volken tot het *Christen-geloove* te bekeeren, ofte eer ('twelk in die blinde tyden voor een overheylich werk wierd gehouden) met loutere kracht daer toe te dwingen. Dit *Duytsse* *Broederschap* had zyn oorsprongh genoomen op den iaere 1190. onder *Henrick* den seften voor *Polenais*, wanneer etlyke burgers van *Bremen* en *Lubeck* een *Gast-huys* bouwden voor dit gezelschap. De eerste *Bevel-hebber* van 't *Duytsse* *Huys* was *Henrick Waelpor*; tot dat sy in hoofden en rijkdom aen-neemende, onder *Frederick* den tweeden *Prussien*,

1380.

1384.

† Eerste
in
lijen.

1381.

1382.

1385.

1383.

† Litera

* Bo

russa.

boven, behertigende de eer van zijn Biſdom, braght ſoo veel te wege, dat het over de Yffel in 't begrip van 't Over-Stift geſticht wierde, ende beloofde het met over-tollige vryheden en voorrechten te beſchenken. De Brabanders ontfuy-migh over het beneemen van de Grave, hebben alle krijghs-voor-raed mede-gevoert, ende de Stad in den Herft-maend aengevangen te beleeggen. Yedere Stad had tot vo'deringh van deſen tocht de treffelijxte mannen wt-gelevert. De Loevenaers wierden aengevoerd door *Ian van Kalſtre*, *Henrick Pyl-ijſer*, *Gover van Limingen*, *Lodewijk Pinnoogh*, *Steven Smacht*; over de Bruyfelſſe hadden 't Bevel de Ridderen *Evert Serclaes*, *Claes van Swaben*, en *Diderick van Heerveld*. Onder deſe Over-hoofden en aenmenners wierde de Stad dickwils ongenadelyken aengetaſt, dan noch manneliker tegen-gehouden. In een zeecker ſtorm was *Heerveld*, een kloek krijghs-man, hebbende de voorſte wacht te rugh gedreeven, met de zyne boven op de muren geklauterd, ende zoude op dat pas de Stad hebben over-heert, ſoo maer de andere zyne voet-ſtappen en onvertzaeghdheyd hadden na-gevolghd. Want ſoo ras 'er op ſtaende voet vers volk wederom in de werken quam, wierd *Heerveld* plotzelyken in de graſt geſtooten, ſoo dat hy ter nauwer nood ſijn leven konde bergen. Weſhalven de Brabanders van wyder geweld af-lieten, ende naderhand ſtil bleeven leggen, ophoop van de Stad wt te hongeren, ende met de lange roede te plaegen.

20. Hertogh *Willem* daer voor bangh zijnde, verſocht ſijn ſchoon-vader den Grave van Holland door brieven, dat hy zich als mackelaer wilde laeten gebruyken tuſſchen hem en de Hertogin. *Albert* deſen laſt over hem neemende, ſprak hier over met *Iobanna* in den *Bos*, ende van daer tot ſijns dochters man keerende middeelde alſoo de zaeken, dat de Grave weder aen Brabant koemen, de gevangens werden verwiſfeld, alle vyandſchap, brandſtichtinge en ſtrooperyen ophouden, ende een ieder ſijn geleeden ſchaede aen 't been zoude binden. Dan de vrede was qualityken gekoppeld, ofte *Willem* verkloekte wederom de Grave, ofte om dat geen van beyde haer plicht voldeeden in 't weder-geeven der gevangens, ofte om dat de Engelanders breekspel was, die wt de Burgondiſſe en Franſſe buyten-oorlogen ſijn baet ſocht te viſſchen. Hoe het 'er mede was, immers de Brabanders en de Hertogin betoonden zich over deſe daed heel grynigh en ontſfeld, fochten by den Koningh van Vrankrijk en *Philips* Hertogh van Burgondien raed en heul, ende naemen verſcheyde voor-ſlaegen. *Iobanna* had het iongſt-geſlooten verdragh *Albert* van Beyeren eens en andermael indachtigh gemaekt ende voor oogen doen houden. Doch ſoo hy deſe verſchillen zich niet ſeer en bekroeyde, bewoogh ſy hem echter door toe-doeh van den Franſſen Koningh ſoo ver, dat hy zich op *Camerick* vervoegde, daer de Koningh met den Burgondier tegenwoordigh was; diena gehouden t'zamen-ſpraek beſlooten, dat men de zaak binnen *Antwerpen* zoude hervatten, ende in 't geheel zien te beſlichten. Dan de vergader-plaets wierd om de wille van *Albert* verleyd na *Geertruden-bergh* in Holland. Wanneer daer na de Franſſe, Burgondiſſe en Brabandiſſe laſt-hebbers zich hier lieten vinden, miſtedemen alleen de vol-machtigers van *Willem* van Gelder, die echter een boode had af-geſchickt met dit beſcheyd, dat die voor alnoch vermiss an-

dere voorvallen niet en konden over-koemen. Hierom wierd 'er een nieuwe by-zen-komſt verſchreeven naer den *Bos*, alwaer doen *Willems* gezanten verſcheenen. Men zegt, dat *Albert van Beyeren*, ter beede aennemende om zijn ſchoon-zoon tot verdraghſaemheyd en betere zinnen te bepraeten, ende te vertoonen dat de Grave aen Brabant behoorde, wat koelties de ſaek zoude hebben aengebonden. De boevery aen den dagh kommende, brack de vergadering op, ende wierden aen weder-zyden de degens wederom op de zijd gebonden.

21. *Willem* ziende dat de Hertogin *Philips* den *Stouers*, Keyſer *Veneſlaus* en den Koningh van Vrankrijk aen de hand hadde, riep ook zyn byſonderſten bond- en bloed-vriend Koningh *Richard* van Engeland in der yl te hulp. Eenige ſchrijven, dat hy zelf zich over zee ſoude hebben begeeven, ende door ſyne verwanten de Hertogen van *Lancaſter*, *Lork* en *Gloceſter* voor den Koningh zyn gebraght, die hem op 't heerlijxte had onthaeld, ende na 't af-neemen van den eed met prachtige ſchenkagien en 1000. iaerlijxte ponden ſterlings vereerd. Kortſ daer na zijn de Koninglyke t laſt-hebbers *Luriaen Felbrig* en *Ian van Hermelſtorp* met des Hertoghs vol-machtigers *Henrick van Steenberg* Prooſt en Opper-deken van de Kerſte-kerk tot Utrecht en *Willems* verwant, als mede *Volter van Iſendoorn* krijghs-man en Vorſtelyken Hof-meester, op de volgende wiſe over-gekoemen: De Hertog ſoude plicht van manſchap doen, om ſijn leven langh, des verſocht zijnde, in eygen hoofd den Koningh in alle heyrvaerten te dienen, ten waere tuſſchen den Hertog en eenigh ander machtigh Vorſt zoodanigh een krijgh naderhand op-ſtond, dat hy kennelyken geen volk konde ontbeeren, ofte anders door merkelyke ſwackheyd ware verlet. In welk een geval hy door een genoegzaemen Stadhouder den Koningh, ook met 500. gewapende mannen en beſtendige ſchild-knaepen, (voor welker trouwigheyd tegen de kroon de Hertog goed was ſprekende) ten dienſte ſoude ſtaen tegen alle tegenwoordige en noch opkomende vyanden des Koninx ofte zyne erven, naem-kondelyken tegen *Karel* vermeynden Frans-Koningh met alle zyne mede-reeders en onderdaenen; wt-getoomen alleen den Keyſer, Hertogh van Gulich, ende de Graven *Albert* van Holland en *Adolf* van Kleve; ten waere die ofte hunner eenige buyten haere gehuchten met den Frans-man ofte andere vyanden van *Richard* aen-ſpanden, als wanneer de Hertogh voor ſijn krijghs-volk en ſchild-knechten na de maet des tijds zoude genieten foodaene leeninge, als ſijn groot-vader wt eenpaerige oorzaeken plaght te genieten van wylen Koningh *Eduard*. *Willem* zoude den Koningh van Vrankrijk en ſijn oom *Philips* van Burgondien voor zyne en *Richards* vyanden opentyken doen wt-roepen, ende zyne ontſeghs-brieven beneden vier maenden van nu af haer beyden (als mede ten over-vloet aen *Richard* ofte zyn Rijx-Raed met inſluytinge van zyn bezegelden leen-brief) ter handen ſtellen, ende noyt by zyn leven deſelve ofte andere vyanden tegen den Koningh ofte de zyne met geld, volk, raed ofte anders byſtaen. Tuſſchen beyde volken zoude vrye handel wesen van onverbodene koopmanſchappen, onder betaeling

† Vid. auſtor. pag. 34. & ſeqq.

van behoorlijke tollē; en, duerende des Hertogs leeven, insgelijx over en weder vry verblijf, in en wt-tocht met wapenen, zack en pack voor burgers, edelen en knechten, soo in 't Vorstendom als in Engeland; zonder dat ook ter zackē van voorige verbintenissen ofte misdæden in eeniger wijze bekommelingen ofie † weder-neminge plaets zouden hebben.

22. Over dit verdragh was sijn vader *Willelm* van Gulich ten hooghten r'onvreedē, bevroedende dat Gelderland desen eed noch zoude bezieren, ende van buyten wel wetende, dat de Koningh van Vrankrijk de Brabanders niet min toegedaen was, als tegen de Engelfse gebeeten. Sonder innerlyke herts-wroegingh quam hem ook niet voor, hoe hem de Koning binnen *Parijs* het Graefschap *Viarson*, gelegen tusschen 't Graefschap van *Blois* en 't Hertogdom van *Bourges*, met dit beding had geschonken, dat hy sich noyt tegen hem zoude reppen, dan Vrankrijk alijt getrouw by-blyven. Zijn zoon *Willelm* (gelijk hy om zyne iongheyd wat onbezuyfd was ende in oorlogh en woelery een eygen lust had) gaf tot antwoord, dat hy zich niet alleen verliet op eenschat-rijk Koningh, maer die daer en boven des Keyfers groot vriend was; ende dat sijn landschap, met stroomen, dijken en wateren bebolwerkt zijnde, tegen den winter-tijd voor geen vyand ofte ruytery veel had te schroomen. De vader siende dien Engelfsen knoop niet lichtelyken te ontwerren, handelde met den Hertogh van *Bourges*, die zyne handen aen 't Graefschap *Viarson* vast had gelaegen, dat de Koning evenwel merkte, dat noch hy noch sijn zoon de Koninghlyke giften oyt voor onweerd hadden opgenoomen. *Iohanne* van Braband de Geldersse nu meer dan te voren ontsiende, liep in tegendeel den Frans-man en Burgondier ter ooren, die als naefte erfgenaem van *Iohanne* desen krijg als sijn eygen be-yverde, ende haer *Willelm van Tremouille* met 60. Burgondisse ruyters toe-schickte, met toe-segginge van meerder volk in val van meerder nood. *Tremouille* ging met dese geringe macht wt de vestingen *Gangelst*, *Millem* en *Vucht* daeghlijx in Gelderland rinkel-royen, ende den land-man van alles wt-schudden. Op den 14^e. van den Herfit-maend beklom, plonderde en verbrandede hy *Sralen*, hachte 50. Engelfse met hun Hopman tot den laetsten man ter neder, ende het Stedeken verlaetende, vervulde die drie Vestingen met den buyt; gelijk aen d'andere zijd Hertogh *Willelm* de Stad *Grave* met volk. Ende soo nam dat iaer met het begin van den Brabandsen krijg een eynd. Op't zelve pas liet *Willelm* op de Martens kerk tot Thiel een houten tooren zetten, 70. voeten in de hooghte ende met ley-deck bekleed. Welk spits daer na geheel is af-gebrooken, ende by verloop van tijden een ander maexel, dat noch in wesen is, daer op getimmerd.

23. In 't aengaende iaer lieten de Brabanders niet af den oorlogh in arren moede te hervatten. Hun binnen-landse Oversten waren de Heeren *Ian van Bornevalle*, *Razo van Lintre*, *Ian Heer van der Leck* en *Breda*, *Ian van Wittem*, *Godefroy van Montenc*, *VVolter Quaedbrug*, *VWillelm van Walse*, *VWillelm van Winxel* Ridderen; *Lodenrijk*

† *Repressaliae. Expressi, cum alia commodior non occurreret, Anglicam ac Saxoniam vocem withernanium.*

Pinnooch, *Basten van Steen*, *Godefroy van Limingen*, *Godefroy Rudolf Lovenaers*; *Ian de Leeuw*, *Claes van Gaugerick*, *Diderick Loze*, *Ridders van Bruyffel*. Deze wt gants Braband een geweldigh leger by een haelende (zommige * itellen wel 40000. mannen) begonden in Gelderland te stroopen, na meenigen aenstooten voor-val de *Grave* van nieuws vast te besluyten, ende by 't nabuyrige *Ravesteyn* over de Maes een schip-brugh te leggen, om de Stad van die kant allen toevoer en ontzet te beneemen. Dan het werk was noch niet vol-toyd, wanneer die van binnen by daystere nacht wtloopende al den bras door peck-toortsen vernielden. Doen versochten de Brabanders op den Heer van *Hoorn* en *Ravesteyn* een vrye overtocht over die daer gelaegene brug voor 10000. mannen, om de *Grave* aen dese en geene zijd strooms te benauwen. Wanneer dese maere tot Nymegen over-waeyde, was Hertogh *Willelm* (hoewel hy op de burgery en bezettingen een groot vertrouwen had) eerst wat beteuterd, om het langhsaem landen van de Engelfse hulp-tropen; wt reeden dat Koningh *Richard* de Schotten op sijn eygen bodem tegen zagh. Dan terstond weder moed scheppende, is met een hand vol volx (eenige verhaelen van slechts 300. ruyters) tegens den raed van meest alle verre-ziende en zorg-draegende luyden, in 't gezelschap van de Heeren van *Ghemem*, *Heukelom*, *Hensbergh*, en *Heer van Asperen*, de Stad wt-gereeden, om den vyand te keer te gaen. Siende van verre de menighe en moedwilligheyd der vyanden in het struyk-rooven, zoude zyne Geldersse aldus hebben toe-gesprooken: Vroome mede-gezellen, die menigh ongemack ende noch wel harder stooten hebt wt-gestaen, hoe langh zullen wy met gebondene handen onse mackers sien nederhouwen, ende den vyand met vliegende vaendels naer onse Vesten toe-stappen? Zijn wy onse voor-ouderen soo seer ontkend, die ook wt-heymsse Vorsten ter beede hielpen beschermen, dat wy ons eygen on-eer en leed niet zouden wrecken, zelf niet tegen-staen? De smook van de brandende huysen en koorn-velden stuyft in onse monden en ooggen, en 't geschrey der armer luyden klatert yeder oogenblick in de ooren. Men hoeft niet te denken, dat ons draelen en kermen den vyand van 't blaeken sal te rugh houden; men moet zich met onbevreesdheyd daer tegen wapenen, hem onder ooggen trecken, ende ofte hayr laeten ofte hayr haelen. Eer dan de vyand met meerder benden de weegen bezer, laeten wy arrebeyden om met onse beknoopte en in een gepackte geleederen die wilde en losse hoopen neder te maeyen. Zet maer, als rechtschaepene mannen, alle wijfachtige twijffel-moedigheyd aen kant; hebt liever (indien ons doch de over-winnige niet bescheerd en is) door-spietst te worden, dan als slaeven en schand-vlecken onder den vyand te zwichten. Volgt my dan na, die u en 't vaderland bemin: ick magh u (moegelyk) ontvallen, maer sal u noyt ontwijken.

24. Na dese yverige en kittelende aenspraek viel de ruytery los-hoofdigh en met een sel gedruys op de Brabanders aen, die over de Maes slordige wacht hielden, ende ten deel gewapend ten deel noch blood hier en daer om-swermden. De rijden door desen sterken aenloop gescheurd zijnde, rakte het over-schot op de vlucht, ende de Heeren van *Bornevalle*, *Lintre*, en *Pinnooch* in handen. Behalven 3000. dooden zijn 'er 1200. in de Maes

* *Sleyda*
nus.

* *Ricardi*
pen *Dis*
ant.

1388.

de Maes geiaeghd en verzoopen. Wt de heerauten verstond men, dat aen der Brabanderen zijd mede gefneuveld was *Walter Desselges* van Namen, een iongh Heer seer wel in den oorlogh bedreeven, ende die in de voorgangen iaeren met onsen Vorst in *Prussen* ridderlyken had gestreden tegen de ongeloovige; waer over zyne dood ook van *Willem* wierde betreurd. Boven alle andere queet zich hier wtermaeten *Herman Moerbeek* een Gelders Ridder, die met sijn bruyfend peerd door 't dickste gedrangh der vyanden wt-worstelende een van de Brabandse Bevelhebbers doorliep, ende alsoo het leger meest de koude koorts aenioegh en het haeze-pad dwongh te kiesse. Dese neder-jaegh heeft de Brabanders, die aendese kant van de Maes de Stad beslooten hielden, soo verbijstert, dat sy na niemants gezagh hoorende, op een vollen draf sonder om te sien, zich doorpackten, ende hun wapenen, stucken, hutten, lijf-neeringe en alles ten besten gaeven. De burgers van de *Grave* de oorzaak van dit vertreck voor al noch niet weete, konden niet anders gissen, dan dat de vyand een bedeckten aenslagh brouwende de belegeringh en buyt al willens had verlaeten; tot dat Hertogh *Willem* 17. krijghs-vaenen omzwietende, ende veele gevangens van aensien voor wt drijvende, de Stad met de eerste tijdingh vandese zeegeen quam vervullen. Doen liepen mans, vrouwen, en al wat zich verroeren konde, om te pluck-rooven na het nu eensam leger. *Willem* blyder te *Nimwegen* in-keerende als hy er was wt-gedaen, vercedde onse L. Vrouw met den roof der gevangens. Korts daer na, terwijl de versse wond den Brabanderen noch sinartede, trock hy over de Maes, stroopte door gants *Kempen-land*, verbernde *Oosterwijk*, *Gestel-Beek*, met andere fraeye dorpen, ende een leckeren buyt mede laedende, koos door 't gebied van den Heer van *Hoern* sijn wegh weder naer *Nymegen*. Men zeght, dat de Bisschoppen van *Kolen*, *Munster*, *Bremen*, *Utrecht*, neffens de Graven van *Kleve*, *Meurs*, ende *Abt van Prummen*, aldoen *Willem* behulpsaem waeren. Dit heeft zich in den Oogst-maend soo toe-gedraegen.

25. Onder dit waren de Brabanders in de weer om nieuwe wervingen aen te stellen van 1200. ruyteren en 4000. schutters. Dese wierden te *Os*, te *Lit*, te *Herp*, ende in andere aen *Gelderland* paelende Vestingen in-geleerd. De Hertogh van *Burgondien* *Philips de Stoutte*, die der Brabanderen verlies als sijn eygen ter herten trock, bewoogh daer toe sijn neve Koning *Karel* van *Vrankrijk*, die nu wat minder aenstoot van de *Engelsse* leed, om neffens hem de *Geldersse* tocht by te woonen. Dien volgende wierden 'er 50000. mannen als in een oogenblik ofte opgelicht ofte aengenoomen. De Hertogin met de Staeten in bedenken nemende, dat zoo een swerm volx de Brabandse Steeden al te bekommerlijk zoude vallen, stuerden eenige voor wt met allerhande mond-kost, ende met dit verfoek, dat doch het leger niet door *Braband*, maer door *Lutzenburg* en 't *Ardennisse* bos op het land van *Gulich* wilde aentrecken. Derhalven kreegh *Engerram Heer van Couchylast*, met 1000. ruyters en een goed getal schup-voerders den Koningh door 't *Bos van Ardennen* den wegh tebaenen; alwaer de Hertogin met den Grave van *Salins*, *Ian van Rotzelaer*, en den Heer van *Bocquebord*

en *Bastogne* den Koningh en Hertogh van *Burgondien* in-wachteden; tot dat sy na een lange praet door de Heeren *Ian van Visme* en *Guido van Tremouille* wt des Koninghs naem prachtelyken naer huys wierde geleyd, hoopende nu haer moed eens te koken aen de Vorsten van *Gulich* en *Gelder*, die haer soo dickmaels en leelijken hadden geplaeght. Men verhaelt, dat *Karel* te voeren in beraed stond, of hy de Koninghlyke achtbaerheyd niet en zoude verkorten, met niet alleen wt sijn Rijk te trecken, maer zich tegen een slechten Hertogh te stellen, ende of 't niet beter en zoude zijn 't geheel bewind van den oorlogh *Philips* van *Burgundien* in handen te geven. Dan beraemde eyndelyken, eer de stracten en dijken door 't water en slijk onbruykbaer wierden, in eygen hoofd *Gelderland* te bezoeken, ende sijn Maerschalk *Lodewyk van Sauterre* met etlike troppen tegens de *Engelsse* en den Hertogh van *Bretaigne* by honk te laeten. Hy zond mede (om hem het stout bestaen van den Hertogh van *Gelder* aen te dienen) een boodschap aen den Keyser, die sich hier over niet genoeghen konde verwonderen, ende den Koningh verzeekerde niet tot sijn after-deel te sullen aenvangen. *Willem* van *Gelder*, die voor defen den Koningh van *Vrankrijk*, om dat hy de Brabanders medestond, door een af-gehuyrden boode het Graefschap *Viasson*, eertijds aen sijn vader vereerd, weder had af-gevordert, ofte hem anders met lood en yser gedreyght, siende sijn geterghden vyand soo dicht op de hacken, begon nu heel anders om 't herte te denken, ende ontbood nieuwe hulp-benden wt *Engeland*, die ten laetsten na veel haspelingsen lang tucken (wanneer de *Frans* Koningh nu wegh-vaerdigh, ende sijn tocht voor zeecker op *Calis* niet gemunt en was) onder de Oversten de Graven van *Arundel*, van *Montjoye*, van *Cliffort*, de Heeren *Robert Schot*, *Peter van Montebarr* en andere, over *Zee* door de *Yssel* by *Hattem* sijn geland, bestaende in 1000. spits-draegers en 3000. schutters.

26. *Willem* van *Gulich* hebbende een heyt van honderd duysend mannen op zyne paelen, was te meer bekommerd ende weemoedigh, te meer hy sijn gevaer te degen verstond, ende socht daerom met alle zorghvuldigheyd door de Bisschoppen van *Kolen* en *Luyk* den Koningh te onder-gaen; welke voor wt reysende en *Willem* onnoozelheyd voorwendende al de schuld op sijn zoon schooven. De Koningh loofde hem een vreedemede dese bepaelinge: *Indien sijn zoon sijn baldaedige hardnechtyghheid met sijn Engels verdrag af-liet, ende zich onder sijn meerder nabehooren wilde buygen; zoo niet, dat de vader by zegel en brieven voor de heele winter het Koninglyk leger door sijn gebied een vryen wegh en weder-keer naer ende wt *Gelderland* zoude toe-geven. Willem dese meeninge wt de Bisschoppen verstaende, is na gepleegden raed met de zyne, voort na den Koning toe-gereeden, eerbiedelyken voor-houdende, dat niet by maer sijn zoon byten sijn wil en voorkennis in-steller was van dien vermetelen brief, en eenige aendryver van den oorlogh; wiens zoe bedrijf by geensins en konde verblotmen; schoon genoomen het land van *Viasson*, waer in by van den over-leeden Koning was beleend, hem nu weder was benoomen; weshalven by om genade sneecke voor hem ende sijn zoon, die doch ten aensien vanden Koningh zoo veel was als een vlieg by een Olifant. De Koning nam dese deemoedigheyd aen voor een zoen-offer, ende*

ende liet hem zijn Graeffchap weder toe-koemen. Middeler-wijl trock het Koninklijk heyr dieper inwaerts, ende waegde met de Gelderffe eenige schermutselen, alwaer over en weder weynige gevangen wierden, ende quam eyndlyken in 't gesicht van Ruermund. Des te meerspoedede sich Willem van Gulich met de Bisschoppen naer Nymegen, riep sijn zoon alleen af, ende sloegh hem voor sijn verdragh met den Koningh van Vrankrijk. Als de jonge Willem hier op diende, dat hy een leen-man was van den Engels-man, ende liever had in een vreemd land ballingh te wesen dan in sijn egen eer-loos; dat mede de menighe der vyanden, in val van over-winningh, hem tot grooter eer zoude strecken; sprack de vader hem dese woorden toe: Ghy zyt, zoon, in uwe wijsheyd verre verdoeld. Maek ghy staet dat u altijd hulp kan volgen van die die zeive in den nood steeken, ende met het haere ge-noogh te doen hebben? Daer koemt schrijven, dat het leger van onsen neve den Hertogh van Lancafter van de Schotten is verstaegen. Wat wilt ghy u verlaeten oopen boeven alligen muer, en een over-zees Koning? De Duytse krygers hebben ook meer den naem van verwoesters en snap-banen dan van goede vechters. Dat ghy den winter tot u voordeel neemt, is enkel mis-verstand; nademael de Koningh zoo eene macht niet alleen etlike maanden, maer drie ofte vier iaeren afier een kan onderhouden. Uwe Steeden zijn wel passelijck vast; maer wat kan 'er staen voor zoo een geweld? Daerom laet u geseggen, en kniel onder de hooger hand. Als sijn zoon weder op-haelde, tot geen tweeden eed te moegen treden voor hy van den eersten was ontslaegen, ende de vader hier op dreycde de erenis van Gulich aen sijn ionger broeder Reynald te willen over-draegen, liet hy sijn hooghmoed teffens vallen, gaf zich met sijn vader en de Bisschoppen op de reys, deed een voet-val voor den Koningh, ende verzwouet sijn Engels verbond. De Koningh, door den Burgondier in-genoomen, reykte Willem de hand, en gunde hem plaets aen sijn tafel. Na dat dan de vrede met de Brabanders op den * vorigen voet was herfchaepen, ende bedongen, dat de bezitters van de Grave aen de Vorsten van Brabant in der tijd den leen-eed zouden hebben te doen, is een yegelijk in de Wijn-maend wederom sijn weegs gegaen.

27. Na 't bevreedigen van de Brabandse oorlogen kreeg Willem een inval om zyne deughd in Prussen wederom ruchtbaer en blijkelyk te maeken. Wethalven hy zyn volk, 't welk hy by de hand had, onder de troppen van den Duytssen Meester vermengende daer mede den ongeloovigen grooten af-breuk deed, ende veele van hunne Vestingen bemachtighe. Als hy naderhand zich gingh vermommen op de wijze der gener die om beevaerd gaen, ende land-waerts over naer Prussen voeterde, met meeninge dat de vloot, by hem tot behoef van de Duytse Ridders tegen de Polacken wt-geruft, door de * Belt zoude volgen, is hy in 't weder-keere naer huys, wt last van Vartislavus Hertogh van Pomeran die de schalkheyd merkte, door Eggard van Demewold onvoorziens te Slage aengegreepen, om dat hy sonder oorlof ofte vry-geleyds-brieven in sijn gebied was getreden, ende op 't Slot van Valkenburg by na ses maanden verzeekerd gehouden. In de schemutsel tegen Demewold zijn

onder andere gebleeven Diderick van Eilar, en Peter van Bylant, beyde wackere mannen. Als hier over de troppen van de Duytse Ridders op de been quaemen, en dit leed zich allen aentrocken, is hy met al zyn geselschap schadeloos los-gelaeten, na voorgaende gelofte, tegen den Koningh van Polen ende Hertogen van Pomeran noch voor de hand noch bedektelyken yet te zullen voor-neemen. Men verteld, dat Willem weygerde wt zyne gyzelingh te gaen, voor en al-eer Demewold opentlyke bekentenis dede met het vast-houden vanden Hertogh zich te hebben vergreepen: die daerom aen de over-zijd van den stroom loopende, wt vrees van de Pruyssenaers op den top van een boom klauterde, ende van daer den Hertogh en de zyne met eygen mond vry en vrank verklaerde. Vartislavus schreef zich in den vry-brief Vorst van Stern, Wandelen, Cassuben, Pomeran, en Prins van Rugen, ende kende Hertogh Willem voor sijn bloed-verwant. Willem vry zijnde reysde recht naer Bohemen toe, daer hy schier een vol vierendeel iaers zich by sijn neve Venceslaus Rooms Keyser verhiel, tot dat hy na een eerlijk onthael en deftige geschenken weder naer huys in-sloegh. Ick verneem, dat Willem in zyn weder-tocht binnen Hamburg een kieyne wijl heeft gepeystert, ende van daer aen de Stad Wageningen geschreeven, hoe hy met zyne Raeden, Ridderfchap en Steeden was verdraegen, zilveren geld te doen munten, ende daerom op zwaere boeten beval, dat men, na inhoud van den waerdeer-brief daer over gemaekt, het geld zoude beuren en wt-geeven, zonder yet anders daer in te trecken. In een ander hand-vest gegeeven te Rosendael op Iorisdagh, betuyght hy versprooken te zijn met Iooft van den Taneryen sijn Munt-meester, dat die van zynen 't wegen zoude moegen maeken gulden en zilveren geld, ende voor eerst een gouden penningh geheeten een Arnhemse Rhijns-gulden, die gelden zoude 33. penningen; Noch een zilveren penningh geheeten een Blank, waer van de 33. een Rhijns-gulden zouden doen, 51. een oud schild, ende 17. een koopmans gulden; wordende drie koopmans gulden voor een oud schild, ofte drie Over-landse Rhijns-gulden voor twee oude schilden gerekend. In een ander oud hand-vest vind ick mede dat 1000. oude schilden maekten 1650. Over-landse Rhijns-gulden. Voort halve Blanken, Grootens, halve Grootens en Brabandse. Doch was zyne wille, dat men alle koopmanschap en schuld voor dien dagh gedaen en gemaekt zoude moegen betaelen met zulk geld als 'er was verscheenen: dan nammaels dese keur in alles after-volgen. Gebod mede op straf van gevangenis en verbeure van lijf en goed, dat niemand goud, zilver noch * verboden geld buyten 't land ofte invreemde munten zoude voeren ofte verkoopen, maer daer mede koemen voor sijn Munt-meester, om de waerdy daer voor te ontfangen.

28. Geeraert Heer van Kulenburgh kreeg in die tijden van den Hertogh de vryheyd om zyne Stad Kulenburg wt te leggen. Heer Henrick van Gemen Ridder, ontfingh mede van onsen Vorst op dat pas in pandfchap de Stadhouderschap van den Burght te Bredevoort, ter tijd toe hem zyn verschot van 3000. Franse Schilden weder

† Nam quis te, juvenon confidentissime, nostras luffu adire domot?

† Testes huius verbinæ, quæ extant in archivio Wagening. literæ.

zoude

vau
cen
en
naem
ende
van
lee-
Karel
hlyke
er niet
tegen
't niet
oor-
even.
en en
wier-
seken,
e met
Her-
zoud
ertog
ap aen
eghen
etzet-
angen.
mugh
mede-
Graef-
reerd,
rs met
rghden
cecian-
nietuwe
sten na
e Frans
ht voor
der de
ontroye,
er van
ffel by
spiets-
n heyr
pacien,
gh, te
, ende
door de
ingh te
Willem
uld op
de hem
sijn zoon
els ver-
a beboo-
zegel en
ger door
ende wt
se mee-
is na ge-
Koning
udende,
en voor-
resif, en
ot bedijf
enoomen
er-lee den
noomen;
ende sijn
h zoo veel
ing nam
en-offer,
ende

* En 17
1716

* Marz
1610

* billon.

- zoude zijn goed gedaen. *Willem* beleed op nieuws, zijn schoon-vader *Albert van Beyer* schuldigh te wesen etlyke duysend oude Franfse Schilden. Op't volgende iaer droegh hy zorgh ende begeerde door gefanten op *Iohanna* van Braband, dat de vrede tuffchen beyde onlanx getroffen (waer na de Brabanders ook verlangden) in 't wit moght worden gefield. Een iaer laeter vind ick beschreeven, dat de Burgt, de Stad en 't gantsche Droft-ampt van *Wachtendonk* een Erf-eygendom was van Gelderland. Korts daer na is de Africaenfe tocht voor-gevallen, op het aendrijven der Genuoifen, welker kusten de Saraeeenfe zee-fchuymers dagelijx woest en onveyl maekten. Behalven den Hertogh van *Bourbon* en den broeder van den Weder-Paus *Clemens*, lieten zich hier vinden en op de rolle stellen de Heer van *Couchy*, *Tremouille*, *Ian van Vienne*, *Henrick van Antoine*, *Philips van Arras*, *Philips van Bar*, Grave *Ian van Haricourt*, ende *Villem van Gelder* in 't gezelschap van *Henrick* baltaerd van den Hertogh van Lancafter, en veel Engelsfen adel. Maer schoon genomen *Bourbon* neffens eene menighe voet-volx anderhalf duysend Ruyters te veld braght, en de Koninglyke Stad van Tunis had belegert, keerden echter de Ridderf eerlangh minder in getal en eer naer huys; vermits de Saraeeenen rondom alles hadden kael gemackt. *Floris van Wevelickhoven* Biffchop van Utrecht, een man die boven maeten op zyn eerftond, deed op dit pas *Guysbert van Abkonde* Heer van *Vijk* by hem ontbieden, ende soo by mond als by gefchrift belijden, dat den Utrechtfen Biffchop de opperfte gerechtighyd toequam over de plaetsen in 't begrijp van zyn Sticht geleege: dwongh mede *Henrick* Burgh-grave van *Montfoort*, na vier maenden belegerings, doortuffchen-koemen van *Arent van Hoern* Biffchop van *Luyk*, zyne vorige ftijf-zinnigheyd en trotz after wegen te laeten; gelijk hy ook *Ian van Bommel*, om een man-flagh in zyn Sticht en buyten Gelderland begaen, als mede een Franciscaner Monick *Iacob van Gulich*, die met loofse brieven omgaende zich het Priefterdom had aengematight, door het zwaerd liet neder-vallen. Omtrent desen tijd is aen de west-zijd van *Arnhem* geficht *Mariendael* ofte het *Foureyne-Klooster* † door aentaeden van *Floris Radewijn*, *Ian van Gronde*, en *Ian van Brinkrink* Priefteren, met hun Abt *Ian van Mensden*, neffens *Werner Keinkamp*, *Ian van Kemp*, *Henrick Wilde*, *Henrick van Wilsem*, en andere Kloosterbroeders van *Vindesheim* by *Zwol*. Waer over ick dese plaets de eerste doebter van *Vindesheim* genoemd vind. De moegende Heeren *Winand van Arnhem* en *Arent van Gruybusen* verfochten op het verfoek van degemelte Geestlyke aen den Hertogh, hun te willen vergunnen dat het op *Winands* grond wierde gezet, ende met een te verwerven toe-laet vanden Biffchop van Utrecht. De Biffchop gaf den Hertogh hier in volle maght, ende aen de Kloosterlingen zoo veele vrydommen als de *Windesheimse* genooten.
29. In 't volgende iaer op *Lucien* dagh is over-leeden de Vorft van *Gulich*, de vader en wel eer *Ruwaerd* van *Villem* van Gelder, die nu Gelderland ‡ en *Gulich*, twee kostele aen een grenfende en vermaerde Landschappen, by een hebbende, wijd en zijd het Heerken speelde.

† *Ordinis Canoniorum Regularium.*‡ *Litteras infeudationis vid. apud autor. pag. 337.*

Eenige maenden te voren was Biffchop *Wevelickhoven* geruft binnen *Hardenbergh* in *Over-Yfel*; welk Stedeken hy met een Slot en steenen muyr met een aenfenlijk Hof ende met een stal voor 200. peerden frayties had doen oppronken. Had daer neffens meest alle sterke Huysen in 't Sticht, als *Srouzenburgh*, *Horst*, *Vredeland*, en *Eembrug*, die door zynere voorzaeten sloffigheyd meest woest en vervallen laegen, weder opgebouwt. Zijn lichaem is t'Utrecht in de Hooidkerk by 't outaer begraven. Achtien dagen na zijn wt-vaerd trocken *Villem* Hertogh van Gelder en *Gulich*, ende *Albert* Grave van Holland naer Utrecht, vermaenden de Dom-heeren tot het noemen van een ander Biffchop, en sloegen met een voor foodanige mannen als elk meest hadde bezint. Dese kuypery quam de vergaderinge vreemd voor; te meer zoo *Albert* (aen wien als zijnde een geboren Hertogh en Keyzers zoon, daer by den oudsten, ende ook schoon-vader van *Villem*, de eerste hem wierd toe-geftaen) *Regier van Bronckhorst* Schat-mecster des Biffchops van *Kolen* voor-ftelde; daer nu *Villem* zijn neeve *Frederick van Blankenbeym* Biffchop van *Straesburg* met alle maght poogde voor te trecken, belovende om zynent halven het heele Sticht fijnleven langh goed te doen. Als de Vorften even hals-sterk hare eynden vast hielden, ende de Hertogh van Gelder 55. stemmen voor hem kreegh, ende de Hollander alleen 27, schickten de gekoozene brieven en kond-schappers naer *Romen* om te zijn bevestighd. Paus *Bonifaeus* op alles lettende, schonk aen *Blankenbeym* de Stoel, die voort van *Straesburg* met een staetigen sleep van edelen op Utrecht reyzeende voor 510. Biffchop is ingehuld. Op het iaer 1394. droegh Hertogin *Marie* van *Gulich* aen haer zoon *Villem* over alle zulke Steeden, Vestingen, Ampten, en Manschappen, als sy tot nu toe, met toe-staen van Keyser *Karel*, in lijf-tocht bezat; te weeten den Burgh en het Ampt van *Montfoort*, *Nieuftad* en *Erkelens*, onverminderd de Vtouw van *Endelstorp* haer onderpand: de Stad *Venloe*, de Kerfpelen van *Kriekenbeek* en *Kessel*, met de helft van 't huys en dorpter *Horst*; onverkort nochtans alle Ampt-luyden hui after-stallige penningen. Sy bescheyde mede hier buyten haer leven langh den Tol van *Venloe*, en foodanige op-komften van *Venloe* en *Kriekenbeek*, als van haer broeder *Eduard*, ten tijde zy aen den Hertogh van *Gulich* trouwde, haer tot een houwlijx-ftuyr waren beweefen: als mede de iaerlijxe pachten van *Kesselen* *Hertogenrayde*, haer van haer zufter de Voogdesse van 's *Gravendal* wel eer aenge-erfd, zonder yet meertot haer onderhoud te begeeren. Het hand-veft was beteykend by de Ridderen *Coyfel van Palland*, *Henrick van Haine*, ende *Alfert Alroyen*.

30. Voor twee iaeren had Hertogh *Villem* aen de Stad van *Arnhem* te kennen gegeven, hoe die van *Kolen*, behalven 't geweld eenige Schautfen en inzaeten van Gelderland aengedaen, de Gelderfe koop-luyden t'haerent verkeerende met nieuwe schattingen en ongelden onderftonden te bezwaeren, en daeghlijx yet wt te vinden tot after-deel van den koop-handel, waerfchouwende, by aldien sy geen meert der bescheydenheyd gebruykten, dat de neeringe wel elders moghte verhuysen. Nuter tijd was het kraekel hooger geklommen, alsoo 'er bereeds 200. Ruyters en 6000. voet-knechten vaerdigh stonden, waer mede *Villem* den Biffchop *Frederick* van *Kolen*

Kolen van fins was te bezoeken, gevoeghd met den Grave van Oosterband, sijn schoon-broeder Willem. Hem quamen mede de hand lichten de moegende Heeren Willem van der Leck, Ian van Dieft, en andere Brabandsse Ridderfchap met een wel wt-geftoffeerde Ruytery en eenige rotten voet-volx. Als sy nu tot aen Stralen waren gaderd, om van daer een fprong te doen in t land van Kolen, liet de Biffchop boodfchappen dathy fich in alle billijkheyd wilde laeten vinden. Tot desen oproer gaf aenleydingh het t Stedeken t Zulp, op de pael-fteeden van Kolen, t welk Willem t zaemen met zyne gerechtighyde binnen en buyten dreef zynen voor-ouderen te zyn aen-gekoemen van den Palts-Graven, voor brengen- de een brief van wylen Biffchop Engelbert van Kolen, tot bewijs dat zyn vader de Hertogh van Gulich daer op aental had voor-gewend. Frederick smet hem voor een veriaeringe van menigen tijd; dat de Palts-Graven noyt waren gerechtighd geweest tot het gericht van t Zulp, en t recht der Hertogen van Gulich, zoo haer immers eenig recht toe-quam, een baere leen-gifte was van t Stuft. Eyndlyken wierd'er by goede mannen verftaen, dat het Ampt, de Burg en t Stedeken t Zulp met sijne vlekken door een Droft wt beyder naem zoude worden bediend. Sy hadden mede doen haspeling over zommige Kolensse vlekken, als Berchem, Koninxdorp en andere, aengaende den Heeren wegh van Kolen af-koemende, die yeder hem zocht aen te eygenen. Hoe dit ten langen leften zy af-gelooopen kan ick niet vroed worden, dan dat Frederick over zyn bezit is verdraegen, ende aen den Hertogh tot op-richtinge van sijn fchaede 60000 goud-gulden eens heeft toe-geleyt, ende alle iaer 80 voederen wijns op x, ne kosten over te voeren.

31. Een luttel laeter ontftond de Lutzenburger krijgh door aendryven vanden Grave van S. Paul, die een geweldige heyr-kracht in Frankrijk op-neemende, daer mede het land van Lutzenburg al plonderende in-viel, en zich gehoorzaem trachtede te maeken, verfloegh ende voor vyanden hield zoo menigh als'er wt Duytsland ofte Nederland hem tegen-ftonden. Dit Hertoghdom wierd op dien tijd waer-geuoomen by Diderick Grave van Catzenellebogen, die onsen Willem in zyn nood om hulp quam vleyen. Willem eenige troppen wt de Geldersse, Gulichers, Brabanders en andere gebueren met een vaerdigheyd by een zaemelerde, waer onder zich mede bevond Adolf Grave van Kleve, ende gierigh na gevaer en veranderingh, trock den Grave van S. Paul onder ooggen, die over des Hertogs tegenwoordigheyd en roem-ruchtige dapperheyd niet weynigh verlaegen zijnde (alzoohy allenthalven wierd beklemd, ende Willem op sijn leger aen de Mosel-stroom, met wagen-schoten graften wel af-gelooten, met stormen en zwaer gefchut, het welk nu zoo langs soo meer in t gebruyk quam, telkens een proef-ftuck dede) onsen Hertogh door een Heerout liet aensleggen, dat het hem niet streen genoegh en was met zulk een gereedschap te

† Aliis scribitur, Zulpich, Zullich, Zullep, & in antiq. diplomat. Tulpete. Romanis Tolpiacum vel Tolbiacum, & in Antonini Itinerario Tolpia vocatur vicusque Supenorum, sive, ut Velpius legendum scribit, Sunicorum, quos olim conditores agnovimus die van Zons inter Coloniam Novesiumque, tum priorum coloni Sonsbecenses.

vechten, ende sijn vyand van verre en zonder kants van tegenweer te verduyvelen: hy zoude daer om af-laeten, ende sich tegen den anderen dagh, zijnde den tweeden van Paessen, op het vlack schicken tot een wterlijken veld-slagh. Als Hertogh Willem dese kans niet aen floegh, dan de zyne, den Grave van Kleve, ende de andere bond-vrienden daer op had vermaent om ridderlijken te hayr-plucken, en hier neffens etlijke wt den hoop tot Ridders geslaegen, speelde de Grave van S. Paul hem een boeve-ftuck; vermits hy, met after-laeuinge van zyne wagens en vorder oorloghs-tuygh, de Mosel by nacht was door-gewaed, ende met al sijn volk op de been geteegen, waer van ook een goed deel in den stroom verzoop. De Grave van Catzenellebogen dit verstaende, bewees den Hertogh ootmoedige en over-tollige eer, viel voor hem op de knyen, ende gaf te kennen dat eenige weldaeden slechts met een nederige erkentenis konnen vergolden worden. Dan wt welke redenen deze krijgh zy aengeheeven, en roeren de Schrijvers niet aen. In dit loopende iaer vermaende Arent van Boekop Ampt-man en Kent-meeftre van de Velouw den Hertogh, om der Elburgh wegen zyne wel-geleghentheyd en vette kley op de wijze van een Stad met straeten, bruggen, markt-velden, poorten en muynen op te pronken. Om het H. Geests Gast-huys dan met de verfte huysen in een kringh te betracken, liet Boekop het Stedeken in t vierkant leggen, soo dat'er de beek midden door vloeyde, en de twee poorten na de buyten-weyden, ende de driede na de zee toe aenschoot. In de Kerk-straet deed hy een verheeven gebouw zetten met over-gewelfde kelders, dat nu t Raed-huys is, daer men met trappen op-gingh, hebbende van afteren een Boom-hof, van ter zijden als een keuken-kamer; ende recht tegen over drie huysen ge-eygend tot peerde-stallen; aengefen de burgers doen noch dun gezaeyd waeren, ende de Vorft om sijn hert op te haelen dickmaels naer Elburg een speel-reys dede; die sijn Amptman hier mede besigh vindende, bestond te vragen, op wiens kosten hy dit werk aenving. Wanneer Boekop zeyde, op de beurs ende tot gemak van sijn genadighften Heer, schonk hem Willem de gedachte huysen en daer behalven een zilveren beker daer hy over tmael wt dronk. Daer tegens vereerde Boekop sijn Heer met een Velouws ry-peerd, dat een hart van de bracken op-gedaen met loopen konde in-haelen. Boekops oudite zoon was na sijn vaders dood Droft van Harderwijk ende daer na van Hattem, en leyt in de kerk tot Elburgh begraven.

32. Als op t naefte iaer de Heer van Schoonvorft en Montioye, het gebied van Gulich met stroopen door-kruysfende, Willems broeder Reynald met den Heer van Rifferscheyd als gevangens had wegh gevoert, ende niet zonder groot geld los gelaeten, begon Willem het Slot Schoonvorft omtrent Aken te beleggen, t welk hy ook binnen twee maenden na meenigen storm en dagelijx geweld van schieten bemachtighde, ende tot sijn eygen gerief netter als voor heen liet op-haelen. Onder andere wierd aen des Hertogs zijd Heer Ian van Honselaer met een steen wt een slingor soo hard getroffen, dat hy'er aen storf. Hoewel andere qualijken verhaelen, dat Willem het beleggh had moeten staeken door tuffchen-koemen van Ian Biffchop van Luyk. De Sterkte van Wittensteyn gaf zich over binnen 15. daegen. Op het zelve pas had Biffchop Blankenham, na de

Vete-
Over-
enen
en Ital
pron-
uysen
ad, en
gheyd
op-ge-
looid-
ren na
gelder
d naer
ot het
n met
hadde
eringe
ien als
zoon,
ier van
Rogier
ps van
neeve
aenburg
beloo-
sijn le-
n even
e Her-
reegh,
gekoo-
ien om
letten-
voort
edelen
in-ge-
Marie
1394
zulke
appen,
Karel,
en het
onver-
nder-
rieken-
orptier
uyden
heyde
ol van
nloe en
n tijde
, haer
n : als
rtogen-
sGra-
ceert tot
eft was
alland,
Willem
1395
n, hoe
eenige
aenge-
verke-
onder-
t wt te
l, waer-
efchey-
elders
raekel
o. Ruy-
onden,
ick van
Kolen

1396.

weder-inneeminge van *Koeverden*, het krijgsvolk daer rûndom op-gelicht, waer mede hy het Slot *Renesteyn*, (twelk *Ian van Arkel*, een bastaerd van den wijlen Bisschop van Utrecht, gestijfd met etlyke Brabandsse, Luykſſe en Gelderſſe knechten, tegen den Stadhouder van Vianen in-hield) onder ſijn dwangh braght, behalven omtrent 300. edel-lieden daer binnen; ſoo dat de Bisschop al graelende wt boertery zeyde, *noyt zoo veel fraeye myſen in eenen val te hebben verſtrickt geſien. Blankenham* ſchreef daer na twee brieven aen Vorſt *Willem*, ende in de eerſte, dat 'er eenige *Zutphenſſe* brogers van de *Deventerſſe* wel waren gevangen, doch buyten oorlogh, ende na onder-richtinge en kennis van zaaken weder op vrye voeten geſteld. In de anderde verhaelde hy; hoe etlyke *Zee-roovers* een *Rouaens* koopvaerdiſchep, grooter als een Spaenſſe *Kraek* en koſtelijken geballaſt hadden genoomen, waer van de reeders te *Parys*, te *Bruggen*, ende ook eenige te *Troyes* in *Champaigne* buyt hielden. Dat hy over zulx door den Hertogh van *Burgondien* en de *Vlamingen* was gemaend tot weder-gevinge van de waeren, nademael de ſtroopers met het ſchip te *Harderwyk* waren geland, en den buyt hadden aengevangen binnen *Amyſterdam* tot geld te maeken: dat daer na der zelve eenige van *Harderwyk* naer *Geelmuyden* en *Kampen* in ſijn bedryf waren gekoemen, ende wt ſijn laſt ſoo tot *Kampen* als in den tooren en 't *Klooster* van *Geelmuyden* verhecht; welke deſen onaengeſien van een groot geſpuyt *Harderwykers* en *Enkhuysers* met kracht en ſlot-bræk weder wt de kerk waeren gehaald; verſocht derhalven op den Hertogh, hy wilde, acht neemende zoo op de onderlinge vriendschap als op het volker-recht, de mis-doenders wederom naer de oude bevaer-plaets over-ſchicken en doen vaſt zetten.

33. Op deſen tijd is over-leeden *Oſbo van Arkel*, een man van vernuft en groote beſcheydenheyt, Heer daer behalven van *Pierpont* in *Barrois*, ende van de landen van *Mechelen*. Zijn wtaerd is op 't heerlijxte gehouden te *Gurichen* en 't lichaem geleyd in zynen voor-ouderen graf-ſteeden. Hy liet aſter een eenigen zoon *Ian*, die getrouwd was met *Iobama* zuster van *Willem* Hertogh van *Gelder* en *Gulich*. Men ſtroyt wt, dat zy met *Arkel* in onder-trouw zittende, aen haere mankheyt zoude de ſchuld gegeeven hebben van ſoo een oneffen houwelijk. Korts daer na rees 'er tuſſchen Hertogh *Willem* van den *Berge* aen d'ene, ende de *Graven* *Adolf* den tweeden van *Kleve* gevoeghd met ſijn broeder *Diderick* van der *Mark* ter andere zijden een vinnige oorlogh, over een erf-tente van 24000. *Rhijſe* goud-guldens, ſoo eertijds wt den tol van *Keſers-weerd* aen *Richarda* van *Gulich*, wanneer zy met *Adolfs* oom *Engelbert* van der *Mark* in echt zoude treden, to een houwelijk-penning waeren toe-geleyd. Wanneer nu *Diderick* wt handen van *Philips* Heer van *Valkenſteyn* ende van *Maryriet* dochter van *Engelbert* en *Richarda* dit geld te rugh vorderde, braght *Willem* met de *Gelderſe* Vorſten tegen 't naefte iaer een maghtigh heyt op de been, ende wrook ſich aen veelde *Kleefſe* plaetsen. *Adolf*, *Diderick* en hun zufterlingh *Frederick* Grave van *Meurs*, trocken wt de *Stad* *Kleve*, wierden op het veld *Kellen* ofte aen den *Klever-ham* recht op den middaagh met den

1397.

† De Heer *Pontanus* beeft voor *Barrois* of 't land van *Bar* geſtelt *Vermandois* in *Vrankryk*, door enkelonachtſaemheyt en verriſſinge. Want *Pierpont* een deel is van 't Hertoghdom *Bar* in *Lotringen*.

anderen hand-gemeen, ende bevochten, niet zonder bloed-ftortinge, de over-hand. Aldaer wierden de Hertogh van den *Berge*, *Reynald* broeder van onſen Vorſt *Willem*, *Ian* Heer van *Hensbergh*, de *Graven* van *Salme*, *Nivenaer* en *Sejn*, de Heer van *Rifferscheyd*, 600. edele, 2000. paerden, ende van tilechte volk niet weynige gevangen. De loſſinge is tuſſchen de Vorſten ten deel in 't werk gegaen met reed geld, ten deel met vaſte panden. De Vorſt van den *Berg* was genoodzackt 2000. iaerlijxe goud-guldens wt den *Weerdſſen* tol, waer over de oorlogh was aengevangen, den *Graven* van *Kleve* en der *Mark* te bewiſſen, beyder onderzacten vrydom te geeven van alle zyne tolln; ende daer behalven *Zuzich* met *Rymagen* voor hen in te ruymen. Men zeght dat Vorſt *Reynald* terſtond in vryheyt geſteld zijnde, onder bloote beloften en hand-taſtinge van op ſijn woord weder te keeren ofte de *Stad* *Emmerick* in handen te leveren, ſoo wanneer hy ſchier ofte morgen Hertogh van *Gelder* en *Gulich* zijnde des wierde vermaend, daer na beyder landſchappen meeſter wordende op *Adolfs* eerſte gichte de *Stad* *Emmerick* met de heerlijkhed van *Sittart* vrywilligh en ſonder de minſte wtluchten hebbe over-gegeeven. Een proef-ſtuck van een zeltzaeme volſtandigheyt, diergelijke wel eer in den *Romeynſſen* *Regulus* is gebleeken, ende die in onſe tijden meer zoude verwonderd worden dan na-gevolghd. De *Grave* van *Salmen*, *Ian* de ionge, moeft de Heerlijkheden van *Reveſteyn*, *Herpen*, en *Oden*, voor ſijn los-loon in de loop laeten, ende de *Hensberger* de *Stad* met den *Burgh* van *Gennep*.

34. Omtrent deſen tijd begingh de Raed en burgery van *Bomme!* een leelijk ſtuck tegens een *Schepen* van de *Stad*; welken drie van zyne ſtoel-broeders, over het vellenquanzuys vaneen onrechtvaardigh vonnis, in den ſtroom lieten verſinken, voor-geevende (waer mede ſy haer poogden te verſchoonen, doch in der daed vuyler maekten) dat het op-bulderen van 't water een wis teyken was van een wel-verdiende dood. Als deze met reden voor een gelijk oordeel ſchroomende, waeren gaen verhuysen naer 's *Hertogen-bos*, ende naderhand eenige *Bommelſſe* burgers, op een Iaer-merkt om hunne dingen te verrichten aldaer verkeerende, in de ſtraet van haer woon-plaets by geval hadden geſien, verlickten ſy ze terſtond aen de Heeren van de wet, als de welke daer op wt zouden zijn om hen luyden d'een of d'ander part te ſpeelen, ofte aen kant te helpen. Waer wt men af te neemen heeft, dat het onlanx verdragh van de *Brabanders* en *Gelderſſe* op een verrotte plank was geveſtigd, ende dat 'er tuſſchen beyde noch geen rechte grond en was. Ende vermits twee even trotze volken den anderen gemeynlijken benieden ende niet veel te wille weeten, is de vrede binnen dit iaer noch om-geftooten. De oorſaek hiervan word tweevoudighlyken verhaeld. *Arent van Hoymen* een edelman van *Over-Maes*, die onlanx voor de *Brabanders* tegen de *Gelderſſe* diende, als hy aen ſijn volle leeninge niet en konde raeken, was wt enkel ſpijt tot Hertogh *Willem* over-ge-loopen. Aen de andere zijd hadden de *Boffenaers* *Wolter* van *Over-Rhyn* een wt het gefinde van *Willem* van *Gelder*, het hoofd af-geſlaegen, om dat hy oproer in die *Stad* had aengericht, ofte, zoo andere willen, een dienaar van de Hertogin gepriemt. Om deſe twee mannen te wrecken wierd

Willem

Willem met den Opper-biffchop van Kolen be- raeden, de Brabanders al wederom te ontzeggen. Alfoo *Johanne* aller-meest beforghd was voor den *Bos*, zond sy daer na toe Heer *Henrick van Diest*, *Henrick van Horn* Heer van *Parwijs*, ende *Ian* Heer van *Wesmael*. Dan dese en dorften den Hertogh van Gelder niet onder oogen trecken, ende alsoo sy de burgery, op het vermoeden dat die wat na de Gelderse helden, den *Bos* niet en vertrouwden, bleeven sy binnen de Stad, ende schickten 300. mannen binnen *Eyndboven*, ontziende de nabuyrige maght van Hertogh *Willem*, die doen te *Oosterwijk* stil lagh. Alhier liet hem *Johanna* door een bazuyn-blacser een veld-slagh, ter plaetsen daer hy 't begeerde, aanbieden, ende loofde hem ondertusschen 100. voederen wijns met 300. hoorn-beesten, soo hy Kempe-land ongeschend woude laeten. *Willem* van dit bod niet veel werx maekende volghde evenwel sijn hoofd, deed met een sterke vleugel Ruyters een stroop in de *Langestraet* en dwars door de Meyery van den *Bos*. Middeler wyl braght de Hertogin een menigthe van knechten op de been, om ze na den *Bos* te voeren; dan by *Herenals* koemende kreegh onder-richtinge, dat de Hertogh over de Maes naer huys was gestreken. Waer over de Brabanders hem na stapten, en over de stroom traeden, daer sy de opene vlekken van Gulich en Gelderland met vuyr en stael door-liepen, ende na 't wt-plonderen van *Vlitingen* en *Aldenboven* het over-schot in den brand staeken, ende daer na langhs een anderen wegh naer *Maestrichts* aen trocken, waer omtrent sy hun eygene landen meer hebben vertreeden, dan te vooren de Gelderse. In die daegen gaf de Rooms Koningh *Venceslaus* sijn bloed-verwant, ofte (soo de brieven luyden) sijn oom Hertogh *Willem* volle maght om wt sijn naem Biffchop *Blankenbeym* van Utrecht zeeker een eed af te neemen.

35. Op 't volgende iaer troffen de Brabanders met de Luykenaers een verbond, om haer tegen een yegelijk, ende met naemen den Hertogh van Gelder by te staen. Korts daer na heeft *Ian Gander*, bewaerder van de Schants te *Lit*, de Gelderse Land-weeren *Drommel* en *Bracht* in d'as geleyt. Hier tegens beroofden en verbranden de Gelderse die binnen de *Grave* laegen, *Lit* en eenige andere vlekken. In de soemer-maend toogen de Brabandse Ridders en Vry-heeren *Ian van Wesmael*, *Henrick van Baurishem*, *Ian van Rotgelaer*, *Ian van Wissem*, *Henrick van der Leck*, en *Iacob Ghymis* op *Maestrichts*: daer zich ook met haere troppen vinden lieten de Bruyssele en Loeveners; ende *Wahraem* Grave van *S. Paul* met een deel Burgondiers. Over de Luykse hulp-bendenvoerden 't gebied *Ian van Beyerem* Biffchop van Luyk, zoon van *Albert* Grave van Holland, ende *Henrick* Heer van *Parwijs*. De geheele schaer wierd op 80000. mannen geschat. Andere stellen viertigh duyzend, ende tot Veld-Oversten *Thomas van Diest* met *Reyner van Schoonvoorst*, en 't getal van de Luykenaers een weynigh minder. Met soo eengedruys van volk braken sy den 25. der Soemer-maend van *Maestrichts* op naer *Nieuwstadt* in Gelderland. Daer binnen was in eygen lijve Hertogh *Willem*, die sich binnen soo ranke Vesten niet dervende waegen, het Stedeken, om dat het den vyand tot geen nestel-plaets zoude dienen, af-bernde, ende met sijn leger binnenwaerts in-week. Doen zoude het *Ruermond* gelden. De Brabanders sloegen hun neder over de

Roer, de Luykenaerstusschen de Roer en Maes aen een verscheyden oord. Zommige Luykse, en in 't bysonder de Biffchop, als zwager van *Willem*, waren van de Gelderse niet af-keerigh. Dese door langen hunger wt-geteerd en af-gemat, verdroegen met onweeten van de Brabanders met Hertogh *Willem*, ende voerden hun volk van des Stads vesten. De Brabanders door haer vertreck den moed wegh-werpemde van *Ruermond* te winnen, ende over 't plonderen van haere lijf-nceringe in quacdhed ontstecken, packten haer spillen, en koofen hun wegh op *Lennich*, 't welk van de inwoonders was verlaeten, daer sy de ruymte van wijn vonden, dan van brood groot gebreck. Na 't vernielen van dit Stedeken gingen sy op *Aken*, maekende onder wegens door knevelen en blaeken alles onbruykbaer. Terwijl sy hier waren, quam den Grave van *S. Paul* een lust aen om over sijn vaders dood, die † eertijds in den slag van *Baefwijler* zijn † *Siet* leven liet, wraek te haelen. Derhalven voerde hy alle de Brabandse troppen naer de Stad *Gulich*. De burgery onraed en wapen-gerucht verneemende, gaf sich door de andere poorte op de vlucht. De Grave heeft ze ten deel after-haelt, ende soo voor los-loon als brand-schattinge de Stad 30000. Rhijnse gold-guldens af-gedwongen. Hertogh *Willem* liet desen trots niet langh ongestraft; alzoo hy in den Wijn-maend met verwoestinge in *Kempen* in-viel, ende eer dat de vyand in 't harnas konde koemen, na 't verbranden van *Hexerwijk* en *Dinter*, sich wederom verpackte. Daer na gingen 'er tusschen beyde, die een wapen-stand eyndigende met het begin van de Lente, ofte (soo andere drijven) een altoosduerende vrede beslooten. De vernaemdte kopelaer hier van was aen de zijd van de Hertogin Heer *Reyner* Proost van *Maestricht*, neffens de Heeren van *Gaesbeek*, *Sweert van Kyandonk*, en *Ian van Kulenburgh*: *Willems* volmachtigers waren de Heeren van *Reiferscheyd*, van *Kulenburgh*, van *Oyen*, en van *Mora*.

36. De eerste van de Lente-maend was de laetste levens-dagh voor *Marie* oude Vorstin van Gelder, door de bank geheeten *de vrouwe van Turnhout*, die na de gevangenis van haer wijlen man *Reynald* drieden Hertogh, Gelderland ruymende, het over-schot van haere iaeren meesten tijds te *Turnhout* ('t welk sy van haer vader tot een bruyd-schat had bekoemen) ende ook vaek te *Bruyssel* by haere zuster *Johanne* Hertogin van Brabant in alle eerbaerheyd en heyligheyd verbleet. De wel eer sterke Sloten van *Oyen* en *Beesd* in Gelderland zijn van haer maexcl. *Turnhout* heeft sy mede niet weynigh verbeterd, alwaer sy tot haer verhoud een heerlijken Burght wt den grond op-bouwde, behalven een Broederschap voor de † wereldse Geestlijke, ende buyten het Klooster te * *Berssendonk*. Haer lichaem is te *Bruyssel* in de Broere-kerk by dat van haere moeder *Marie* begraven. Als *Diderick* Grave van der Mark met een deel volx het land van den Berge over-treckende *Mulhem* tegen over Kolen had bemaghticht, is hy voor 't Slot *Elvervelt* met een doodlijken bout wt een stuck getroffen; ende vermits hy noch wijf noch kinderen after-liet, is sijn Graeffschap sijn broeder *Adolf* Grave ende binnen kort Hertogh van *Kleve* aenge-erfd. Omtrent den wgangh van 't iaer quaemen etlijke Dominicaner Preek-broeders na het dorp *Westeroyen* by *Thiel*, om een Klooster voor haer

† Siet
† eyndent
† voor-
gaende
Boek op
het iaer
1371.

1399.

† *Canonici sacularis, uti vocant.*
* *Pro Canonici Regularibus.*

gezelschape flichten. Op 't zelve pas is *Thomas van Kemp*, na dat hy omtrent 7. iaeren in de hooge en doen zeer beruchte School te *Deventer* onder den Klerken-leeraer *Floris* had toe-gebraght, op den Agnieten-bergh by *Zwol* aengekoemen, ende van fijn broeder *Ian Opper-Monick* van 't Kloofter beleeftelijken in-gehaeld. Op dit iaer is *Keyfer Venceslaus* om zyne beeftlijke wulpsheid en wan-zorge af-gezet, en de kroon gegeeuen aen *Frederick Hertogh* van *Brunfwijk*. Dan de Biffchop van *Ments*, wt een bysonderen wrock en afgunft, liet hem in 't weder-keeren van den Rixdagh by *Frislaer* door den *Grave* van *Waldeck* verradelyken om 't leuen brengen. De *Keur-Vorften* voor de tweede werf by een koemende te *Boppaers*, gaven den staf aen *Rupers Hertogh* van *B-yeren* en *Palts-grave* aen den *Rhijn*, een man grooter van moed en vernuft dan van lijf en leeden, die door Biffchop *Frederick* binnen *Kolen* wierde gehuld; vermits de *Akenaers* hem weygerden binnen te laeten, onder 't schijn dat zy eeds-halven aen *Venceslaus* noch waren verplicht; welke stijf-zinnigheyd der *Akenaers* de *Standen* van *Gelderland* en *Vorft Willem*, als een goed vriend en nauw verwant van *Venceslaus*, niet en vergaeten aen te ftooken. *Venceslaus* die lange iaeren hierna op den ouden kerf-ftock leefde, is eyntlyken in fijn eygen rijk ook zonder groote eer in 't graf gekoemen. Als *Ian van Arkel* *Holland* by de tien iaeren had waer genoomen, en tot wetlyke op-zegginge van fijn ampt ofte † reekeninge niet en wierde toe-gelaeten, bestond hy, steunende op zyne leen-heeren de *Hertogen* van *Brabant* en *Gelder*, wiens vleeslyke fuster *Iobanne* hy ten houwlyk had, *Albert* *Grave* van *Holland*, met fijn zoon *Willem* die hem getrotst had, door ophiffen van den *Hocxen* aenhangh, vyandschap te bewijfen; welke wanneer nu 12. weeken over eenen boeg de *Stad Gorinchem* belegerd hielden, wierd 'er eene vrede beslooten, dan die op een loofe moerlag en 'tkraeckel daer na vernieuwde.

37. Op dit iaer verslond de smet-ziekte veele menschen in 't *Christendom*. *Bommel* in *Gelderland* zoud alleen 4000. dooden hebben geteld; 't welk buyten geloof en waerheyd schijnt, zoo men haere hedendaegse gelegenheyd van buyten aenliet. Als dit vergif in 't begin alleen over 't grau en den gemeenen mangingh, pochten de rijke bruffers, dat het geen nood en dede, zoo lang 'er niet en sterven dan water- ofte biet-drinkers. Dan eer langh kreegen de *Groote* en *wijn-poyers* ook een beurt. De *Biffchoppen* lieten over al bede-daegen wt-schrijven. Na de verblindheyd van die tyden huylde elk om zeerft tot zyne *Heyligen*; d' een tot *H. Adriaen* en *Bastiaen*, d' ander kreet tot *Tboenis* en † *Rochus*; eenige trocken ook naer *Romen*, vermits het *Iubel-iaer*. Maer een *Matheus van Daël* onderwees het volk wt Gods woord, dat om de grouwsaemheyd van de op-gehoopte en tot in den hemel om wraek roepende zonden *God* de *Heer* dese en andere quaelen op zyne fchepzels neder-zond, die niet dan door vasten, bidden en nederige boetveerdigheyd waren af te weeren ofte te verzoeten. De dood van de *Vorftin* van *Gelderland* *Willems* mede-gezelle *Catharine* van *Beyeren* op *Martens-dagh* binnen *Hattem* voor-vallende, gaf zeeker blijk, dat de *Koninglyke* gewelfzels niet meer schoot vry en zijn dan de arme koter-fteeden. De *Godvruchtige* *Hertogin* voelende de dood aen haere vensteren kloppen, maekte over

hare gereede † en kleynodien een wterfte wille, begeerende voor al aen de rechte hand weder gegeeuen te hebben, zoo 'er eenigh onrechtvaardigh goed onder haer ervenis moght beruften. Sy verkoos tot een rust-plaets het *Prediker-Kloofter* tot *Niemegen*, ofte (zoo 't haer waerden *Heer*, aen wien zy haer luweel-kasse schonk, meer beliefde) *Monichhuysen* by *Arnhem*, ende vereerde aende *Kloofterlingen* een iaerlijxe rente van etlyke *Fransse* *Schilden*, om alle koemende dagh voor de ziel van haer en alle af-stervende *Vorften*, *Vorftinnen*, *Graven* ofte *Gravinnen* van *Gelder*, *Guich* en *Zupphen* een dienft te doen. Sy bedacht mede de *Martens-kerk* tot *Arnhem*, de *Minder-broeders* tot *Haverwijk*, alle armen, *Gods-huysen* en *Kloofsters* in 't gemeen, haer *Edel-luyden*, *Staet-lufferen*, *knechten* en *maeghden*; zelf tot *deur-wachters*, *kocken*, *kamerlingen*, *stal-knechten*, *penning-meesters*, *aelmoeftniers*, *backers*, *walters*, ende rydende ofte loopende boden toe. Tot wt-voeders van defemae-kinge stelde sy, behalven eenige *Geestlyke*, *Robert van Apeldoren* *knaep*, ende de *broeders* *Arens* en *Goossen van Gruyt-buss*. Sy droeg ook zorg voor *Marie*, dochter van *Hertogh Willem*, doch buyten twiffel van onechten bedde, gelijk mede voor een andere * dochter die aen *Ian van Kuyl* was gehylyckt. Op den 25. van den eerften *Soemermaend* des volgenden iaers wierd des *Vorftins* lichaem van den *Burgh* te *Hattem* door haer *Hovelingen* en *edele* *luffrouwen* naer *Monichhuysen* gevoerd, t'zaemen met al haer huys-raed en gefteenten, die daer vier heele iaeren na de dood van *Hertogh Willem* noch bezeged en in bewaerder hand laegen.

38. *Warner* van *Buyren*, bevel-hebber van het *Duytsse* huys, heeft op dit iaer de *Walburg-kerk* binnen *Thiel*, die in de vergangene iaeren door het geraes van den oorlogh was neder-geftort ofte af-gebrand, weder op doen timmeren. Wt zeeker een brief kan men speuren, dat, niet tegen-staende het *Brabands* verbond, de poorteren van de *Stad Grave* onsen *Hertogh Willem* als hun wettelyken erf-heer hebben erkent † en aengehangen. Omtrent dien tijd ontftond 'er een bitze vyandschap tuffchen *Henrick* *Heer* van *Diest*, ende *Reynald* *Heer* van *Schoonvorst* en *Sichem*. Gelijk de *Brabanders* *Henrick* droegen, soo wierd de *Schoonvorft* van den *Grave* van *Blanckenheym*, den *Abt* van *Prummen*, ende van onsen *Vorft* gehandhaefd. De waerom van deze bitterheyd was, dat het *Henrick* voor on-er en kregelheyd reekende, over een kleyne quack-schuld van *Reynald* om burgh-tocht gemoeyd te worden, 't welk men anders den geenen af-verghe daer weynigh verhael op is. Ende vermits *Henrick* dit verschild aen de wtspraak van de *Staeten* niet hangen en wilde, zijn daer over menige *bateloofse* by-een-komften gehouden. De *Heer* van *Schoonvorst* zich hier aen ftootende is wt den *Burgh* van *Loeven*, waer van hy bewaerder was, over *Maes* naer *Guich* en *Gelderland* geweeken, om met vrienden hulp dit leed te wrecken. Effien te voren had de *Hertog* van *Gelder*, *Blanckenb.* en *Abt* van *Prummen* aen de *Loevenaers* gefchreeven, sy zouden *Reynald* korten goed recht doen, aengefen sy den *Heer* van *Diest* in haer bedwangh hadden. *Willem* van *Gelder* schoot op desen tijd een mach-

† *Testamenti tabulas vid. apud autor. p. 341. Tribus seq. Nobis minutias omnes personis non vacat.*
tigh

† Siet
† eyndens
dit boek
het leeven
van *Ian*
van *Arkel*.

† Siet den
Franssen
lof-zangh
van *Ron-*
zard aen
desen ver-
mernden
Heyligh.

* Siet in
jaar 155.

† Siet in
begin van
44. boek
stukke
16. v. 1.

tigh geld wt, om een verdragh op te richten tusschen sijn neve *Ian* den iongen *Grave van Salm*, en *Diderick Pesttersbem* Heer van der *Haer*, op dat de *Vestingen* en *Steeden Born*, *Zittart* en *Zusteren* wederom onder 't Hertoghdom van *Gulich* moghten koemen. Ondertusschen was 't bestand van de *Gelderse* met de *Brabanders* ten eynde geloopt, zonder dat evenwel de oorlogh weder aenvingh. Hoewel *Willem* al by tijds palm in 't vuyr had geleyt, en tegens dese zyne ontrouwe gebuyren, die op de maght van *Philips den Stouten* meest steunden, bystand verworven vanden nieuwen *Keyser Robert*, soo eenige willen voorgeven.

39. Omtrent desen tijd verhiel zich een felle en langduyrige oorloghs-brand, die onze *Gelderland* niet alleen en beroerde, maer gants *Vrankrijk* een ruymen tijd als een zwaere last op den hals lagh. Ende vermits *Willem* van *Gelder* tegens zyn ouden tegen-streever *Philips* Hertogh van *Burgondien* door den Hertogh van *Orleans* wierd aengeroepen, zal 't niet ondienlijk en 't eenmael buyten spoor zyn de eerste spring-ader deser raseryen aente trecken. *Lodewijk van Valoys*, eenigste broeder van *Karel* den setten *Koningh* van *Vrankrijk*, Hertogh van *Orleans*, had getrouwt *Valentine*, dochter van *Ian Galeas* eerste Hertogh van *Milanen*, een boven maeten staet-zuchtige vrouw en rechte helle-veege, die haer man daeghlijx de gift van hoovaerdy in-blies, ende de ooren warm maekte met dit verwytelijk deuntien, dat hy, hoewel eens *Koninx* zoon en broeder, als een slecht leen-Hertogh was ende geen opper-gebied met allen had. Waer over beyde steeds alle zinnen en krachten te werk stelden, hoe sy best hun oomen de Hertogen van *Bourges* en *Philips van Burgondien* van des *Koninx* vooghdij en den om-slagh des *Rijx* af-stooten, en zelve met hun broeder *Karel*, die zwackelijc van begriep en veeltijds met zyne sinnen niet huys en was, na haer believen zouden om-springen, bouwende op de oneyndige rijkdommen van haer vader *Galeas*. Doch zoo langh die *Mombers* het hert van den *Koningh* en de macht van 't *Rijk* in hun geweld hadden, zagh *Lodewijk* weynigh kans om zyne hoog-vliegende herts-tochten te volbrengen; tot dat hy, wanneer de *Koningh* binnen kort zich van zyne *mombers* ontloegh, na den raed van zyne vrouw hem voort gemeenzaem en lief-tallich maekte by die gene daer de *Koning* gaerne mede om-gingh, ende die zyne ooms een quaed hert toe-droegen. Dit was een angel in de voet vande trotze *Margriet*, welke de *Italiaense* strecken van *Valentine* kennende, haer man *Philips den Stouten* 'telkens vermaende; hy zoude wel op sijn hoede zyn, alsoo *Lodewijk* en *Valentine* na de kroon staeken. *Philips* zocht zyne gemaelin neder te setten, gebood ze goeden moed te hebben, en de zaak voor een wijl tijds stille te houden. Wanneer de *Koning* daer na weder in krankfingheyd viel, ende de *Fransse* *Standen* aen de Hertogen van *Bourges* en *Burgondien* het gezagh als voren in handen gaven, wterde *Valentine* haer inwendigen druck en spijt genoegh in haer wesen; te meer, wanneer de ooms hare maght gebruykende, *Cliffon* en andere des *Koninx* *Opperdienaers*, die haer alle geheymen plaghten te ontdekken, van 't Hof hadden gewezen, ofte vast gezet. 't Was haer mede geen kleyn hertzeer, dat haers mans en des *Koninx* moeye *Margriet* zich aller wegenaen de hooger hand voegde, den *Vorsten* bescheyd en antwoord gaf, daer sy den mond moeste snoeren, ende by de *Koningin* doen en

laeten was. Sy weet het *Margriet* mede, dat de *Koningin* haer verdacht hield van quade konsten, hoewel zy die kladder door de schielijke dood van haer eygen zoon zelve zich op den hals had gemaelt. Want dees met des *Koninx* zoon *Karel* in haer kaemer spelende, en een appel, welke *Valentine* onder de kinderen na de zijd daer *Karel* stond te grabbel smeet, in 't trollen opraepende, ende daer van bytende eer 't zyne moeder konde keeren, was kort daer na in een krankte gevallen, daer eyndelyken de dood mede vermenghd was.

40. Als dit op straet quam, rakte *Valentine* by haer eygen man niet alleen in haet en afstedenken, maer by al de wereld ende voor al by die van *Parijs*, die haer in de *Stad* niet en wilden luchten. Na dat sy, terwijl het volk aē 't hollen en de wond noch vers was, voor eenige maenden sich te *Neufchastel* aen de *Loire* had verstecken, ende daer na door haers vaders bestel aen *Lodewijk* haer man weder was verzoend, raefde sy veel meer dan te vooren tegen *Philips*, meynde van spijt wt haer vel te springen, ende doorzocht alle winkels van haer arghliffigh breyn, om hem 't een ofte het ander schelm-stuck te speelen, en van de trappen af te stooten. Maer hoe menigen slixen aenlagh sy en haer man brouwen, *Philips* wist sich altoos voor het lock-aes te wachten. *Lodewijk* siende dat hy het leeuwen-vel moeste aentrecken, verwierf van *Venceslaus* *Koningh* van *Bohemen*, en doen alleen *Keyser* met den naem, de *Stadhouderfchap* van *Lutzenburg*, verzaemelende aldaer penningen en volk onder 't dexel van daer mede zyne grenzen te versterken. By de selve gelegentheyd, toogh hy den woel-gierigen Hertog *Willem* van *Gelder* aen zyne zijd, ende trof met hem een vast verdragh, om den *Burgondier* aen alle kanten werk te verschaffen. *Willem* zwoor voor hem en zyne erven aen den Hertogh van *Orleans* getrouwigheyd over sijn vry-eygen erf-grond van *Rendevode* met sijn *Slot* en toe-behooren, onder belofte van hem by te staen en te dienen, na de *Fransse* wijze, in de twist die de *Koning* van *Vrankrijk* ofte Hertogh had ofte moght krijgen tegen zyne vyanden van *Engeland*, ende alle andere, wtgezonder die *egen Venceslaus Rooms Koning*, en 't *H.Rijk*, den *Koningh* van *Vrankrijk* en zyne nazeten, sijn broeder *Remald* van *Gulich*, den *Opperbischof* van *Kolen*, de *Hertogin* *Iohanne* van *Brabant*, de *Graven* *Albert* van *Holland* en *Willem* van *Kleve*, en Hertog *Willem* van den *Berge*. In tegendeel beloofde de Hertogh aen *Willem* ofte sijnne erven maend voor maend te geeven 2000. *Fransse* *Schilden*, geduerende zynen dienst, ende voor den ingang van sijn dienst een maend leeninge op handen, ende aenyeder spiets-draeger ofte *schild-knaep* degehken wt-gerust 25. *Fransse* *Stucken* ter maend. Maer waer 't dat *Willem* nader hand met een ander *Vorst* in oorlogh raekte, zoo dat by blykebyken zyn volk niet en moght ontbeeven, ofte self door merkelijke zwackheyd, gevangenis ofte wilandighed wierde verhinderd, als dan moght hy vol-staen met een genoegsaem *Stad-houder*, 500. gewapende mannen, ende een eerlyken sleep van *schild-knechten* wt te leveren. *Willem* na-zaeten zouden gehouden zyn binnen drie maenden na ontfangene weert desen eed by den Hertogh van *Orleans* te vernieuwen. In val van sijnne ofte sijnner nazeten ontrouw zoude de *landfchap* van *Rendevode* aen gemelden Hertog met der daed zyn verbeurd, ende by met sijnne erven verbonden in 't geheel weder wt te reykten alzulke 35000. goudse *schilden* als hem door den Hertogh waren toe-gegeld, die hier en tegens *Willem* tegens yeder een zoude verdedigen ende onderstuten, als een leen-Heer sijn leen-man *schulddigh* is.

* *Tabule* *meminerunt* *auri* *de* *cugno*

Gedaen den 12. Mey op het Slot van *Couchy* in tegenwoordigheyt van *Lodewijk* van Bourbon, Sec. ende van *Willems* zijde, *Evert* van der Mark Heer te *Arbergh*, *Ian* van *Wyenborst* knaep, d'een bloed-verwant en d'ander Hofmeester van *Willem*, *Ian* van *Harve*, *Udo* gezeyd *Boese*, schild-dragers. In *Willems* plaats teykende sijn geheym-schrijver *Peter* van *Merode* Priester te *Mertzenich* in 'tland van *Kolen*.

41. Op *Bartholomeus* dagh daer aen volgende sloot *Reynold* anderde zoon van *Gelder* en *Gulich*, Heer van *Axnafter* onder *Eyffel*, met believen van sijn broeder *Willem* diertgelijk een verbond met gedachten Hertogh van *Orleans*, maekende sich zelven *Smal*-heer van sijn Slot *Zerhorst*, wesende vry thins-goed, ende 500. Franse schulden yeder maend voor sijn dienst bedingende, ofte 100. schilden voor sijn Stee-houder, die den Hertogh met 100. gewapende knechten en bestendige schild-knaepen zoude ontzetten. Neffens de boven-staende Vorsten, dongh hy wt sijn broeder den Hertogh, met de Heeren *Ian* van *Heynsbergh* en *Reynald* van *Schoonvoorst*, beloovende wijders, zoo hy schier ofte morgen tot meyneed verviel, zyne 10000. goude schulden aen *Lodewijk* weder wt te keeren. Daer en boven was de Hertogh van *Orleans* besigh, om de iaetlijxe in-komsten van de Franse kroon tot sijn behoef te keeren, belastende de Rent-meesters nergensals aen zyne handen reekeningh te doen van haer wt-gift en ontfangh. *Philips* van *Burgondien*, die met den Hertogh van *Bourges* neffens den Koningh het opperste gezagh voerde, houdende nu als voor alle man blijk-baer, dat *Lodewijk* des Koninghs gorgheyt tot sijn voordeel nemende na de kroon stond, nam voor, na sijn wterste vermoege hem de vleugelste korten, en des Rijx wettige erf-genaemen in hun gerechticheyt voor te staen; zoo dat de kyvagie op een openbaeren oorlogh wt-liep, ende *Lodewijk* noch in dit loopende iaer de wimpels ontwindende, met een vaerdige maght volx omtrent *Parijs* in 't veld verscheen. Aldaer is *Willem* van *Gelder* met 500. Ruyters, behalven het voet-volk, edelen en andere vrywillige wt *Gelderland* en *Gulich*, volgens het besteck hem by-gekoemen. Eer hy naer *Parijs* vertrock, vertrouwde hy onder andere de op-zicht zyner landen van *Gelder* en *Zutphen* aen sijn Raeds-heer Ridder *Ian* van *Homoer*, belastende hem geensins te dulden, ergents eenige werken ofte Schantzen zoo in de *Lymers* als elders tot sijn after-deel gemaekt te worden. De heyr-kracht van *Philips* den *Stouten* bestaende wt *Burgundiers* en *Vlamingen* was voor den vyand niet vertzaegd. Alles liet sich tot een treffen aensien, ten waere de *Burgondier* door sijn broeder den Hertogh van *Bourges* een flaeuwertigh en wispeltuyrigh mensch, omgepraeten vermorwd zijnde, met de Koningin en andere Groote in verdragh had getreden, 't welk echter van kleynen duyr was, en dit gevolg had dat het krijghs-volk aen weder-zijden ontslaegen, ende elk weder huyswaerts is gekeerd.

42. Hertogh *Willem* viel voort na zyne weder-komst op 't eynd van 't iaer in een flaeuwigheyt. Wanneer hy sich van dagh tot dagh erger bevond, dacht hy op zyne sterflicheyt, ende om voor zyne dood van het zyne yet te beveelen, dat na zyne dood eerst gelden zoude. Echterzag hy zyne moeder *Marie* een weynigh voor hem wt de levende scheyden, een vernuftige en geschickte

vrouw, na dat sy haer man Hertogh *Willem* van *Gulich* bykans acht iaeren had over-leeft. In zyne † wterste wille ingesteld by sijn gezworenen Schrijver *Herman* *Mollart*, begeerde hy onder andere met goeden ernst, dat men hem met slechte en geensins over-daedige pracht zoude ter aerden brengen, alle zyne schulden betaelen, en geene van zyne Ampt-mans, tol-meesters, ontfangers, en Stad-houders, voor dat die van hun verlichor ten vollen waren vernoeghd, den schop geeven. Aen de Doemen van *Kolen*, *Luyk*, *Utrecht*, en *Munster* maekte hy 400. Rhijnse gulden; ende aen 't *Carthusier* Klooster, zullende bestaen in een Op-siender en 12. Monicken, ende in 'tland van *Gulich* op te richten, 15000. oude Schilden. Aen zyne zoons *Willem* van *Kuyk* gaf hy teleen het *Huysen* Gebied van *Middelaer*, wt-genoomen den tol van de *Maes*; ende aen *Ian* het Sloten Gerechte van *Amerfsyen*, beyde by wijlen *Arent* van *Hoemen* bezeeten, mids dat gemelte Heerlijckheden by ontfontenis van kinderen aen des Hertoghs erven zouden vervallen, die ze voor 1000. Rhijnse guldens weder moghten inlossen, en 't allen tijden des nood tot haer gebruyk doen openen. Hy bedacht mede beyde *Willems* zyne iongste zoons; zyne dochter *Marie*: *Ian* van *Gelder* Prediker te *Boitzelaer* sijn neve van *baltaerd* dyen; sijn verwant *Reynald* van *Caster*; en *Thijs* van *Floreshem* sijn krijghs-man; behalven *Baet* en *Diderick* van *Gulich* zyne zufteren broeder. Gelijk mede de Kloosteren van *Ruermond* en *Monikhuysen*; Bisschop *Henrick* van *Sidonien*; *Ian* *Bailiuw* *Deken*; en *Iacob* *Heje* Prooft van *Zutphen*; zyne Raeden *Evert* van *Eyle* en *Herman* van *Mekeren*; de *Ridders* *Geeraert* van *Mirlaer* en *Ian* van *Wyenborst*, *Diderick* van *Vlodorp* sijn Maetschalk; neffens zyne artzens *Gijsbert* van den *Berge* en *Diderick* † van *Asperen*; en zyne minder-dienaers *Ian* *Honigijn*, *Ian* *Lodderpaep*, *Frederick*, *Walraven*, *Dirk* *Norman*, *Ian* *Hegeman*, *Ludeken* van *Dorsten*, *Ian* van *Weyden*, *Christiaan* van *Rijswijk*, *Uden* van *Delft* gezeyd *Mekeren*, *Willem* van *Poelwijk*, en *Lambert* *Vriesken*. Om dit alles wtvundigh te maeken, keurde hy *Frederick* van *Blankenbom* Bisschop van *Utrecht*, Hertogh *Willem* van den *Berge*, sijn broeder *Reynald*, Heer *Ian* van *Hernsbergh*, met by-voeginge van *Ian* van *Harne*, *Arent* van den *Gruythuis*, *Uden* *Boot*, en *Evert* van *Eyle* zyne Raeden. Gegeven † *Arnhem* op den elfden van de *Louw*-maend in 't by-wesen van *Ian* van *Vossen*, *Arent* van *Boekop* &c. Noch heeft * de Hertogh in een bysonderen brief op dit iaer aen sijn baltaerd *Ian* en zyne wijve *Hadewigh* dochter van *Sinderen* over-gegeeven 100. oude schilden, iaerlijx, voor haer leeven in lijf-tuchtsrecht ende ter tijd toe de losse zoude geschieden, te beuren en heffen op *Peters*-dagh wt de ontkomsten van 's *Grevenweerd*, geleege in den *Rhijn* in 't gebied van *Wageningen* binnen en buyten. Daer na is de Vorst den 16. van devol-

† Siet den Heer *Pontanus* op het 350. en eenige volgende blaeden.

‡ In de oorspronkelijke brieven staet, Den zeer eerwaerdigen man meester *Diderick* van *Asperen* (persone der personate tot *Avezaet*) onzen Medecijn-meester.

* *Literas ipsas mihi ostendit Consultiff. Vir Reynerus Kemping, Causarium patronus in Curia Arnhemensi.*

gende maend op 't 38^e. iaer sijns ouderdoms in zijn Hof tot *Arnhem* ontslaepen. 't Lichaem is volgens zijn begeeren in 't Carthuser Klooster te *Monickhuysen* by dat van zyne waerde by-slaep *Catharins* onder-geleyd. Door sijn toe-doen

heeft het Hertoghdom onder andere aengewonnen de se Vastigheeden en Heerlijkheden, *Rinderoyen*, *de Grave*, *Kyck*, *Born*, *Schoonvorst*, en 't vernaemde Slot van *Oijen*.

REYNALD de vierde, wt de Sram van Gulich,

Vijfde Hertogh van Gelder en Gulich, en Grave van Zu'veen.

43. Na 't over-lijden van Hertogh *Willem* trad met over-een-koemende stemmen in de plaets zijn eenige en vleeslijke broeder *Reynald*, die van aert en in-borft vreedigh was, soo dat hy eerst niemand gaerne zoude verkort hebben, ofte op de teeuwten getreden. In den ingangh zyner heerschappy, na dat de Stad en burgeren van † *Wageningen* hem gehuld ende voor haeren rechten Erf-beer ontfangen hadden, heeft hy ten heyligen gezworen, de hand-vesten, brieven en alle oude gewoonten, die gedachte Stad en inwoonders van zijn zaligen broeder ende alle wijlen Vorsten bekoemen hadden, stedigh te houden ende niet te verminderen. Des gelijk is geschied binnen *Doesburgh*, daer de Hertogh van den Raed tot zyne welkomst werd beschonken met vier aemen Rhijnss-wijn, welke met allen on-raed gekost hebben 35. gulden en 27. grossen, waer van de 40. macken eengulden. De Heer van *Schoonvorst* het hoofd in de schoot leggende ende met sijn Heeren Hertogh *Reynald* verdrae-

† Extant litera in scriniis urbis ejusdem.

gende, beled van hem t'eenmael voldaan te wesen; waer tegens *Reynald* hem quijt schold alle schaeden en brand-ftichtinge, zoo, geduerende zyne verschillen met *Henrick van Dieft*, de land en van Gelder ofte Gulich hadden geleeden, mids over-laetende het gebied van *Molemark* met 300. goud-guldens, ofte iaerlijx daer voor 200 langh de Hertogh leefde 100. mudden roggen. Om-trent den zelven tijd wierden geschouwd de land-paelen, zonderlinge na de gewesten van den Heer *Frederick* van den Berge. *Karel Frans* Koningh nu wederom by zyne zinnen zijnde, stelde sijn broeder *Lodewijk van Orleans*, den eed-geuoort van onsen *Reynald*, tot sijn S:alholder. Dees heeft op staende voet nieuwe schattingen en wetten in-gevoerd, en zelfs de Geestlyke hoofden niet over-geslaegen; 't welk over-al niet dan wertery en onlusten veroorzaekte. Dan alsoo de Koningh voor het in-maenen der ongelden weder een quaede stoot kreeg, riefen de Standen op nieuws tot de Rijk-vooghdij *Philips* van Burgondien, voor-wendende dat *Lodewijk* nergens na be-quaem was tot soo een wichtigh ampt. Als de Koning by vlaegen al weder in-viel, ende *Philips* en *Lodewijk* t'zaemen aen 't roer zaeten, die van nijd en vinnigheyd noyt een iuck en trocken, zyn beyde Heeren, wt raed van de Koningin ende der Hertogen van *Bourges* en *Borbon*, ontslaegen en voor haere Voogdy bedankt geworden. Van de Louw-maend des volgenden iaers tot aen het midden der Gras-maend zagh men glinsteren een Stert-gefternt naer 'tweften, een voor-looper van de stooren en iammeren die Vrankrijk en Nederland daer na zijn over-gekoemen; behalven dat 'er onge schickte *Walvissen* door storm en onweder aen de Nederlandse kutt zijn gestrand, ende by 't zacken van 't water aen land g:haeld. Dese ongedierten waeren meer dan 70. voeten langh, ende zoo groot dat men ze met ledders moeste beklimmen; de bloote buyk konde 12. arbeeyds-luyden verbergen. Op dat ick nu zwijge van de *Meer-min*, op den zelven stond wt de Zuyder-zee in de *Purmer-end* op-geworpen, zynde op het lijf met mosch en schubben bedeckt, ende van *Edan* naer *Haerlem* gevoerd, daer sy zoude geleert hebben menschen kost te eeten, een drolligh en zuchtend geluyd gegeeven, ook onder de vrouwtiens gesponnen, ende, om dat sy het Kruys-beeld eer hadde beweesen, na haere dood een steede op het kerk-hof verdient. *Henrick van Solms* Heer van *Ottensteyn* deed aen Vorst *Reynald* vertoogh, hoe de Munsterse hem na sijns vaders af-sterven hadden verongelijkt, en zyne erf-goederen onder-hielden: dat hy niet te min over-boodigh was alle dese krae-keelen te verblyven aen de wt-spraek van den Hertogh.

1403.

44. Philips van Burgundien yverde zeer op desen tijd, dat noch by 't leeven van de Hertogin Johanne de Vorstendommen van Brabant, Lotringen en Limburgh zyn tweeden zoon *Antonius* voor vast moghten worden toe-gezeyd; verzeckerende de Staeten van Brabant, soomen hem daer in beliefte, *Antwerpen* en *Mechelen* vooraltoos aen Brabant te willen knoopen, ende *Dermond* zoo lang in handel te laeten, tot dat hy de landschap van *Kuyk* met zyne hoofdstad *Grave* den Gelderssen weder op zyne kosten had ontweldicht. Dan de Brabanders en waren niet graegh ofte van zins, over de erf-laetinge des lands te handelen, zoo langh de Hertogin noch leefde. De gezanten van *Vencestaus* Boheemissen Koning, die gedachte Hertoghdom volgens verdragh van den iaere 1350. mede voor hun meester eychten, wierden met gelijk een bescheyd af-gezet. Vorst *Reynald* liet in een openen brief al de wereld weeten, hoe, niet tegenslaende den oeruede in sijne onlangste gevangenis * aen *Adolf* Grave van *Kleve* en der *Mark* gedaen, de *Grave* evenwel zoodaene grond en landeryen, als hem van sijn broeder *Willem* waeren aenge-erfd, buytenrecht na zich troock, ende zoo syne onderzaeten geweld als hem in veele andere deelen groot ongelijk had aengedaen, en al nochaendeed; dat hy ook aen den *Grave* geenzins zulk een oeruede gedaen had dat hy syne wettige ervenis niet en zoude moogen aenvaerden en beschermen: al het welk hy met oogenschynelyk bewijs ende met zegel en brieven van des *Graves* vader konde waer maeken: biddende derhalven alle Vorsten, Steden, ende yeder een in 't bysonder, den *Grave* hier van beter te onder-richten, op dat hy sijn recht en beterschap van schaede moght erlangen, ofte (zoo hem zulk wierde geweyerd) verklaerde by onschuldigh te willen wesen aen alle onbeylen die hier wt zouden rijzen. Dese haperingh schijnt nergens over gesprooten te zijn dan over den streek van de *Lymers*, welke aen *Adolf*, volgens sijn zeggen, neffens de *Stad* van *Emmerick*, in voortijden voor *Reynalds* loffinge zoude zijn geloofd. Dan door 't bemiddelen des Bisschops van *Kolen* is de wassende onrust by tijds geslecht. Als op dit iaer na een heerschappy van 46. iaeren *Albert* Palts-grave, Hertogh van *Beyeren*, daer en boven *Grave* van *Henegouw*, *Holland*, *Zeeeland*, ende *Heer* van *Vriesland*, en schoon-vader van onse twee iongst-afgestorvene Vorsten *Eduard* en *Willem*, na de andere wereld was verhuysd; begon sijn zoon *Willem* van *Beyeren* den *Heer* *Ian* van *Arkel* (hoewel die hem korts te voren met sijn *Hoezen* aenhangh voor de onstuymigheyd sijns vaders had bevrijd) wt zaeke hy van de *Cabeliauwse* gezindheyd was, met vyandschap en oorlogh te vervolgen. *Reynald* bood gelijk wel eer sijn broeder *Willem*, sijn zwaeger *Arkel* de hand, ende in tegendeel de *Utrechtsse* Bisschop aen *Willem* van *Holland*. *Arkel* had twee Sloten, qualyken een mijl gaens van een geleegen, *Evoersteyn* ('t welk voor zoo sterk beroemd was als weynige *Vestingen* in *Duytsland*) en *Hagesteyn*, waer mede hy schier de gantse *Leck*-stroom werten konde stellen. 't Een hiervan wierd door den Bisschop en 't ander door *Willem* rondom vast belegerd, na etlyke wecken † ingenoomen, ende met het *Stedeken* *Asperen* geslecht.

45. Een weynigh te voren storf onder wegen by *Hal* in *Henegouw* ‡ *Philips* de *Stoute* Hertogh

† Siet hier van breeder 't eynden dit boek in 't leeven van de *Arkels*.

‡ *Elogium eius vid. apud aut. pag. 360. ac seq.*

van Burgundien, een eeuwigh tegen-streever der Hertogen van *Orleans*, en van beyde broeders van *Gelder*. Siin ingewant is te *Hal*, het hert in de *Koninglyke* kelders van *S. Denijs*, en 't vordere lichaem te * *Dyon* in Burgundien begraven. * *Dionysium*. Sijn navolger was de oudste zoon *Ian* de *Overmaer*. De sprack gaet, dat de weduwe *Margriet* van *Vlaenderen* die mede weynige maenden daer na aen de vallende ziekte den geest gaf, geen raed weetende tot de oneyndelijke schulden, afstand deed van alle roerende goederen en inboedel van haer man, ende na de dagelijxe gewoonte den gordel, beurs, en sleutels op de baer leyde. Korts daer na schreef de *Tegen-Paus* *Benedict*, op het ingeeven, zoomen vermoedede, van den Hertogh van *Orleans*, aen Hertogh *Ian*, dat hy zich met *Vrankrijk* niet moeyen en zoude, ende des *Koninx* broeder *Lodewijk* van *Orleans* om vreedes halven alleen daer mede laeten begaen. Door 't bestellen en bekostigen van Vorst *Reynald* is alsdoen de *Hattermer* Slot-toorn wt den grond op-gehaeld. De Hertogh van *Orleans* siende dat *Ian* van *Burgundien* de *Graven* van *Kleve* en *Holland* met des *Hollanders* broeder den Bisschop van *Luyk* op zyne hand had, socht den knoop van zyne Geldersse bond-genootschap noch vaster aen te haelen. Want door sijn besteck trouwde Vorst *Reynald* op desen tijd met zyne nichte *Marie* van *Harcourt* (ende niet, zoo andere Schrijvers stellen, van † *Artoys*) gekoomen van *Koninglyken* bloede. Of dese zuster zy geweest van *Ian* Grave van *Harcourt* en *Amale* (die by *Marie* dochter van *Lodewijk* van *Orleans* insgelijx een dochter *Marie* heeft geteelt, getrouwd naderhand met *Antonius* Grave van *Vaudemont*) ofte *Harcourts* ‡ weduwe, en eygentlyke dochter van *Lodewijk* (die op 't iaer 1371. is gebooren) daer van heeft men geen vaste zekerheyd; dan dat de houwlijx voor-waerden wtwyzen, dat *Reynald* zyne bruyd van *Lodewijk* heeft verzocht, ende na haer dood by gebrack van lijfs-erven *Lodewijk* haer aengebraghte goederen, bedraegende tot 30000. schilden ofte kroonen, weder na hem zoude neemen, waer voor *Reynald* te pande stelde het Graeffschap van *Kessel* met den Burgh *ter Horst* daer in geleegen. *Reynald* gaf haer daer boven voor haer weduwdom 10000. iaerlijxe kroonen, op te beuren wt de in-komsten der vlecken en Burghen *Caster*, *Broicht*, *Gladbach*, *Suchtelen*, en *Bruggen*, ende tot een morgen-gave het *Droft*-amt en 't Slot van *Born*. De zwaerts aenleggende plaetsen waeren op desen tijd over al doende, om de in den vergangen *Herft*-vloed gescheurde ofte onder-geloopene dijken met hey-paelen, zooden, en rijs-werk weder aen te vullen.

46. *Reynald* gaf op dit pas een yegelijk te kennen, dat, nademael de goude en zilvere munt en 't kooper-geld schier te niet gingh en een lange wijl in 't wild had geloopt, zoo dat de luyden die iaerlijxe renten, thienden of yet diergelijx hadden te ontfangen ofte wt te geeven, in ponden, grossen, schellingen en *Brabandsse* *Hollandse* penningen, om het laegh loopen van 't geld, heel weynigh vaek ook niet van hunne goederen en trocken, hy daerom had beslooten een

† *Vid. auſtor. pag. 361. ac seq.*

‡ *Vt den houwlijx-brief en andere omstandigheden kan men als by schijnmer-licht sien dat sy maeghd en vryſter is geweest.*

zeekere

1404.

* Siet op 't iaer 1397.

1405.

„ zeeckre goude en zilvere munt te doen slaen,
 „ zullende door gants Gelderland ganghbaer zijn,
 „ ende het ander geld daer na gericht worden. De
 „ in-komsten, tienden en tollén, bestaende in pon-
 „ den, grossen, schellingen ofte penningen, ende die
 „ voor t'iaer 1391. verscheenen en verschuldighd
 „ waeren, zouden betaeld worden met een oud
 „ schild van vier ponden, ook die voor dien tijd
 „ verleend ofte vercoft waeren, ende dezelve bin-
 „ nen drie naefte iaeren van nu af moegenaf-geloft
 „ worden, yeder pond van de tienden met vier
 „ schilden en een half. De schuld die van de aen-
 „ staende tot de volgende Paessen niet en wierd af-
 „ geleyd, zoudenem betaalen met het nu bruyk-
 „ baer en goed geld, beurende een oud schild voor
 „ vier ponden. De voor desen gemaekte huynen
 „ en iaerlijxe plechten moght men op den gezetten
 „ dagh goed doen met zulke munt als te vooren
 „ deughdelijk was gehouden. Desé beraeminge
 „ zoude over al gelden, ende soo wel in de Steeden
 „ als vleecken: wt-genoomen dat die van Ruer-
 „ mond, Zutphen en 't Graeffschap Zutphen hun
 „ oud gebruyk zouden volgen, ende die van *Arnhem*
 „ haere after-stallen moegen lossen met 4. ponden
 „ en een half van een oud schild. 't En stond ook
 „ niemad vry des Hertogs ofte zynen na-zaeten
 „ renten, zonder der zelve toe-stemming, te lossen
 „ ofte te koopen. De Schepens der Steeden daer
 „ men de munt-winkel zoude planten, moghten
 „ twee waerdeyns, neffens de zyne, stellen, en alle
 „ gebreeken van de munt helpen heelen. Soo ee-
 „ nigh aengrenzend Heer ofte Vorst de waerdy
 „ ofte zwaerte van sijn geld verkleynde, zoude hy
 „ desgelijx moegen doen met voor-weeten van
 „ zyne vier Hoofd-steeden; welke desen ver-
 „ drags-brief neffens hem mede hebben bezeegelt.
 „ Nadat *Antonis*, broeder van *Ian Hertogh van*
 „ *Burgundien*, Grave van *Vlaenderen* en *Artoys*,
 „ door moedwillige af-stand van de Hertogin
 „ *Iobanne*, tot de Hertogdommen van *Brabant*
 „ en *Limburgh* was in-gelacten; is hy neffens den
 „ Grave *Adolf* van *Kleve* en *Ian Bisschop* van *Luyk*,
 „ mede voerende een sterke heyr-kragt, naer
 „ *Parijs* sijn broeder *Ian van Burgundien* te hulp
 „ getrocken, om hun erf-vyand *Lodewijk van Or-*
 „ *leans* een voet te lichten en wt de zadel te werpen,
 „ die niet alleen sijn best en deede om het houwlijk
 „ tusschen des *Burgondiens* dochter *Margriet* en
 „ den *Dolfsin* van *Vrankrijk* om te stooten, ende de
 „ bruyd t'zaemen met den Koningh en Stad van
 „ *Parijs* in zyne maght te hebben; maer ook den
 „ Grave van *Pembroek* wt *Engeland* had ontbood-
 „ den met zyne scheeps-vloot, om de haven van
 „ *Sluis*, doch te vergeefs, te over-rompelen. Maer
 „ hoewel nu beyde legers om *Parijs* tegen den an-
 „ deren schrap lagen, wierd 'er gelijckewel, door
 „ toedoen meest van de Koningin en Koningh van
 „ *Navarre*, eene vrede onder de wapenen gemaekt,
 „ met zulke blijck-teykens van wterlyke vriend-
 „ schap, dat beyde Hertogen malkander om den
 „ hals vloogen, en 't oorlogs-volk ten weder-zijden
 „ de zack kreegh. *Ian de Onvertzaeghde* kortsdar
 „ na bekoemen hebbende de Stadhouderfchap van
 „ *Picardien*, besteedde zyne dochter *Marie* aen
 „ *Adolf van der Mark* den tweeden Kleeffen Grave
 „ van dien naem, gelijck te voren aen Grave *Willem*
 „ van *Holland* zyne zuster *Margriet*. Soo dat de
 „ Hertog van *Gelder* vermits sijn *Orleans* verdragh
 „ rondom onder quaed-gunftige naburen sittende,
 „ als den *Brabander*, *Hollander* en *Klevenaer*, op
 „ desen tijd aen alle kanten genoeg had op te passen.

47. In 't begin van 't iaer wierden aen Vorst
Reynald in sijn vertreck op 't Huys te *Rosendael*
 verscheyde ontzets-brieven behandighd, doch
 meest wt eene oorzaak spruytende. De bel-
 haemels daer van waeren buyten *Gelderland*
 woonachtigh, als te wecten *Willem* en *Winand*
 van *Steinbach* gebroeders, en *Gysbert Holzweiler*.
 By dese voogden zich *Ian van Hoengon*, *Geerlof*
 van *Wede* Heer van *Isenburgh*, en kortd daer na
Wyand van Wyndersbagh, *Geeraert Seylbach* de
 ionge, *Henning van Milon* de ionge, *Henning van*
Houchelbeym, *Ian van Hobe*, *Reiner van Waltmans-*
busen, *Wigand van Stenenbach*, *Ian van Bruensberg*,
Pouwel van Breitbach, *Gysbert van Harquerode*,
Henrick Suetze en *Ian van Grenzauwe*, *Diderick*
 van *Milbach*, *Geerlof van Aldenwede*, *Ian van*
Gevesham, *Geerlof van Rupach*, *Geerlof van Hi-*
dinstorf, *Coenrad Domlier van Wolffenlo*, *Henrick*
 van *Gemmerscheyt*, *Ian van Bassenham*; die alle
 den Hertogh vyandschap wegen de broeders van
Steinbach en *Holzweiler* aenzeyden. Tegens den
 foemer stuerden aen hem dreygh-brieven, om
 hem te peynden en zyne peydinge tegen te staen,
Ian van Vysserdorp, *N. van Steingim*, *Frederick* en
Ernst van Myngheden van der Dinouwe, *Ian van*
Westerholt, *Ian Vrydagh van Tolbergh*, *Bernt van*
Buxvelt gezegt *Bruser*, met den Richter *Ian van*
Scheven, *Conzin van Hietskorp*, *Paul van Ruland*,
Gabelgin van Wywylere, *Reynald van Berge*, *Goverz*
Breischeyt, geheeten *Weideligh*, die alle *Ian van*
Lijvelt, een Smal-heer van *Ian Heer van Bran-*
denburgh, vermits sijn aenspraek die hy op den
 Vorst had, aennamen te beschutten, ende ver-
 schoond wouden zijn van het quaed dathier wt
 vorder moght voor-koemen. Op 't zelve pas
 verklaerden zich mede wt den naem van *Walter*
 van *Doornick* vyanden van *Reynald*, *Ian van*
Alstere, *Herman Sasseken*, en *Barent Koningh* met
 hunne knechten, die echter de Stad *Groenloe*
 buyten sloot, ende met haere burgers niet te
 doen wilde hebben. Om een hengst ofte in stede
 van dien 100. gulden, die hem zal Hertogh *Wil-*
lem had beloofd, dorst zich mede tegen *Reynald*
 kanten *Ian van Branderscheyd*, die aen den Vorst
 nochtans buyten dat, tot alle schuldige eer en
 plichten bleef gehouden. Aen dese t'zaemen-
 rottinge was mede vast *Godeken van Loebede* ge-
 zeyd *Bister* van wegen *Frederick van Mengedem*;
 behalven noch *Diderick van Rove*, *Ian van Repe-*
laer, *Engelbert van Vernebolte*, anders *Cracht*, en
Alfen van Bernevelde bastaerd, welker hoofd was
Godeken van Retbede. Maer gelijck alle dese strijd
 niet dan byzondere erven; luyden en brieven
 betrefte, zoo is die ook door het tusschen beyde
 koemen van goede mannen, haest met gemack
 neder-geleyd; als mede het kraekeel tusschen
Reynald en *Willem van Broekhuysen* sijn Hof-
 meester in *Gelderland*; aengehen de Hertogh
 over-tuygd zijnde den eygendom der dorpen
Spralank en *Oisterom* in 't gebied van *Keissel*
Broekhuysens voor-zaeten te hebben toe-geko-
 men, daer over niet meer waters vuyt woude
 maeken; behalven dat hy aen hem en zyne erven
 behield het recht van 't leent te vergeeven.

48. 't Naefte iaer was vervaerlijk door zelt-
 zaeme hemel-teykens; want men in de lucht
 hayrige sterren, ende op de aerd en zee zulke
 beevingen gewaer wierd, dat onder andere de
 Maes hoogh op-liep, ende na de grenzen van
Gelderland en *Gulich* door-breekende, de landen
 rondom over-stelpte; hier by koemende sterke
 storm-

ever
 ders
 rt in
 dere
 ven. * Dri
 rver-
 num.
 yriet
 daer
 geen
 af-
 n in-
 e ge-
 baer
 Paus
 dede,
 h Ian,
 oude,
 vleans
 n be-
 Vorst
 rt den
 rleans
 n van
 oeder
 socht
 nood-
 or sijn
 id met
 t, zoo
 oemen
 zy ge-
 tumale
 rleans
 i, ge-
 Vaude-
 ntlyke
 is ge-
 ecker-
 en wt-
 idewijk
 ck van
 deren,
 onen,
 Reynald
 i met
 Reynald
 0000.
 msten
 abach,
 gave,
 e zee-
 desen
 angen
 opene
 rk we-
 elijk te
 zilvere
 gh en
 dat de
 t diert
 ven, in
 lse ofte
 n van 't
 ne goe-
 ten een
 odighe-
 en dat s
 zeeckre

1407.

storm-buyen, die de boomen ontwortelden, ende huysen met toorens neder-velden. In dese tijden is het Klooster van *Peters-poel* omtrent Bommel gesticht by de Vrouw van *Brackel*, op gelijk een voet als het Klooster te *Windesheim*. De nieuws-ingehulde Hertogh van *Brabant Antonis*, na dat hy effen te vooren de oude Hertogin *Iohanne* eerlyken in 't graf had bestelt, vond op desen tijd goed Vorst *Reynald* over de Heerlijckheyd van *Kuyk* en zyne moeder-stad *Grave* aen te spreken, welke hy voor een leen van *Brabant* was houdende; te meer dewijl *Reynald* van hem als nieuwen leen-heer had verzuymt verly te begeeren. Behalven dat dacht hy die van *Maestricht* te bezoeken, die door aenstookken van de *Luyker-waelen*, welken zy onlanx te vooren trouw hadden gezworen, haer neek onder hem niet wouden buygen. Als hy van de *Maestrichtenaers* was in-gelaeten, ende met zijn leger nu *Valkenburgh* naderde, had hy een opzet onsen *Reynald* gewapender hand te dwingen, om by hem het voorzeyde leen te koemen belijden. *Reynald* voelende sijn zelve ongereed ende sijn vyand voor dien tijd niet gewoogen, zond Hertogh *Antonis* een man van aensien tot aen *Valkenburgh* tegen; alwaer beslooten wierd, dat *Reynald* een heer-gewaed van etlyke duyzend kroonen aenden *Brabander* zoude op-brengen, ende in eygen lijf naer *Brabant* koemen, om hem Leen-heer te erkennen van de gedachte Heerlijckheden; gelijk ook dien volgens de eed gedaen is in 't dorp *Empel* aen de *Maes* niet ver van 's *Hertogen-bos*, in handen van *Willem* den jongen *Grave* van *Seyne*, in 't oog van veele honderd menschen, ende ten over-staen van de *Ridderen* en *Heeren* *Ian van Arkel* en *Hagesteyn*, *Ian Schelart van Opendorp* Hof-meeester, en *Ian Wyenheid* Raeden van *Reynald*. Andere vertellen, dat *Reynald* in 't begin trots, ende op de bond-genootschap van *Keyser Robert* zich verlaetende, niet veel werx van de *Brabanders* had gemaekt; voor al, na dat de *Keyser* in een bitteren brief *Antonis* wt *Brabant* had bevoolen te wijken, ofte den leen-eed aen zyne handen te doen: maer dat zoo haest *Antonis* zich met een geweldige heyr-kracht (waer onder veele Grooten vernaemde edele) over *Maes* naer *Valkenburgh* had begeeven, de *Keyser* met de troppen die hy de *Geldersse* had toe-gedacht was gaerfeld; ende dat daer op *Reynald* in 't *Brabandsse* leger over-koemende, met de voornemde bekentenis de *Brabanders* en zyne andere wangunstige over-buyren wijslyken van sijn hals en bodem had gekeert. Niet te min was hy op sijn hoede, alzo men speurd die van *Zurphen*, neffens andere, doentertijd een trop *Ruyters* te hebben aengenoomen onder den *Land-Droft Herman van Velen*, ende dat voor een maend oft langer, na dat de zaak zulz zoude vereyssen.

49. *Reynald* had op dat pas elders ook de handen vol werx. In *Holland* was zijn zwager Heer *Ian van Arkel* noch kraeckelende met *Grave Willem*. Wanneer dit *Arkels* zoon *Willem* (alfoo gedoopt na sijn oom Hertog *Willem* van *Gelder*) ten hoogsten zeer dede, ende hy zijn vader 'elkens aenporde, om tot vast-stelling van zyne en zynen landen rust, een vrede in te gaen met de hem veel te machtige *Heeren* zyne nabueren den *Grave* van *Holland*, *Bisshop* van *Utrecht*, en *Vry-heer* van *Vianen*, ende dese heylzaerne raed evenwel geen stad konde vinden, was hy

daer op wt, om de best-geziene inwoonders van *Gorichem* op de 't hand te krijgen, met namen den *Prooft Ian*, de vier broeders *Koenraed*, *Ian*, *Avent*, en *Geeraert van Haerlar*, behalven *Broenis*, *Walter de Verwer*, en *Ian Donk*, een kevis-kind van 't huys van *Arkel*. Dese maekten met den jongen Heer van *Arkel* een onder-handelingh, ende stonden eenpaerigh een zoen-verdragh op te richten met den *Hollander*, zonder den ouden *Arkel* daer in te begrijpen; die doen by ongeval met eenige *ruyters* naer *Gelderland* was gereeden, om zynes vrouws broeder den Hertogh mondelijke openingh te doen van sijn staet en dan weder naer huys te keeren. Middeler wijl gingh de zoon, volgende het hoofd van zyne nieuwe bond-vrienden, niet alleen te *Gorichem*, maer ook binnen *Leerdam* de gantse *Overigheyd* verzetten, mede een ander *Droft* stellen over 't land van *Arkel*. De Heer van *Arkel* op geen ontrouw verdacht, zoo hy binnen zyne Stad *Gorichem* dacht te treden, ende van daer met een gloeyend gemoed naer *Leerdam* vertoogh, vond de poorten allenthalven voor hem gegrendeld. Hier op zond hy in 't heymelijc sommige van zyne Raeden tot sijn zoon *Willem*, die eyndlijken zoo veel op-deeden, dat hy zich binnen 's *Hertogen-bos* zoude vinden laeten. Wanneer hy daer over sijn vorigh bedrijf met sijn vader alleen verzoende, waren de bovenstaende seven vennooten van vrees en toorn zoo seer over-wonnen, dat sy hem te *Gorichem* niet alleen weygerden in te laeten, maer zelf den *Grave* van *Holland* tegen beyde *Arkels* te hulp ontbooden, die tegen *Pinxteren* te *Gorichem*, *Workum*, *Leerdam*, ende in 't Slot *Arkel* ontfangen zijnde, na voorgaende bezweering van derselver *Steden* olde en nieuwe vryheeden, de vier broeders van *Harlaer* neffens *Broenis*, *Walter de Verwer* en *Ian Donk* tot *Ridders* sloegh, ende haer alle met goude ketens behongh. By desen toestand van zaeken wterden de *Geldersse* *Steden* haere bekommernis met hun nabueren door brieven te waerfchouwen, om wel acht te slaen op 't geen dat 'er daeghlijx voor-viel. De Heer van *Arkel* en sijn zoon waren mede vlytigh in de weer om haer onthandighde ervenis weder machtigh te worden. Waer over de *Grave* van *Holland* aen den *Ridder Philips van Dorp* met 500. mannen de wacht van *Gorichem* heeft bevoolen.

50. De Ionk-heer van *Arkel* eenigh kriegsvolk ontleenende van sijn oom den Hertogh van *Gelder*, is op den 13. van de *Herfst*-maend in de nacht-stilte by *Roberts-toorn* verrasselyken met ledere over de vesten geklommen, ende na 't veriaegen der schilder-wachten in de Stad gedrongen, en deed op staende voet de *Oosterpoort* open slaen, om de vordere troppen die by de hand waeren, in te laeten. De hem mede-staende *burgery* quam daer op dadelijken te voor-schijn, van de welke niemand dood en bleef dan *Henrick van Srate* in den eerften aenval. Daeghs daer na heeft *Diderick de Kock*, de naeste verwant van Heer *Broenis*, zijn hals onder 't zwaerd moeten wt-stecken: de andere rooken lont en ontsprongen den dans over de vesten. Na dese goede beginstelen is *Willem* voort met alle maght wt-gaen om den *Burgh* van *Arkel* te beleggen. Dan die van binnen met groove stucken en buffen

† Dit word op een andere wijze en wijd-loopiger by ons verbaeld in 't leeven van Heer *Ian van Arkel* op het eynd van dit Boek.

sterk

1407. sterk vuur geëvende, verboden de Geldersse na by te koemen. Grave *Willem* dese tijinge verstaende, liet sonder vertucken wt Holland en Zeeland een groot heyr soo te voet als te paerd beschrijven, waer mede hy den Burght ontzet en *Arkel* weder binnen *Gorichem* heeft gedreeven. De Grave een op-zet neemende om *Gorichem* van alle kanten te bepauwen, schickte over al aen zyne edele, Ampt-luyden en Smal-heeren, mede aen de Stad van *Utrecht*, om in dick getal zich tot sijn bystand te benaestigen. *Reynald* van *Gelder* hoorende *Gorichem* weder in sijns neefs bewaer te zijn, ende al noch niet sterk van den vyand beslooten, liet metter vlucht wt beyde zyne Hertoghdommen een vaerdige maght oplichten en den Grave van *Holland* den krijg verkondigen, legerde zich daer mede dicht by *Gorichem*, en had allerley nood-durft zoo van mondkost als krijghs-gereedschap met hem genoomen, om sijn neve met handen en voeten voort te helpen. De burgers over zyne aankomst van vrolijkheyd wt-gelaeten, liepen hem tot aen de Lingsstroom te gemoet, y packten mede al wat hen ontbrack, ende keerden alzo weder in de Stad. Grave *Willem* verneemende de tegenwoordigheyd van onsen Hertogh, brack terstond met sijn leger op na t kercken dat op den dijk by *Dalem* staet, daer hy onder de hutten vernachte, betoonende sich niet ongraegh tot een gevecht, twelk ewenwel aenbleef, vermits de Son al over langh te bedde was. Na 'tontzetten van *Gorichem* trock *Reynald* weder na zyne gewesten; van gelijken de *Hollander*, na dat hy den Burght van *Arkel* degelijken had voorsien. De oude en ionge *Arkel* ziende dat de *Hollander* tot vrede noch reeden woude verstaen, droegen aen Hertogh *Reynald* over al haer aentael op het gebied van *Arkel* en *Gorichem*, met dese voor-waerden, dat men de Stad *Gorichem* van 't Huys van *Gelder* noyt en zoude vervreemden, ende pangelden andere Heerlijkheden in de plaets. Daer na is 'er tusschen de Geldersse en *Hollanders* langh een doodlijke oorlogh gedreeven, soo dat d'een d'ander met brand-slichten en polderen dagelijcx besocht en beschadighde.

51. Op den 22. van de Slacht-maend verloor *Reynald* den oppersten van alle zyne bond-genooten en bloed-magen, te weeten *Lodewijk* Hertogh van *Orleans*. De oorzaak van zyne dood was *Ian* Hertogh van *Burgundien*, die door 18. gehuerde moordenaers te *Parijs* by avond den Hertogh (die wt was gegaen op de loofse boodschap dat hem de Koningh sijn broeder yet noodwendigh had te beveelen) op straet met veele stecken neder-leyde. De *Burgondier* quam naderhand onbeschroomd weder te *Parijs* zich van de moord t ontschuldigen, leggende den dooden te last menigerley en hooge verraderyen: onder andere, dat hy een plaegh-duyvel was geweest van de Gemeente, ende, om het Rijk te over-weldigen, na sijn, na des Konings (dien hy ook door toovery had verdwaest) ende na zynen kinderen leeven had gestaen: dat hy daer nefens met de Engelsse door devingeren ziende op 't vergangen iaer niet alleen sijn beleg van *Bordeaux* schandelyken had verlaeten, maer ook, wt vinnige nijdigheyd, hem *Ian* door Koninglijke brieven op lijf-straf doen belasten met sijn heel leger schielijken voor *Calis* op te bree-

† *Vid. latè auctor. pag. 370. & 372*

ken, 't welk hy goede hoop had te vermeerteren. Geen minder moord maer van minder klank en gevolg is 'er elders mede gebeurd. Want *Ian Moor* Don-heer en kerken-dienaer te *Avezaet* by *Thiel*, doch op desen tijd te *Geervliet* vertoëvende, een man van treffelijke middelen, die sijns neefs weduwe tot een huys-houderisse by zich hield, met sijn gants gefinde in sijn eygen huys leelijken vermoord is geworden door sijn t Onder-paep *Peter* en drie andere iongmans, die by *Moor* veeltijds vrye taefel hadden, ende dagh voor dagh t'zynent verkeerden. Na dat sy *Moor* en de maeghd met een vuyst-hamer ende haer kind met een scheer-mes hadden te slaepen geleyt, smeeten sy de doode lichaemen op het vuur, om ze t'zaemen met het huys te verbranden, na dat zy 'er hadden wt-gedraegen 't geen hen beft aenstond. Dan alzo de vlam ten huys wt-sloegh, ende, terwijl de ratel-wacht de klokken treckende brand riep, de burgers de deuren op-liepen, zyn de lichaemen, schoon het hout al tot as verbrand was, noch gaef bevonden. *Peter* en de andere moordenaers quamen mede aenrennen, ende hun Heer soo deerlyken ziende verflaegen, wrongen, axkax al kermende, de handen in een, hoewel in haer by-wesen het bloed den dooden wt de neusen borrelde, ende *Peter* in het taften zyne hand niet als met kracht wt zijns meesters hand konde rucken. Ende vermits de moorders, om haer yver beweefen in 't lessen van den brand, buyten alle vermoeden waren, kreegen sy mede last, om de hand-jaedige in de naeste havens plaetsen al om op te speuren, en te verbieden dat zich niemand vreemds op wagens ofte op scheepen wegh moghte maeken. Daer na beslooten dese schelmen den bloed-roof onder een te deylen, ende met den kostelsten huys-raed, die zy in schaeps-vellen ende onder andere waren hadden in-gepackt, de *Maes* en *Wael* naer *Nymegen* op te vaeren. Middelerwyl koemt den Schout van *Geervliet* zecker wijf als verbaesd en wt-zinnigh tegen, krijtende: *Heer Schout, en bringe my niet in de boeyen: want siet de dood-slayers van Ian Moor sijn met den buyt naer Nymegen gevlucht.* De Schout after-denken vattende beval ze den mond toe te houden, nam drie Schepenen met een *Rocy*-drager by hem, ende zeyde zoo naer *Nymegen*; daer hy, om niet bekend te zijn, in een schippers draght in de *Geervlietse* schuyt trad, en door dit middel den smoor-pot ontdeckte, ende zich voort met sijn gezelschap verkleedende, den Raed van *Nymegen* alvorens oorlof af-vraeghde, om de drie moordenaers (want *Peter* zijnde de vierde was by huys gebleeven) gekluyfterd met hem naer *Geervliet* over te brengen, alwaer sy met hun aenleyder *Peter* loon na hun werken outfingen.

52. In 't begin van 't iaer begon *Willem van Beyerem* Grave van *Holland* zich tegens den Hertogh van *Gelder*, als bond-genoot van de *Arkel*, schrap te stellen, ende vast een bol-werk op te werpen aen den voet van de *Wael* tegen over *Lovesteyn* in de boerschap *Dalem*. *Reynald* die 's anderen daeghs met gelijke meeninge daer

† *De Heer Pontanus verbaelt meer omstandigheeden van dese moord, welke wy, alzo ze meer dienen voor den slechten man om zich daer aen te vergaepen dan tot onderwijfinge van den wys-gierigen leezet, liever hebben voor by te gaen.*

na toe

svan
den
rent,
van 't
ngen
tem-
chten
Arkel
l met
n, om
elyke
naer
roon,
vrien-
innen
mede
f. De
, zoo
eden,
naer
alven
t hey-
vzoon
n, dat
in lae-
bedrijf
oven-
n zoo
n niet
lf den
f hulp
riem,
fangen
selver
broe-
Verwer
er alle
-stand
haere
even te
't geen
n *Arkel*
eer om
igh te
nd aen
nende

nijghs-
gh van
d in de
n met
de na
rad ge-
Doster-
ie by de
staende
-schijn,
Henrick
daer na
nt van
moeten
tpron-
ede be-
wt-ge-
n. Dan
bullen

spiger by
an *Arkel*

sterk

1408.

na toetrock, ziende den Grave alreeds in 't bezit van de plaats, benaerftighde hem om het aengevangen werk met ſchieten en anderſins reddeloos te maeken. Onder dit koemt *Ian Biſſchop van Luyk* over in Holland, die tuſſchen ſijn broeder en den Gelders-man een drie-iaerigh beſtand koppelde, wt zaake hy ſijns broeders byſtand, neffens de troppen van Hertogh *Ian van Burgondien*, doen hoogh van doen had tegens de Luykenaers, die hem voor geen Biſſchop wouden kennen, om dat hy nu eenige iaeren langh had verfloft de merk-teykens van de Biſſchoplyke waerdigheyd aen te neemen, en *Diderick van Hoorn* den zoon van *Henrick Heer van Parijs* tegen hem hadden op-geworpen. De Luykſe dan, die omtrent *Maſtricht* (waer binnen *Ian van Beyer*en zich verhiel) t'zaemen ſchoolden, zyn wijders, onder 't beleyd van den nieuwen Biſſchop en zyn vader, met een heyr van 50000. mannen den Burgondier en Hollander niet ver van Luyk onder ooggen getrocken, ende aldaer meeft alle (men zegt wel van 40000.) in de loop gebleeven, zoo dat de Beyer alle de Steeden van 't Stift weder over-weidighde. Dese ſlagh deed den Burgondier veel goeds by den Koningh van Vrankrijk: alfoo die van den Orleansen aenhangh doen na vrede luyſterden, die anders een maght van geld en volk by de hand hadden, om den Burgondier, zoo hem dese kans ware miſluct, beyde, wt Vlaenderen en Burgondien te verſtooten. Op den 16. van de Hoy-maend verkoften *Gijſbert van Bronckhorſt Heer van Anholt* en zyne vrouw *Margriet van Ghemen* aen *Ian Barlair Heer van Helmont* en *Keerbergen*, haere Heerlijkheyd, Burght, boerſchappen, merkten, tollen en tienden van *Batenburgh* voor een zeeker ſtuck gelds. Hier over ſtonden als getuygen *Ian van Arkel Heer van Pierpont* en 't land van *Mechelen*, met ſijn zoon *Willem*, *Gijſbert Heer van Bronckhorſt* en *Borkeloe*, *Heer Henrick van Ghemen*, *Heer Henrick van Wiſch*, en *Otho van Bueren*. Acht daegen laeter beleed *Barlair*, dat *Bronckhorſt* ofte ſijne erven het gebied van *Batenburg* e' allen tijden weder moghten vry koopen met 3600. Franſſe ſchilden; ende, zoo hy *Barlair* voor de inloſſinge zonder wetlyke lijs-vruchten quam te overleeven, ſijne erf-uyters wt-koopen met een iaerlyxe rente van 100. oude ſchilden, ofte in plaats van dien eens 1600. Dit ſchrift was bezegeld van *Barlairs* neven *Willem van Meerhem Heer van Borſtel* ofte *Boxtel*, *Willem van Milenbergh Heer van Everdonk* en *Soevenham*, ende van den Ridder *Diderick de Roever*.

* Siet op het
43. boek-
ſtuck

53. Na dat Hertogh *Reynald* de leenen van *Kuyk* en de *Grave* by *Antonis* Hertogh van *Brabant* had beleeden, is'er op den 14. van de leſte maend tuſſchen beyde Vorſten binnen 's *Hertogen-bos* een nauwer verbintenſis gemaekt, in 't by-wefen van den Hertogh van den *Berge*, en weder-zijfſe Raeden. De *Brabandiſſe* laſt-hebbers waren de Heer van *Wefemale*, *Ian van Moyode*, en *Willem Blondeel*: de *Gelderſſe*, *Ian van Wyenborſt Hof-meester*, *Diderick Heer te Wiſch*, *Henrick van Droeten* *Droſſaet* van *Gulich*, en *Udo de Boſe* gezeyd *Verlaar*. Hun verſpreck was dusdanigh: Vooreerſt zouden de Vorſten op een af-gepaelden dagh ſes van hunne Raeds-vrienden naer *Raveſteyn* aen de *Maes* af-vaerdigen, ende hen ter handen ſtellen zoodanige op-ſpraeken, verſoeken en klachten, als d'een op d'ander meynde te hebben: waer op de twaelve, ge-

hoord aen dese en geene zijden het voor-draegen, en bedingh, alles na hunne beſcheydenheyd zouden beſlichten, in kracht van een onweder-roepelijck vonnis, eer zy van *Raveſteyn* vertrocken. Beyde Heeren zouden zoo langh haer leeven duyrd, vrienden blijven, dat is, d'een tegen d'ander niet onder-winden, des anders vyand geen toevoer doen, dan des anders ſchade af-weeren, ende ter gelegener tijd helpen met ſijn eygen volk, lijs, en op zyn eygen koſten; foo te weeten de Vorſt die den oorlogh aenvaerdede, zelf by den toght was: mede in 't belegeren ofte aentasten van een Stad ofte Schants d'ander, des verſocht, 200. ofte meer gewapende by-zetten, mids dat de verſoeker hun voor-raed beſchicke, ende tot geen verdragh en treede, daer ſijn byſtander niet en zy in bedongen. Soo een van der Vorſten onder-zaeten des anders onder-zaet in recht betrock, ende zulk een zich noch onder 't recht noch ſijns Heers vier-banken, noch onder de twaelf goede mannen wilde buygen, dan zich in vyandſchap vergreep tegens een der Vorſten ofte hun onderdaenen, die zoude van ſijn Opperheer na behooren werden gebreydeld. Over en weder zoude foo te land als te water ongemoeide handelingh en verblijf zyn, onder betaelinghe van behoorlijke tollien ter behoorlijker plaetzen.

54. Dit verdragh zoude zich ſtrecken tegen alle Vorſten, wt-geſondert het Roomſſe Rijk, den Franſſen Koningh, en *Grave* van *Holland*; met dit onderſcheyd, dat de Heer van *Brabant* nu noch immermeer den *Hollander* de hand zoude leenen tegen den Hertogh van *Gelder* en *Gulich*; ten ware de Burgondier in eygen hoofd den *Hollander* by-koemende beyde Vorſtendommen bekrigghde, ofte des *Brabanders* broeders, de Vorſten van *Burgondien* en *Nevers*, wt eygene in-ſichten oorlogh aenvingen tegen *Reynald* van *Gelder*; die in tegendeel, met raed en daed tot af-breuk van den Hertogh van *Brabant* weder moght by-ſtaenden Biſſchop van *Kolen*, den Hertogh van *Orleans*, Hertogh *Willem* van den *Berge*, den *Grave* van *Kleve*, met de Biſſchoppen van *Luyk* en *Paderborn*; voor-behoudens dat hy den *Brabander* na ſijn beſte vermoegen, zoo 't nood deed, onderſtand zoude doen tegens die van *Maſtricht*, *Luyk* ofte *Loen*, in val van blijelijck geweld en ongelijck. Wel verſtaende dat die byzondere kraekeelen, om welker wille dese byſtand was geſchied, geſleeten zijnde, dit beſteck namaels, ende zoo vaek duſdaenige dingen voor-vielen, in zyne vordere leeden ongeſchend en van volle kracht zoude blijven. Indien de *Brabander* de *Kolenaers* beoorlogghde, zoude *Reynald* met hem in-ſpannen ende zyn erf-goed *Zulch* den Biſſchop weder af-vorderen: quam *Reynald* hem eerſt de vriendſchap op te zeggen, dan zoude de *Brabander* hem zonder vertoef hulp bieden: maer ſoo de Biſſchop yewaerts een van de Hertogen op 'tlijf viel, daer zoude d'ander zyne troppen na toe voeren, beſtaende in 600. gewapende ſpiets-dragers, ende die op ſijn beurs en gevaer onderhouden. De Vorſten in 't leger, ofte in een tocht of belegh by een zijnde, zouden yeder hun eygen koſten draegen, ende in de winſt gelijkelijcken deelen, ten waer eenige plaets yemant van de Vorſten eygendommelijcken toe-behoorde. Alle zwaerigheyd, hinder, en miſ-verſtand wt dit verdragh t'eeniger tijd koemende te rijſen, ten ware dan dat beyde Vorſten ofte hun onder-

„ onderdaenen onder een schortinge kreegen, ofte
 „ de onderdaenen met d'een ofte d'ander Vorst,
 „ zouden, met toe-stemminge van de weder-zijdse
 „ tegen-dingers, by de 12. Scheyds-luyden af-ge-
 „ daen worden te *Ravesteyn* na ses wecken tijds;
 „ ende of 'er yemant van dese Raeds-heeren door
 „ dood, wt-landigheyt, vrywilligen af-stand, ont-
 „ zettinge, ofte om andere oorzacken dit sijn ampt
 „ niet en konde ofte wilde wt-harden, in diens
 „ plaets zoude men t'elke reys keuren een ander.
 „ Beyde Heeren zouden een ofte twee van hun
 „ Raden met een Geheym-schrijver tegens den 13.
 „ der Lauw-maend naer *Ravesteyn* af-schicken, met
 „ hun Heeren zegels om ses opene brieven te ver-
 „ vaerdigen, waer van 'er elk drie zoude be houden,
 „ staende after yeder brief den dagh van dese over-
 „ komst: in den eersten brief zoude dese hande-
 „ lingh beschreeven zijn; in den tweeden, de on-
 „ derlinge beloften, van over en weder ses vol-
 „ machters naer *Ravesteyn* af te stuyren met allen
 „ schijn en bescheyd van t'geen d'een op d'ander
 „ had te zeggen; in den drien, dat d'een Heer
 „ tot after-deel van d'ander niet zoude by de hand
 „ neemen van nu af tot aen toe-komstigen Kerst-
 „ dagh. Eyndlijken zoude de Brabander zijne op-
 „ sprack tegen de Geldersse op den Sondagh in
 „ midden Vasten aen den Burg-grave ofte tollenaer
 „ van Nymegen in schrift over-leveren, ende de
 „ Hertogh van Gelder op den zelve dagh zyne
 „ stukken te *Brussel* in-dienen by den Cancellar
 „ van Brabant ofte *Willem Blondeel*, om daer na
 „ alles binnen *Ravesteyn* af-gehandeld te wor-
 „ den.

1409. „ 55. In desen tijd bevind ick dat *Reynald* met
 „ zyne Steeden het drie de deel van den *Loberfsen*
 „ tol voor 20000. oude schilden over-gezet heeft
 „ aen den Grave van *Kleve* en der *Mark*, belooven-
 „ de voor hem en zyne na-zaeten den Raed van
 „ *Arnhem* en *Doesburgh* wegen hunne borg-tochten
 „ te vryen. Nademaal de Heeren *Ian* en *Willem*
 „ van *Arkel*, ziende alleen tegen den Hollander
 „ geen kans te hebben, tegen *Gorichem* en t'gebied
 „ van *Arkel* andere plaetsen in *Gelderland* hadden
 „ getuyfcht, weesen de *Bisschop Otto* van *Munster*,
 „ *Adolf* Hertogh van den *Berge* en *Frederick* Grave
 „ van *Moers* en Heer van *Baer*, als gekoozene
 „ scheyds-mannen ten weder-zijden, dat Hertogh
 „ *Reynald* de *Arkel* voor haer erf-goed weder zoude
 „ over-geeven het *Slot*, de boerschap en den tol van
 „ *Oijen*, neffens de *vlecke Diegeden* en 500. ponden, die
 „ wt den tol geboeten de *Gruyt* iaerlijcx binnen 's Hertog-
 „ gen-bos mieden betaeld, ende noch soo veel wt syne
 „ vordere in-komsten van *Gelderland*, dat het met den
 „ tol in alles zoude bedragen tot 5500. iaerlijcx *Rhijnse*
 „ goud-gulden. Beloovende, indien de Heer van *Arkel*
 „ hier aen het zyn niet en hadde, den Hertogh van
 „ *Gelder* daer toe te brengen, dat hy binnen 14. nachten
 „ *Gorichem* met sijn aenkleeven hem weder zoude in-
 „ nymen. Op den 25. van de zelve Oogst-maend
 „ bevestighde *Reynald* dien volgende, na dat hem
 „ de in-zaeten hadden gehult en gezworen, alle
 „ oude hand-vesten en voor-rechten zyner Stad en
 „ Schependom van *Gorichem*, met toe-zegginge
 „ van die *Vestinge* moedwillens noyt van 't Hertoghdom
 „ van *Gelder* af te zonderen, ten waerby ze weder over-
 „ liet aen 't *Huis* van *Arkel*. Daer nevens schonk hy
 „ aen de Stad op nieuws dese keuren en vryheeden:
 „ Sy zoude tot gelijcke diensten en anderen onwaed plich-
 „ tigh zijn, als de vier *Gelderse* Hoofd-steden, yedere
 „ na sijn vermoegen. Soo yemant over sijn misdaed in de
 „ Stad bedreven binnen een iaer niet en wierde aen-

„ geklaegbd, die zoude van alle bekommringh en aen-
 „ sprack vry wesen. De Overheyd van *Gorichem* ver-
 „ moght des Stads tollens en schattingen op- en af- te
 „ zetten, wt-geleyd de schattingen van den Hertogh,
 „ die men na oude gewoonten en des Stads Reeken-
 „ boeken zoude op-brengen. Alle tegenwoordige of toe-
 „ komende inwoonders zouden in 't stuck van waeken
 „ en engelden over eenen kam geschooren worden met de
 „ in-borelingen.

„ 56. Niemant moght binnen *Gorichem* Smal-
 „ heeren en eygene luyden hebben, dan die een vol iaer
 „ burger was geweest. Den Schout stond vry, volgens
 „ d'oude wyze, te gaen schouwen den Dijk beneeden de
 „ Stad. Alle bastaerden zouden na dood van hun wet-
 „ lijke erven der zelve nalatenschap als andere wet-
 „ lijk-geboorene aenvaerden; dan zonder echte geboorte
 „ af-stervende, de hun geschonkene ofte by vierste wil
 „ gemaekte goederen weder vervallen aen de zyd daer
 „ die van daen waren gesprooten, wt-genoomen zooda-
 „ ne ervenissen als hun van de Heerlykheid *Arkel*
 „ waren aengekomen, die in zulk een geval op den
 „ Heer zouden versterven; zonder dat de eygenaers met
 „ *Arkel* nu wtweym leevende middelertwyl verwin ofte
 „ in-draght zouden lijden. De burgery moght geene
 „ eeden, beloften, ofte hand-schrijven verlijden, dan voor
 „ de Schepens van *Gorichem*, op een boete van tveent-
 „ ponden aen den Hertogh te verbeuren; als mede hun
 „ goederen in 't Schependom nergens anders dan voor de
 „ Schepens in-winnen ofte in-lossen. De Stad noodigh
 „ vindende geld op schade te neemen ofte te geeven, ofte
 „ wt de in-zaeten geld-middelen te soeken, zoude wt
 „ yeder vierdeel twee van de bescheydenste mannen daer
 „ toe volmaghtigen. De Schout was gehouden recht en
 „ vonnis te spreken na de wetten en gebruyken der Stad.
 „ De Vorst zoude vier *Deur-waerders* stellen, iaerlijcx te
 „ kleeden op 's Stads kosten; ende alle iaer seven Sche-
 „ pens op *Dinghsdagh* na *Pontiaen*, die de wetten zouden
 „ bezweeren, ende met hun vorige stoel-broeders in duy-
 „ stere zaeken te raede gaen: waer na dan de nieuwe en
 „ af-gaende Overheyd twee *Burgermeesters* voor dat
 „ loopende iaer zoude op-werpen. De Raed vermoght
 „ geene busen te zetten over de oude Stads grasi; dan
 „ met gemeene bewilligingh van de alinge burgery. De
 „ vry-geleyds-brieven zouden opentlijken in de kerk en
 „ zulk op *Heyligh-dagen* werden af-gekondighd, met den
 „ tijt van haer wtgangh, &c.

„ 57. Onaengeien het drie-iaerigh bestand
 „ tusschen den Hollander en de Geldersse (t welk
 „ aen weder-zijden eerlijken wierd na-geleefd)
 „ noch niet verstrecken en was, liet echter *Reynald*
 „ zwager de Heer van *Arkel* niet na den *Utrechtsen*
 „ *Bisschop Frederick* van *Blankenbeym* en sijn Sticht
 „ met vuyr en yser aen te tasten; wt zaek de *Bis-*
 „ *schop* voor weynige iaeren met den Hollander
 „ in-spannende zyne trotze Slooten *Eversteyn* en
 „ *Hagesteyn*, tot steen-hoopen ofte hout-koolen
 „ had gemaekt. Waerover *Arkel* alle moegelijke
 „ middelen gebruykte, om die van *Brederode*, grond-
 „ bezitters van *Vhanen*, met andere aen 't Sticht
 „ paelende Heeren aen sijn lijn te krijgen, ende sijn
 „ zoon *Willem*, die anders een weder-zin had in
 „ krijgh en moeyten, den *Bisschop* aen boord te
 „ zenden. Maer als nu de kerf-stock te hoogh liep,
 „ ende des roovens en blaekens geen eynd en was,
 „ begoft *Blankenbeym* te ontfluymeren, en beyde
 „ *Arkel* met hun mede-standers in den doem te
 „ doen, verbiedende daerom allen *Christ-geloo-*
 „ *vigen* met hen gemeenschap te houden, ofte ook
 „ in haer by-wezen dienft te doen. Op dit iaer
 „ wierd in stede van den af-gestorven Keyser *Robert*
 „ by de *Keur-Vorsten* in-gewillighd *Sigmund*
 „ *Kouingh*

Koningh van Hungaryen en Bohemen, ende zoon van wijlen Keyser *Karel* den vierden. Wanneer op desen tijd de vryheyd, welke die van Nymegen hadden belangende de Brabandse vertollingen, door verloop van iaeren half in 't vergeetel-boek was geraekt, ende de tol-heffers den koopman overal lastigh vielen, wierd de zaak voor Hertogh *Antonis* gebraght, en dese haer oude voor-rechten wederom vernieuwd. Soo haest de gemackte stille-zaet was verstreeken, zond Grave *Willem* van Holland voort eenige wel-bemandede scheepen na de Zuyder-zee, om te verhoeden de verstooringe die hem zoude moegen beiegenen van de Gelderse wt *Harderwijk* ofte der *Elburgh* wegen de vaert ofte vissery. Hy deelde den *Amersfoorders* insgelijx eenige voordeelen en vrydommen mede, waer aen sy haer soo vergaepden, dat sy den Grave toe-stouden de aenleggende *Velouw* wt hunne Stad na sijn welgevallen te door-stroopen, brand te stichten, en daeghlijx veele gevangens naer huys te slepen. Daer tegens begaf zich de ionge Heer van *Arkel Willem*, gekoozen Maerschalk van Gelder en Gulich, te veld, die wt last van sijn oom den Hertogh de Schants te *Hoevelaek* by *Amersfoord* wel van volk verzorghde, en deun by noch een andere Sterkte op-wierp tot beschuttinge van de vorige. Hier over gebeurde het, dat *Hubert van Kulenburgh*, *Ian van Vyanden*, en *Arent Lerenburgh*, Ruyteren eensdeels en Hopmans van de Hollandse troppen binne *Amersfoord*, met een sterke bende wt de Stad trocken, met dit voor-neemen om de Gelderse te *Hoevelaek* de broek op te nestelen. Dan dese merkende dat 'er op haer was gekookt, verlieten al stillekens de Vestingen, stelden de Hollanders ter loor, ende wecken binne-waerts in. De Hollanders staeken het vuyt in de verlaeten Schantsen, ende op *Nykerk* aen treckende, keerden van daer met min ofte meer roofs en gevangens weder heymwaerts. *Reynald* herdenkende dat zyne over-bueren de *Amersfoorders* hem van alle kanten in de kaert konden kijken, schonk ze op hun verzoek een vrede, die op het eynd van 't iaer binne *Wageningen* is bezegeld.

1411.

58. 's Jaers daer na hielden die van de wet van *Amersfoord* onsen Hertogh verwytelijken voor, hoe eenige Gelderse met zommige van de burgery t'zaemen doende op den drien *Mey*-dagh in 't after-eynd van de Stad geheeten de *Kamp*, waren in-gevallen, ende van daer op de oude Graft aengedrongen, om voort met ledere over de vesten te klimmen; dan, dit mis-luckende, de zelve Voor-stad hadden geschonden, aen brand gesteecken over de 20. burgers huysen, en mede gesleept soo veel sy aen buyt laeden konden, eyndlijken ook een van de burgers neder geleght, en euyke ter dood gequetst. Ende alsoo deze moedwillige vennooten de plonderagie naer Gelderland hadden verbraght, onder een verdedylt, en aldaer zich noch op-hielden; spraeken sy den Hertogh aen om bereringh van al dese schaedde, bysonder zoo al 't voorzeyde eerst na de verzoeninge was op-gekoemen. De naemen van de vernaemdste Gelderse in desen brief wtgedruckt waeren, *Ian Nagel*, *Ernst* en *Philips Vencelaer*, *Evert* en *Ian van Bylaer*, *Ian van Domselaer*, *Govert van Roselaer*, *Ian van Spaen*, *Otho van Salland*, *Maes Does*. Onder de bel-hamels van *Amersfoord* vind ick dese, *Willem van Daseker*, *Lamb. van Lienlaer*, *Walter van Hagenouwe*, *Timon Grache*, *Wolfaert van Bylaer*, *Geeraert Nagel*, *Ernst Brenwiler*, *Willem*

Seibart, *Lubbert Heymansz*, *Geeraert Bierdrinker*, *Pelgrom van Hollick*, *Ian Koningh*, *Geeraert Hoeft*, *Evert Gheyn*, *Ian van Weghe*, *Peter van Leeuwen*, *Gijbert de Camp*, *Evert Ribben*, *Govert Bos*, *Maes Noes*, *Ian Schraffer*, *Henrick Brouwer*, *Diderick van den Hoeve*.

59. Na dat *Adolf* Grave van Kleve nu eens en andermael over het hem en zyne onderzaeten aengedaen ongelijk schriftelijken aen de Staeten en Steeden van Gelderland had geklaeght, braght Hertogh *Reynald* mede menige bezwaernissen in tegens den Grave, waer van eenige zyne landen, en eenige zyne onderdaenen aengingen. *Reynald* dreef onder andere, dat zommige weerden boven en onder *Emmerick* en *Rees*, als de *Rosen-Klinken-Sreenkens* en *Ratmuis-weerden* onder Gelderland behoorden; daer tegens vermeynde de Grave bescheyd te vinden, dat alle Rhijn-weerden tusschen *Emmerick*, *Babbergen*, *Elten*, en het *Tolhuys* de zyne waren; dan wilde lichtelyken af-stand doen van de visschery in den Rhijn, en van de thienden te *Capvenen* en aen den *Spoelbergh* in 't gebied van den Hertogh van den Berge etlijke iaeren herwaerts op-gebeurd, zoo men levendiger bewijs vertoonde alshy wel hadde. Op de voorwerpinge, dat die van Nymegen brieven en recht hadden om den Rhijn en Wael vry op en af te vaeren zonder haer eygen goederen te derven vertollen, antwoorde de Grave, dat men aen die van Nymegen hem aenspreekende geen recht en soude weygeren. Men braght voor, dat des Hertoghs Slot te *Zevenaer* in-geuoemen en wtgerooft was door des Graves krijghs-volk; die daer op seyde willigh te zijn om dit alles te boeten, indien de Vorst hem insgelijx wilde af-gooden de schade die hy in de *Lymers* had geleeden. Op de aenklaght, dat *Ian van Wienhorst* bastaerd, boven 't vry geleyd door des Graves Raeden aen de Gelderse vergund, was onthald, wierd geseyd, de gerechtigheyd van *Essen*, daer 't oordeel en de straffe was gevallen, den Grave niet toe te koemen, ende den Grave niet dan de bloote klaght te hebbengedaen. Den Graeflijken Raed Heer *Willem van Rees* wierd op-geleyd, dat hy wt den naem van den Grave *Iacob van Kuyk* te *Hulhuysen* in de Wael verbooden had te vissen. De Grave ontkende hier van te weeten, ende zeyde wijders dat hy *Hulhuysen* aen Heer *Willem* had verpandschap. Daer behalven wierden *Walter van Doornich* en andere Kleefse onderzaeten beschuldighd, dat sy wt *Huessen* en in 't gebied van Kleve hadden aengepackt, en zonder voorgaende vriendschaps op-zegginge gevangen gezet zommige *Arnhemse* en *Zurphense* burgers. Hier op gaf de Grave voor bescheyd zulx met sijn on-wil geschied, ook een der selver op een rad gezet en onthoofd te zijn. Over de Gelderse gevangens in het land van Kleve wierde beraemd, dat die, als van ouds, den eed doende aen beyde zijden souden vry gaen.

60. Daer wierd ook kraekeel gemackt wt den naem van *Iacob van Apeltorn*, den Grave van *Meurs*, en andere des Hertoghs ingezetenen; waer tegens de *Klevenaers* voor-stelden, dat de Gelderse des Graefs often wt de weyden hadden gedreeven; doch de Hertogh braght sijn schade te *Zevenaer* daer tegens in vergeldinge. De *Klevenaers* klaeghden, dat hun Gravemanschappen en erven had in de *Velouw*, waer over het Hof van Gelder hem geen recht en deed; dan daer op wierd gediend, dat den Grave geen ongelijk en

1412.

was weder-vaeren van den Hertogh ofte zyne Vier-schaeren; maer dat de gemelde goederen van de cygenaers waren verpand en door brieven op-gedraegen aen een zeekeren Iorden Boningh, die te voren met een moestten verdraegen, eer de Grave recht konde erlangen. Op het voor-werpsel, dat men den Grave verlet had gedaen in sijn recht van vissery tegen over Lobed in de Wael, wierd gezejd; dat de tollenaer dese gerechticheyd den Hertogh voor een stuk gelds had af-gekofft. Dat den burgeren van Kleve en Kranenburgh de vryheyd toe-quam, om hun vee in des Hertoghs naefte bossen te drijven; daer op wierd geantwoord, dat het de wijze was vijf iaeren na 't af-houwen der boomen hier mede te wachten, ende dan noch voor de aenstaende weyde bos-geld te betaelen. Sy vertoonden, dat des Hertoghs Amptmans aen den Grave zyhe Heerlijckheyd en in-komsten van Wees niet wederom en gaeven; de Vorstelyke Raeden betuyghden hier van geen kennis te draegen, maer wel dat de bouweren, hangende dese verschillen, aen de Amptmans hun tienden niet vaerdigh genoeg hadden geleverd. Op het verwijt, dat eenige kooplyden van Wezel en Griet te Nymegen waren bezet en aengehouden, gaf de Hertogh tot bericht; dat men de gevangens, zoo haest beyde Heeren zich hadden verdraegen, over en weder zoude vry stellen. Ende zoo voort. Dit alles was voor-gevallen in den bestand-tijd, welke Bisschop Frederick van Kolen tusschen d'een en d'ander Vorst had betaemt, die ook al noch met de Graven van Heimbarg, Moers en Ripperscheyd over-befigh was om een nieuwe wapen-rufft te treffen tusschen den Gelders-man, Klevenaer en Ionk-heer Willem van Arkel, waer in mede beklemd wierd Steven Hertogh van Beyeren met zyne vrouw Elizabeth van Kleve, weduwe te voeren van den Heer van Valkenburgh en Ravesteyn, neffens hun onderzaeten en landen. Hoewel Willem van Arkel kortz daer na aen de vier Geldersse hooft-steeden als mede naer Goch en Doef-burgh brieven liet af-gaen, en daer by verfocht dat sy haer van zynen 't wegen als middelaers wou-den laeten gebruyken by den Grave (zoo schreef hy) van der Mark, om dat hy sijn woord niet en hield, en de onderlinge twijffelingh weygerde te zetten aen de wt-spraek van onzijdige zaghs-luyden.

142. 61. Hertogh Reynald handelde op desen tijd met sijn zwager Ian van Arkel en neve Willem op nieuws, dat die te wecten wt sijnen naem de Stad Gorichem zouden besitten, om daer wt, zoo langh de krijgh en 't krackeel tusschen haer duyrde, op hun eygen gevaer en kosten den Grave van Holland met zyne mede-standers te bestrijden; mids dat de Hertogh hun zoo veel voor-raeds zoude laeten volgen, als de Staeten van Gelder noodigh zouden vinden. Wat sy aen landeryen en anders, boven de aengewende onkosten, binnens iaers zuver over-wonnen, zoud yeder half en half genieeten, ten waere de krijgh binnen dien tyd door een minnelijk bespreek quam op te houden. De Arkels zouden geene in-komsten of baet trecken wt het land van Arkel, zoo wel binnen als buyten de Stad, dan des Hertoghs Ampt-luyden daer mede laeten be-gaenen de handreyken; ten waere sy de inzaeten van Gorichem in 't spitten, waeken, ende met den toevoer in en wt te brengen, ofte in andere oorloghs- ofte Heeren-diensten moesten gebruyken, in welk een geval sy zelve, ofte door des Vorsten Ampt-luyden en

op des Vorsten naem, de burgers zouden booden ofte doen booden. Wanneer ook de Hertogh met den Hollander ofte sijn mede-bulperen eene vrede moght sluyten ('t welk by niet bestaen en zoude buyten raed van sijnne vrienden) daer in zouden de Heeren van Arkel, zoo langh sy te Gorichem vertoefden, vandes Hertoghs wegen bewilligen, die ze by zulke gelegentheyd gebouden was met hunne goederen onbezeeerd maer een weylige plaats over te voeren. Sy zouden de Hollandse gevangens den Vorst toe-koemende hem niet ontbou-den, ende voor de andere loon ontfangen; dan alle vordere gevangens, ende wat sy, loopende de wapen-silte tusschen de Hollanders en Geldersse, de Hollan-ders meer badden af-handigh gemacke, weder geeven, op dat des Hertoghs eer geen in-breuk moght lyden. Reynald was verbonden, sijnne Stad Gorichem in tyden van beleg met alle maght te onzetten; ende de Hee-ren van Arkel de Stad aen den Hertogh, zoo wanneer het hem beliefte, weder in te ruymen. Gedaen ten over-staen van den Hertogh vanden Berge en den Grave van Hensbergh, op den 17. van de eerste Lente-maend.

62. Hier na heeft Reynald omtrent midde-foemer met Willem van Beyeren een nieuwen handel aengegaen; dat hy te weten sijn neve Wil-lem van Arkel zoude trachten te bekooren, om Go-ricchem en 't ganisse land van Arkel den Grave in vollen eygendom over te geeven, mids dat de Hertogh daer tegens van den Grave, voor sijn schade te Go-ricchem wigeslaen, zoude ontfangen honderd duysend Fransse schilden, en sijn neve Arkel in de plaats langens behalven de Heerlijckheyd van Born en 't Huys te Oeyen met seven aengrensende dorpen, een iaerlijx rente van 5000. kroonen wt den tol te Lobeth. Dit binnen Wyk te Duerstede aldus verricht zijnde, droegh Ionk-heer van Arkel voor hem en zyne erven, Gorichem en Arkel-land over aen den Grave. Van dien tijd af heeft Gorichem onder Holland gezeeten, en is'er tusschen twee effen moedige Vorsten een bestendige vrede gekop-peld, waer in ick echter den ouden Heer Ian van Arkel onbegrepen vinde. Een half iaer laeter zijn hier van breedere brieven vervaerdighd, ten over-staen der Bisschoppen van Luyk en Utrecht Ian van Beyeren en Frederick van Blankenbeyn, waer by een algemeyne vergetelheyd word vast gesteld van al het geen de Gorichemers tegen de Hollanders hadden bedreeven, ende aen de in de vorige onrusten wt de Stad verloopene ofte veriatoghde burgers weder toe-gelaeten binnen te koemen, mids haer draegende als goede in-zaeten toe-staet. In desen zoen wierd mede in-geslooten de Heer van Kulenburgh met sijnne onderzaeten, en hun vergoft hunne goederen als voor-been te beheerschen, eer de Heer sijn gebied aen den Hertog van Gelder had over-gezet als mede voor ver-zoend gebouden aengaende den man-slagh, waer van hy, in Gelderland voor-vluchtigh zijnde, was aenge-klaghd; daer neffens zoude de Hertogh hem weder doen hebben het geld 't welk hy aen de Ampt-mannyn van Bommel- en Tieler-weerden ten afteren was. Arent van Leyenbergh verkreegh insgelyx genade en recht om 't zynne rustelyken te besitten. Ende vermits die van Amersfoort van hunne Stads-ballingen, door ooggen-luykingh van de Geldersse, veel weder-waerdigheys en hinders was beiegend, zoud de Hertogh dese luyden in sijnne landen het geleyde op-zeggen, tot dat sy met 2000. gulden de schade hadden vergoed; blij-vende voorts van waerden de brieven, zoo door hem als sijnne voor-zaeten aen de Stad van Amersfoort vergoed.

63. Na dat de Hertogh van Brabant *Antonis* zyne heyr-kracht wt Vrankrijk weder naer huys gevoert, en eenige bal-hoorige Lutzenburgers had in-geroomt, maecte hy vaerdigheyt om de Vefftinge van *Batenburgh* aen de Maes in 't Hertoghdom van Gelder te beleggen. Doch de Steden van Brabant beftonden hem niet alleen volk ten dienft te weygeren, maer ook onder een te mompelen van weer te bieden, foo haer de Hertogh dienthalven met geweld dreygde. Om dese reden zijn de Staeten naer *Vilvorden* beschreeven, daer de Vorft in de volle vergaderingh tegen de weder-spanningheyt der Steden dapper wt-voert. Wt alle Steeden waeren eenige Raeden op den Lant-dagh, die veel tot haere verfooninghe by-brenghende, het verwijt van de haer aangeweevene troctzheyd by ontkentenis af-floegen, en integendeel voor-wierpen, dat de Hertogh zich met de Franffe oorlogen steeds vermengde, en daerom de gerechticheyt der Steden niet te deege voor en stont. Wanneer hier op van stonden aen zonnige bevel kreegen om de Steden af-zonderlijken over haer beswaer te verhooren, hoorde men doorgaens dese klaghten, dat het land van Kuyk met de Stad *Grave* den Geldersfen in handen werd gelaeten, de Land-weeren van *Over-Maes* op de paelen van Gelderland on-ingeloft bleeven, en die van 's *Hertogen-bos* ongewrooken; alzo *Willem van Gent*, een Gelders Ridder, de Stad een weynigh te voren door een schielijken over-val ofte met behendigheyt had vermeeftert, en de burgery deerlijken geribbezackt. Na dat Gelderland, als gezegd, met Holland was vergeleeken, ende Vorft *Reynald* met een deftigen sleep van Vryheeren, Edelen en Ridders etlyke daegen in Holland by *Grave Willem* in alle vrolijkheyt had toe-gebraght, heeft onlanx daer na de *Grave* weder naer Gelderland een speel-reys gedaen, om den Hertogh sijn vedder insgelijx gezelschap te houden. *Reynald* zyne komfte verstaende, heeft met een deel Ruyters hem eenstuck weegs op de *Velouw* in 't gemoot gereeden, ende met groote pracht en gemeensaemheyt binnen sijn Hof geleyd; alwaer sy den anderen alle cier en vernack aendeeden, ende voort by de acht daegen foo met iaegen als andere eerlyke oeffeninghen t'zaemen versleeten. Wanneer zy op een zeekeren tijd over 'tmael wat beschonken en lustigh waren, zeyde Hertogh *Reynald* tegen *Willem*, dat sijn neve wel van geluck mocht spreken, dat sy onder een waren verdragen; alsoo hy anders sijn gevangen zoude wesen. Als *Willem* na dese woorden met verbaesdheyt den Hertogh aenzagh, en de waerom vraeghde van dit sijn zeggen, kreegh tot bescheyd, dat de aensienlyxte adel van sijn Graeffschap daer toe gaern de hand zoude geleent hebben. *Willem* in Holland weder-keerende, ende meer en meer door zyne gedachten rollende wie hem doch zulk een bitter hert moghte toe-draegen, schiep ten laetsten een quaed vermoeden van den *Heer van Egmond*, om dat die in de vorige krijgh hem wegen sijn leen geen bystand altoos had willen doen, noch zich vyand stellen tegen den Hertogh van Gelder, ende nu vijf iaeren herwaerts niet dan na verworven vry geleyde hem in Holland was koemen groeten. Doch de *Grave* verbeydende beter kans en kondschap, hield zyne aenlagen tegens den *Egmonder* en sijn vader *Willem* Heer van *Yffelsteyn* foo langh verborgen.

64. Op den tweeden van den Oogst-maend schreef *Grave Willem* van *Rosterdam* aen *Reynald*, hem indachtigh maekende de vergaderingh die t'Utrecht zoude wesen, en biddende dat hy een acht daegen laeter zich met foodanige Raeds-vrienden aldaer wilde in-stellen, die de vrede aen beyde kanten meest sochten te bevorderen, be-loovende aen zyne zijd van gelijken te doen. Ick gisse hier van de oorfaek geweest te zijn de zaek van *Ian van Arkel*, die op desen tijd niet alleen de *Ridderschap*, als die van *Brederode* en *Montfoort*, maer ook een goed deel van de burgery tegens den *Biffchop*, niet tegenstaende des zelfs blixembrievens, had gaende gemackt, en haer in 't oot geblaesen, dat de Stad aen Hertogh *Willem* was verkoft, ende alle haere vryheeden zoude quijt raeken. De bel-hamels en stooke-branden hier van waren † *Herman van Lockhorst* Deken met *Ian Spiegel*, die met hun gevolgh de oude en nieuwe Stads Overheyd, om dat zy den *Grave* van *Holland* den vyand van de *Arkel* aenkleefden, soo moede maekten, dat die genoodzaekt was eenige daer van wt den Raed en eenige wt de Stad te zetten, die ten deel naer *Amersfoord* en ten deel naer *Holland* gingen vluchten, wensfende alle herstellinge in hun vorigen staet en maelfteeden. Als de *Biffchop* om dese hevigheyt te doen bestallen te vergeefs had gearrebeeyd, werd *Grave Willem* van *Holland* tot middelacr aengefocht, die wt enkel mede-lijden tegens de ballingen aen die van Utrecht sijn Graeffschapen den koop-handel verbood. Hier over ontstond zoo een geknor onder de burgery, dat eyndlijken (den Deken met de zyne wtgeuiyd en zonnige andere onder het zwaerd gevallen zijnde) gezanten, om de oude vriendschap te hervatten, na den *Grave* van *Holland* af-gingen, die ook eerlangh vergezeld met onsen Hertogh op Utrecht koemende, van de poorters op sijn hoofs wierde ingehaald. Op desen tijd waren de broeders van *Brederode* sterk in getal, als *Ian*, *Walraven*, en *Willem*. Welker zufter *Margriet* in echt sitende met *Ian van Hemmenberg*, Heer van *Loon*, *Gennep* en *Leeuwenburg*, foo een maegh-gefscheyd met haer broeders op-richtede; dat te weeten *Ian van Hemmenberg* en sijnne egade, het *Slot Lovesteyn* binnen de Stad *Gennep* van baer gesticht, binnen een iaer heel zouden slochten, wt-genoomen den tooren waer op een wind-meulen stond, ende de steen en 't boude op hun kisten vandaer te brengen, om daer mede de

† De Heer *Pontanus* vergift sich hier met de *Utrechtse* Schrijver niet in de zaek maer inden voornaem van desen man, die niet *Herman* maer *Jacob* heeft geheeten: gelijk ick vast kan maeken wt den eygen brief van *Herman* van *Lockhorst* Dom-deken tot *Utrecht*, geschreeven wt *Arnhem* aen die van de wet van *Wazeningen*; waer in hy verdoend, dat, nademaal *Jacob* van *Lockhorst*, *Ian* van den *Spiegel*, sijn broeder en neve, wessens sijnne andere vrienden, met gewapender hand, buyten hunschuld en alle reeden, als mede zonder eenige aenspraek wt *Utrecht* waren verdrreven, daer en boven van hun goed beroofd; onaangetien ook na de rechten van den *Gestichte* en *Stad* van *Utrecht*, niemand om eensverhande zaeken sijn goed mocht verbeuren: by derhalven hare *Eer-Jaembeden* versocht; dat sy voor sijn broeder en vrienden een bede-brief aenden *Roomssen* *Koning* wilden schicken. Sonder van sijn eygen mis-bedrijf ofte ballinghschap een woord te reppen.

Vestlinge

Vestinge van den Haeg te vol-bouwen, behalven dat dese Heeren malkanderen tegens yeder een zouden beschutten, en zonder onderlinge bewilliging geen van hunne Heerlykheeden vervreemden. Ick speur mede, dat Reynald op dat pas den Grave van Henneberg wan-gunst heeft toe-gedraegen, wt zacke hy het Slot en heele gebied van Gennep, als sijn vry-eyngengoed bleef bezitten, zonder den Hertogh voor Opper-heer te belijden; te meer zoo die Vestingh in den kringh van Gelderland was vervat, en zyne Heeren altoos van de Vorsten vernieuwinge van 't leen hadden begeert.

1414 65. Als Keyfer Sigismund in 't voor-iaer naer Aken was getoogen, om de krooninge aen te neemen, quamen hem aldair Vorst Reynald, Willem van Arkel en andere Grooten wt Nederland de handen kuffen. Reynald verkreegh doen van den Keyfer verscheide geweld-brieven; in eenige der welker hy van nieuws wierde bevestighd in alle zyne Landschappen, Hertoghdommen, gerechtigheden, tollen, leenen, giften, en hand-schriefften: in een anderen brief wierd hem vergund, in alle tegens hem aengevangene ofte noch aen te vangen gedingen voor den Rechter van 't Keyserlyke Hof door een genoegzaem volmagtiger te mogen en te moeten andwoorden, ende dat de Hertogh alle ding-saen tegen sijn onderzaeten ongewierd hangende van 't Keyserlyke Gerichte moght af-haelen en zelf wi-spreeken; voor-boudens dat de Hertogh van sijn vonnissen beroeping zoudt moeten gedooen aen 't Keyserlyke Hof. Noch een brief staet toe, dat niemand de Vorstelyke onderdaenen voor d'eerste maal by den Keyser zoudt moeten voor recht roepen. Na den doodelyken wt-gangh van Frederick van Sarverden Opper-bisschop van Kolen, stonden na de opene plaets Diderick van Moers Prooft van Bon, zusters zoon van den over-lee den, ende Willem Bisschop van Paderborn. Dese broeder de Hertogh van den Berge en Reynald van Gelder naer Kolen reysende, waeren dapper in de weer om met allen yver Willem op den stoel te schuyven, gelijk aen d'andere zijd Didericks vrienden sterck kuypten, om den neve tot sijnz ooms bedieninge te helpen. De Geestlyke in de Dom-kerk te Kolen hier over zit-dagh houdende, drongen gemelte Vorsten in de Raed-kaemer, spreekende yeder voor de zyne; soo dat die dagh vruchteloos ten eynden liep. De Dom-heeren op de volgende daegen voor meerder geweld beducht, verhuysden van Kolen naer Bon, daer Diderick van Moers het Ia-woord wegh kreegh; niet tegenstaende de Vorsten wt ongeduld de deuren van de Peters kerk open maekende, Willem van Paderborn op den outer stelden ende voor Bisschop wt-riepen. Middeler-wyl wierd over al in Holland door de tanden gehaelde ende als met vingers aangeweefsen, wie de geen was die Grave Willem aen den Hertogh van Gelder zoudt hebben * verraedden, zoo beyde Vorsten t'zaemen niet en waren vergeleeken. De verwanten van Heer Jan van Egmond merkende op wien dese bouten mickten, vermaenden hem zich van dese kladder te zuyveren, ende sijn eer, leeven, en goederen buyten op-spraak en gevaer te stellen. De Egmonder voor-geevende dat hem zulx wierd over-loogen, eyschte geley om zich voor hoofd by den Grave te verdedigen. Wannecr hem de Grave op staende voet hier in beliefde, en de Egmonder, onaengelen drie verscheide dagementen, evenwel

afier bleef, is hy in sijn af-wesen ter dood verweesen, en alle zyne goederen tot voordeel van 't gemeene als verbeurd aengeslaegen.

66. In de eerste maend van 't volgende iaer was men te Parijs besigh met de wtvaerd van Lodewijk Hertogh van Orleans, broeder van Koning Karel, en schoon-vader van onsen Reynald, die voor seven iaeren door slim beiaigh van Hertogh Philips van Burgondien was vernoord, en tot nu toe gebalzemd in de L. Vrouwenkerk bewaerd. Tusschen wiens erven ende de Burgoensse nu eenige iaeren afier een de vyandschappen menighmael waren hervat en weder besecht, ter wyl nu d'een dan d'ander by den Koningh in 't beste blaedie stond: onder welke delligheden het afgesloofde Vrankrijk vele rampen van dese zyne vermeynde vrienden, en geen weyniger in-breuk van zyne vyanden de Engelsse heeft moeten lijdten. By des Hertoghs begravenis was de Koningh self met alle zyne Hof-dienaers; de Lijk-vermaeninge dede Jan Garson, een van de beruchtste en netste Schrift-geleerden van dientijd. Dat Reynald niet in cygen lijve dan door zyne afgezanten het lijk gevolghd heeft, vermoede ick hier wt, dat hy omtrent desen tijd door Koninglyke brieven naer Vrankrijk was ontboden, en onlangs daer na op wegh geaen; te halven dat des Hertoghs Raeden op Margrieten dagh aen die van Nymegen schreeven, dat de Vorst behouden in Vrankrijk was over-gekoemen, ende daerom zoo aen haer als aen d'andere Steeden bevel gaven God den Heer daer over in Kerken en Kloosters te danken, ende voort te bidden dat de Vorst, zyne dingen by den Koning afgemaekt hebbende, haest weder zyne onderzaeten met den schijn zynet tegenwoordigheyd moght verheugen. Daer na heeft men die van Deventer, Zwol, en Kampen aengeklaeghd, dat sy de tollen der landen van Gelder en Zutphen voor byzeylden zonder haer plicht te betaelen: ende die van Deventer eenige weerden aen den Yssel-stroom (te weeten den Brugger-weerd, met noch een andere welke Willem van Baske om zyne ossen te weyden van den Hertogh in pacht hadden) tusschen Deventer en Zutphen buyten schijn van recht zich aenmaetighden; ende daer behalven eenen Koenraed Hoefs, die aen den Vorst en de Stad Zutphen dienstbaer was, met wapen-kracht ende in ondank van des Stads Overheyd hadden wegh gevoert; eyndlijk ook tegen eenige luyden op het Slot te Voorst geweld gepleeght. 't Quamen laetsten zoo ver, dat die van Deventer met Hertogh Reynald af-sprooken, van tegens den eersten Mey-dagh voor Keyser Sigismund, die sich doen te Constans bevond, hier over hun recht te zullen verwachten.

67. Alsoo van langer hand veele ongerijmtheeden in de kerken-stand en 't Roomsse Rijk waren ingestloopen, ende rechtvoort drie Pausen t'effens tegens den anderen op-stonden, waer in vooral diende voorsien; verfocht Keyfer Sigismund op onsen Reynald (dien hy sijn bloed-vriend end een Vorst en Raed des Rijx noemde) zich t'allen tijden vaerdigh te houden om tot hem over te koemen, soo haest hy van buytens-lands weder naer huys was gekeerd; want hy hem als dan een zeekeren dagh zoudt voor-schrijven om daer tegens te verschijnen, ende te gelijk over te brengen alle bez waernissen en misbruyken in zyne landeryen in swangh gaende, soo wegen kerkelyke als wereldlyke zaeken; begederende

dat deſe Keyſerlijke bevelen over al moghten aengeſlaegen en af-gekondighd werden. Deſe brief was geſchreeven op den 29. van de Oogſtmaend binnen Conſtants, na dat op den ſelfen van de vergangen maend *Ian Hus* als een Opperketter aldaer in 't geſicht van al de wereld buyten de poorten aen een ſtaek was geſteld, gelijk op 't volgende iaer ſijn leerling *Ieroon van Prage*. Om trent het Martens vier-ſteet quam Keyſer *Sigismund* over Engeland met een deſtigh gevolgh van Vorſten, Bander-heeren, en Edelen binnen Thiel; alwaer hem, onder andere, de Geestlijke bende met eerbiedenis te gemoet ſtapte, tot dat hy na drie dagen verblijvens van daer voort op Nieuwegeen reyſde. Op den 19. van de Hoymaend is binnen Yſſelſteyn over-leeden *Iohanna* zuſter van Hertogh *Reynald*, en huysvrouw van Heer *Ian van Arkel*. Haer dochter *Marie*, moeder van *Arnald* de navolger van *Reynald*, is bykants opeenen tijd mede deerlijken aen haer eynd gekoemen: alſoo fy in 'den arrebejd ſittende van haer leſte kind, ende met geweld noch raed het pack konnende loffen, na 't op-ſnijden van haer buyk, t'zaemen met de vrucht is verſmacht.

68. Na dat de Hertogh van Braband in den ſlagh van *† Azincourt* in *Picardjen* (daer Koning *Henrick* van Engeland, door de ongeloovelijke rappighejd van zyne boogh-ſchieters, grooten roem bevocht tegens de Franſe, terwyl Vorſt *Reynald* noch in Vrankrijk vertuckte) was geſtruykeld, bevond hem de oude Heer *Ian van Arkel* mede op ſijn wt-vaard te *Bruyſſel* en te *Veurne*. Dan wierd in 't weder-keeren op Catharijn dagh by *Arpenbrugge* op de Brabandſſe grenzen door *Diderick van Merwe* Heer van *Sevenbergen*, ende *Philips* Heer van *der Leck* onder-ſchept, ende, om der luyden ooggen te verbyſteren, in een witten tabbaerd op de wijze van de Duytſſe Heeren verkleed, ende zoo gevangelijc naer Holland wegh gebraght. De Grave van Holland deſe tjdinge met ongemeene oorkittelingh ontfangende, liet hem binnen het Slot van *der Goude*, ende daer na te *Sevenbergen* verzeekeren; daer hy tien iaeren over eenen boegh in hechtenis heeft geleegeen, ende metter daed beproeft, dat een ongeluck zelden alleen koemt; vermits hy effen te voren zyne dochter en vrouw had verlooren, en door zyne vrouw zyne naefte maeghſchap en trooft aen 't Huys van Gelder. Die van *Bruyſſel* trocken zoo zeer ter herten, dat hun burger de Heer van *Arkel* in hun bedrieff van de Hollanders was gevangen, dat ſy daerom de Staeten van Braband by een deeden laeden, ende deſe rabauwery met het zweerd zouden hebben gewrooken, ten waere Hertogh *Ian*, zoon en nazaet van *Antonis*, zwaerighejd had gemaekt om eens mans wille heele Landen in werrery en een bloed-bad te ſtellen. Men verteld, dat *Arkel* onder-vraeghd in den Raed van Holland daer na van het eynd tot den begin heeft ontdeckt, van wien en op wat * wiſſe Grave *Willem* voor deſen ſoude zyn gegreepen geworden ende aen Hertogh *Reynald* over-geleverd. *Willem* zulx verſtaende, ende *Egmond* om ſijn vermetel wt-blyven ſchuldigh reekeneende, nam voor des zelfs ende ſijns broeders *Vestinghe Yſſelſteyn* te over-weldigen. Hier tegens heeft de Heer van *Egmond* een tamelyke maght geworven, ende die, onder de

* Siet op 't iaer 1413.

1416.

† Vid. Pontan. pag. 393. & ſeq. Nos heterogenea parca attingimus.

opper-hoofdy van ſijn broeder *Willem*, binnen het Slot en Stedeken van *Yſſelſteyn* tot bezettinge gelaeten. Grave *Willem*, de Stad te vergeefs opge-cyſcht hebbende, vergaderde een ſteeuwigh leger by een, 't welk hy naer *Yſſelſteyn* ende eendeels naer *Schoonhoven* zond, om na 't inneemen van *Schoonhoven* alle de troppen voor *Yſſelſteyn* t'zaemen te voeren. Dan de Heeren van *Vianen* en *Kulenburgh Egmonds* bloed-verwanten, voor vaſt houdende dat de Grave voor de wterlijke verovering niet en zoude van daer ſcheyden, maekten, eer het op een ſtormen quam, met den Grave zoo een beſteck: Dat de Heer van *Egmond* en ſijn broeder de Heer van *Yſſelſteyn*, behoudende binne goederen, wt *Yſſelſteyn* zouden vertrecken, noch oyt weder een voet in *Holland* zetten dan met voorkemis van den Grave; die alſdan aenden Heer van *Egmond* voor hem en ſijne erven ervelijken en iaer op iaer zoude tellen 2000. oude Franſſe ſchilden; aen *Willem* van *Yſſelſteyn* iaerlijc 600, ende aen haer moeder *Iolenta* van *Egmond* ingelijc geduerende haer leeven yeder iaer 100. *Schilden*. Dit geſchied, is de Hollander binnen gereeden, ende als Heer van *Yſſelſteyn* in-gehuld.

69. Middeler wijl is het Slot *Ravenſtraey* in 't land van *Gulich*, door aendrijven van Vorſt *Reynald*, vol-timmerd. Op 't volgende iaer is *Willem van Beyer* Grave van *Holland* (wtenkel herten-leed dat hy geſchept had in de dood van den Dolſijn *Ian*, zynes dochters man, die kortſte voren in Vrankrijk, door beſtel van den *Borgoentſſen* aenhangh, was van kant geholpen) mede wt de wereld verhuysd. Wat al onheylen op ſyne dood zyn gevolghd, is niet alleen zyne eenige dochter en erve *Iacoba*, die al haer leven langh met binnen-landſſe onruften was geplaegd, maer ook het over-buerige *Gelderland* wel wijs geworden. Voor eerſt heeft *Willem van Arkel*, de over-draght van *Gorichem* tuſſchen ſijn oom *Reynald* en den wylen Grave voor onduchtig ſchattende, voort na *Willems* af-ſterven de Stad verrast. Want na dat *Iacoba* voor 24^e. Gravin van *Holland* *Zeeland* ende *Vrouw* van *Vrieſland* was in-gehuld, zagh ſy haere onderzaeten eer langh onder een knibbelen en 't mes trecken, om dat zy haers vaders ſchoeyen aentreckende zich *Hoex* verklaerde. De *Cabeliauwſſe* in dit truck haer vindende vernadeeld, dreeven ſterk dat ſy wegen haer iaeren en geſlacht onder vooghdye behoorde te ſtaen, te weeten van haer bloedoom *Ian van Beyer* Biſſchop van *Luyk*; daer in tegendeel de *Hoexe*, na de waerſchijnlyke meyninge des over-leedens, zich de momberſchap wilden onder-winden. Dien volgende is *Ian van Beyer* in de Herſt-maend van *Luyk* naer *Holland*, op het boode ſchicken van de *Cabeliauwſſe*, over-gereyſd, ende binnen *Dort*, als rechte erfgenaem van 't *Graeſſchap* en *Vooghd* van *Iacoba*, wt-geroepen. Wannecr hy 't zelve van de *Hoexe* met liefde niet en konde verwerven, heeft hy ze, als een oproerigen hoop, op ſijn eygen hand wtgebannen, ende, op geweld toe-leggende, wederom in-gedaeght en in haer geheel geſteld die van ſijn broeder waren ballingen geleyd; onder andere ook *Ian van Egmond*. Welke als kortſ daer na de Stad *Gorichem* door een oorloghs-ſtreck hadde verkloekt, ſijn maeghſchap *Willem van Arkel* dadelyken by hem ontbood, om zyne vaderlyke erve te beſchutten; die ook zonder vertreck met een degelyke maght volx quam aen-zetten, ende zich ſchrap ſtelde tegen de bezettinge

1417.

1417. *vinge van Iacoba op den Burgh. Willem van Egnond* stack insgelijx de armen wt de mouw, ende bestond, zonder de komst ofte last van *Ian van Beyer* te verbeyden, zyne handen te slaen aen sijn erf-goed *Yffelsteyn*, 'twelk hem de geweesde Grave op zulke, sijns oordeels, onbillyke voor-waerden en oorzaken van 't hert had gebonden; hoewel *Iacoba*, met toedoen der Heeren van *Brederode* en *Montfoort*, als mede van den Bisschop van *Utrecht* en eenige *Hollandse* Steeden, deze *Vesting* met lichte moeyten wederom in-kreegh.

70. *Vrouw Ingueline* daer na in 't beginsel van de laetste maend met een wel-bemande vloot door de *Merwe* in 't gebied van *Gorichem* valende met haer moeder *Margriet*, waeghde met *Willem van Arkel*, die de *Stad Gorichem* wt-genoomen het *Slot* in zyne maght had, een bloedigh gevecht. *Arkel* had mede een goed leger by de hand, omtrent wel van 4000. mannen, meest wt de gewesten van *Gelder* en *Gulich* op-gelicht. De eerste aanval geschiedde wt den *Burgh*, daer zich de *Gravin* met haer volk te scheep had laeten aenzetten. Terwijl het nu over en weder dapper opeenbacken en houwen gingh, is de *Ionk-heer van Arkel* met den eersten onder de voet gerackt, en eenige uuren na den slagh gewenteld in de mest en in sijn eygen bloed, op de straet leggende gebleeven, tot dat hy door zyne vyanden en andere wiert op-gebeurd, ende in zyne moeder-stad by zyne voor-zaeten ter aerden beffeld. Aen d'andere zijd struykelde de *Heer van Brederode*, *Veld-overste* en *Stad-houder* over *Holland* en *Zeland* wt den naem van *Iacoba*. Met *Arkel* wierden verslaegen ofte gevangen veele zoo van zyne maeghschap als andere *Gelderse* en *Gulickse* Heeren. Onder de dooden waren, de *Heer van Opburgen*, *Burgemeester* tot *Nymegen*, *Henrick van Arkel* bastard, *Allard van Buren*, *Splinter van Nienrode* bastard, *Osbo van Gelkom*, *Osbo van Ghemen*, *Willem van Appeldoorn*, en andere meer van minder aensien: onder de gevangens, *Robert Grave* van *Wernenburg*, de *Grave van Hulburg*, *Henrick van Hoemoet*, *Heer van Milendonk*, de *Heer van Proyen*, de *Amptman van Waldorp*, de *Heer van Batenburgh*, *Diderick van Linden*, *Willem van Isendoorn*, *Arnold van Ordingen* met sijn broeder *Rafjo*, *Diderick van Hemmen*, *Heer van Oorslot*, *Arent van Egmond*, *Osbo van Vueren* Ridder, die de stangh droegh van den *Ionk-heer van Arkel*; *Ian van Heeren* ofte *Heteren*, *Ian van Oyen*, *Arent van Craenbem*, *Arent van Harlaer* Ridder. Van dit verlos wiert aen *Arent* (andere heeten hem *Willem van Drueten* de schuld gegeven, wiens krijghs-knechten d'een voor d'ander na als schelmen wt den slagh door droopen. Ende alzo heeft door de dood van *Willem* het over-adelijke Huys van *Arkel* sijn laetsten stijl verlooren, en 't *Hertoghdom* van *Gelder* te gelijk sijn naesten erfgenaem: aengefien *Willem* tot eene moeder had *Reynalds* zuster *Iohanne*. Waer over *Reynald* zonder echte lijfs-erven koemende af te gaen, het *Vorstendom* door een zijd-val op den zoon van *Heer Ian* van *Egnond* genaemd *Arnald* is verstorven: wiens moeder *Marie* zuster was van *Willem van Arkel*, en dochter van *Iohanne* van *Gulich*. Ende nademael dese *Marie* gepaerd was met *Ian* van *Egmond*, ende de vereeningh van dese beyde zoo maghtige stammen van *Arkel* en *Egmond* aen den *Hollander* groot bedenken gaf, wiert de oude *Heer Ian van Arkel* in zyne

gevangenis * van *Sevenbergen* al noch befflooten gehouden. Over het verlies van den *Ionk-heer van Arkel* heeft men allenthalven in *Gelderland*, ende met naemen binnen † *Doesburgh*, tot in de kerken de begankenis gedaen met *Priesteren* en *Klerken*, als de gewoonte van die tijden mede-braght.

71. Na dat onse *Reynald* voor defen door *Keyzerlijke* brieven was beroepen tot de algemeene kerkelijke vergaderingh te *Constans*, deed hy rechtevoort drie bescheyden schrijven, in 't eerst van 't welke hy tot zyne volmachtigers en gezanten stelde de voorfienige en gestrenge mannen *Ian Sobelart van Obbendorp* sijn *Hof-meeiter*, en *Willem van Vlatten*, *Ridders*, neffens sijn bloed-erwant *Ian Ban* *Rechts-geleerde*, en sijn *Geheym-schrijver Ian van Hengbach*, *Proofften* van *Kolen* en *Nydeck*; in de twee volgende sprack hy aen de *Geestlijke* hoofden en *Keyser Sigismund*, hen op het hooghste beveelende zyne lasthebbers. Ick verneem de *Geestlijkheyd* van *Doesburgh* doen mede aen de *Boden-zee* geweesd, ende in de *Winter-maed* deses iaers wederom t'huys te zijn gekoemen. Dan het was 'er zoo wijd af, dat deze t'zaemen-komst vruchtbaer zoude zijn af-geloopt, dat zelf het domme overgeloof daer door meer gestijfd en dieper ingeworteld, ende de drijvers van de verbetering door het zwaerd en den brand zijn vernield geworden. Aengefien die van *Utrecht*, *Amersfoort*, *Deventer*, *Zwol* en *Kampen* rechtevoort in vyandschap stonden met deze landschap, hadden de *Gelderse* Steeden hier over in den laetsten *Lente-maend* binnen *Wageningen* een by-eenkomst, daer de *Stad Doesburgh* heen had geschickt haere *Raeds-mannen Maes van Batenburgh* en *Reynard Lensen*. Alsoo *Hertogh Reynald* te voren in den slagh te *Klever-ban* gevat zijnde, in stede van sijn los-loon, had moeten af-staen zyn erfgrond de *Stad van Emmerick* tot voordeel van *Grave Adolf* van *Kleve*, ende op defen tijd tusschen den *Klevenaer* en *Heer van den Berge* duyfterheyd en kyvagie was over de af-paelinge en *Stads* vryheyd, liet de *Grave* door *Reynald van Aesfijn*, sijn *Richter* tot *Emmerick*, den geesteliden van *Spoelbergen* dese vraege voor-houden: *Off u kundich zy* (spreekt het geschrift) *dat de buerschappe gelegen by Embrick, die een deels geheiten sijn de Heze, ende aldat daer by ommelangs woonechtsich mas, dat toe Embrick ter fonten en ter Cloeken boorden, dat die vedeplichtich plagen toe wesen op die Stad van Embrick, en op die Heeren die ter tijt Heeren der Stad van Embrick weren, end niet op de Heeren of Ionckeren des lands van den Berge, ende plagen altye gevolgelijk to wesen den Cloekenstage der Stad van Embrick, ende plagen van den gebads der Stad van Embrick allen dienst end boerwerck te doen allewege to Embrick, gelyckerwijs of sy binnen Embrick woonechtsich hadden geweser, end plagen oock tot allen gebaden to sieten der Stad van Embrick, ende der Heeren die ter tijt Heeren der Stad Embrick weren, end niet tot eenige gebaden der Heeren, Ionckheeren, of des Lands van den Berge voorscreven: ende dat oock dat hoech gericht, galge, ende putte, als die van Embrick nu die hebben in oere hebbende bruockende wove, allewege tot Embrick behoert hebben, ende oock dat gemale ende de wint alle wege der van Embrick geweest, endo niet der Heeren of Ionckeren des Landes van den Berge. Hier op tuyghden de buytluyden, wel eer tot een teyken van onderdaenigheyd aen *Arent Ruyperband*, *Richter* tot *Emmenick* wt den naem*

naem van wijlen Hertogh *Eduard* van Gelder eenige malders en schepelen haver, ende andere scharingen te hebben op-gebraght; ende dat 'er eertijts een *Willem Horter*, huys-geoor van den Heer van den Berge, om zekere quaede stucken door den Richter van *Embrick* was aengegrepen, veroordeeld, ende buyten de Steen-poort op den *Schrickel-Bergh* onthoofd, &c.

1418.

72. *Ian van Beyer*, steeds door zyne Cabeliauwse op-gerockend, vervolghde al voorts de Hoexe, ende om zyne nichte Gravin *Jacoba* beter te quellen, schreef den Paus sijn Bisschopschay van *Luyk* op, 't welk hy nu 29. iaeren had waergenoomen, ende gingh op 't zelve pas (door Paufelyke toe-lactingh, vermits hy noch aen de kerk was gebonden) trouwen met *Elizabeth* Vorstin van *Luxenburgh*, after-gelaetene weduwe van *Antonis* Hertogh van *Brabant*; verwierf daer behalven van Keyser *Sigismund*, oom van zyne by-slaep, het leen van *Henegouwe*, *Holland*, *Zeeland*, en *Vriesland*, als wefende na dood van zyn broeder *Willem* aen 't Rijk vervallen. Dit wt-gewerkt hebbende en zich verlaetende op de nauwe vennootschap met *Reynald* van Gelder en zyne Cabeliauwse, waer van de opperste als die van *Arkel* en *Egmond* aen 't huys van Gelder door houwelijk waren verknocht, bestond wyders wt *Dort*, de gewoonlyke stoel zyners Hof-houdinge, de omgezeetene *Hollanders* en *Gorichemers* op 't lijf te vallen, ende des vyands Vestingen door het vuur en zwaerd te verdelgen. De Geldersse onder de Oversten *Rossem* en *Frank Piek*, stonden hem mede ten dienste, met naemen *Rutger Moring*, *Zweer van Echt*, *Walter Tegnagel*, *Ian van Amerfoyen*, *Gysbert* en *Oicho Piek*, *Adriaen van Thiel*, *Ian van Sasse*, *Geeraert van Rossem*, *Rutger van Dieden*, *Deenken* en *Ludolf van Eck*, *Diderick van Omen*, *Willem Schakel*, *Ian van Brakel*, *Roelof Boys*, en onder andere mede Ionk-heer *Gysbert van Randwyck*, die naderhand ten tyde van Vorst *Arnald* de hooghste Ampten betrad, ende op dit iaer schriftelyken beled, wegen zyne leeninge, en gevangenis by den vyand wt-gestaen in den *Haeghe*, voldaan te wesen; als mede zyne makers en spitz-broeders *Rutger van Gent*, *Evert Geeraerts*, *Elbert van Elo*, *Geeraert van der Horst*, en *Diderick van Langerack* bastaerd. Deese *Gysbert* schreef zich Heer van *Doornick*, en stierf op het iaer 1455, na-lactende een zoon sijn genant, die by de Hertogen *Arnold* en *Adolf* tot de eerlijckste bedieningen wierd op-geschooven.

73. De Hoexe, om tegens zoo een gauw en onrustigh vyand hun eynden vast te houden, besteedden de Gravin *Jacoba* aen haer zusterlingh *Ian* Hertogh van *Brabant*, die voort na de bruyloft met een degelijke maght op *Dordrecht* aentrock, daer *Ian van Beyer* binnen lagh, slaende sijn leger en een groot bolwerk op-werpde in het dorp *der Myle*, een mijl van de Stad. In-gelijck deed aen een anderen hoek *Jacoba* in de vlecke *Papendrecht*, hebbende tot haer Raed en Maerschalk *Adriaen van Beyer*, een speel-kind van den wijlen Grave *Albert*. Maer na dat *Ian van Beyer*, dien het rappier immers zoo wel voeghde als te voren de Bisschops staf, in tijds alle nood-zackelijckheyd by een had gesprockeld, ende door verscheyde strecken den vyand menighmaelen op 't hoofd gelsaegen, begonnen de *Brabanders* naer huys te verlangen; insonderheyd wanneer de *Beyer* de Sterkte te *Papendrecht*, *Adriaen* om het leven en de overige op de vlucht

zijnde gebraght, had neder-ge worpen, ende de *Sueden* *Rotterdam* en den *Briel* bemaghtigte. De *Brabander* speurende dat die van binnengenoegh den spot met hem dreeven ende hem van selfs trotsten, is na ses weeken belegeringhsop-gebrooken, ende met zyne bruyd naer *Brabant* gevaeren. Omtrent den zelve tijd trad *Eduard* van *Gulich* bastaerd van Hertogh *Reynald* in echt met *Catharine van Bel*, dochter van *Geeraert*, die zoon was van Ridder *Eduard*, gewesden Amptman van *Bel*. De makelaers van dit houwelijk waren van wegen den Hertogh, *Winand van Roye* Drost van *Gulich*, *Reynald van Titz*, keukenmeester van 't Hertoghdom *Gulich*; aen d'andere zijd *Tilgen van Vaem*, met de gebroeders *Cosijn* en *Koenrad van Holsdorp*. *Reynald* schonk aen sijn zoon tot een ervelijck houwelijck-gift het gantsse gebied van *Haeps* in 't land van *Kuyk* tot *Zutphensse* leen-rechten, na sijn *Reynalds* dood te bezitten, behalven de Amptmanschap en het Gerecht van *Bel* ofte *Bellem*; mids dat de echte luyden zonder wedijcke erven verstervende, het goed weder zoude gaen daer het van daen was gekoemen. Hier neffens braght ook de bruyd eenige goederen aen van moeders wegen. Deze voor-waerden waren beteykend by Hertogh *Reynald* en zyne vrouw *Marie van Harcourt*, *Gover van Pomer* Opper-camelaer van *Gulich*, *Willem* Heer van *Wachtendonck* en ter *Kuypen*, en *Geeraert de Boese*, wapen-dragers. In dien tijd heeft ook de Vorst (in 't by-zijn van zyne Raeden *Winand van Roye* Spijs-draeger van *Gulich* ende *Gysbert van Mekeren* Opper-rentmeester van *Gelderland*) *Ian van Welle* gemaakt tot sijn Richter van *Wageningen*, ende bevel gedaen aen de Burgemeesters *Schepenen* Raed en ingezeetenen van de gedachte Stad hem daer voor te houden en te kennen.

74. Op dit als mede op 't vorige iaer slooten eenige wt de *Ridderschap*, van gelijken de *Burgemeesters*, *Schepens*, en Raeden der *Steden* *Nymogen*, *Thiel*, *Salt-boemel*, *de Grave*, *Maes-boemel*, en *Gent*, een onderlingh verdragh, en zwooren de rust van *Reynalds* beyde Vorstendommen en *Graveschap* te willen be-veeren met de voordere *Ridderschap*, de drie *Hoofd-ende* andere *Keyne* *Steden*; ende, indien de Hertogh zonder echte kinderen quam te verscheyden, 't zaemen vereenighd en verbonden te blijven, ende geen Heer ofte Hertogh aen te nemen, dan met de meeste stemmen der *Ridderschap* en *Steden*, ten eynde des *Lands wetten* en paelen geen binder moghten lieden; de keuren daer neffens en oude heer-koemens gemeener hand tegens yeder een voor te staen; als mede zoo yemant sijn Vorstelyke landen door geweld ofte ongelijck zoude d'eygen te verdrucken. Dit hand-veft was beteykend en bezegeld by de Overheyd der voornoemder *Steden*, en dese Edelen: *Gysbert van Bronckhorst* Heer van *Batenburgh* en *Anholt*, *Ian van Bueren*, Ridder *Ian van Gruesbeke* Heer te *Hoemen* en *Malden*, Ridder *Willem van Oy*, de Heer van *Leeuwen* Ridder, *Ian van Benthem* Heer te *Spaldorp*, *Herbert van Oy* Heer van *Balgoy*, *Ian van Ambe*, *Ian van Spelteren*, *Geeraert van Oy*, *Arent van Lyenen*, *Henrick* en *Geeraert van Merwijk*, *Ian*, *Geeraert* en *Diderick van Steenberg*, *Ian van Oy* Heer te *Ubbergen*, *Walraven van Benthem*, *Diderick* en *Ian van Lent*, *Geeraert* en *Ian van Rossem*, *Gysbert van Galen*, *Herman van Pol*, *Claes* en *Arent van Drueten*, *Arent Geeraert* en *Willem van Larick*, *Henrick* en *Arent Nuland*, *Geeraert Oicho* en *Goert van Boeningen*, *Willem*

† Ex ar-
chiv
Dordrecht

1419.

† Ex ar-
chiv
Dordrecht

Willem Hinke, Ian en Reynald Ruyter, Ian en Willem van Zandwijk, Roelof van Have, Sander Pannekoek, Berni Hackfort, Diderick van Breler, Arent Ganseneb, en Henrick de Ruyter, krijghs-luyden. Van † wegen de bond-gehooten des Graefschaps Zutven worden hier naem-kondigh gemackt Willem Heer tot Bronckhorst, Otbo van Bronckhorst Heer tot Borkeloo, Walraven van Moers Heer tot Baer, Willem van der Leck Heer tot den Berge ende van Byland, Dirk en Henrick Heeren tot Wisch, Ian Heer van Voorst en Keppel, Dirk ende sijn zoon Seyne van Durete, Jacob met sijn zoon Geeraert van Hackforden, Ian van Middagh-ten, Dirk van Keppel van Verwolde, Jacob van Heeler, Willem van Baeke, Derk van Kelle, Gysbert van Broekhuysen, Gader Koek, Gysbert van Nettelborst, Steven van Kervenhem, Otbo van Recken, Frederick van Steenre, ende Otbo van der Voorst, knaepen; voorts Burgemeesteren, Schepens en Raeden dervijf Steeden, Zutveen, Doeburg, Doetichem, Lochem en Groenlo. In 't volgende iaer wierden nieuwe brieven aen de vorige vast ge- hecht, waer in dese namen stonden: Willem van Drueten, Willem van Galen, Beribold van Gent, Ian van Werdenborgh van Nienwael, Roelof van der Larick, Gysbert van Ranwijk, Fran' Piek, Otbo Hack van Beejde, Ian en Dirk van Weerdenburgh, Arent Kieck van Opijnen, Goossen en Peter van Vandruck, Dirk en Willem van Tuyl, Gerbrand, Willem Geeraert Floris en Ian van Beejde, Willem van Heese, Walter Doys van Avezaet, Otbo van Hoek- lom, Ridder Henrick van Niensteyn een bastaerd van de Arkels, Willem en Roelof van Gellichem, Winand van Alard van Haefren, Ian van Bechde van Renoye, Henrick en Herbern van den Rhyen, en Diderick Tyeleman van Ronde, knaepen. Eynd- lyken onder-schreef dit verdragh Hubert Heer van Kullenburg, van der Leck en Mackoyen, onver- kort den Hertogh sijn recht ende hoogheeden, waer voor hy 't allen tijden vaerdigh was lijf en goed op te zetten. Een weynigh daer na heb- ben de Vorstin Marie, als mede de Ridderen Ian Schelart van Obbendorp, Willem Heer te Zintzich, Werner van Pallant Heervan Bredenbende, An- dries van Lieffroy Heervan Trevel, Goossen Brente van Warnich, Willem van Vlaten, en Govert van Bungard, neffens Winand van Roye krijghs-man, een yegelijk kond gedaen, dat de Hertogh van Gel- der de boven-staende verbinten is niet en strafte of wraekte, ende vooris op het begeeren van de Ridder- schap, Knechten en Steden van 't Vorstendom en Graefschap had weder-roepen en vaeren laeten zijne vorige voor-wendinge, van dat hy sijne onderdanige luyden en sijn eygen goed wilde gebruyken, als het sijne voor-zaeten ende hy tot nu toe hadden gebruykt. De waerom hier van was, dat de Vorstin met de ge- melte Ridderen een luttel te voren hadde doen af-luyden, hoe de Hertogh sijne Steden, Sloten en Landen aen niemant geloofde te verkoopen, verpan- den, ofte te vervreemden buyten de hooghste nood, ende niet dan met voor-kennis van de Ridder-schap en Steden; welke zoo sy als dan den Vorst met raeden daed niet en konden helpen, hem niet behoorden tegen te wesen, zoo hy sijne willedeed met het geen dat hem eygen was.

75. Na de jammerlijke nederlaeg en wtganh van Willem van Arkel, vergat evenwel de Eg- monder (die met Marie dochter van Iohanne van Gulich in echt-schap had gezeeten) met den Yffeltsteyner niet, Ian van Beyerem tegen zyne nichte Iacoba volk van oorlogh by te zetten,

't welk meest wt Gelderse bestond: zoodat de Beyer, het geluck van alle kanten hem toe-loo- pende, zyne tegen-vechters zoo een besteck af- dwongh: dat hy te weeten drie iaeren afier een Ru- waerd van Holland, Zeeland en West-Vriesland zoude zijn; de Ampten en Stadhouder-schappen voor de eene helft vergeeven, ende wt handen van sijne nicht te leen ontfangen geheel Zuyd-Holland, Go- richem, Rotterdam, bebalven het gan-ssse land van Arkel met Leerdam, en 't gebied van VVoerden. In dese vrede-handelingh waren beklemd die van Utrecht en Amersfoord; dan de Heer van Eg- mond met sijn broeder VVillem van Yffeltsteyn daer buyten beslooten; die, met hun eygene en de Gelderse troppen, de Stichtenalers en vrouw Iacoba allenthalven het gras onder de voeten wegh maeyden. Hier over moghten die van Utrecht niet vry reysen noch hunne waeren naer Holland vervoeren. De in Brabant ofte Vlaenderen in- gescheepte goederen wierden te Kympen, daer de Leck sijn naem krijght, aengehouden, ende de koop-luyden vast gezet. Niet beteren weder- voer de Amersfoorders op de Zuyder-zee. Beyde Steeden zich hier over keerende tot Ian van Beyerem, kreegen weynigh gehoor, dieste min, alzoohy te dier tijd, in weder-wil van Iacoba en den Brabander, met Hertogh Reynald zoo een over-een-koeming had gemackt, dat de Hertogh, 't ware met arbejd ofte geweld, baes wordende van Amersfoord, de Stad voor hem zoude behouden, ende aen Gelderland-band-vast maeken, gelijk in tegendeel Montfort den Beyer zoude volgen, indien, den Burg- grave de Stichtenalers te baer koemende, de Vorsten de Stad quamen te over-beeren. Soo nu die van Utrecht en Amersfoord hier geen heul en von- den, ende alleen eene goede meeninge by Ian Hertogh van Brabant man van Iacoba, moesten zy hun Bisschop Frederick van Blankenhem, en de Over-Yffelsse Steeden Deventer, Kampen en Zwol ter ooren loopen, die hun verzoek niet on- gaerne toe en stonden; voor al, nademael de Heeren VVillem van Brederode, de Stad Leyden met Philips hun Burg-graef, Ian Burg-grave van Montfort, Ian Heer van Haemstede en Bent- huysen, ende meer andere die om de Cabeliau wffe t'zaemen-zweeringe en dreygeryen te ontduy- ken in 't Sticht ballingh leefden, zich mede voor vyanden wt-gaeven van Heer Ian van Egmond, en Geeraert Boel van Heemskerk, Raeden van Her- togh Ian van Beyerem. Derhalven schreef Rey- nald aen die van † Wageningen, dat hy voor on- waerd hielt 't geen onlanx met den Gestichte van Utrecht in de Grebbe was verhandeld, beval hen het ontnoomen goed weder te reiken, te verhoeden dat het Sticht niet beschadighd en wierd, 't welk by als sijn ey- gen land en luyden woude beschutten, wt-gezeghd Utrecht en Amersfoord; dat sy mede zonder wt-stel, de dack-huysen binnen Wageningen zouden begie- ten, op straffe dat hy het anders woude doen doen voor dobbel geld, ofte de huysen af-breeken. Gaf mede scherpen last, alle hun in-zaeten op paerden, barnas en ander geweere te zetten, vermits hy met de genoemde Steden in veede of oorlogh wat, om hem en zijne vrienden in tijden van nood te dienen en te volgen. Onder de gemeyne schriftten van de gemeente Stad beruft ook een ontzeghs-brief houdende aen onsen Vorst, ende van dezen inhoud: Weer, hoogh-gebooren Vorst Reynald, Hertogh van Gulich ende van Gelder, dat wy Ian ende VVerner van Lynep, Evert Paep, Costijn Hiestvelt, Henrick Nyenbuys, ende Henrick Vuchtelbroek bastaerd, ende elk van ons

† Extant
haeres li-
tere in
scripsis
Vagening.

te de
ghe-
ngou
van
top-
vand
tuard
id in
aer,
den
uw-
l van
ken-
d'an-
ders
monk
t het
k tot
lood
n het
chte
, het
i was
ruyd
Deze
trog
tour,
ulich,
n, en
n tijd
zyne
† Ex
Gu-
tme-
kt tot
edaen
en in-
r voor

looten
Bur-
eeden
oemel,
ren de
Graef-
siddor-
ende,
am te
den te
onen,
en Sto-
binder
oude
n voor
landen
ncken.
l by de
n dese
Baten-
an van
Ridder
er, Ian
van Oy-
cleren,
rick en
diderick
vegen,
s Lent,
Galen,
Arent
n Arent
singen,
Willem

met onse knechten, liever hebben die eerbaere Stad van Utrecht ende van Amersfoort, dan u, ende ontzeggen u om haren wille, ende willen uwe vyanden wezen, uwer landen, luyden en onderzaeten, ende van alle uwe Ridderfchap en hulperen, ende van alle die geene die wy op u vatten ende op u fchade brengen kunnen, ende willen hier mede onse ende onfer knechten eer tegen u wel bewaerd hebben. Gegeven onder 't zegel der Stad van Utrecht in 't iaer onfes Heeren 1420. op Matheus avond.

1420.

76. Daer naer seyde ook de Biffchop op het naefte iaer onfen Hertogh den oorlogh aen, ende wierd een wijl tijds over en weder lufftigh gehayrplückt. De eerfte aenftoot wierd Leyden ge waer, alzo de Ruwaerd van Holland *Ian van Beyer* ende de Stad door een ftrengh beleghe benauwde, ende in zyne eerfte aenkomst de twee gebuerige Sloten *Belgeest* en *Zyl* voor de voet in-nam. Effen te voren te weeten in d'eerfte Somer-maend had de Burgh-grave *Philips van Waffenaer* de Henegouwers van den ellendigen toe-ftand en fijn aenftaend gevaer doen verwittigen, en ernstlijken verfocht dat fy de Gravin *Jacoba* doch wilden aenporren, om tot behoudenis van haer erf-goed zelve over te koemen. Dan de door-driftigheyd van den *Beyer* dwongh die van binnen na negen weeken om verdragh te fpreken, 't welk men hen op dese voor-waerden vergunde, dat fy den eed van trouwigheyd moesten doen, alle weder-spanningheyd voortaan af-zweeren, ende hun mede-werkers die van Utrecht onbezeerd moghten vertrecken. Echter heeftze Heer *Ian van Egmond* tuffchen Utrecht en Woerden after-haelt, en schier tot den laetften man neder-gehouden. Wt het leger voor Leyden verzond *Ian van Beyer* opene brieven in de Oogft-maend, luydende: Dat het verbond tuffchen hem en fijn broeder de Hertogh van Gelder tegen die van Utrecht en Amersfoort, nergens anderstoe was ftreckende, dan om den over-laft en 't leed hun beyden beiegend te beter af te weeren; daer by doende en by mannen waerheyd verklaerende, dat alle die hem na zeyden, als zoude hy Ridder *Ian Schelart van Obbendorp* Raed en Hof-meeftter van dien Hertogh door steek-penningen en fchenkagien hebben om-gekofft, om fijn Heer tot dese bond-geenootfchap met hem te bekooren, hem te na en daer aen haer wille zeyden. Dit in Holland zich toe-draegende, begon onse *Reynald*, om zyne beloften kraght te geeven, den Biffchop van Utrecht aen te grijpen, en trock daer behalven aen zich de Biffchoppen van Kolen, Munfter en Trier, met den Hertogh van den Berge, den Grave van *Moers*, ende de Heeren van Gaesbeek en Kulenburg. Voor eerft moesten de Amersfoorders aenhouden, als zijnde naeft aen de Velouw gezeeten. Dese onraed verneemende hadden de Gelderfe gaerne in 't net gelockt: dan de zaek niet wijflijken noch op de rechte wijze en tijd zijnde aengevangen, is daerom averechts wt-gevallen, alzo zy eenige gevangens en dooden after-licten, ende Gelderfe verweecten hunne Veffen meer te naderen. De Hertogh in eygen hoofd tot aen den Eem-ftroom toe treckende, maekte gelaet, zonder effenwel de gedachten te hebben, van de Stad te willen belegeren, houdende hem en de zyne quanzuys bezigh met de heyr-fchouwinge, om dus de maght van den Biffchop te fplijten, ende hem van 't ontzet van Leyden af te trecken. Want den Biffchop foo een vervaerlyken vyand op fijn bodem verneemende, had van noo-

den eenigh volk binnen Amersfoort te fchicken ende liever fijn eygen neft te bewaeren, dan vreemde dingen op onwiffe hoop aen te vaerden. Ende alfoo is door dit fpiegel-gevecht van den Hertogh van Gelder de Stad Leyden *Ian van Beyer* eerder in handen gevallen.

77. Terwijl Hertogh *Reynald* om Amersfoort zweefde, ende die van binnen alle moegelyke weder-ftand deden, en fterk op de Gelderfe vuyr gaven, is de Op-ziner van 't Andries-Kloofter buyten de poorten, 't welk Vorft *Reynald* tot fijn gemak had af-gezonderd, na de Stad gezonden; die in-gelaeten zijnde tuffchen den Hertogh en de Amersfoorders een wapen-vrede beraemde, zullende ftand houden tot den naeften Sonnen-opgagh. Middeler wijl en tegen dat den dagh begon aen te breeken, zijn de Gelderfe, kondfchap hebbende dat de Stad van volk en voor-raed over-vloeyde, met al hun tros zonder eenigen hinder of tegenftoot vertrocken. Daer na ftuerde de Vorft etlijke gevangene burgers na de Stad om den Raed en burgery aen te dienen, dat hy over-bodigh was alle Amersfoorders fchadeloos en op vrye voeten te ftellen, ook hun voort-aen onbekommerden handel door Gelderland Holland en Zeeland te vergunnen, indien fy die van Utrecht maer wilden over de hand slaen ende hem aenkleeven. De Biffchop dit wijs wordende is zonder wt-ftel met 500. ruyters van Utrecht, omtrent elf ayren in de nacht binnen Amersfoort gereeden, ende heeft de voorzeyde gevangens terftond wt de Stad gezet, om geen weemoe-digheyd ofte op-roer onder de burgers te zaeyen. De Gelderfe op haer ftuck lettende, bevonden zich voor den dage-raed met sterke troppenvoor de poorten, ophoop van de Stad door toe-doen van de gevangens tot hunne wil te krijgen. Dan en verftonden zoo ras niet den Biffchop met zoo veele ruyters daer binnen te zijn, ofte zijn onverrichter zaeken weder na de Velouw gekeerd. Dit gefchied, ende de Stad wel zijnde bezet gelaeten, heeft zich de Biffchop van gelijken naer Utrecht gefpoed. Van dien tijd af beftonden die van 't Sticht en Amersfoort in de Velouw te moeskoppen, ende alles voor de voet af te loopen. In 't volgende iaer fchonden fy de naefte plaetsen, als *Nykerk*, *Barneveld*, *ter Schuer*, *Puften*, *Voorbusfen*, *Ermel*, en andere door den brand; naemen ook het Huys te *Arler* in ende daer binnen feven mannen gevangen. Te *Ede* hielden fy insgelijx met smoooken quaed huys, zonder op dat pas hun verder te waegen, vermits Hertogh *Reynald* zelf by den *Rofendael* met 400. Ruyters op pafte, die van daer den Biffchop van Utrecht fpytge dreyg-brieven toe-fchreef, ende zich dese fchade van ftonden aen begeerde vergoed te hebben. De Biffchop braght klaghten tegen klaghten in, zonder dat daer op als doen meer is gevolghd; zijnde de gemoederen, terwijl de wond noch vers was, aen weder-zijden te zeer vergald.

78. Alzo het houwlijck tuffchen Hertogh *Ian* van Brabant en Vrouw *Jacoba* geen tieren hadde om de verfcheydenheyd van leeven en herts-tochten, nadien *Ian* rank en flap was van lichaem, daer by plomp van geeft, en *Jacoba* daer en tegens vernuffigh, geyl, volbloeds, en bloozend van gedaente, zijn daer wt droevige onruften gefprootten, om dat haer man wat te traegh was in 't betaelen van den vrouwen-plicht. Want na dat de Hertogh haer Hollandfse Staet-Iofferen het ronde gat had geweefen, ende daer en boven

Ian

1421. *Ian van Beyer* zyne Hollandse vooghdij voor seveniaeren, in spijt en onweeten van haer, verlenght, daer by doende het Mark-graefschap van *Antwerpen* en Stadhouderfchap van *Herentals*, is *Jacobus* daeghs daerna met haere moeder *Margriet van Burpondien*, niet zonder groot hert-zeer van den Brabandsen adel, naer *Quenoy* in Henegouw verreyfd, ende onlanx van daer met een stillen trommel op Engeland; daer sy Koningh *Henrick* om raed en bystand vragende om van haer man te scheyden, aen wien sy tegen haer dank was gekoppeld, de zaak ten laetsten soo wijd braght, dat zy aen des Konings broeder *Hunfrid Hertogh van Gloucester* wierde verloofd, ende na twee iaeren, levende al noch haer vorigen man, opentlyken met hem trouwde. 't Welk daer na veele mis-verstanden zoo in Holland als Gelderland heeft gebaert. Noch was in levenden lijve *Ian van Hattem*, bastaerd zoon van *Reynald* den drieden Hertogh van Gelder, die op desen tijd aen *Geeraert van Kleve* Grave van der Mark op zekere voor-waerden alle zulke gewichtige brieven, als hem sijn wijlen vader en *Mecheld van Gelder* Gravin van Kleve hadden geschonken, over-gaf: onder andere een brief, waer by *Mecheld* hem eenige Sool-weeren en erven van de Neder-Betouw in de dorpen van *Ingen*, *Oyen*, *Heusden*, *Echt*, en *Maurick* voor 3000 kroonen had vergunt: als mede een ander geschrift, waer in sijn vader *Reynald* hem in den iaere 1371. ertvelykengaf te besitzen de Vestinge, het Slot, met de vruchten en hooge gerechtigheyd van *Hattem*. Op *Elizabeths* nacht is tusschen *Geurtrudenberg* en *Dort*, alwaer de Maes met een dunnen strenght wt Gelderland af-kommende zich wijder wt-breyd, de *Dortse* ofte de *Groote Waerd* (een zoo weeldigh land als men met oogen moghte besien) de dijken door den zee-vloed geborsten zijnde, geheel onder-gelooopen. 't Gebied van *Heusden* leed mede geen weynigh af-breuk. 't Moght yemant wat vreemd dunken, dat in dit verdronken land (welkers lengte van zommige op vier, en breyte optwee Duytse mijlen word begroot) behalven etlyke Heeren huysen; 72. dorpen (na 't melden van de Hollandse Iaer-boeken) met vee en menschen zouden zijn vergaen; ten zy men dese 72. Kerfpeelen voorbloote Buerfchappen wil neemem, alzoo andere † Schrijvers alleen van 16. vlekken ofte dorpen gedenken.

79. Te Thiel is op dit iaer omtrent *Martens* viert-dagh openbaer oorlogh af-gekondighd, ofte (zoo men doen sprack) het Kruys gepredickt tegen de ketterse *Hussijten* en *Pragisten*. Na voorgaende trommel-slagh liet zich een menighte van volk op de krijghs-rolle in-schrijven. De Veld-heeren waren de Opper-bisshoppen van *Kolen* en *Trier*, met den Grave van der Mark, die een trotze maght naer *Bohemen* voerende, doch niet dan twee ofte drie Sloten en Vestingen niet zoo seer met geweld als verraed in-neemende, binnens iaers noch met de broek op 't hoofd wederom t'huys quamen. Aldoen is ook te Thiel het Kruys-werk ofte schip van de *Martens kerk*, fraeyer ende vaster dan te voren weder op-ge-

† *Alb. Cranzius de sedecim parochiis meminit, neque de pluribus Bernb. Mollerus in Rhens descriptione, ubi ita loquitur: Sex & dena simul vidit delubra Deorum Incola Dordraci Testis ante premi.*

maekt. Op dit iaer heeft *Reynald* aen sijn neve *Frederick* Grave van *Moers* voor 10000. Rhijnse goud-guldens verpandschapt het hoogste gezagh en op-komsten van deze Gulickse Vestingen en Steden *Born*, *Sittart*, en *Susteren*. *Reynald* beloofde dese plaetsen niet weder in te lossen dan na drie iaeren, ende zulx in een aengeplackten brief aen de poorten van *Moers* twaelfweken bevorens te laten weeten, ende met een te vraghen, of de Grave de penningen te *Kolen* ofte te *Moers* begeerde te beuren, die daer op ses weken te voren sijn meeninge schriftelyken aen den *Gelderessen Burgt* zoude wyteren en aen-slaen. De *Pand-bouder* vermoght ook na verloop van de drie iaeren, mids de Steden weder over-geevende, sijn verschooten geld in-esschen; des zoude by den Hertogh een half iaer voor heen waerschuwen; die hem ook voor den tijd van sijn bruykenge de plaetsen moeste helpen verweeren. Voorts zoude de Grave de Steden in hare rechten en vryheden niet verkorten, ende aen 't *Gast-huys* te *Sittart* iaerlijx wt-reyken vijf Goud-guldens; aen *Reynalds* nichte *Elizabeth* van *Kleve Vorstin* van *Beyer* 200. goud-guldens; aen sijn neve *Monjoye* 500; aen *Ridder* *Warner* van *Pallant* en *Simon Burgel* elk 25. guldens; aen *Diderick* van *Peterheyem* Heer te *Hanen*, 300; ende aen 't *Siek-huys* te *Rijkesteyn* een ton *harinx*.

80. Onlanx daer na liep gemelde Grave van *Meurs* met den Heer van *Hensberg* groot gevaer. Want na dat de Staten van *Brabant* in stede van Hertogh *Ian* sijn broeder *Philips* wt *Vrankrijk* tot het opper-gezagh hadden geroepen, ende oude Hertogh, door gehengen van *Philips*, in sijn Vaderland, ende voorts met een steeuwige bende *Duytssers*, onder 't beleyd van den Grave van *Meurs* en den *Hensberger*, ende door aendrijven meest van den adel, binnen *Brussel* was gekoemen; stond de burgery over zoo een zwerm volx in geen kleyn vrees. Hier op zijn van stonden aen de *Overste* en in 't bysonder de *Hensberger* in de gevangenis gesmeeten, ende de Grave van *Moers* gelaft wt sijn herbergh niet te gaen. Sijn broeder *Philips* liet mede te *Brussel* onder andere aen 14. gevangens van adel de hoofden voor de voeten leggen. De zaak van den Grave van *Moers* en *Hensberger* bleef zoo langh beruften, tot dat 'er eenige, die te *Loeven*, 't *Antwerpen* en elders in verzeekingh zaeten, gerecht waren. Ondertusschen schreef Keyser *Sigismund* scherpe bevel-brieven op *Brabant*: de *Keur-Vorsten* begeerden van gelijken genaedé voor de gedreygde Heeren; tot dat *Philips* den *Hensberger*, na voorgaende hand-tastinge van tegenszeekeren dagh weder in te keeren, en den Heer van *Moers* zonder eenigh bedingh los liet. Maer desef tegen den gezetten tijd after-blijvende, verfochten op de *Brabanders* af-laet van den aengedwongen eed. In die dagen was 'er een vinnigh pennegevecht tusschen de *Graven* *Adolf* van *Kleve* en *Rupert* van *Warneburg*. *Rupert* schreef met misnoegen aen die van *Nymegen*, en spijtelyken aen *Adolf* zelve, dat hy een bloot Grave van der Mark zijnde zich niet te min voor Hertogh van *Kleve* wt-gaf, en 't Slot van *Ravesteyn* ('t welk *Rupert* zich zelve toe-eygende) als sijn eygendom had aengevaert, ende zoo voorts. *Adolf* dit alles als erdicht verwerpende, seyde, met toe-staen van 't Rijk en alle *Keur-Vorsten* voor Hertogh van *Kleve* erkend, en 't leen van *Ravesteyn* hem van zyne voor-zaeten, door gifte van zyne moeye *Iobanne* Hertogin van *Brabant*, te zijn aengekoemen; ehde sijn tegen-dinger een felle neep gevende

hicken
dan
erden.
in den
an van

ersfoord
gelyke
ste vuyr
looster
tot sijn
onden;
togh en
aemde,
ionnen-
en dagh
, kond-
u voor-
ler eeni-
Daer na
rs na de
nen, dat
schade-
n voort-
lderland
en sy die
aen ende
ordende
Utrecht,
mersfoord
vangens
veemoe-
zaeyen,
evonden
pen voor
toe-doen
en. Dan
met zoo
jn onver-
erd. Dit
gelaeten,
Utrecht
die van 't
e moes-
loopen.
plaetsen,
1421. Voort-
naemen
en seven
insgelijx
t pas hun
ymald zelf
afte, die
t spytige
se schade
hebben-
ghen in,
evolghd;
nd noch
ld.
rtogh *Ian*
en hadde
en herts-
licham,
en tegens
nd van ge-
gesproo-
is in 't be-
na dat de
fferen het
en boven
Ian

1421. Voort-
naemen
en seven
insgelijx
t pas hun
ymald zelf
afte, die
t spytige
se schade
hebben-
ghen in,
evolghd;
nd noch
ld.
rtogh *Ian*
en hadde
en herts-
licham,
en tegens
nd van ge-
gesproo-
is in 't be-
na dat de
fferen het
en boven
Ian

vende beſloot op 't laetſte, dat het een ſchand voor de wereld was, dat 'er onder de Graven een Grave wierd gevonden, die met voor-dacht en buyten nood zich niet en ontzagh met meyn-eed te bezondigen. Omtrent deſen tijd is 'ertuſſchen *Reynald* en de Hertogen van Kleve en den Berge een beſpreck ofte ontwerp gemackt van onderlinge byſtand; gelijk op 't vergangen iaer *Reynald* had in-gegaen met de Biſchoppen van Kolen, van Trier ende andere Vorſten; ten op-ſichte, zoo 't ſchijnt, van den kriigh van *Ian van Beyer* tegens die van Utrecht en Vrouw *Jacoba*, daer *Reynald* wegen ſijn verbond mede was in-gewickeld. Doch dat de Klevenaer ſich alhier niet te wel gedraegen en heeft, wiſt wt zecker een brief, waer by *Reynald* van *Adolf* recht begeert en verſtooringe wegen menighvuldige ſchaeden, die zoo die van Gelderland als Gulich na 't getroffen verdrag hadden wiſteſtaen.

1422.

81. Middeler wiyl verzuymden de Stichtenaers niet de Gelderſſe door wapen-kracht en dreygementen weder te vervaerden. Want de Biſchop zelve, den Oogſt-tijd † naulijx over zijnde, ende by hem hebbende 600. knechten met 500. ruyters, gingh zich omtrent het dorp Renkom legeren, daer hy ook hutten nederſloegh, ende het volk van bezettinge binnen *Arnhem* door een tromme-ſlaeger tot een veldſlagh wt-dacghde. Geen vyand ontmoetende, is voor by *Arnhem* getrocken, ſteekende *Rofendael*, wt-genomen het Slot, *Velp*, en de aengrenzende plecken in brand, en den roof mede-voerende. De Gelderſſe hier door gaende gemackt, zijn ter gelegener tijd op des Biſchops velden in Over-Yſſel al ſtroopende weder aengevallen, ende na 't verwoeſten van eenige ſterke Huuſen met de handen vol buyt naer huys gekeerd. Inſgeelijx, na dat de Biſchop de Velouw had verlaeten, hebben de Heeren van *Egmond*, *Abkoude*, en *Kulenburg*, gevoegd met de Gelderſſe, omtrent Utrecht, de dorpen *Houten*, *Lopick*, en *Amerongen* verbrand, en ſchier den ganſten neder-rack van 't Sticht af-gelooopen. Ick lees de burgers van * *Doesburg* op dit iaer ſeven verſcheyde oorloghs-reyſen te hebbengedaen, zoo na *Redichem*, na *Ooſterbeek*, voor *Utrecht* doen men aldaer vuyren liet opgaen, aen den *Aenſtoot*, als mede tot vervolgh van de Stichtſſe welke voor den *Rofendael* hadden gebrand. In voegen dat dit een onzaeligh iaer was voor die van Utrecht, dewijl ſy van buyten met kriigh, binnens huys met ſterfte en kommer wierden geplaeghd. Een mudde weyten gold by haer vijf goud-guldens: ende meer dan 1500. burgers, behalven wijven en kinderen, ſtorven aen de Gods-gaeve. Niet tegen-ſtaende deſe ongelegenheeden, heeft de Biſchop de Stad *Wageningen* in Gelderland omtrent *Martens* dagh op een donkere nacht over-ylt; als hy noch op den ſelven avond, het geweer, om 't bedrogh beter te beſtrijken, onder ſijn tabbaerd verbergende, met een verheeven geluyd, *o zalige man*, in de kerk van Utrecht had gezongen. Aen de Stad koemende liet den *Muyren-breeker* voort-haelen, waer mede als omtrent 500. mannen twee ofte drie maelen afgrijſſelyken op de poort hadden geſtoormt, zijn ſy met groot gedruyſin de Stad gedrongen. Onder andere naemen ſy Ridder

* *Teſtes literæ in ſcriniis Doesburg.*

† *Sommige verhalen, deſen inval 's iaerſte vooren ende omtrent den vier-dag van Denijs gebeurd te zyn.*

Henrick van Hoemoer by 't hoofd, verloſten vele vande hunne wt de banden; ende zijn, na een weynigh blaekens en plonderens, weder naer Utrecht verrocken. Korts daer na ſtroopten de Gelderſſe wt wrack-gierigheyd in de naeſt-gelegene deelen van 't Sticht, ende zouden dieper hebben in-getrocken, ten waere ze *Lodewijk* Stad-houder van *Montfoort* ter rechter tijd had beiegend en op de knokels geklopt.

82. Daer na is 'er omtrent Pinxteren tuſſchen de Stichtenaers en onſen *Reynald* gevoeghd met *Ian van Beyer* Ruwaerd van Holland, een vrede beraemd, ofte veel eer met geld gekoft; alzoos beyde Heeren van die van 't Sticht een groot ſtuck gelds toebedongen, 't welk den *Beyer* ook is toe-geteld; maer *Reynald* heeft den dagh van betaeling niet af-geleeft. Ick vind zecker hand-veſt, waer by Biſchop *Frederick van Blankenbeyn* met die van Utrecht en *Amerſoord* zich aen *Reynald* verbinden, deſe zoen van waerden te zullen houden, gezegelede brieven wegen de beloofde penningen door hun gemachtighe te *Kulenburg* over te langen, ende alles voort in der minne af te maeken. Daer heen ſchickten de Over-Yſſelſſe Steden, als *Deventer*, *Kampen* en *Zwol*, mede hun af-gezanten, als die met de Stichtenaers den Biſchop hadden tot een gemeyn Opper-hoofd. 't Klooster *Hulſbergen*, genoemd *Hieronymus Huys*, by *Hattem*, 't welk door *Matthijs Biduaen* Opperdienaer van *Blankenbeyn* eerſt is gewijd, had op deſen tijd veele God-zaelige en beruchte mannen: als mede het na by ſtaende Klooster van *Klaer-water*, waer van eerſte op-ziener was eene *Wefſel*; gelijk van 't Beggijne-Klooster *Beraniën* by *Arnhem* mede op de Velouw gelegen, op deſen tijd *Ian van Kempen*, broeder van *Thomas*, een driftigh en over-verygh man. Op dit iaer, zijnde het 42. zyner heerſchappy, is over-leeden die ramp-zalige Prins *Karel* de ſefte, na dat hy ſijn zoon *Karel*, om den verradelyken moord begaen aen Hertogh *Ian van Burgondien*, die Vrankrijk zoo veel bloeds en zuchtens gekoft heeft, had onterft, ende den Engelliſſen Koningh *Henrick van Lancaſter* zyne dochter *Catharyne* t'zaemen met ſijn Rijk over-gegeeven ende binnen *Paris* Koning van Vrankrijk zien kroonen, die eſſenwel een weynigh voor hem is geſtorven. Zijn eenige zoon *Karel* droegh maer eenen dagh rouw over ſijn vader, ende ſchreef zich Koningh van Vrankrijk: hoewel aen d'andere zijde de Engelliſſe met *Philips van Burgondien* t'zaemen rottende *Henrix* zoon, den iongen *Henrick*, voor Frans Koning wt-riepen. Ten dien tijde heeft *Jacob van Harcourt*, een van de naeſte maegen van onſe Vorſtin van Gelder, *Karel* den ſevenden hand-ſterkingh gedaen, ende, neffens die van *Guyſe*, *Artoys*, *Ponthieu*, en de aenpaelende gewefſten onbarmhertelyken gequeld en geſchonden.

83. Op den ſetten van de Lente-maend ſchreef *Engelbert* Grave van *Naffouw* Heer van der *Leek* en *Breda*, wt *Breda* aen Hertogh *Reynald*; hoe hy nu menighmael had vertoont, wat al af-breuk en ongemack hy niet geleeden en had wt *Alart* huſe van *Lienen*, en 't elkens door des Hertoghs brieven en beſofen was vermorwd en op-gehouden opentlyken wt te voeren 't geen hy in ſijn gemoed had beſlooten; ende dat hem derhalven nu de nood drong om van de dreygementen tot de daed te koemen, en zyne ſchaede af te weeren; willende zich voor onſchuldigh houden, indien zyne Vorſtelijke landen hier door eenighſins werden

1423.

wierden beleedighd. Hier op is 'er ten overstaen van *Ian Schelaert van Obbendorp Ridder en Hofmeester, Zweer van Borchout Prooft van Elst, Roelof van Houtart, Burgh-grave van Nymegen*, en eenige wt den Raed van Nymegen, aen de zijd van den Hertogh; als mede in 't by-wesen van *Elbert van Alphen, Henrick Schenk, Walter Kerckhof en Diderick Heynrich* vā wegen den Hertogh van Kleve, over-koemen; dat men *Alards Huys ofte Slot te Sande (by Nystrich in Gelderland)* sellen zoude in 't geweld van den Hertogh, en bewaeren tot viertien dagen na Paessen, ende dan aen *Alart* ofte den sijnen weder in-ruymen; ten waere ondertusschen gemelte Heeren anders beraden wierden. De Vorst zoude niet gebengen, dat het gedachte *Huys*, vier dagen na de weder-over-leveringe aen *Alard*, in eenijer wijse beschadighd, bevochten, noch binnen den tyd van 14. dagen herbouwd, vastster gemaekt, ofte ook met eenigh volken voor-raed voorlien wierde, mede niemant daer op gelaten, die den Graeven van Nassouw, *Warneburg* noch hun vrienden, ofte die van *Ravesteyn* het minste letsel ofte verstoornis moghten aendoen. Was mede verprooken, dat binnen de bestemde 14. dagen alle brandstichting en kwelaelaery in Gelderland zoude op-houden, ende een ieder als te voren wy en vrantk reysen en sijne neeringh drijven. Eyndlyken zoud de Hertogh alle die nu 's *Huys te Sande* inbadden, van daer onbezeeerd naer *Kranenburg* doen vervoeren, &c. Korts daer na is hier van noch een geschrift gemaekt, inhoudende daer behalven, dat de Hertogh dit Slot, alzo 't sijn was, zelf nu zoude in-houden, ofte overlacten aen wien 't hem goed docht.

84. Op Saterdagh na Paessen sloot Hertogh *Reynald* met *Diderick Bisschop van Kolen Prins van Westfaelen en Angeren*, een nieuw verdragh, dat stand zoude houden tot beyder Vorsten leven, blijvende evenwel hun vorigh verbond van waerden. Eerst wierd 'er beraemd, dat d'een bondvriend zich zoude aentrecken al 't geen d'ander overquam; ende d'een d'ander waerschouwen en na sijn vermoegen helpen af-weeren, zoo hy vernam hem in sijn land ofte luyden eenige zwaerigheyd te naeken. Soo een van beyden met recht ofte geweld van yemant wierde beiegend, en zoodanige na geen reden wilde luysteren, in zulk een val zoude d'een d'ander de hand reiken, en tegens allen indraght te hulp koemen, met sijne Sloten, Steden, en onderzaeten d'ander te leenen, in te ruymen, en toe te zenden. Indien 'er tusschen beyden verschillen op-stonden, die middeling ofte wtspraak behoefden; tot beslickinge der zelve zouden over en weder twee Raeden gekoozen worden, ende na zeechere plaetsen af-gevaerdighd: te weeten wt den naam van den Hertogh van Gelder Ridder *Ian Schelaert van Obbendorp* en *Winand van Roye Drost van 't Hertoghdome Gulich*: aen de zijd van den Bisschop, sijne Raeden *Christiaan van Erpell Rechts-geleerde en Prooft van Munster en Meynsfeld*, neffens *Ian van Eibenbergh Heer van Lantzgoon*. Ende zoo de stemmen staeken en de Raeden geeneene lijn entrocken, dan zoude men hun een vijden by-voegen, met namen *Frambach van Birgell*, beyder Vorsten Raeds-vriend en *Opper-Maetsbalk van Gulich*, om het eynd-oordeel te vellen. Voor de af-wesende ofte verstorvene Raeden

zouden nieuwe in-treedden; ende geen van beyde Vorsten, duvrende dit vredes-besteck, met yemant vreemds een verbond tot aften-deel van d'ander moegen in-gaen.

85. Onder dit is Hertogh *Reynald* wt dese na d'andere wereld verscheyden, daeghs na de geboorte van *Ian den Dooper* omtrent de driede tyre aften-middagh, aengegreespen zijnde van een haestige krankte, die hem onvoorliens in de boerschap ter *Let by Rosendael* van 'tleeven ter dood braght, na dat hy 21. iaeren zyne landen wijslijken had bedient. Hy is bezijden sijn broeder Hertogh *Willem* in 't Carthuyser-Klooster van *Monikhuysen by Arnhem* begraeven t'zamen met sijn helm en schild, als wezende de laetste Heer van Gelder wt het bloed van Nassouw. Was zachtsinnigh en gezeggelijk in sijn leven, gebruykte meer raeds dan gewelds, en pafte meer op sijn woord en belofsen als op sijn eygen baet; gelijk hy in den * *Kleverhammer-slagh* heeft beweesen: de naemen van *Bronckhorst* en *Hekeren* wierden in sijn tijd niet eens gehoord. Hoe voorsichtlijken onthield hy zich van de Fransse buyten-oorlogen tusschen de Hertogen van *Orleans* en *Burgondien*; liever hebbende een aenschouwer te wezen van zoo een bloedigh Treur-spel dan een onrechtvaardigh medewerker; hoewel hem de in-sicht van sijn Schoonvader *Lodewijk van Orleans* daer toe had konnen bekooren! Van gelijken heeft hy den * *Brabander*, die met een sterk en moedigh heyr hem te lijve wilde, niet door geweld, maer met goede woorden over-wonnen en ontwapent. Zelfs ook de oorlogen die hy gevoert heeft, zijnom de Hollandse oproerigheeden toe-gekoemen, in de welke als hy zyne maegen en vrienden de Heeren van *Arkel* en *Edmond* in-gewickeld zaght, heeft hy ze wel hulp-troppen toe-geschickt, zonder nochtans zyne heele maght te willen wagen; gelijk hy, om *Ian van Beyer* de hand te lichten en den vyand op te houden, den Bisschop van *Utrecht* en die van *Amersfoord* meer heeft getergh, als wel voor hoofd beoorloght. Ende hoe wel hy zyne land-zaeten, die in de legers opgevoed de krijghs-handelingh voor een vreughd en korts-wijl reekenden, hier over te min behaeghde, wierd hy echter van anderen des te meer bemind. De maghtige Sloten van *Rosendael* en van *Hattem* zijn op de Velouw door hem hermaekt, ende in 't land van *Gulich* wt den grond op-gemetzeld de huysen van *Hambach* en *Ravenswaey*. Behalven sijn bastaerd-zoon * *Eduard* van *Gulich* getrouwd met *Catharine van Bel*, liet hy geene lijfs-erven aften, alzo zyne bed-gezelle *Marie van Haricourt* noyt kinders en heeft gevoekt. Onlanx na den Hertogh, te weeten op *Denijs-dagh*, stierf de Utrechtse Bisschop *Frederick van Blankenbeym*, een man van 80. iaeren, op sijn Burgh te *Vollenhoe*, ofte (zoo andere vermoeden) op het *Huys te Horst*, niet ver van *Utrecht*, na dat hy over de dertigh iaeren sijn Sticht met ongemeene kloekheyd had beschermt. Van daer is sijn lichaem op *Utrecht* vervoerd, ende in een pronk-graf binnen de *Martens kerk* neder-geleghd.

* Siet op 't laer 1397.

* Siet op 't laer 1407.

* Siet op 't laer 1418.

R Om

vele
a een
naer
ten de
st-ge-
dieper
denyk
d had

fchen
d met
vrede
alzo
groot
er ook
b van
hand-
mbeyn
n Re-
zullen
loofde
nburg
e af te
f selfe
de hun
en Bif-
noofd.
s Huys,
Opper-
naad op
e man-
er van
asene
erantien
n, op
bomas,
it iaer,
leeden
dat hy
ord be-
Frank-
heeft,
Henrick
raemen
Paris
tenwel
n eeni-
n rouw
gh van
ngelste
rtende
r Frans
ft Jacob
an onse
hand-
Gryffe,
ten on-

schreef
er Leck
hoe hy
reuk en
t Alart
ertoghs
gehou-
sijn ge-
rhalven
ten tot
weeren;
indien
nighsins
wierden

142

Om de feer nauwe maegschap van het doorluchtige Huys van ARKEL met dat van Gulich en Gelder, ende zoo veele ongemeyne daer in wt-blinkende daeden en voor-vallen, die noch in de Hollandfse noch Gelderfse Tijd-boeken breed genoegh staen verhandeld ende nochtans wel verdienen geweten te worden; heeft het ons goed gedocht, tot dienst van den leezer, de Grond-heeren van ARKEL wt het graf te haelen, ende na zoo veele eeuwen weder in hun oude ervenis in te leyden; volgende meest het spoor van den Hoogh-edelen Heer van Amelroy OTHO van ARKEL, die zyner voor-vaderen leeven met geen minder trouw als forghvuldigheyd van alle hoeken heeft by een verzameld, ende van de motten en 't stof der vergetelheyd bevrijd.

Korte beschrijvingh des LANDS

Ende der

HEEREN VAN ARKEL.

DE Heerlijkheyd van ARKEL light in 't Graeffchap van Teyfterband tusfchen de Leck en Merwe in een weeldige landouw, grenzende Oost-waerts aen Gelderland, West-waerts aen Holland, Zuyd-waerts aen Brabant, ende naer 't Noorden aen het Sticht van Utrecht. Dwars door loopt het lange water, ofte de Linge ende voor by *Gorichem* in de *Merwe*. Sommige willen den naem van *Arkel* af-haelen van *Castra Herculis*, een plaets die de oude niet wijd van Nymegen en stellen: daer by doende, dat Heer *Heyman* van het oude kerkien van *Hercules* daer gestaen hebbende ende by hem af-gebrooken, een andere kerk ter eeren van de moeder Gods zoude hebben gebouwt, ende daer nevens getimmert het Slot van *Arkel* tot een woon-ftad van hem en zyne na-zaeten. Een yeder geloove hier van fijn believen. 't Land van ARKEL heeft, ofte plaght te hebben, behalven de hoofd-ftad † *GORICHEM*, ook veele middel-maetige Steeden, als *Hoekelum*, *Asperen*, *Leerdam*, *Gaspar* ofte *Hagefeyn*, *Haeftricht*, *Schoonrewoert*; met eenige schickelyke dorpen en Sloten, als *Everfeyn*, *Rijnefeyn*, *Heer-Aerts-berge*, *Soelen*, *Oosterwijk*. Is naderhand in veele stucken gesmaldeeld. Want Hertogh *Willem van Beyer* heeft eerst gewonnen *Haeftrecht* by *der Goude*, ende na veele oorlogen de Stad met het Slot van *Gorichem* ende de gantse Heerlijkheyd den laetsten Heer af-gekoft. Hertogh *Arnold van Gelder*, zoon van *Ian van Egmond* en *Marie* eenige dochter des Heers van *Arkel*, be-erfde daer van het land van *Leerdam* en *Schoonre-*

† Siet hier van een breedere verhandeligh in het Tooneel van Holland, wt-gegeeven door den wijd-vermaerden Heer, onsen ouden meester en wel-doener, Marc. Zuer. van Boxhorn.

woert. *Frederick van Blankenheym* Biffchop tot Utrecht bezat *Gasbaeren* met het sterke Slot *Hagefeyn* en *Everfeyn*, die hy tot den grond af-brack; de Heer van *Vyanen* behield *Rijnefeyn*. Dan na de dood van *Ian* en Ionk-heer *Willem* zijn zoon, is *Arkel-land* door krijgh, koop, ofte ervenis gekoemen aen 't Huys van *Burgondien*, ende tot op den dagh van huyden met *Holland* vereenighd gebleeven.

De Heeren van *Arkel* plaghten te heeten Heeren van *Toornen*, ende te voeren twee roode toomen met blauw dack in een verguld veld; dan hebben naderhand aengenoomen twee roode lederen na de oude wet in een zilveren veld; om dat fy als geboorene krijghs-luyden die meermals in 't beklimmen der Steeden met hun bloed hadden besprenkeld.

Ian de neve van den geenen, die weegen zyne vroomigheyd in 't winnen van *Wilsenburgh*, daer nu *Utrecht* staet, van *Dagobert* den tweeden Koning van *Vrankrijk* in den iaere 642. verkreegen had *Arkel*, *Hoornaer* en *Hagefeyn*, is met zyne vrouw *Elfabé* omtrent het iaer 746. te *Arkel* begraven. Van hem is gebooren

Heyman, welken zommige reeke nen voor den eersten Heer van *Arkel*. Andere vertellen, dat hy zy geweeft een edel krijghs-man, ende wt *Hongaryen* in *Holland* over-gekoemen, om zyne deughd over een stuck van *Vriefland* tot Stadhouder gesteld, en daer na ook door *Dirk* den tweeden Grave van *Holland* begiftigd met *Arkel-land* en *Leerdam*. Welk verhael met het voorgaende en met den tijd niet wel over een en sluyt. Want zijn dood word gesteld op het iaer 996. ende hem tot eenevrouw toe-gevoegd *Gilla*, dochter van Heer *Tileman*, Stadhouder van wegen Keyser *Otho* over *Neder-Saxen*, waer by hy zoude gewonnen hebben twee zoonen, van de welke de iongste was

Dodo,

Dodo, die de gewesten daer nu *Leerdam* is met een groot deel des lands van *Arkel* zoude hebben bezeten, ende wt zyne lendenen voort-geteelt die van *Dolem*, *Gillichem*, *Kedechem*, *Zevender* en *Haefien*. Zijn oudste broeder was geheeten

Poppo ofte *Foppo*, *Heymans* na-zaet, die gezeghd wort den Burgh van *Arkel* van gehouwen steen of getimmerd ofte hertimmerd te hebben, ende dese dorpen op de Linge-kant, als *Riedveld*, *Kedichem*, *Eterwijk*, nu *Gosterwijk*, na de letteren van sijn naem gesticht. Zoude in 't ier 1008. zijn gestorven, ende by *Marie* Gravin van *Hoey* hebben verweckt

IAN die met *Elizabeth* dochter van *Willem* Grave van *Kuyk* was getrouwd. Zyne dochter *Marie* had tot een man *Ian* Heer van *Bronkhorst*. Heeft *Dirk* Grave van *Holland* de hand gebooden tegen *Bischof Adelbold*, ende (1034.) hem gevolght na 't H. Land: daer en boven veele vleecken ende Slooten gemaekt. Stierf in 't ier 1035. ende zyne dochter 's iaers daer na.

IAN de tweede heeft *Margriet* dochter van Heer *Ian van Altena* tot een vrouw gehad, ende op d'andere zijd van de Linge mede etyke dorpen gesticht, als *Heuklom*, *Vogelwerf*, *Spijk* en *Dalem*. Menschrijft dat hy met de Graven van *Vlaenderen* en *Henegouw* ende andere Heeren zich op den wegh geevende na 't *Tooden-land*, ende te *Venetien* een goeden wind verbejdende 't wapen van *Arkel* voor sijn herbergh had op-gehangen, ende 't zelve door een ander Heer wt *Hongaryen* die gelijk een wapen voerde wefende af-genoomen, daer over beyde Heeren lijf om lijf hebben gevochten, ende de vreemdelingh in desen kamp door den Heer van *Arkel* wierd verwonnen dan het leven hem gelaeten. Hy zoude 8. iaeren tegen de *Heydenen* hebben gestreden, ende in 't weder-keeren te *Straesburgh* in 't ier 1074. na een bewind van 40. iaeren zijn over-leeden. Andere willen, dat hy in 't bestormen van 't Slot *Ysselmond*, ende omtrent drie iaeren laeter zy gebleven.

IAN de drie, getrouwd met *Alyt van Heusden*, werd gequert in een steek-spiel tot *Nymegen*, daer hy na een lange quyninge affstierf inden iere 1082. na een heerschappy van 8. iaeren. Had ook een dochter *Geertruyt*, gehylickt na maelsaen *Everhard* Heer van *Kuyk*.

IAN de vierde was ten tijde van sijns vaders dood een ses-iarigh kind, ende stond tot zyne 15. iaeren onder de moederlyke voogdy. Trouwde naderhand met *Elizabeth* dochter van den Grave van der Lippe doen geheeten *Smalenburgh*; waer by hy verweckte *Ian* sijn na-zaet, *Folpert* den eersten Bander-heer van der *Lede*, ende *Huygh* *Boter*. Dees *Ian* was een dick-lijvigh man ende als een stuck van een reus. In 't ier 1098. reysde hy met *Goverr van Bouillon* na 't H. Land, daer hy Ridder gemaekt ende gezond wedervan daen is gekeerd. Na een 40. iaerige regeering is hy op 't ier 1122. over-leeden.

IAN, *Ians* zoon, een kloek, Godvruchtigh en groot-moedigh Heer, was eerst getrouwd met *Petrone* des Graves dochter van *Aro*, ende daer na met *Geertruyt*, dochter van den Grave van *Loon*, daer hy by wan *Ian* sijn na-volger. In 't ier 1124. toogh hy naer *Ierusalem*, ende braght van daer, na verloop van eenige iaeren, te huys veele wonden en eer-teykenen, ende heeft daer na noch eene *Ierusalemse* reys aengevangen. Op het ier 1132. diende hy met sijn broeder *Huygh*

Boter Dirk Grave van *Holland*, die tweemaal op eenen dag streed en zeegen behaalde tegen de *Vriesen*. Daer na heeft *Huygh* den *Bischof* van *Utrecht* by-gestaen in den *Twentfien* oorlogh tegen *Otbo* Grave van *Benthem*, ende hem gevangen gevoert naer *Utrecht*. 1136. heeft Heer *Ian* aen sijn oudsten broeder *Folpert* beweesen *Leerdam*, *Schoonerwoert* met den *Dief-dijk* en *Overbeykop*, van wien gesprooten zijn de *Banner-heeren* van *Lede*, ende van zyne kinderen de Heeren van * *Gellekom*, van *Zevender*, en van *Haefstrecht*. Voort gaf hy hem de halve Heerlijkheyd van *Dalem*, welke daer na wierd over-gezet aen *Ian* een broeders zoon van *Arkel*. *Huyg* kreeg tot sijn lot *Boterfloer*, *Spijk*, en *Blockland*. Ende deze jonge broeders veranderden een weynigh hunne wapens. Heer *Ian* nam tot sijn drie wijf *Alyt* dochter van den Heer van *Steenvorden*, daer hy by had een zoon *Henrick* Heer van *Houdichem*. In 't ier 1144. trock hy met den Heer van *Ysselteyn* tot hulp van Heer *Aert van Grimbergen*, doch en is geen van beyde levendigh weder-gekeerd.

IAN, 6e. Heer van *Arkel* had tot een bed-gelle *Sophie* dochter van *Arem* iongsten Heer van *Grimbergen* die in den vorigen strijd met sijn vader in 't zand viel, ende wan by haer een zoon *Ian*. Stierf in 't ier 1176. na een heersfinge van 32. iaeren.

IAN de 7e. voert met Grave *Floris* naer *Ierusalem*, daer hy door *Philips* Grave van *Vlaenderen*, gelijk wel eer sijn vader, Ridder wierde geslaegen. Van daer weder-koemende nam ten wijve *Margriet*, dochter van *Boudewijn van Vlaenderen* Heer van *Ninive* en broeder van gedachten *Philips*: daer hy by teelde *Ian* den thierenden, ende eene dochter getrouwd met Heer *Engelbert van Bronkhorst*. Dees bouwde het Slot tot *Heuklom* 't welk by sijn zoon is vol-toyd, ende bemuyrde de Stad: kost ook *Asperen* van *Gerrit van Asperen Folpert* zoon. Wierd na een regeeringh van 49. iaeren door *Rudolf* Heer van *Koeverden* verflaegen in 't ier 1216. zijnde tot dienst getrocken van *Otbo van der Lippe* *Bischof* tot *Utrecht*, met *Herbern van Arkel Huygen* zoon ende 400. Ridders. Dan waer sy begraeven moegen zijn, en vind ick nergens aengetoogen.

IAN de 8e. een God-zaligh Heer, was getrouwd met *Marie* (andere noemen ze *Margriet*) dochter van den Grave van *Vernenburgh*, ende stichter van de Stad van *Gorichem*, met het nu vernielde Slot staende buyten de Burgh-poort, hebbende doen tertijd elf dicke toornen met sterke wallen en diepe grafsten, daer hy naderhand zyne mael-stede ging neemen. Daer na is hy gevallen in den slagh tegen de *Stadingers* in 't ier 1234. (hoewel andere sijn dood t'onrecht tien iaeren laeter stellen) na dat hy 28. iaeren hadde geheerscht.

IAN de 9. was in sterkte en grootheyd een reus gelijk, zulx dat hy op-gezeeten zijnde zyne armen sloegh omeen balk, ende sijn paerd mer de dyen op-hief van der aerden dat het van pynen kreet en detongh wt den hals stack. Had tot een wijf *Bertha* dochter des Graves van *Ochten* in de *Betouw*, welke hem baerde twee zoonen, *Ian* sijn na-zaet, ende *Otbo* den eersten Heer van *Heukelom*, van *Asperen*, *Ackoy*, *Loven* met het Slot van *Leyenburg*, ende van de dagelijxe Heerlijkheden van *Gellekom* en *Renoy*. Dees *Otto* had de dochter van den Heer van *Heusden*, ende daer by twee zoonen, *Ian* den tweeden Heer van *Heukelom*.

R 2 getrouwd

* Siet voor hem in 't leeven van Dodo.

ige
zoo
llen,
reed
ge-
van
elen,
ley-
Heer
leren
alle
stof

hop tot
ke Slot
rond af-
meftem.
Willem
pop, ofte
gondien,
Holland

n Heeren
toornen
hebben
leederen
dat sy als
iaels in 't
hadden

gen zyne
gh, daer
eden Ko-
rkeegen
net zyne
Arkel be-

voorden
n, dat hy
wt Hon-
om zyne
Stadhou-
tweeden
el-land
gaende en
Want sijn
e hem tot
van Heer
yfer *Otbo*
gewonnen
ngfte was
Dodo,

getrouwd met een Vrouwlijn van *Buyren*, en *Orbo* den eersten Heer van *Asperen* en *Accoy*, daer behalven ook van *Heuklom*, getrouwd aen 't huys van der *Leck*. Hem is gevolghd *Ian*, die eerst een vrouw had van *Hooren* en daer na van *Teylingen*. *Orbo* de driede gestorven in 't iær 1408. was man van *Elizabeth van Linden*. Syn zoon *Ian* stierf int iær 1464. wiens bed-gezelle was *Bertha* dochter van *Ian* den vierden, Heer van *Kulenburgh*. *Orbo* de vierde Heer van *Heuklom* met sijn vader door *Karel den Stouten* Hertogh van Burgondien gevangen zijnde, moest het land van *Heuklom* tot een los-loon over-geeven. Is over-leeden in 't iær 1505. ende heeft getrouwd gezeeten eerst met een dochter van *Waerdenburgh* en daer na van *Broekhuysen*, ende met haer behylickt de Heerlijckheeden van *Voordenburg* en *Amersfoyen* ofte *Amelroy*. Zijn zoon *Walraven* had tot eene vrouw *Catharine van Gelder*, bastaerd dochter van Hertogh *Karel*. *Iuriaan* was getrouwd aen het huys van *Lochhorst*. Van hem is gebooren *Orbo van Arkel*, gepaerd met de Vrouw van *Gistelle* wt het Italiaens geslacht van *Affaitadi*, die, als mede sijn zoon *Walraven*, in echt zittende met Iuffrouw van *Katbulle*, noch beyde in levenden lijve zijn.

Ten tijde van *Ian* den negenden leefde *Folpert van Arkel* Heer van der *Lee* en *Haestrecht*, die met scheele oogen aenfiende den voorspoed van de Heeren van *Arkel*, van *Heuklom*, van *Asperen* en van *Accoy*, hoewel sijn oud-vader een zoon was van *Arkel*, vast heymelyke aenflaegen brouwde, hoe hy den Heer van *Arkel* best moght dooden ofte beleedigen, alsoo hy een over-boos man was, die God noch menschen en ontzagh, ende, zoo men zeggen wilde, den Satan lijf en ziel had gegeeven op verwachtingh van een langh leeven ende van altoos zyne vyanden te verwinnen ofte te bederven. Ende want hy *Arkel* sijn Heer voor de vuyft niet endorft bestryden ofte kost veriaegen, ontbood hy den Kerk-waerder van *Arkel* vier dagen voor Kerst-avond, ende quam'er mede over een, dat hy op Kerst-nacht de kerkdeuren zoude toe-slyuten, dat'er *Arkel* noch yemant wt en moght, ende alsdan met de klok een teyken geeven; waer op *Folpert* met zyne gewapende wt de muysten zoude springen om *Arkel* te vangen. De verrader veel geld op de hand krygende ende noch meer verwachtende, zwoor ten heyligen dit te volbrengen. Op den bestemden tijde bevonden Heer *Ian* ende veele onderzaeten sich in de kerk; blyvende niet te min Mevrouw, vermits sy bevrucht was, met haer huysgefinde op den ouden Burgh van *Arkel*. Wt dese laegh enfricken des doods heeft Gods al-ziend oog den goeden Heer op een selzame wijze en buyten zyne wijsheyd geteddert. Want als nu de deugeniet vast twee deuren had toegemackt ende de driede noch openstond, wierd *Arkel* zoo wee in sijn buyk dat hy een heymelijck gemack moest zoeken, ende schielyken met weynige edelen zich wt de kerk begaf buyten weeten van den verraeder; die doen de looze gaf met de klok en wt de kerk gaende al het volk daer binnen besloot. *Folpert* het teyken hoorende yldde zich naer de kerk, bezettede ze en stack ze aen alle hoeken in den brand; zoo dat alles daer binnen soo van de vlam als van den damp versmoorde: ende reyde doen met groote spoed en blijdschap weder naer *Leerdam*. *Arkel*'s morgens alles vernemende liet den Kerk-harder voort

Overgeevne boofbeyd van Heer Folpert,

aentaften, ende, na voorgaende bekentenis, sleepen, met gloeyende tangen nijpen ende daer na verbranden. Maer *Folpert* wijs wordende dat *Arkel* noch leefde, vloekte alle de Nickers wt de hel, en trock van enkel spijt en vrees naer Duytsland. Wanneer na eenige iaeren de Betouw inbrack ende het water staen bleef aen *Boterfloot*, quam *Folpert* gevaeren in een schuytie met twee ofte drie dijkers, sneed in de nacht den dijk door en verdrong veele menschen in de Neder-waerd. Doch deeze galgery verdroot God ten laefften ende riep wraek tot in den hemel. Want *Folpert* daer na tot *Haestrecht* op schoonen dagh ende in 't gezicht van zyne kamer-raeden, met een vlucht en bysteren stank wierd op-genoomen, ofte veel eer d'een Duyvel van d'ander wech-gehaeld, ende noyt meer gesien, dan alleen drie droppelen bloeds ter plaetfen daer hy hadde gestaen. Zedert dien tijde schrickte een yeder te blyven op het Slot van der *Lee* de geboort-plaetz van *Folpert*, om het yselijk gekrijs en spookeryen van menigerley grouwelyke geesten, die de luyden van het Huys voerden, quetften, ende hier en daer heen slingerden. Waer van ook zommige verminkt en in haere zinnen gellaegen wierden.

Pelgrom, *Folpaerts* zoon, beroofde de onderzaeten van hunne middelen, de kerken en Kloosters van haer cierge-waerd, ende de dochters van haere eer, ende was een quaed kicken van een quaed ey. Wanneer hy zaght dat niemand op zijn Slot van der *Lee* konde banken, brack hy 't af en maekte het aen de west-zijd van *Leerdam* op de *Ling*. Men geeft wt dat hy den vyand manschap zoude hebben gedaen, met soo een beding, dat hy altoos fris en voor-spoedigh zoude leeven, ter tijde toe hy eenigh groot water overscheepte met 13. paerden ofte een marry-paerd. 't Geviel inden iaere 1205. op Vrouwen-hemelvaerd dat hy met veele ruyteren en knechten voer over de *Leck* in 't Sticht van *Utrecht*, daer hy zommige dorpen beroofde en verbernde. Als in 't wederkeeren die van 't Sticht hem op de hacken zaeten, ende hy daerom de gevangens met den roof eerst liet over-zetten tot *Bosichem*, ende zelf met den Dom-heer van *Utrecht* *Aert van Bueren* onder de afterste in 't schip was getreden; ziet zoo quam'er een groot zwart man rijden op een zwarte merrie, die een selzame gebaer en geschreeuw maekende van den dijk in 't schip dael sprong, 't welk onder dien ballast met alle zyne vracht terstond is verzonken. Doch de Heer van der *Lede* wierd weder gevifcht, ende begraven tot *S. Marien-weerd*; na wiens dood de landen van der *Lee* en *Haestrecht* weder in den boezem van die van *Arkel* zijn gevallen.

Heer *Ian van Arkel* stierf in 't iær 1272. ende is tot *Gorichem*, na eene regeering van 32. iaeren, onder-geleghd; hangende boven sijn graft een bert met de wapenen van *Arkel*, *Vlaenderen*, *Loon*, *Buyren*, van 'svaders wegen; ende van 's moeders wegen van *Vernenburg*, *Luxenburg*, *Beunhem*, en *Holland*.

IAN de X. was gepaerd met *Bertha* dochter van *Gerrit Grave* van *Sterkenburg*, ende heeft gestreeden by *Woeringen* onder de wimpels van *Ian* den eersten, Hertogh van *Brabant*; daer na voor *Grave Floris* (die wraek zocht over de dood van *Koningh Willem* sijn wijlen vader) tegen de *West-Vriesen*: welke Vorsten voor dese diensten de poorteren van *Gorichem* tol-vry maekten door geheel *Brabant*, *Holland* en *Zeeland* te land en te water.

Weder-keeren ver-lyng.

Gallop-heyden Pelgrom.

water. In 'tjaer 1297. trock hy wederom tegen de Vriessen tot bystand van Ionk-heer Jan Grave van Holland, die ze met twee heyren by Veronen, daer nu *Alkmaer* staet, aengreep; in welken schermtuzel *Arkel* voor aen 't spitze stond ende met meer anderen in de loop bleef, ende omtrent 4000. Vriessen. Zommige schrijven hem toe eene dochter *Geertruyt*, huysvrouw van *Hubert* den drien, Heervan *Kulenburg*.

JAN de XI. was getrouwd met *Mabelie* (ende niet *Irmgard*) dochter en eenige erve van *Henrick* Heer van *Voorn*, daer hy by verweckte *Ian* sijn na-volger, ende *Cunigund* huysvrouw van den 20. en laetsten Heer van *Heusden*. Men verteld, dat hy van *Ierusalem* te rug keerende over *Italien* by *Genua* door eenige haene-veeren met al sijn volk wierd wt-geschud, ende geen teer-geld noch geloove hebbende troosteloos en met schaemte ging herbergen in de kerk van *Genua*: dat zyne dienaers list soekende ende by raminge voor zeekeer huys aldaer vindende hangen de wapens van *Arkel*, binnen traden ende verston den huys-waerd een gebooren *Nederlander* te zijn, die dat wapen in teyken van dankbaerheyd, ende tot heughnis van den Heer van *Arkel*, had doen maeken; als de welk hem voortmaels in zyne armoede, doen hy een slecht mers-draeger en penninx-kramer was, met noodige penningen had by-gestaen, waer mede hy met der tijd een wel-gestoffeerde winkel en groote schatten had veroverd, welke voor de helfte den Heer van *Arkel* met recht en volgens voorgaend bedingh toe-behoorden: ende dat alzo *Arkel* met gemack en eer weder na *Godtrichem* koemende metter daed onder-vond: hoe een bewezen weldaet alle zeven iaeren eens te passe koemt; gelijk ook eertijds gebleeken is in het vermaerd en drolligh voor-val tusschen den † *Leeuwen* Romeynsen slaef. Heer *Ian* had noch een dochter geheeten *Beele*, die tot een man kreeg den Heer van *Abkoude* ende van *Wijk te Duesfede*, en daer by twee zoonen, *Henrick* Heer van *Abkoude*, ende *Sweer* Heer van *Gaesbeek* *Putten* en *Stryen*. *Henrick* had by zyne vrouw een eenige dochter *Iohanna*, en deeze tot een man *Ian* zoon van *Remout van Brederode*, welke geene kinderen teelden, ende daerom d'een binnen *Diest* een *Carthuser* en d'andere te *Wijk* eene *Begijne* zijn geworden. *Sweer* wan by de dochter des *Graves* van *Ligne* *Jacob van Abkoude* *Gaesbeek*, *Putten* en *Stryen*, ende de *Vrouw* van *Batenburgh*; dan stierven alle kinder-loos. *Belia van Arkel* wierd (1340.) te *Wijk* by haer man begraeven.

Den 11. vande *Hoy-maend* (1302.) was 'er tusschen de *Fransse* en *Vlamingen* een heftige strijd by *Cortrijk*, daer *Arkel* met sijn bloedverwant *Huygh Boter* en veele gewapende, enkel volk van wt-ichor, tegenwoordigh waeren. *Arkel* zoude zich eerst den *Koningh* van *Vrankrijk* hebben aengebooden; doch om dat hy sijn dienst al te duyr woude verkoopen, zijhaf-geweefen. Doen keerde hy zich tot den *Grave* van *Vlaenderen* en vorderde noch eens zoo veel, ende de helft van 't loon op de hand eer hy kampen zoude. Als de *Francoysen* van verre aenquaemen, liet de *Grave*

† Vid. A. Gellius Noft. Attic. 5. c. 14. Et Alian. in Hist. Anim. 7. c. 46. — vn plaisir fait en adversité Regoit, où tost où tard, le loyer merité. Bártas.

zulx *Arkel* aendien, ende dar hy zich met de zyne in der haest zoude in 't gelid en harnas brengen. De *Grave* wt den boode verstaende dat *Arkel* hier op niet en had geantwoord, dan voort wt-gaende sijn water gemackt, ende hier wt vattende zulx wt † wec-moedigheyd ofte wt spijt geschied te zijn (hoewel hy eerder als yemant van d'andere was wt-geruft) sprack hem toe in arren moede: *Ghy hebt u vermeeten voor aen te strijden doen de Francoysen noch verre waeren, ende nu sy hier zijn ende nood aen den man gaet, ben dy zoo verwaerd, dat ghy pissende werd van vreeze.* *Arkel* zeyde: *Mogende Vorst, verwonderd u niet over dit mijn mater-maeken. Ick boorde dat de edelste banier van 't Kersten geloove tegen u ontwonden quam met de edelste Princen van Vrankrijk; ende want ick beloofte heb met mijn volk voor aen te staen, wierd ick vast denkende, hoe ick die standaerd best winnen moght ofte daer voor dood blijven.* Na dese woorden reed *Arkel* met *Boter* en de zyne voor aen, ende zoude na een krachtigen in-breuk den *Francoysen* de banner † met den moed van langer stand te houden hebben benoomen, ende die den *Grave* van *Vlaenderen* in handen gelanghd; die daer over *Arkel* ten hooghsten bedankte, beschonk, ende een wijl tijds, om zyne

† *Solvunt tibi cornua ventrem Cum lituis audita.* Juven. Hoewel de erarentheyd betuyghd, dat de stoutigheyd, zoo wel als de schrick, een schudding en als een koude rijbelingh door de leden veroorsaekt. Wanneer *Sancho* de tiende *Koningh* van *Navarre* wierd tot den strijd gewapend, ende sijn dienaers, de huyt hem beevende en 't bert kloppende, hem moed zochten in te spreken door verkleyninge van 't aenstaende gevaer, gaf hy hen dit bescheyd: *Ghy en kent my niet te deege.* Want indien mijn vlees wist hoe ver mijn moed het voeren sal, het zoude sich teffens van een rijten. Van zulx een aert was ook zeecker *Frans Heer*, waer van *Barclaius* (in *Icon. Anim.*) vermaent, voor het aengaen van den slag van *Pavia*. De oude *Scythen* (zijnde de tegenwoordige *Tartars* en *Moscoviten*) hadden een spreek-woord, dat de bloedste bonden aller-meest blajten, ende de stilste wateren de diepste gronden hadden. Die een haesen-berc in 't sijn hebben sijn dickwijls *Leeuwen* in den beek, dum distinct holtem *Agger murorum, nec inundant sanguine fossae.* Maer op de andere magh men zich beter verlaeten, *quibus (ut ait Livijs lib. 7.) pectus animorum iraque tacitae plenum omnem ferociam in discrimen ipsum certaminis differt.* Wt gelijke oorsaken ziet men dagelyx aen eenige, niet alleen van boosheyd maer ook van blydschap, de traenen over de wangen rollen.

† *Meier* en *Buchel* zeggen hier van by niemant eenigh gewaght te vinden dan by de *Orochiffse* *Schryvers* *Heda* en *Beka*: dat sijn mede in de *Stam-tafels* op desen tijd geen *Huyg* van *Arkel* en vernemen. Voor my, ick geloove dat de *Tijd-schryvers* zoo een klinkende eer de *Arkels* hebben benijd, ende *Gravo Robert* (mogelyk) van zoo een aert is geweest, als *Curtius* (op sijn 6. boek) ontdeckt in *Alexander den Grooten*: *Alexander* hostes ynci volutar, Anti-patrum vicissine tacitus quidem indignabatur, suae demptum gloriae exiffmans quicquid cessisset alienae. De zuerigheyd die sy maeken in den naem van *Huyg* van *Arkel* is gering: gemerke hy, hoewel wt de *Arkels* af-komstigh, door de bank gebeten wierd *Huyg Boter*.

s, slec-
laer ra
le dat
s wt de
Duyts-
uw in-
erfloot,
t twee
k door
waerd.
aetsten
Folper
Die van
nde in't
vlucht
ste veel
d, ende
ppelen
Zedert
het Slot
rt, om
igerley
r Huys
en slin-
kt en in

onder-
Kloo-
ters van
van een
and op
ck hy t
-erdan
id man-
beding,
leeven,
cheepte
t Geviel
erd dat
over de
mmige
weder-
zaeten,
en roof
elf met
ven on-
ziet zoo
op een
r en ge-
tip dael
le zyne
Heer van
egraven
: lander
boezem

2. ende
iaeren,
raft een
u, Loon,
s' moe-
tentem,

dochter
ceft ge-
pels van
daer na
de dood
egen de
diensten
ten door
anden te
water.

wonden te verbinden, by hem hield. *Huygh Boter* was zoo kuym van den drang en quetzuyren, dat hy onlanx daer na leefde, ende binnen Axel wierd begraeven; na wiens dood zyne heerlyke goederen weder op den Heer van *Arkel* zijn geerfd. Heer *Ian* had een ionger broeder *Floris*, aen wien hyschonk *Spijk*, *Blockland* en den *Borerflood*, die ook in 't iaer 1330. itervende zonder kinderen, *Arkel* had tot een erfuyter. In 't iaer 1334. verzoop Heer *Pelgrom van der Lee*, alsvoorheen breeder aengetoogen, wiens na-laetenschap door hooge misdaeden verbreukt, ende door den Grave van Holland aen Heer *Ian*, als naesten erfgenaem ende wiens vader voor Holland sijn bloed hadde geplenght, is ontledighd.

In 't iaer 1314. was *Arkel* met zyne magen de Heeren van *Heukelom*, *Asperen*, *Ackoy*, *Leyenburg*, *Oosterwijk* opeen spiegel-gevecht tot Kolen, daer men hem om zyne vroomigheyt koos tot een hoofd en *Prins der Ridderen*. Van Kolen nam hy mede eenige Kruys-broeders, voor de welke hy een nieuw Klooster dacht te stichten tusschen den Burgh van *Arkel* en *Gorichem*, om dat binnen de Stad geen ledige grond en was. Dan de broeders op het gevolg lettende en te gemoet ziende, zoo de Stad en de Burgh onder een onrustigh wierden, dat sy tusschen beyde niet wel hun gemak zouden kunnen hebben, dan op de wijze der geener worden gehandeld die 't midden van een huys bewoonen, ende van onderen met rook van boven met den drop en vuyligheyt worden gequeld, hadden liever zich binnen *Asperen* neder te zetten, daer men voor hun een kercken bouwde, waer binnen de Heeren van *Asperen* leggen begraven.

In 't iaer 1315. viel Koning *Lodewijk* in Vlaenderen en belegerde *Cortrijk*; ende *Willem* Grave van Henegouw en Holland verbernde *Rupelmonde*. *Robrecht* Grave van Vlaenderen zaemde een krachtigh heyr by een om *Cortrijk* te verlossen, ende deed een in-breuk en merkelyke schaede in 't Fransse leger. De Grave van Holland dit verneemende beval de wimpels los te maeken ende *Robert* tegen te rijden, daer het ten weder-zijden heet van den rooster gingh, ende de Grave van Holland niet alleen verwond wierd maer ook van 't paerd tuymelde ende in geen kleyne nood was, ten ware de Heer van *Arkel*, *Philips van Wassenaer*, en *Dirk van Brederode* sijn lijf met gevaer van hun eygen hadden gebergh.

Wanneer *Frederick van Zirick* Bisschop van Utrecht heul en troost zocht aen den Grave van Holland tegen den overlast van die van *Lyenden*, gaf de Grave het Veld-heerschchap over dit legerken aen onsen *Arkel*, die *Lienden*, *Kesteren* ende omleggende dorpen met rooven en blaeken bedorf ende de in-zaeten dwong aen den Bisschop beternis te doen van de vorige schaede, ende op hun kosten weder op te metzelen het Slot te *Dullenborgh*. In 't iaer 1318. stierf *Mabelia van Voorn* ende haer man in 't iaer 1324. op Kerstavond, ende zijn beyde tot *Gorichem* begraven.

I A N de XII. nam tot zyne bedgenoot *Ermgard*, eenige dochter van *Otho* Grave van Kleve, op zulke voorwaerden, zoo men voor-geeft, dat *Dirk*, *Otho*'s broeder het Graeffchap van Kleve voor sijn leeven bewaeren, maer de zoon, zoo 'er wt *Ermgard* mocht voort-koemen, Grond-heer des lands zoude zijn. Hy verweckte by *Irmgard* een schoon gespan kinderen, ende verdeylde onder de selve zyne Heerlijkheden by levenden

lijve. *Ian* de oudste stierf (1352.) in een steek-spel tot *Dordrecht*, zonder vrouw ofte kinderen after te laeten. *Otho* de anderde behield na sijn vaders en broeders dood het land van *Arkel*. *Ian* de drie-de was eerst Dom-heer daer na ook Bisschop van Utrecht, ende cyndelyken van Luyk, die door veele oorlogen * over-winningen en diepe geleerdheyt al-om berucht was. *Arent* de vierde had *Zoolen*, *Avesaet*, *Nordelooi*, *Alblas*, *Alblasterdam*, ende in den Krimpender-weerd *Bergen* met het Slot, na hem geheeten Heer *Arents Berge*, 't welk hy nochtans aen sijn broeder *Robert* overliet. *Ian* de vijfde bezat *Bochoven*, *Goudriaen*, *Haestrecht*. *Robert* had (behalven *Bergen*) *Stalwijk*, *Vliet*, ende trouwde met des Paus bewilling *Ianne* zyne nichte eenige dochter des Heers van *Asperen*, ende wierd alzo Banner-heer van *Asperen*. *Herbern* wierd Heer van *Slingeland*, *Molensgrave*, *Bleskensgrave* en van meer andere vlekken.

Mabelie de oudste dochter liet zich ontvoeren door den Heer van der *Eem*, geheeten *Bot van der Eem*, van wien sy had seven dochteren sonder zoonen. De oudste had tot een man Heer *Willem van Gennepe* na haer dood Opper-bisschop van Kolen, gestorven in 't iaer 1362: *Agnet* den Heer van *Heynsbergh*, waer van gesprooten is *Ian van Heynsbergh* Bisschop tot Luyk: *Marie* den Heer van *Valkenburgh*. Van de andere dochteren zijn gekoemen de Heeren van der *Eem*, van *Brederode*, van der *Merwen*, van der *Veer* ende van *Kruisingen*. Maer *Mabelie*, wanneer haer man overleeden was ende de vader haer niet luchten ofte zien en mocht, om dat sy sich in 't hyliken had wegh geworpen, ging binnen Utrecht haer anker werpen, daer zy een huys bouwde voor de Minder-broeders, ende in den Dom een outaer, onder 't welke sy ook in een kelder legt begraven neffens haer broeder *Ian*.

Elizabeth van Arkel was getrouwd met den Heer van *Hoorn* en *Altena*. *Marie* de drie-de met *Wouter* Heer van *Egmond* en *Yffelsteyn*, die stierf in 't iaer 1367. In 't iaer 1343. kraeckelde Bisschop *Engelbert van der Mark* met de woelachtige *Luykenaers*, ende schreef om bystand aen *Robert* Heer van *Asperen*, *Hubert* van *Kulenburgh* ende meer andere Grooten: in welken strijd eenige 1000. *Luykenaers* zijn gevallen, als mede *Kulenburgh* en *Arkel*, die Utrecht wierde nedergelegd onder een outaer van Bisschop *Ian* gesticht. Ende hoewel *Robert* in sijn leven die van 't Sticht had beschermt en veel goeds gedaen, wierd hy effenwel in 't iaer 1423. niet alleen weder opgegraeven ende Bisschop *Frederick van Blankenboym* in zyne stede gezet, maer ook zyne stam-wapens en wimpelen boven 't graf gescheurd.

In 't iaer 1346. hebben de Heer van *Arkel*, *Walraven van Voorn*, de *Valkenburger*, ende *Otho* van *Arkel* met Hertogh *Reynout* van *Gelder* de Stad *Thiel* beklommen, daer in den tooren der kerk 145. menschen door de brand versmeulden. Eyndelijken is *Arkel* in 't iaer 1360. gestorven.

O T H O de XIII. Heer kreegh tot eens vrouw de doorluchtige en schoone *Elizabeth* dochter niet van *Keyser Hemrick* den 4. (zoo zonnige willen) maer van *Thibout* broeder van den Hertogh van *Bar* en *Lotringen*, ende welkers oude moeder een dochter was des Koninx van *Vrankrijk*. Haere kinderen waeren, *Ian* de

* Siet van hem doorgaens in dese Geschied. op de iaeren 1341. 1345. 1347. 1352. 1360. 1362. en elder. 14. Heer

Orloff
niet
van
Hier
Otho.

* In col-
laenen.

Orloff
niet
van
Hier
Otho.

14. Heer van Arkel en Pierepons, ende Yanne Vrouw van Steynvoorden. Dewijl *Otho* met veel Ridderen door Hertogh *Albert van Beyer* geschickt was naer den Koning van Engeland, stierf middeler wijl *Ian* Grave van Kleve: na wiens af-gangh de Heer van Arkel, hebbende tot een moeder gehad een dochter van *Otho* Grave van Kleve den oudsten broeder van den over-leeden *Ian*, met hulp van Hertogh *Eduard* van Gelder, hoewel te vergeefs gekant heeft † tegen *Adolf* van der Mark, om de erfenis van Kleve. *Otho* beriep naderhand een ridderlijk steek-spel binnen *Gorichem*, 't welk de Hertogh van Gelder en Grave van Holland neffens andere Heeren met hun by-wefen vereerden, ende daer *Otho* de Hoex en Cabeliauwse in dier maeten bevreedighde, dat men etlyke iaeren daer na van geen onlust meer en hoorde. Hy schonk doen aen Hertogh *Albert* twee snoeken, die men zeght grooter gewesd te zijn dan de grootste zalmen. Hy heeft den Tollenaer in *Mekkens-boek* by *Dordrecht*, die de in-zaeten van *Gorichem* en *Arkel* land, tegen behoer en hunne vryheeden, niet af en liet te over-schatten ende de voor by vaernde scheepen als verbeurd goed aen te haelen, eerst zijn mis-bruyk voor-gehouden, ende met woorden niet voorderende, daer na door zyne dienaers op de veriffe daed laeten priemen, zonder de minste tegen-zegginge van Grave *Albrecht*, die daer neffens de vrydommen van *Arkel* onderdaenen door nieuwe geweld-brieven gestand dede. Heeft ook die van *Dordrecht*, welke de poorters van *Gorichem*, koemende met zout kooren ofte andere waeren wt vreemde landen, tegens oud gebruik, wouden dwingen binnen haere Stad eerst te verstopelen, na ernstige waerschouwingen, met gelijke munt betaelt, ende haere voor by *Gorichem* zeylende scheepen aengepackt, de wijnen op-geslaegen, ende ten besten gegeeven; ook verstooring gedaen aen alle de zyne die ter zaeke van den voorgaenden handel in schaede waeren vervallen.

Den *Marien Proost* tot Utrecht, die het recht van * vergeevinge van sijn erf-goed *Schoonerwoerd* aen hem woude trekken, heeft hy insgelijx neder-geslaegen; daer behalven gevangen gezet en eensdeels in een zack verdrongen die met daegh- ofte ban-brieven bestonden in sijn bedrijf te koemen, ende door den Cardinael *Reynier van Bar*, zynes vrouws broeder, voor 't Hof van *Romen* tegen de vorige doemen af-laet bekoemen. Hoewel hy anders Godvruchtigh was, ende in zyne tijden en landen geene roekelooze hand-daeders, wockenaers ofte over-speelders wilde gehengen, gelijk hy heeft betoont aen dien eer-vergeeten maeghde-schender † *Henrick Kanne-maeker*.

In 't jaer 1387, stond'er een selle en langh-wylige krijgh op tusschen de Heeren van *Vianen* en *Amejde* ende de ezen *Otho*, wt een beuselachtige ende (om zoo te seggen) nietige oorzaak. Vier burgers van *Gorichem* hadden verkreegen op een inwoonder van *Merkerk*, om een boom staende om sijn gezeet te moegen af-houwen, ende daer mede *Mey*-avond binnen *Gorichem* te houden. Dan het wijf, hoewel van haers mans gifte verwitnighd, weygerde effenwel den boom te missen,

maekte een hand-geflagh, ende riep kracht en geweld over die van *Gorichem*. Op dit getier racten de gebuyren van *Merkerk* op de been met bijlen, † zwaerden, houweelen en ander wapen-tuygh, sloegen twee van *Gorichem* in de hitte dood, en quetsten de overige totter dood. *Otho* ende sijn zoon siende dit deerlijk schouw-spel (want de mis-handelde voor hen gebraght wierden) ende van de omstandigheeden der zaeke te degen onder-richt, schreeven aen den Heer van *Vianen* die de eenige dochter had van *Amejde*, dat hy die dood-slayers zoo zoude straffen, als hy *Arkel* de zyne wilde straffen zoo die diergelijc een schelm-stuck tegen die van *Vianen* hadden gepleeght; ofte immers gedoogen dat hy *Arkel* ze zelf quame straffen. Wanneer echter de Heer van *Vianen*, gestoord over dit, sijns dunkens, onzedigh verzoek, recht verzuymde te doen over de mede-plichters, ontzeyde *Arkel* hem t'zaemen met zyne hulperen, ende schickte ondertusschen kondschappers aen alle de dorpen van *Vianen* en *Amejde*, behalven aen *Merkerk*, dat sy binnen drie dagen hun haeve en beelten zouden verbrennen; want hy met maght koemen woude om de vlekken te gader te verbranden, vee, menschen en alles wegh te nemen. 't Eyn-dens dien tijd gingh Ionk-heer *Ian van Arkel* met een degelyke menigte de huysen te *Merkerk* verbrennen, ende het wijf met de hand-dadigers niet betrappende, alle der selver goed vernielen, al-om blaeken, ende zelf binnen *Vianen* vierige steenen klooten schieten. Korts daer na heeft Heer *Otho* het dorp van *der Meyde* verbrant, het Slot belegert ende half tot puyn gemaekt. Die van Utrecht Leen-heeren van *Amejde* hier toe gebeden lieten *Arkel* boodschappen, dat hy zich van daer zoude maeken, ofte zy wilden 't hem doendoen. *Arkel* een hoop gewapende by een hebbende zeyde tot den boode, dat hy ze zoo stout niet en kende om tegen hem slagh te leveren. Daer na hebben sy *Willem* Grave van *Ooster-vant* broeder van *Albert van Beyer* in de armen genoomen ende gesmeekt, dat hy doch eenigh middel woude vinden om hun beyder verderf te schutten; die tusschen de twistende een langh bestand ende zulk een beding maekte, dat de Heer van *der Meyde* aen *Arkel* zoude ontleiden sijn Slot met allen toe-behoor voor 16000. *Rijnisse* guldens: welke penningen zoo by binnen twee iaeren niet weder wt-keerde, zoude *Arkel* aldan het *Huis* met de onder-gelegene dorpen ervelijc behouden. Ende aldus staekte *Arkel* sijn belegh ende nam bezit van het Slot. De stille-zaet wt zijnde deed *Otho* met sijn zoon een speel-reys naer *Luyk*. Onder dit wapenden haer die van *Gorichem*, deden, boven ofte zonder last van hun Heer, een inbreuk in 't land van *Vianen*, ende traeden voorts onder den voet 't geen *Arkel* voor desen had over-righ gelaeten. *Henrick van Vianen*, met sijn broeder *Ian*, merkende dat dit lichaem geen hoofd ende de schaepen geen herder en hadden, verzamelden inder yl zoo veel volx, waer mede sy die van *Gorichem* te *Lakerveld* beliepen en beftreeden, die den moed schandelyken lieten zinken, ten deel geklopt, ende in zoo groot een getal gevangen ende zoo hoogh geschat wierden, dat hy daer mede die 16000. guldens af-loste ende sijn land

† Siet hier van breeder de Geldersse Geschied. op het jaer 1368.

† Siet de Geld. Geschied. op het jaer 1364.

† *Hic torre armatus adusto, Stipitis hic gravidi nodis, quod cuique repertum Rimanti, telum ira facit.* Virgil. 7. Aencid.

spel
after
ders
rie-
van
door
ge-
ierde
ffer-
met
erge,
ver-
ien,
Sot-
willi-
heers
r van
Soleu-
cken.
beren
en der
zoo-
Villem
o van
Heer
n van
Heer
n zijn
erode,
ingen.
eeden
ien en
gh ge-
rpen,
broe-
weike
s haer

t den
e met
stierf
le Bif-
htige
Robert
eende
enige
Kulen-
r-ge-
flicht.
Sticht
erd hy
p-ge-
mbeynt
apens

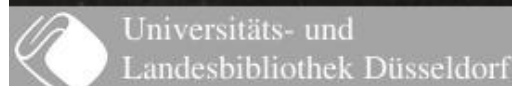
Arkel,
e Otho
ler de
en der
ulden.
ven.
t eens
zabela
o zom-
an den
velkers
ix van
an de

le iaeren
elders.
Heer

toeffe
weld-
wink van
Eier
Guis.

* In col-
latus.

Orlogh
tusschen
de Heeren
van Arkel
en Vianen.

van der Mejde weder in de vyfsten kreegh. *Otho* dede op de paelen zyner landen in de Leck bouwen den Burght van *Oversteyn*, ende noch het Stedeken *Gasbaeren* ofte *Hagesteyn*, beyde met deftige graften, muiren en toorens.

In 't iaer 1355. wierd de arm van *H. Apollinaer van Ravennen* in Italien tot *Gorichem*, door den Priester aldaer, gebraght, ende hier over door den Bisschop *Ian van Arkel* veele af-laeten wt-gedeyld. *Otho* was op Vincenten dagh gebooren, Ridder gellaegen, ende stichtede ook op dien dagh in de Kerspel-kerk van *Gorinchem* in 't iaer 1378. een Canonify voor 13. Dom-heeren.

In 't zelve iaer istot Luyk af-livigh geworden Bisschop *Ian van Arkel*, dan verkoos *Utrecht* tot zyne rust-plaets. *Otho* had, niet zonder toedoen van den Heer van *Egmond*, Bisschop *Floris van Wevelinkhoven* met kragt van wapenen in 't Bisdrom van *Utrecht* in-gedrongen. Wanneer daer na in 't iaer 1380. *Everard van Essen* wt zijn nieuwljx op-geworpen Slot *Eerden* de koop-luyden en die van *Over-Yffel* dagelijx wt-trock en plonderde, heeft *Arkel*, op des Bisschops beede, zijn zoon een bende volx mede-gegeeven; die daer mede neffens den Bisschop, *Arent van Egmond* ende de Steeden van *Over-Yffel*, dit Roof-nest gingh besluuten, na vijf weeken veroveren, ende voorts in den grofhd bederven. Men stroyt wt, de balken van dien Burght zoo steeuwigh en zoo vast ineen geklopt geweest te zijn, dat het aengesteeken zijnde langer heeft gebrand ofte gesmookt als wel de Stad van *Carthago*, te weeten vier volle weeken.

In 't iaer 1387. op Kruys-nacht verbernden binnen *Gorichem* door verzuymenis over de 1500. haerd-steeden, tot onverwinnelijke schade en merkelijke smert der in-gezeetenen. 's Iaers daer na wierd Ionk-heer *Ian*, Heer van *Pierpont* 's lands van *Mechelen* en *Hagesteyn*, Vooghd gesteld over *Holland* voor ende van wegen Hertogh *Albrecht*, half tegen sijns vaders dank, voorgeevende dat hy te edel en machtigh was om yemant te dienen, ende wel gaede zoude slaen dat schier ofte morgen een Grave van *Holland* geen Heer en wierde van *Arkel*. In dit sijn ampt en konde hy 'techter alle man niet tepasse maken; alsoo men hem lackte dat hy den Kabeliauwsen aenhangh de hand te zeer boven hield. Eyndelijken is Heer *Otho* op Paes-avond des iaers 1396. † ontslaepen, ende te *Gorichem* in zyner ouderen graeven neder-gezet.

I A N de XIV. Heer verwierf tot een vrouw *Ianne van Gulich*, die gebooren was wt *Willem* den eersten Hertogh van *Gulich* ende *Marie* dochter van *Reynald* den tweeden Hertogh van *Gelder*, daer hy by teelde *Willem* die in 't iaer 1417. te *Gorichem* wierd verslaegen, † ende *Marie* getrouwd aen *Ian* Heer van *Egmond* en *Yffelsteyn* ende vader van *Arnold* namaels Vorst van *Gelder*, ende van *Willem* Heer van *Egmond*. Wanneer, na de wtvaerd van Heer *Otho*, *Isabelle van Bar* geleyd wierd wt de kerk naer den Burgh, heeft *Ian* die voor zyne moeder doen toe-sluuten, welke van daer met weenende ooggen zich weder moeste begeeven naer *Gorichem*, ende van dit

† Siet voor heen op het 33. hoofdstuck van dit boeck.
‡ *Sommige*, waer onder *Reufnerus*, voegen hem noch eene middelste dochter toe, welke getrouwd zoude zijn geweest met den Heer van *Horn*, doch zonder lijfs-erven gestorven.

verbaeterd kind veel spijs en hert-zeers verdraegen: weshalven sy, passende op den tijd dat haer zoon wtheyms was, kortst daer na met groote spoed en kleyn gevolghevloeden is tot haer vader Hertogh *Thibaut van Bar*, die het Slot van *Pierpont* met zyne twee Steeden en onderdaenige dorpen haer in-ruymde, ende daer zy ook (1406.) by hem is begraeven.

Als in 't iaer 1396. Vorst *Albrecht* op een sprong stond om Oost-Vriesland te beoorlogen, heeft Heer *Ian*, als Bestierder van *Holland*, het puyk van adel op de been gebraght, te weeten *Otho van Hoeklom*, de Heeren van *Asperen*, *Ackoy*, *Leidenburgh*, *Waerdenburgh*, *Drongelen* met noch 72. Ridderen ende acht Ionk-heeren, meest alle van sijn bloed, ende een degelijk getal knechten; welke te gaeder naer *Vriesland* over-scheepten, en 't zelve, na een heftigen kampf, *Holland* onderdaenigh maekten. Ende want *Willem* Grave van *Oosterband* alle *Kabeliauwsse*, ende met naemen hun *Opper-hoofd Arkel*, die na zyne wenken alles beschickte en de *Hoexe* van alle ampten wt-floor, de doode hand na droegh, vermoedende dat hy met sijn vader *Albrecht van Beyer* hem en zyne vrienden den voet zocht te lichten, is hy met sijns vaders voor-weeten naer *Vlaenderen* getoogen tot Hertogh *Ian van Burgondien*, ende na een iaer weder in *Holland* koemende, heeft aen *Arkel* niet alleen sijn kussen t'huysgeschickt, maer ook de penningen waer mede hy de Stad en 't land van *Heusden* had beleend, ende devorige Ampt-luyden den schop gegeeven. Noch en bleef het hier niet by. *Willem* zocht *Arkel* by sijn vader vuyl en verdacht te maeken, ende quanzys een eerlijke oorzaak om hem quijt te zijn ende tot op het hembd toe wt te trekken; begeerende derhalven met zyne *Hoexe* van hem reekenschap wegen sijn tien-iarigh bewind, welke *Arkel* nochtans * weygerde te doen voor zyne ge-zwoorene vyanden. Onder dit dexel benam hem *Willem* alle zyne Heerlijkheden zoo in *Holland* als *Zeeland*, ende bande hem wt beyde Graeffschappen.

Arkel die in trotz en hooghertigheyd geen weder-gade had ende zelf voor sijn meerder het zeyl niet en woude strijken, ontzeyde doen in opene brieven Hertogh *Albrecht* met sijn zoon en alle hun mede-standers; welke in de vyft daer over graelende een deel volx wt-zonden om het vlacke land van *Arkel* (want sy op de Steeden en Sloten weynigh vat hadden) af te loopen: doch de *Arkelisse* onder de ruyght en grinden schuy-lende klopten 'er tusschen *Hoornaer* en *Block-land* veele dood. *Arkel* hirtzigh tot wraek bestond met rooven en blaeken wederom te schenden *Giessenburgh*, de *Vest* van *Warkendam*, ende alle de dorpen in den *Alblaffer-weerd*: ende een wijl daer na pleeghe insgelijx in den *Krimpender-weerd*: dan wierd in 't af-trekken by de *Niepoort* zoo door de burgers van *Dordrecht* en *Schoonhoven* als een hoop land-luyden aengegreepen: doch de bouweren gaven zich haest op de loopen de overige gevangen: de dooden waren 24. in 't getal.

In 't iaer 1402. won en verbernde *Arkel* in den grond *Nypoort*, ende quam voor de driede mael met kostelen buyt binnen *Gorichem*. Onlanc hier na verloor *Arkel* zynes vrouws broeder *Willem* Hertogh van *Gulich* en *Gelder*, die tot een na-zaet kreegh sijn broeder *Reynald*. Om *Arkel* op de knyten te brengen, troffen Hertogh *Albert* ende

Tenckelge-
emalen
van de be-
gunde.

* Siet hier
voor op 't
36. hoof-
stuck in 't
eynde.

ende zijn zoon een verbond met Bisschop *Blankenburg* en het Neder-sticht, als ook met *Adolf Grave van Kleve*: die zich t'zaemen op *Peters en Pouwels* avond neder-sloegen voor *Gorichem* en den *Burght van Arkel*. *Arkel* had by tijds op haer gekookt, ende zoo in den *Burght* als *Gorichem* by hem den *Grave van Vernenburg* en *Robert van Steenvorden* zyne verwanten, *Ian van Arkel* Heer van *Soelen* en *Avesaet*, *Henrick van Reiden*, den Heer van *Hoemoer*, *Henrick* broeder des *Graves van Batzelenburgh*, *Frederick van Bergh* op de *Yssel*, *Ian van Dalem*, den Heer van *Kriekenbeek*, *Engelbert Oersbeek*, *Lucas van Boetzelaer*, *Sege van Groesbeek*, den Heer van *Randst* met zyne kinderen, *Willem van Isendoorn*, *Aert van Schoonouwen*, *Aert van Zeelen* met zyne broederen, *Dirk van Lienden*, *Henrick van Wyk*, *Henrick van Nijensteyn* bastaerd van *Arkel*, *Adam Millink*, *Osbo van Vuern*, ende voorts het puyk van alle de *Banner-heeren* en *Ridders* wt de landen van *Gulich* en *Gelder*.

Op zeekeert een tijd viel *Randst* met eenige gewapende wt op die van *Dort*, die'er een moy deel van neder-hackte, vingh, ende het over-schot in een diepe sloot dreef, daer sy schier alle verzoopen. Ende hoewel die van buyten sterck met buffen schooten om de muiren te breeken, ende veel vuirs in de *Stad* om de huysen af te brauden, deeden zy nochtans luttel deer, vermits de onvermoeyde tegenweer der Heeren en burgeren van binnen, die de *Hollanders* met hungeschut veel meer bezeerden. Op een ander tijd bestonden *Reyd*, *Homot* met andere *Ridders* en inwoonders een verzoek te doen op het *Zeeuwse Blockhuys*; ende, vermits de wind wt het Noorden waejde, wierp yeder een pot met kalk onder de vyanden, waer door sy in de oogten gepijnighd, ende in het vechten verbysterd wierden. Eyndelijken staeken sy den brand in het *Bol-werk*; waer over zich veele gevangen gaeven; ende daer bleeven dood *Floris* Heer van *Borssel* en *S. Martens-dijk*, *Floris van Abeel* Ridder, *Claes Kervink* van *Romerswael*, de broeders *Lodewijk Bouwen* en *Floris van Borssel*, *Willem van Reins*, *Philips van Everdingen*, *Ian* bastaerd van *Borssel* met noch 90. schild-boortige mannen. Maer Heer *Willem van Romerswael* te *Gorichem* binnen gebracht ende al vorens gebieght zijnde, is voort gestorven en eerlijken in de kerk begraven. Te gelijk wierden *Reyd* ende meer andere, wegen hun betoonde vroomigheyd, tot *Ridders* verheeven. Aen een anderen hoek en op den zelven dagh bestond de Heer van *Steenvorden* een wival, betreed aen de Ooft-zijd ende won ook stormender-hand het *Bol-werk* des *Graves van Kleve*: alwaer gegreepen wierden *Walraem van Brederode*, *Gillis van Schenge* Ridder, *Steven van Benenbroek*, *Peter Poter*, *Huge Pot* met noch etlyke meer; ende daer sneuvelden 15. mannen, ende alleen vier van de stedelingen van *Gorichem*. Op Ians dagh deeden een verhoolen wt-tocht *Isendoorn* en *Schonouwen*, met *Ian Hofer*, *Thomas Westerdale* en zommige *Engelisse ruyters*, bevehende in den dageraad het *Rondeel* van de *Henegouwers*; daer men over en weder dapper hieuwen kerfde: doch die van *Gorichem* behielden ten laetsten de overhand, ende sleeten gevangen met haer *Adriaen van Vyl*, *Dankert van Diepen*, *Adriaen van Salme*, *Ian Mosbe*, en eenige van minder aensien. Daer na trock de Heer van *Soelen* over de *Leck*, blaekende te *Nyaert*, in 't

dorp van *Geyn* ende tot voor de poorten van *Utrecht*. De Heer van *Arkel* had zoo eene menighe gevangens, dat alle stocken, toorens, Gasten en *H. Geest-huysen*, ende ook veele herbergen daer van krieden; wt-genoomen de *Ridders*, die doorgaens in burger-huysen waren gezeckerd. Ende hoewel *Gorichem* met den *Burght* zoo zwaerlijken belegerd waren, wierd'er nochtans, zoo in 't openbaer als steelfse wijze, wt *Gelderland* en den *Bos* allerley behoefte binnen gebracht.

De *Hollander* na een beleggh van omtrent 22. weeken fiende dat hy luttel voorderde en zyne maght als door een dagelijxe teeringe meer en meer versmoelt, stond half in beraed om zyne spillen te packen. Doch *Ridder Arent van Leydenburgh* en *Arent Hack van Oud-Heusden* liepen tusschen beyde en maekten foodaenigh een zoen: als dat de Heer van *Arkel* op sijne knyen zoude ver-giffenis bidden, ende, om der Vorsten eer, het vaendel van *Hertogh Willem* een dagh langh wt den *Burght van Arkel* ins-steeken. Dese vreedde door bazuynen en stemmen-geluyt zijnde af-gekondighd, ontfloot men alle de poorten zoo van de *Stad* als den *Burght*. De *Hollanders* binnen tredende stonden verwonderd dat de *Stad* door 't schieten niet meer en was geschonden. *Arkel* geenschalckheyd vermoedende bereydede voor de *Graven* en Heeren een weytze maeltijd, ende namen doen, na 't wterlijk, een minsaem af-scheyd van *mal-kanderen*: ook beloonde hy de *Ridders* die hem de trouwe hand hadden geboden met heerlijke iuwelen.

In 't iaer 1403. zond *Arkel* een schip in-hebbende sijn kamer-gewaed, kleynodien, zilvere en gulde vaeten tegens *Vastel-avond* naer den *Haeg*, met dit ooge-merk om zelf te volgen ende met *Hertogh Willem* een ridder-gevecht te houden: doch die van *Rotterdam* haelden het aen en stuyrden 't met de *schip-luyden* op den *Haegh*: die van *Dort* en *der Goude* vingen daer behalven en handelden die van *Gorichem* als openbaere vyanden: noch en woude *Willem* de van den Heer van *Arkel* koemende brieven ofte booden zien ofte te woord staen. Niet te min makelde *Ian van Beyeren* Bisschop tot *Luyk* tusschen sijn broeder *Willem* en tusschen *Arkel* een twee-iaerige stille-zaet. In 't zelve iaer toogen de burgers van *Hagesteyn* en veele van *Gorichem* over de *Leck* om het *Neder-sticht* te berooven: waer van sommige door die van *der Goude* en *Oudewater*, boven 't bestand, wierden dood-geslaegen en aen-geregpeen.

's Iaers daer na deed *Hertogh Willem*, woedende van spijt en wrack-gierigheyd, die gevangens van *Gorichem* naer *Workum* voeren, om haer als traect-schenders tegen over *Gorichem* op raden te zetten. *Arkel* bekommerd om ze te verloffen, heeft *Ridder Isendoorn* omtrent *Vastel-avond* met een schip vol volx wt-gestuyrt, die 's nachts van *Gorichem* af-steekende, als rechts of hy sijn loop op *Dort* had willen neemen, den heelen nacht tot *Werkendam* op anker bleef leggen. 's Anderen daegs zeyde hy voort quanzuys of hy van *Dordrecht* had gekoemen, wesende de schippers gekleed als koop-luyden. Wanneer sy langhs *Gorichem* voeren aen de zijd van *Workum*, schooten die van *Gorichem* met buffen op het schip effen eens als of het in *Holland* hadde 't huys gehoord, ende zoo naderden sy allenxkens *Workum*. Twee van de schip-luyden wierden in-gelaeten, dan de gewapende

Loos verdragh tusschen den Hollander en Arkel.

Gedrege verhalen van de belegginge.

* Siet hier voor op 't 36. hoofdstuck in 't eynde.

ver-
jd dat
met
is tot
ie het
en on-
daer

prong
heeft
puyk
bo van
eiden-
Rid-
an sijn
welke
en
onder-
ve van
temen
enken
mpen
dende
iem en
hy met
en ge-
nde na
eft aen
t, maer
ad en
vorige
ch en
by sijn
anzuys
n ende
erende
nschap
Arkel
ne ge-
benam
voor op 't
zoo in 't
beyde
stuck in 't
eynde.

d geen
der het
loen in
oon en
st daer
om het
eden en
doch
schuy-
ock-land
stond
hender
nde alle
zen wyl
pender-
Niepoort
Schoon-
reepen:
loopen
24. in 't

in den
de mael
Onlanx
broeder
totteen
m Arkel
Albert
ende

wapende lagen beneeden in 't schip, als in het Troyaensse paerd, verborgen. Wanneer de tollenaeren de poort koemende begon afte-denken te krijgen en wederom dreyghde te gaen na binnen, veeghden sy hem den beck: de mannen van oorlogh sprongen daer op terstond wt den buyk van 't schip, over-weldighden de poort, plonderden de Stad ende redderden met een alle de gevangens van Gorichem. Hertogh Willem was hier over zoo boos, dat hy het vlakke land van Arkel liet af-loopen: hoewel Arkel en de Grave van Vornenburg dit leed binnen kort weder wrooken op de in-zaeten van Holland. In 't gedachte iaer onder-stond zich Ridder Jan van Rijnestejn, speel-kind van Bisschop Jan van Arkel, den Heer van Vianen te ontzeggen en sijn gebied te bespringen. Dan die van Utrecht belegerden het Slot van Rijnestejn, geleege tusschen Merkerk en Heikop, ende verwoesteden 't in den grond.

Gasbaer
en Ever-
stejn bele-
gerd,

Naest Albert wierd in 't iaer 1404. Willem Grave van Holland, Arkels dood-vyand: wiens eerste bekommernis was de Stad Gasbaeren met het Slot van Hagestejn door een beleghe te benaunen: gelijk op eenen tijd Bisschop Blankenbejm ook aenvingh met den sterken Burgh van Everstejn; dan hebben beyde na vijf wecken weder moeten verhuysen; na dat middelerwijl Ionkheer Willem van Arkel had gaen bestormen, slechten en wt-rooven de Vest van Werkendam. Onlanx daer na hebben de Hollander en Bisschop hun verlaeten beleghe met een nieuwe maght en moed hervat. Willem wierp voor Gasbaeren op drie groote Bol-werken; waer wt hy op de Stad en 't Slot, zoo met stormen, blijden te werpen, als met busen, in 't eerst menigerley doch vergeefs geweld gebruykte. De Bisschop en voorderde niet meer voor den Burgh van Everstejn, daer zich Henrick van Rijnestejn, bastaerd van Arkel, met veel geoeffend volk had binnen geslooten. Voor 't laetste heeft Willem de Stad en 't Slot zoo zeer gepranght, dat 'er by dagh ofte nacht kat noch hond wt en konde: waer over die van binnen begeerden sprack te houden met Willems Raden. Dit toe-gestaen zijnde quamen wt de Stad Jan van Wolferen bastaerd broeder des Heers van Arkel, Jan van Gelder en de Burgemeester Geeraerd Mathijssen. Wanneer men van zoenen en verdragh begon te vermaenen, stiet Wolferen zulx om, die den Heer van Vianen alleen ter zijden af-trock ende hem in 't oor luyfsterde, dat de Heer van Soelen was dood geschooten, alle de voor-raed verteed ende de belegerde nu het hoofd in de schoot moesten leggen: sijn snood op-zet bleek mede hier wt dat hy met de andere goede mannen weder weygerde in de Stad te gaen. Endewant de grachten door een scherpen vorst rijf bevroozen laegen, belastede Willem aende muiren der Stede en Slot ledere te richten om ze te beklimmen. De burgers desen ernst ende geen ontzet voor handen siende gaven sich op in handen van Willem, bedingend slechts hun lijf en goed. Willem vertuckte daer zoo langh ter tijd de huysen, muiren en toorens van Gasbaer en Hagestejn in diert maeten geslecht waren dat men de itraeten had moegen om-ploegen ende aen voorenleggen. Wanneer de Burgh-waerder van Everstejn, genaemd Everdingen, dit wijs wierd, daer die van de bezettinge wt gebreck zich een wijl met paerden vleys, katten en ratten hadden beholpen, ende meel gegeten met kalk vermenghd ('t welk door het veelvoudigh schieten

Beide
Vestingen
geslechi.

van de muiren schilferde ende het tand-vleys deede rotten) wist hy niet beter te doen dan gelijke voor-waerden met den Bisschop in te gaen: die dit onwinnelijk en onvergelyklijk Slot (wiens groote tooren staende in de Leck boven op den top de lenghte had van 18. land-voeten) op de zelve wijze heeft gehavent. Daer na wierd 'er een wapen-rust beraemd tusschen den Hollander gevoeghd met den Bisschop, ende Ionk-heer Willem van Arkel, zullende van Nieuw iaer af duynen tot aen Pinxteren.

Ende alzo de rijke burgers van Gorichem door den langhwijigen krijgh heel verarmden ende wt de ongebouwde landeryen geene iaerpachten en beurden, begon vast alle man wt wanhoop te morren en de ooren op te steeken tegen den Heer van Arkel. Walraven van Brederode, die hem mede een vinnigen hoewel bedeckten haet toe-droegh (onaengefien zyne oude moeder was een dochter geweest van Arkel) ende doen noch te Gorichem in een herbergh zat gegijzeld doch zomwijlen op sijn woord wierd los gelacten om naer Holland te reysen, gaf de beroydheyd en 't mis-noegen van die van Gorichem Hertogh Willem te kennen; wiens hert daer over van vreughe ontvonkte, als wel weetende dat de burgerlijke verschillen de grendels van den Burgh van Arkel en van Gorichem voor hem best konden ontfluyten, ende blies daerom Brederode in 't breyn, dat hy te Gorichem koemende Arkels operfte Raeds-luyden met groote giften en groo-tere beloften in des Graves vriendschap zoude betrecken, ende tusschen den vader en zoon den kluppel werpen. Van dien tijd af sprack Walraven in stilligheyd met Koeraed, Jan, Aert en Geeraert van Harlaer gebroeders, Broenis Wouteroff, Broenis de Verwer, Jan van der Donk zoon van een bastaerd van Arkel, Jan Gerardijn Prooft van Gorichem, die te Haestrecht van schamiele ouders was gebooren en door Arkel tot een man gemaekt; verhaelde hoe groot een mede-lyden Hertogh Willem had met hun ellende: ende, om dat sy 't gevoelen van de zaak moghten hebben, douwde een yeder vast een zilveren iuweel in de vuysten; daer by voegende, zoo sy Gorichem wouden overleveren, datze Hertogh Willem, die gezworeen had met den ouden Arkel noyt te zoenen, alle zoude verbeffen (ende voor zeker waren sy waerd met Bessus tusschen hemel en aerde verhooghd, ende tot 't Bisschoppen van de Stad of 't veld gemaekt te worden) ende met aenzienlijke ampten te begenaedigen. Dese Iudas-kinderen begonnen alreeds na dit bod te luyfteren ende dien raed onder een in te willigen: zonden derhalven, met goed vinden van Brederode, hunne volmachtigers Gerardijn ende Arend van Goer met een brief naer Willem van Beyerem, die hen te gader by sijn zegel toe-zeyde 80000. Franse kroonen, ende beschuttinge tegens een yeder zoo wel als met naemen tegen de Arkels. Brederode zich gelaetende van dit bedrijf niet te weeten, zaeyde daer neffens een zondige en vergiftige mompelingh onder de Gemeynthe, dat te weeten Hertogh Willem ge-

† Ick heb hier oogh-merk genoomen op dese Franse scheer-rijmsiens: Flambeau de la guerre civile, Et port-enseigne des meschants; Si tu n'es Evesque de ville, Tu seras Evesque des champs. De kracht van de welke geleege is in 't woord Bisschop, 't welk eygentlyken zoo veel wil zeggen als een op- ofte over-liender.

ZWOOREN

zwooren had nu noch oyt met den Heer van Arkel dan wel met zijn zoon te willen vereenigen. Als dit door Gorichem wijd-ruchtigh wierd, berispten de verraders, als deernis met hem hebbende, Ionk-heer Willem in 't heymelijk, sloegen hem zulx voor en rieden dat hy, om den Grave neder te zetten ende zijn staet weder op de been te helpen, zijn vader zoude spannen ofte wt het land schalfen.

De Ionk-heer stemde het blootelijk vangen toe: ende dit wierd aen syn vader beklapt door een iongh-wijf die op een heymelikkheyd sittende dese raed-geevers hadde beluyffert. 's Anderen daegs, Arkel zullende ter kerken gaen, verwoegde zich de Ionk-heer in haest met de verraders en andere goede mannen na syn vader; die dit siende staende bleef ende syn zoon verwachte, zeggende: *Mijn zoon, ghy koemt hier (ick weet het wel) om my te vangen door in-blaesen van dese uwe gezellen, die u hebben wijs gemaeckt dat ghy dan vrede zult hebben met Hertogh Willem: maer de wt-komst zal het tegendeel waer maken. Aen my en is wel niet veel gelegen: doch ziet toe dat ghy ten laetsten niet alzo en verliest Gulich en Gelder.* Ende alzo de Ionk-heer heel rood wierd, nam hem de vader met den arm en ging met hem ter kerken: waer over de andere van bittere spijt op de lippen beetten. Als kort na Arkel door Hertogh Reynald ontbooden zynde een kleyn wijl in Gelderland tuckte, hebben sy den Ionk-heer de ooren zoo vol getuyt, dat hy den Droft van Arkel en Slot-waerder van Leerdam de zack gaf en andere aen de verraders vermaegschapt in de plaets stelde, die onder dit door gevelly en brockel-giften de deftighe ende van dese schelmery onbewuste burgers van Gorichem tot hare vriendschap verlockten. Wanneer Arkel zijn reys vervorderd hebbende tot Gorichem binnen meynde te rijden, slooten sy de poorten en het Slot, als mede Leerdam, voor hem toe; die zich daer over zeer ontfelde en hongerrigh weder den wegh na Gelderland moeste in-slaen. Aen d'andere zijd was de Ionk-heer, merkende dat hy hier mede effenwel geen vrede konde verwerven by den Hollander, heel beteuterd ende syns raeds ten eynde. Want hy moght nergens een voet verzetten, noch brieven ontfangen ofte schryven, ofte daer moest een van de negen koop-luyden by en over zijn, onder de welke hy was als een dienst-knecht en gevangen. Dit benauwde syn hert zoo zeer, dat hy, beducht ofte voor vergif ofte voor overlevringh aen Hertogh Willem, met een stille trommel en luttel gevolgts wt Gorichem reed tot zyn vader ende zyn oom Reynald. Doen waten die negen heel wel op haer schick en gingen het bewind van Sloten en Steden na hun believen en onder hunne keur-nooten verdeylen. Dese boevestucken met de naemen en aenlagen van de gezwoorene wierden den Heer van Arkel van stonden aen over-gebrieff: die dit geheymenis zijn zoon voort mede deylde. De Ionk-heer den sinoor-pot nu te deegen dochte laet ontdeckende wierd beyde droevigh en gram, dat hy die sielten zoo groot een eer beweefen ende zoo veel toe vertrouwt hadde.

Des vergaderden, door bemiddelingh van die van den Bos, vader en zoon in die Stad by een, daer de Ionk-heer zijn vader te voet viel en met traenen bad om vergiffenis, die zich niet onthouden konde van hem minnelyken te om-armen en kussen. Het slot van hun verspreck was, dat de

Ionk-heer naer Gorichem zoude reysen, ende de verraders, yeder in zyne deuren, doen op-hangen. De Schrijver van den Heer van Arkel, die aen de nicht van een van dese negen spits-broeders getrouwd was, dese lucht riekende heeftze door een Minder-broeder hier van ter loop ver-witticht. Over zulx hielden zy de poorten voor den Ionk-heer toe ende verweetten hem in 't aen-sicht dat hy buyten hen-luyden met zijn vader was verdraegen en haer allen den strop hadde gedreyght. Hy wreef ze weder in den neus, dat sy door in-geevingh van Broederode hem ende zijn vader, hunne rechte Land-heeren, voor 80000 kroonen hadden verraeden, ende hy dese onvergeevelijke guytery waer ende wanneer hy moght zonder genaede woude straffen. Ende met deze woorden reed hy het hoofd schuddende tot zijn oom den Hertogh.

Na zijn vertreck schickten die negen tot Hertogh Reynald deughdelijke ende van hun bedriegerij onweetende mannen, om te verzoeken dat hy een woord ten besten wilde spreken tusschen de Heeren van Arkel ende van Gorichem. Dan de Hertogh van alles onder-richt haelde de verraders dapper over den heekel en weygerde zich de zaak te onder-winden. Als middeler wijl dese boodschappers met beschaemde kaeken weder te Gorichem quamen, hadden die negen al voor hee door een af-gehuyrden brief-drager Hertogh Willem te verstaen gegeeven, dat hy nu zoude koemen, ende de Steeden met de Slooten des lands van Arkel tot zijnen besten waren, zoo zyne beloofde 80000 kroonen maer gereed waren. Willem van blijdschap op-springende dat hy zonder strijd ofte belegh sijns erf-vyands landen zoude machtigh worden, schickte het geld op een sprongh, ende te gelijk veele gewapende om vast alle plaetsen tot zijn behoef te bezetten. Hy zelf begaf sich in 't iær 1407. naer Workum ende ontbood by hem de Ridderfchap en Burgemeesters der vernaemdster Steeden van Holland en Zeeland, ende gingh daer mede tusschen den Burght van Arkel en Gorkum; daer hem de verraders beiegenderen met het hoog-waerdige lichaem van onsen Saligh-maeker, gedraegen by den schijn-heyligen Prooft Gerardijn, waer op Hertogh Willem de vingeren leyde om de vrydommen van die van Gorichem te bezweeren. Dit beschickt zijnde wierd hy Heer van Arkel in-gehuld, ende begaefde de verraders met zilvere hals-banden als edel-mannen: 't welk veele van den adel siende hun hals-banden wt † weder-waerdigheyd af-deeden: ook weesze een yeder met vingeren na, ende woude niemand met hen over tafel eeten.

's Anderen daeghs quam de Heer van Asperen Vry-bor-Willem van Beyerem welckom heeten tot Leerdam: dan siende de verraders in zoo een groote achtighe ende met zilvere riemen behangen, zeyde rond wt tegen den Hertogh, dat, in stede van dese ridderlyke verciersselen, die koop-luyden beter een bast om den hals zoude gepast hebben als

† *Aucun homme de cœur ne daigne s'avantager de ce qu'il a de commun avec plusieurs: Et ceux d'aujourd'uy qui ont moins mérité cette récompense, font plus de connoissance de la desdaigner, pour se loger par là au rang de ceux, à qui on fait tort d'espandre indignement & avilir cette marque qui leur estoit particulièrement due. Montaigne livr. 2. des Essays ch. 7.*

dieven

En beyde buyten Gorichem geslooten.

l-vleys an ge: gaen: k Slot boven oeten) aer na en den ende Nieuw

richem rmden e iaer- t wan- tegen de, die u haet ler was n noch doch ten om eyd en ertogh er van dat de i Burgt tondeu de in't els op- i groo- zoude on den

ataven Heme- deeraert wke co- , Broer- vaders in van een gen diep- an Go- ouders an ge- n Her- lat sy 't ouwde tyften; n over- ren bad de vord met , ende eid ge- opten te zonnen en raed en, met chtigers ief naer jn zegel ide be- net nae- etende 'neffens nder de lem ge-

Fransse e civile, tu n'es champs. t woord l zeggen woorea

Arkel met syn zoon vader

verzoend

dieven en mis-dadigers, ende dat hy zich wachten mocht om by dese schelmen te vernachten, die in tijden en plaetsen met hem niet beter en zouden handelen dan sy nu hadden gedaen met hun wettigen erf-beer en wel-doener. Veele die desen slimmen handel tot noch toe niet en verstonden, wanneer Willem in aentocht was om binnen Gorichem hulde te ontfangen, toogen stillekens wt de Stad om zich met geen meyneed te bevlecken.

In 't zelve iaer van 1407. verzamelde Ionk-heer Willem wt Gelderland en Gulich menigthe van Ridderen en knechten, om met het leeuwen-vel weder te haelen dat hem met het vossen-vel was ontnoomen. De verraders hier van bericht, hoewel sy een goeden hoop volx binnen hadden, ende zoo by licht als donker met honderd oogen toe-zaegen, stuerden aen den Grave om schielijken by-stand. Ionk-heer Willem trock op Cruys-nacht heusselijken voor by den Burgh van Arkel; ende vier en vier * droegen kleyne schuyten, ende naderden alzo de grafien en vesten van de Stad. De Ionk-heer vol vāmoed en wraekgierigheyd klom de sevende op de lederen.

Gorichem weder getwommen. De Hollanders onraed verneemende riepen Arkel, Arkel, verlaetende, zonder zich te weer te stellen, den tooren, ende eer sy aende poort waren hadden zich de verraders al aen kant gepackt. Ende alzo yeder, door de schrick en duyfternis verbaesd, om zeerft rende, verdronken'er veele in de haven. De Ionk-heer deed met kracht op-slaen de Burgh-poort en zyne vrienden binnen koemen; ende voort wt-blaesen, dat niemand zoude misdaen worden die zich onder de vaendels van Arkel wilde be-geeven. *Hilvaert* voorige looper van de negen Raeds-luyden besigh zijnde met over de vesten te klimmen brack het zeel ende viel te bersten. Na dat de Ionk-heer op sijns vaders naem in de Stad was bezwooren, schickte Vorst Reynald aen Willem van Beyeren het zwaerd met een Heerout om hem den oorlogh aen te seggen. Doch Ian van Beyeren viel al wederom tusschen beyde, ende bedongh eentwee-iarige wapen-rufft.

† Siet op bet 55. en volgende hoofdstuck deses boex. † Siet bet 57 hoofdstuck. Wanneer de Ionk-heer aen sijn oom Reynald in den iaere 1409. Gorkum † verkofst had ofte verwijsfeld, heeft hy voort daer na Hertogh Willem en die van † Amersfoort tot een strijd wt-getart. Dan alzo Willem zonder bescheyd te geeven binnen bleef, heeft Arkel, na een weynigh verrucken, met de Gelderise alles omtrent Amersfoort, als moelens hooven en wijn-stocken, onbruikbaer gemaakt, de dorpen na voorgaende wt-roovinge aengestecken, ende van daer in de nacht gereyft tot aen Wageningen. Doen heeft Bisschop Ian het verstrecken bestand noch voor een iaer verlengt.

Hertogh Willem merkende dat hem de weder-inneeminge van Gorichem zuynen arrebeyd zoude kosten, zoude eenige van Reynalds hooghten raed door een onder-duyms geschenk van 18000. kroonen hebben onder-kroopen, om hun Heer tot de verkoopingh van Gorkum te bewilligen. Ende alzo wierd'er eyndelijken * beslooten; dat Reynald voor sijn deel 100000. kroonen, ende de Ionk-heer 50000. zoude hebben t'zaemen met het land van Voorn en sijn aenkleeven; daer en boven de Heer van Arkel wt den tol te Lobeek iaerlijx 1500.

* De voordere omstandigheeden van dese in-neminge hebben wy voor heen aengetoogen op bet 50. hoofdstuck.

Rhijnse guldens, gelijk ook het Slot van Oyen met seven goede dorpen. Des moest de Ionk-heer verschijnen binnen Duystad by Hertogh Willem, ende voor hem en sijn na-zaeten af-stand doen van Gorichem en 't land van Arkel, wt-gefonderd van Leerdam en Schoonerwoert. Dit droegh zich toe in 't iaer 1412. Hertogh Willem gaf by zyne huldinge aen Gorichem nieuwe vryheeden.

In 't iaer 1411. was gestorven Margriet van Kleve, anderde vrouw van wijlen Hertogh Albert, ende wierd in den Hage begraeven in der Preekeren, huys 't gewesde Hof van Arkel, 't welk Heer Ian aen haer geschonken ende sy in 't iaer 1406. in een Klooster had verandert. Daer na wierp Willem den Burgh van Arkel ter neder; deed, na 't stookken van groote vuyren, de toorens in de grafien neder-storten, ende zuydwaerts de Stad een vast begriip maeken van een nieuwe wooninge op de Merwe, om by nacht endagh daer op te koemen. Daer na is d'oude Heer van Arkel in sijn * weder-komst van Brussel eerlooselijken, door 't bestel van den Hollander, gevangen, van d'eene plaets na d'ander vervoerd, ende niet alleen menigh-werven begeekt, maer ook van de Hoexe als een mis-doender gepijnigh geworden.

Men zeght voor de waerheyd, dat na dood van den Franssen Dolhijn Hertogh Willem in be-raed leggende aen wien hy zyne dochter Iacoba weder zoude bestaeden, ten laetsten op dezo kalling viel dat hy ze aen niemand beter en wist te geeven dan aenden Ionk-heer van Arkel, ende, de Hoexe daer op antwoordende desen sijn geslaegen vyand en veel laeger van staet te zijn, wijders gezeght hebben, dat hy ze niet geeven en zoude aen eenen Ionk-heer van Arkel, maer aen een toe-koemenden Hertogh van Gulich en van Gelder. Men hanght'er noch by, dat de Hoexe verstaende, Arend van Leyenburg door hem onder duyms tot den Ionk-heer te zijn wt-geschickt om dit houwelijk hem voorte werpen, het loopend gat 't welk Hertogh Willem in sijn dye had zouden hebben doen op-droogen; waer aen hy ook op den Pinxter-woensdagh zoude zijn gestorven.

Ick vind met veele omstandigheeden ende met naemen en toe-naemen aengeteykend, hoe ten zeiven tijde vier burgers kinderen in den voor-nacht hun wegh naer huys nemende over 't kerk-hof van Gorkum, aldaer van de zuyt-zijd een licht, op de wijze van een blixem, hadden gesien, ende dese bescheydelijke stem gehoort: *Vervloekt moet zijn God die my geschaepen heeft, vader en moeder die my gewonnen hebben, ende het land dat ick oyt gekent hebbe.* Ende als hun beenen eerst door een haefstige zidderingh gekluyfterd waren, vernamen sy meer flickerinx dan te vooren ende het voongh geluyd noch eenmaal. Wanneer sy wt schrick weder ter loop naer de herbergh toe-renden ende door het schimmern van de kaers in zwijm vielen, wierden de ouders van de kinderen hier over ghaeld; ende de vier gezellen naer huys gedraegen; daer een yeder 's anderen daeghs in 't byzonder verhaelde het spook dat hem was weder-vaeren, 't welk voort over de heele Stad wierde verspreyd. Op den zelve avond quam te Gorichem een rijdende boode verkondigen, dat men wel scherpe wachten zoude houden, nademael Hertogh Willem omtrent middler-nacht te vooren was geruft: ende twee uyren laeter noch een ander boode met bevestingh

van 19
11, en 70
hoofdstuck
Gorichem
wordt ver-
stelt.

* Siet
68. hoof-
stuck.

Arkel
wordt ver-
stelt.

* De van-
den Jan
stier over-
heid.

De Ionk-
heer van
Arkel over-
sagen.

Ong-
mene
rijdende
der Heer-
ren van
Arkel.

bevestingh van de voorgaende tijdingh, ende die beyde met versse paerden van daer reeden naer Kulenburg, Vianen, ende voorts op de paelen des lands. Des anderen daeghs wierd met de kloock af-geklept, dat niemand, op verbeurte van lijf en goed, wat'er 's nachts te vooren gesien en gehoord was, zoude voort-zeggen.

Wanneer daer na Ian Bisschop van Luyk door de Kabeliauwse tegen zyne nicht *Jacoba* was ontbooden ende zoo te *Dort* als elders in-gehaeld, schickte hy kond-schappers aen den Ionk-heer van *Arkel* om een deel volx in 't geweer te brengen; hy woude hem weder aen zyne ervenis, ende te gelijk sijn vader wt de boeyen helpen. Derhalven heeft de *Heer van Egmond* een laege geleght by de *Arkel-poort* van *Gorichem*, ende 's morgens by 't op-gaen van de poort zich met zyne hulpers binnen * gedrongen, roepende *Arkel, Arkel*. Effenwel konde hy doemaels van 't slot geen meester worden, 't welk de negen koop-luyden met die van hunnen raed dapper tegen-hielden. Op dese tijding dedde de Ionk-heer een ruck-reys naer *Gorkum* met den Grave van *Varnenburgh* en menigthe van *Bander-heeren* en knechten. *Jacoba* hier door op-geweckt voor de *Merwe* op met ontallyke scheepen, hebbende, neffens de *Hoexe*, mede in haer gezelschap veele poorters van *Utrecht* en *Amersfoort*. Dese vielen alle wt den *Burght* te *Gorichem* om den Ionk-heer inde *Molen-straet* te bevechten. Terwijl men ten weder-zijden vreeslyken hayr-pluckte, en de Ionk-heer in den eersten storm den vyand meer dan sevenschreeden after-waerts had geslaegen, heeft (zoo men voor-geeft) *Willem van Drueten*, volgende sijn met zommige van den vyand gemackt verspreck, met 1500. gewapende den rugh gewent, de *Burght-poort* op-geslaegen, ende zich met de vlucht naer *Gelderland* begeeven. De *Hollanders* dit speurende schepten nieuwen moed, ende liepen zoo zeer op de *Arkelse* aen, dat die meest alle neder-gehouden ofte gevat wierden. Onder de dooden waren de * *Heer van Pettershem*, *Ian van Herwynen*, *Ian van Apeldoorn* met noch wel 1000. mannen: onder de gevangens *Ian van Oersbeek*, *Alard van Buyren* ende wel 1000. van minder naem, vermits *Arkel* met hem had gebraght over de 3500. mannen van oorlogh. De Ionk-heer bleef eenige uyren after een in het slijk op de straet leggen; tot dat hem zyne vyanden naekt op een horde van daer droegen naer de hoofd-kerk, en 's anderen daeghs, doch niet na waerdigheyd, begroeven.

Men geloofd dat'er naulijx in gants *Duytsland* maghtiger Heeren waren in tijdelyke mid-delen, dan de *Heer van Arkel*: want zyne iaerlijxe in-komsten bedroegen tot 83600. Rhijnse gul-dens; daer mede in-gereekend 5000. oude schil-den die hy beurde van zyne *Velouwsse thienen*, ende 6000. iaerlijxe *Ducaeten* wt de wissel van *Venetien* die hem tot *Antwerpen* wierden betaeld. Hy had, buyten de *Heerlikheyd* van *Arkel*, het land van der *Lee* met de *Stad Leerdam*; de *Stee-den* van *Gasboeren* en *Hagesteyn*; in 't *Hertogdom* van *Bar* het gebied van *Pierpont* met veele vleecken en *Sloten*; in *Brabant* de *Stad* van *Mechelen* met 17. dorpen; in *Gelderland*, *Gelder-Malsen*, *Oy* en andere plaetsen; in *Holland* de *Stede* van *Hae-strebe*, *Vliet*, *Strolwijk*, ende voorts alle dorpen van den *Krimpender-weerd* tusschen *Schoonhoven* en *der Goude* neffens meer andere *Heerlikheeden*; ende in *Zeeland* het *Ampt* van *Kreeken* met sijn

toe-behoor. Wat heeft nochtans dese grootf-heyd den Ionk-heer van *Arkel* konnen baeten, die in sijn wterste van alle mensche was verlaeten, en min gesien dan een van zyne minste onder-zaeten? In zyne geboorte wierd hy met een sta-telyke pracht en veele toortzen door vier *Banner-heeren* van sijn bloed ter kerken gedraegen. *Osbo* *Heer van Hoeklum* en *Loven* had hem in zyne ar-men; de *Heeren* van *Asperen* en *Ackoy* gingen d'een aen 'thoofden eynd en d'ander aen zyne voeten; ende de *Heer* van *Leydenburgh* droegh voor hem een verguld becken en water-ot. Hy wierd geheeven by *Bisschop Wevelinkhoven*, by *Willem Hertogh* van *Gulich* en *Geldet* sijn oom, ende de *Vrouw* van *Gennep*, die eens dochters dochter was van *Arkel* ende moeder van *Walraven van Brederode* die tot *Gorichem* dood bleef. Om-trent sijn graf zijn dese 16. stam-wapens op-gehangen; als van *Arkel*, *Voern*, *Kleve*, *Varnenburg*, *Barleduc*, *Sicilien*, *Lotrijk*, *Vrankrijk*: ende van 's moeders wegen, *Gulich*, *Brabant*, *Holland*, *Vrankrijk*, *Gelderland*, *Engeland*, *Mechelen* en *Lutzenburg*. Naderhand heeft *Hertogh Philips van Burgondien* *Gorichem* met heerlyke vryheeden beschonken, ende door den *Heer* van *Wesemael* zoo veel wt-gewerkt, dat in 't iaer 1425. de *Heer* van *Arkel* wt de hechtenis van den *Heer* van *Sevenbergen* los raekte, welken hy alle eer en vriendschap aen-deed, ende tot *Leerdam* en *Schoonerwoerd* als *Heer* van der *Lee* weder liet hulden. Ende hoewel *Phi-lips* het heele land van *Arkel*, zoo de sprack ging, voor hem in te ruymen hadde beloofd en binnen acht daegen hem te bezoeken, heeft hy echter als een ongeluckigh minnaer den dagh van dese bruyloft niet beleeft. Want eens op een avond graegelyken gegeten hebbende van een over-grooten ael, wierd daer van zoo bangh, dat hy voort na zyne biecht eerst van 't verstand daer na ook van 't gevoelen wierde beroofd, ende binnen *Leerdam* met betaemelyke eer begraven. Een *Heer*, die door zyne kortzel-hoofdighyde hem zelve ende de zyne veele plaegen had op den hals gehaelt, ende ontallyke weder-waerdigheeden stormen en jammeren moeten wt-staen en bezuyten, om alzoovoor sijn bloed en kinds-kind-deren te verdienen zoo een kostel iuweel als daer is de *Opper-vooghdy* der landen van *Gelder* en *Zutveen*.

Na 't af-sterven van Ionk-heer van *Gaesbeek*, die 't land van *Arkel* plaght te besitten, gaf het *Hertogh Philips* aen sijn zoon *Karel* *Grave* van *Charolois*; die, in 't by-zijn van *David* van *Burgon-dien* *Bisschop* t' *Utrecht* en veele groote *Hanzen*, op den 15. van de eerste *Lente*-maend in den iaere 1459. voor het *Stad-huys* van *Gorichem* *Heer* van *Arkel* wierde gehuld; wezende dese de eerste hul-ding die hem geschied is, en des te aengenamer wanneer men hem onder-wees, dat sijn naem *Karel*, door bloote om-zettinge van twee letteren, den naem van *Arkel* besloot; wshalven hy ook *Gorkum* goed-willigh met nieuwe voor-rechten begiffighde. In 't gedachte iaer wierd hy mede gehuld *Heer* van *Asperen* (voor die helfte daer *Adriaen van Borssel*, *Heer* van *Brigdam* en *Duyve-land*, eygenaer van was, ende die hem als *Heer* van *Arkel* toe behoorde) in den iaere 1461. *Heer* van *Hoeklum* en *Schoonerwoerd* door 't recht van oor-logh; ende 's iaers daer na *Heer* van *Heuklum*. Na hem heeft ook *Maximiliaen* van *Oostenrijk* in 't iaer 1480. tot *Gorichem* huldinge ontfangen.

Dood van den ouden Heer van Arkel.

Van 17 tot 70. jaer.

Gorichem word ver-rijt.

* Zie van den Heer van Arkel.

De Ionk-heer van Arkel over-geeven.

Om-geme-rijden der Hee-ren van Arkel.

n met vseh... e voor ricbem lam en t iaer ldinge

er van Albert, r Pree- t welk t iaer haer na neder; oorens erts de ieuwe n dagh eer van d eer- lander, rvoerd, maer gepij-

t dood s in be- Jacoba op deze en wift , ende, sijn ge- te zijn, even es aen een Gelder. xe ver- n onder schickt iet loo- dye had aen hy zijn ge-

en ende Spolei- nd, hoe in den de over uyt-zijd hadden behoort: n heeft, ende eet a beenen luyfterd n te voo- renmael. naer de immeren le ouders te de viert elde het elk voort Op den rijdende wachten llem om- ft: ende ode met vefstingh